A Happy and Prosperous New Year! לשנה טובה תכתבו!

BIALYSTOKER STIMME

ביאַליסטאָקער שטימע

אפיציעלער אָרגאַן פון דער ביאַליסטאָקער לאַנדסמאַנשאַפט אין אַמעריקע

נומער 277 • ערב ראש השנה ה'תשי"ז, ניו־יאָרק, סעפטעמבער, 1956 • 36־טער יאָרגאַנג

אינהאלט:

יאָהר־איין, יאָהר־אויס (צייט־נאָטיצן).....דוד סאָהן 3

מיינונגען אויבער דער „ביאל. שטימע".....דער לעבעדיגער (חיים גוטמאן) 5

דער נייסט פון ראש־השנה (ערינערונג).....אסיף דימאזי 6

פייער (ליד).....ר. נעווזאדאווסקא 8

ביאליסטאק: זוניגע בילדער.....י. יערוזאליטסקי 9

אידישער האנדל אין פאר'מלחמה'דיגער ביאליסטאק (זכרונות).....בעסי סאפיר 11

ביאליסטאקער אין מדינת ישראל.....ירוחם לעווין 15

איצטיגער פוילישער פנים פון דער אידישער ביאליסטאק (רעפארטאזש).....הירש ביגעלמאן 16

בריוו פון לעזער ווענען דער „ביאליסטאקער שטימע" 20

ביאל. אין פעטערסאן אוו טילוואקי (קארעספאנדענצען).....מאיר מוסק, בען טראש 21

יצחק קאפלאן.....יעקב בעלער 22

ביאל. ציון־דיכטער, מ. מ. ראליצקי ע"ה.....דוד סאהן 24

די עלטער הויבט זיך אן מיט יוגענט.....דר. ב. דובאווסקי 25

משה וויסאצקי.....יעקב בהן 26

ווערטער פון תיקון (רעצענזיע).....ר. נעווזאדאווסקא 28

א בולבע מיט א טיש (זכרונות).....יוליום אדלער 29

אהרן חייט, דער יובילאר.....דוד סאהן 30

נעוואנגעלאך צוויי.....א. לוצקי 32

ר' שמואל ראדאק, דער גמרא־מלמד (היימישער טיפ).....י. ה. קאנציפאלסקי 33

אונזער אינסטיטוציע 34

בלומע פערלשטיין ע"ה (ליד).....אהרן חייט 40

אונזערע מארלוסטען 41

נייעאהר כאנריסונגען ..... 46—75

ענגלישע אפטיילונג ..... 1—9

ארויסגעגעבען פון ביאַליסטאָקער צענטער, 228 איסט בראָדוויי, ניויאָרק

דוד סאָהן, רעדאקטאָר

Published by the Bialystoker Center, 228 East Broadway, N. Y. City

Digitized by Project Zikaron
Touro University-NY Libraries
www.zikaron.tourolib.org
2023

ביאַליסטאָקער
יערליכער
טעאַטער בענעפיט

ערעפענונג-נאַכט פון דער
אידישער בינע

מאָנטאָג, דעם 15טן אָקטאָבער
1956

8:30 אַוונט

א י ן

„נעשיאָנאַל טעאַטער"

סעקאַנד עוועניו און האוסטאן סט., נ. י.

▼

עס וועט דעם אָוונט ספּעציעל פאַר אונזער אינסטיטוציע
אויפגעפירט ווערן אַלס פּרעמיער־פּאַרשטעלונג פון סעזאָן
די פּרעכטיקע מוזיקאַלישע פּאַלקשטיק

פון **הערמאַן יאבלאָקאָוו**
מוזיק פון **שלום סעקונדא**

„אוי, איז דאָס אַ וועלט"

מיט דער באַטייליגונג פון די בעסטע
אַרטיסטישע קרעפטן.

▼

טיקעטס זיינען שוין אַרויסגעשיקט געוואָרן צו א צאָל
מיטגלידער פון אונזער אינסטיטוציע, צו פרייַנט
און לאַנדסלייט.

▼

געדענקט דעם דאַטום: מאָנטאָג אָוונט, דעם 15טן אָקטאָבער, 1956, ווען ביאַליסטאָקער פון נאָענט און ווייט וועלען זיך טרעפען אין דער **„ביאַליסטאָקער נאַכט פון יאָר"** ביי דעם **ביאַליסטאָקער טעאַטער בענעפיט** פון אונזער אינסטיטוציע אין **„נעשיאָנאַל טעאַטער".**

היסטאָרישע
יובילעאום פייערונג

25 יאָר
ביאַליסטאָקער מושב זקנים
אין אַמעריקע
זונטאָג, דעם 18-טן נאָוו. 1956

פונקט 4 אַזייגער פּאַרנאַכט

אין אוידיטאָריום פון אונזער אינסטיטוציע
228 איסט בראָדוויי, ניו־יאָרק

▼

קעניגליכער באַנקעט — האַרציקע מוזיק
גוטע פּאַרווויילונג און אונטערהאַלטונג.
עס איז אונזער אַלעמענס שמחה.

מיר זיינען גליקליך, וואָס מיר האָבען דערלעבט
דעם היסטאָרישען מאָמענט.

▼

פּאַרפעהלט ניט די זעלטענע געלעגענהייט, וואָס פּאַרלויפט
זיך טאָקע איין מאָל אין א יובל. באַזאָרגט זיך באַציי־
טענס מיט טיקעטס צו דער יובילעאום־פייערונג. שטעלט
זיך אין פּאַרבינדונג מיט אונזער אָפּיס:

BIALYSTOKER HOME FOR THE AGED
228 East Broadway, N. Y. GR 5-7755

צו דער געלעגענהייט פון אונזער **זילבערנעם יובילעאום** וועט אויך ערשיינען א ספּעציעלער רייך־אילוסטרירטער **סאָווניר-זשורנאַל**, וואָס וועט אָפּשפּיגלען דעם **גלאַרייכען פּערטעל יאָהרהונדערט פון אונזער ביאַליסטאָקער מושב זקנים אין אַמעריקע.**

עס איז א יחוס און א כבוד צו זיין פּאַרטרעטען מיט אַן „עד" אדער באַגריסונג אין אונזער ספּעציעלען זשורנאַל. שטעלט זיך אויך אין פּאַרבינדונג מיט אונזער אָפּיס וועגען אדווערטייזמענטס, באַגריסונגען אדער מעמאָריאַל-נאָטיצען פּאַר אייערע ליבסטע און בעסטע.

ביאַליסטאָקער שטימע

אפיציעלער אָרגאַן פון דער ביאליסטאקער לאנדסמאנשאפט אין אמעריקע

בומער 277 • ערב ראש השנה ה'תשי"ז, ניו־יארק, סעפטעמבער, 1956 • 36־טער יאָרגאַנג

יאָר איין – יאָר אויס

פון דוד באדן

אויפן שוועל פון נייעם יאָהר

אין אזוי, אין גאנג פון אונזער מענטשליכען לעבען, שטייען מיר שוין היינט וויידער אויפן שייוועג פון צייט. מיר רייסען אפ דאָס לעצטע בלעטעל פון אידישן לוח, באגלייטען אָרויס דאָס אלטע יאָהר אין דער איביגקייט אין מיר נעמען אויף דעם אָנקומענדען נייעם יאָהר, צו מזל אין ברכה.

מיט א שווערען באגאש געהט אַוועק דאָס אלטע יאָהר, מיט א רעקאָרד פון פריידען אין ליידען, אַרבעט אין מיה, אנשטרענגונג אין דערגרייכונגען, אין איצט אין די טעג פון השבון הנפש, ערב דעם יום הדין, איז וויכטיג אונטערצייכן דעם סך־הכל פון אונזערע לייסטונגען אין אויפטוען אין פאר־לויף פון יאָהר.

גראָד זעגענען מיר זיך מיט דעם אלטען יאָהר אין א שווערען געמיט פון „אנגעצויגענע נערוון" אין דער אלגע־מיינער וועלט אין אין אונזער אידישען לעבען. עס צאפעלט דאָס האָרץ איבער דער זיכערקייט פון דעם מענטשליכען מין אין אַבליק פון די פאַרשיידענע אטאָם־באמב־טעסטען אין פון דעם פולווער־פאס פון מלחמה־שטימונגען, וואָס האלט חלילה, ביים אויפרייסען. עס לויערט אויך א גרויס געפאהר אויף אונזער מדינת ישראל וועלכע וועט באַדראָהט פון אירע אויפ־גערייצטע אראבישע שכנים.

גליקליכערווייזע, איז לויט דעם גאנג פון די געשעהענישען אין די לעצטע טעג, געווארען אביסעל פרייער אויפן האָרצען, עס לייטערען זיך אויס די הימלען איבער ישראל, אין ווי עס ווייסט אויס וועט נאָסער, דער איצטיגער עגיפטישער היטלער, האָבען די זעלבע מפלה, ווי זיינע פאָרגענגער. די צוררי היהודים, די פרעה'ס, המנ'ס און היטלער'ס פון די אלע פריערדיגע צייטען אין דורות.

**

צום גליק, איז די לאָגע גראָד גאנץ אַנדערש אין אונזער אייגענער „ביאליסטאָקער וועלטעל". ביי אונז איז עס געווען א יאָהר פון פרידליכער צוזאמענארבעט און גרויס דערפאָלג. זיינען מיר טאקע שטאלץ אויף די דערגרייכונגען, וואָס קענען פאַרצייכנט ווערען צו אונזער קרעדיט.

אזוי האָבען מיר אין דעם פארגאַנגענעם יאָהר געמאכט א רייה אויסבעסערונגען אין אונזער האוס אין שפיטאָל, כדי קענען בעסער דינען אונזערע זקנים אין זקנות. מיר האָבען ניט געשפּארט קיין געלט און קיין מיה, אז די מעדיצינישע אויפפאסונג אין באַהאַנדלונג פון די אלטינקע זאָל זיין פון בעסטען גראָד דירך א געניטען סטאף פון דאָקטוירים־ספע־ציאליסטען, פון נוירסעס און געהילפען. די נייסטע מעטאָדען פאר הארץ־קראנקהייטען, דייעביטים, און די גרינדליכסטע אנא־ליזען ווערען אָנגעוועגדעט ביי אונז אויפן פלאץ, מיט דער הילף פון נויטיגע אַפּאַראָטען און אינסטרומענטען. עס ווערט אפילו געפלאנט צו שאפען ביי אונזער אינסטיטוציע א ספע־ציעלען „בעוונטהייסס־צענטער" צו באהאנדלען אונזערע מיט־גליידער און לאנדסלייט.

אויך אין דער אלגעמיינער באלעבאטישקייט פילט זיך די ווירקונג פון א געניטען, פאכמענישען פערסאָנאל. די שפיי־איז פון בעסטער קוואליטעט און ווערט צוגעגרייט דורך גרויסע עקספערטען אין פאך. די ווירטשאפט און היגיענע זיינען עדשט־קלאסיג און ווערען פארוואלטעט דורך א קאמפעטענטען סטאף פון אויפזעהער און געהילפען.

דער בילדינג פון אונזער אינסטיטוציע איז אין פארלויף פון יאָהר אויך אפגעפרישט געווארען מיט נייער פארב דורך אונזער „ביאליסטאָקער יוניאן פעינטערס קלוב". וועלכע האָבען געווידמעט זייערע פרייע זונטאָגען פאר אונזער האוס, און מיר דרייקען זיי אויס אינזער האַרציגסטע אָנערקענונג.

אונזערע אלטינקע באקומען די צערטליכסטע באהאנדלונג און באדינונגען גאנצע 24 שעה אין מעת לעת, און שאפען צוואמען א הארציג משפחה אין זייער געמיינאמער היים.

**

אין געזעלשאפטליכען זין איז ביי אונז געווען א יאָהר פון שמחות, אבער אויך פון אבלות. אמת, עס זיינען פאר־געקומען גליקליכע געשעהענישען אין די היימען אין פאמיליעס פון אונזערע לאנדסלייט, אבער דאָס ביסעל ליכט ווערט צאר־שאטעט פון דער גרויסער „שווארצער ראם", וועלכע האָט איינגעהילט א באדייטענדע צאהל פארלוסטען. עס געהט אַוועק פאר אונזערע אויגען אין דער איביגקייט א גאנצער דור פון בויער און טערי, וועלכע זיינען מיט לייב און לעבען געווען פארקניפט און פארבונדען מיט אונזער אינסטיטוציע, און קיין נייע בלוט קומט ניט צו, קיין ווירדיגע יורשים מערקען זיך ניט. מיר האָבען א וואונדערבארע אינסטיטוציע, מיט וועלכער גאָט און לייט קענען זיך בענטשען. אבער ליידער ווערען אונזערע רייהען קלענער אין שיטערער. עס איז אבסאָלוט וויכ־טיג, אז אונזערע אמעריקאנער־געבאָרענע קינדער און קינדס־קינדער זאָלען ווערען צוגעצויגען צו אונזער אינסטיטוציע.

עס ליגט אויך א הייליגער חוב אויף אונזערע אייגענע

Digitized by Project Zikaron
Touro University-NY Libraries
www.zikaron.tourolib.org
2023

ביאַליסטאָקער שטימע

אָפּיציעלער אָרגאַן פון דער ביאַליסטאָקער לאַנדסמאַנשאַפט אין אַמעריקע

נומער 277 • ערב ראש השנה ה'תשי"ז, ניו־יאָרק, סעפטעמבער, 1956 • 36־טער יאָרגאַנג

יאָר איין – יאָר אויס

פון דוד סאָהן

אויפן שוועל פון נייעם יאָהר

און אַזוי, אין גאַנג פון אונזער מענטשליכען לעבען, שטייען מיר שוין היינט ווידער אויפן שיידוועג פון צייט. מיר רייסען אָפּ דאָס לעצטע בלעטל פון אידישן לוח, באַגלייטען אַרויס דאָס אַלטע יאָהר אין דער אייביקקייט און מיר נעמען אויף דעם אָנקומענדען נייעם יאָהר, צו מזל און ברכה.

מיט אַ שוועכן באַגאַזש געהט אַוועק דאָס אַלטע יאָהר, מיט אַ רעקאָרד פון פריידען און ליידען, אַרבעט און מיה, אָנשטרענגונג און דערגרייכונגען, און איצט אין די טעג פון חשבון הנפש, ערב דעם יום הדין, איז וויכטיג אונטערצייכענען דעם סך־הכל פון אונזערע לייסטונגען און אויפטוען אין פאַרלויף פון יאָהר.

גראָד זעגענען מיר זיך מיט דעם אַלטען יאָהר אין אַ שוועכן געמיט פון „אָנגעצויגענע נערוון" אין דער אַלגעמיינער וועלט און אין אונזער אידישען לעבען. עס צאַפּלט דאָס האַרץ איבער דער זיכערקייט פון דעם מענטשליכען מין אין אָנבליק פון די פאַרשיידענע אַטאָם־טעסטען און פון דעם פולווער־פאַס פון מלחמה־שטימונגען, וואָס האַלט, חלילה, בייַם אויפרייסען. עס לויערט אויך אַ גרויס געפאָהר אויף אונזער מדינת ישראל וועלכע ווערט באַדראָהט פון אירע אויפגעריצטע אַראַבישע שכנים.

גליקליכערווייזע, איז לויט דעם גאַנג פון די געשעהענישען אין די לעצטע טעג, געווארען אַביסעל פרייער אויפן האַרצען. עס לייטערען זיך אויס די הימלען איבער ישראל, און ווי עס ווייזט אויס ווען נאַסער, דער איצטיגער עגיפּטישער היטלער, האָבען די זעלבע מפלה, ווי זיינע פאַרגענגער, די צוררי היהודים, די פּרעה'ס, המנ'ס און היטלער'ס פון די אַלע פריערדיגע צייטען און דורות.

***

צום גליק, איז די לאַגע גראָד גאַנץ אַנדערש אין אונזער אייגענער „ביאַליסטאָקער וועלטעל". ביי אונז איז עס געווען אַ יאָהר פון פרידליכער צוזאַמענאַרבעט און גרויס דערפאָלג. זיינען מיר טאַקע שטאָלץ אויף די דערגרייכונגען, וואָס קענען פאַרצייכענט ווערען צו אונזער קרעדיט.

אַזוי האָבען מיר אין דעם פאַרגאַנגענעם יאָהר געמאַכט אַ רייה אויסבעסערונגען אין אונזער האָום און שפּיטאָל, כדי קענען בעסער דינען אונזערע זקנים און זקנות. מיר האָבען ניט געשפּאָרט קיין געלט און קיין מיה, אַז די מעדיצינישע אויפפּאַסונג און באַהאַנדלונג פון די אַלטינקע זאָל זיין פון בעסטען גראָד דורך אַ געניטען סטעף פון דאָקטוירים־ספּעציאַליסטען, פון נוירסעס און געהילפען. די נייסטע מעטאָדען פאַר האַרץ־קראַנקהייטען, דייעביטיס, און די גרינדליכסטע אַנאַליזען ווערען אָנגעוענדעט ביי אונז אויפן פלאַץ, מיט דער הילף פון נויטיגע אַפּאַראַטען און אינסטרומענטען. עס ווערט אפילו געפּלאַנט צו שאַפען ביי אונזער אינסטיטוציע אַ ספּעציעלען „געזונטהייטס־צענטער" צו באַהאַנדלען אונזערע מיטגלידער און לאַנדסלייט.

אויך אין דער אַלגעמיינער באַלעבאַטישקייט פילט זיך די ווירקונג פון אַ געניטען, פאַכמענישען פערסאָנאַל. די שפּיז איז פון בעסטער קוואַליטעט און ווערט צוגעגרייט דורך גרויסע עקספּערטען אין פאַך. די ווירטשאַפט און היגיענע זיינען ערשטקלאַסיג און ווערען פאַרוואַלטעט דורך אַ קאָמפּעטענטען סטעף פון אויפזעהער און געהילפען.

דער בילדינג פון אונזער אינסטיטוציע איז אין פאַרלויף פון יאָהר אויך אָפּגעפּרישט געוואָרען מיט נייער פאַרב דורך אונזער „ביאַליסטאָקער יוניאָן פּיינטערס קלוב". וועלכע האָבען געווידמעט זייערע פרייע זונטאָגען פאַר אונזער האָום, און מיר דריקען זיי אויס אונזער האַרציגסטע אָנערקענונג.

אונזערע אַלטינקע באַקומען די צערטליכסטע באַהאַנדלונג און באַדינונגען גאַנצע 24 שעה אין מעת לעת, און שאַפען צוזאַמען אַ האַרציגע משפּחה אין זייער געמיינזאַמער היים.

***

אין געזעלשאַפטליכען זין איז ביי אונז געווען אַ יאָהר פון שמחות, אָבער אויך פון אבלות. אמת, עס זיינען פאָר־געקומען גליקליכע געשעהענישען אין די היימען און פאַמיליעס פון אונזערע לאַנדסלייט, אָבער דאָס ביסעל ליכט ווערט פאַרשאַטענט פון דער גרויסער „שוואַרצער ראַם", וועלכע האָט איינגעהילט אַ באַדייטענדע צאָהל פאַרלוסטען. עס געהט אַוועק פאַר אונזערע אויגען אין דער אייביקקייט אַ גאַנצער דור פון בויער און טורע, וועלכע זיינען מיט לייב און לעבען געווען פאַרקניפּט און פאַרבונדען מיט אונזער אינסטיטוציע, און קיין נייע בלוט קומט ניט צו, קיין ווירדיגע יורשים מערקען זיך ניט. מיר האָבען אַ וואונדערבאַרע אינסטיטוציע, מיט וועלכער גאָט און לייט קענען זיך בענטשען, אָבער ליידער ווערען אונזערע רייהען קלענער און שיטערער. עס איז אַבסאָלוט וויכטיג, אַז אונזערע אַמעריקאַנער־געבאָרענע קינדער און קינדסקינדער זאָלען ווערען צוגעצויגען צו אונזער אינסטיטוציע.

עס ליגט אויך אַ הייליגער חוב אויף אונזערע אייגענע

מיטגלידער און לאַנדסלייט צו פאַרדאָפּלען און פאַרפילפאַכן די ענערגיע און כוחות פאַר דער עקזיסטענץ און וואוילזיין פון אונזער צענטער און מושב־זקנים. מיר דאַרפען אויספילען דעם טיפען בלויז אין אונזערע רייען, ווייל יעדער איינציגער פון אונז מיינט איצט — אַ צענדליג.

מיט דער שטאַרקער האָפענונג וויטער צו שפינען דעם יחוס־פאָדעם פון דער אידישער ביאַליסטאָק און צו טראָגען הויך די פאָן פון אונזער אינסטיטוציע, וווינטשען מיר אייך אַלעמען און כלל־ישראל אַ גוטען און געבענטשטען נייעם יאָהר.

25 יאָהר ביאַליסטאָקער מושב זקנים

די געשיכטע פון אונזער „האָום" וויקעלט זיך אויף פאַר אונזערע אויגען ניט בלויז ווי אַ קאַפּיטעל „אידיש ביאַליס־טאָק" אין אַמעריקע, נאָר אויך ווי אַ שטאָלצער רעקאָרד פון אַלגעמיין־אידישען כאַראַקטער, אַן אויפטוה וואָס וועט פאַר־בלייבען טיף אין דער געדעכטעניש פון דעם היגען ישוב לדור דורות. מיר מישען די בלעטלאַך און מיר לעבען אויף בילדער פון מענטשען און טאַטען, פון אַרבעט און קאַמף, אַנשטרענגונג און געראַנגעל, וואָס אַ הייפעלע עקשנים און פיאָנערען האָבען אונטערגענומען כדי צו פאַרווירקליכען אַ וויכטיגען געזעל־שאַפטליכען צוועק: אַ היים פאַר די הימלאָזע, רוהיגע פיר ווינקלען פאַר די הילפלאָזע, וועמען טיפע עלטער און גרויע האָר האָבען אַרויסגעשטויסען אויסער דעם צאָם פון דער אַקטיוויטעט געזעלשאַפט און שעפערישען לעבען, אַ וואַרימער ווינקעל פאַר די „איבעריגע", וועמען קיינער וויל ניט און קיינער דאַרף שוין מעהר ניט.

מיט 25 יאָהר צוריק איז עס געווען אַ פוסטע פאַנטאַזיע, אַ וויטער חלום. מען האָט אויף אונז געקוקט פון אינערהאַלב און פון אויסערהאַלב, ווי אויף פאַרעקשנטע טרוימער, וועלכע ווילען דערגרייכען „דאָס טעלערעל פון הימעל", אַ זאַך, וואָס איז ניט נויטיג, ניט פראַקטיש און ניט מעגליך. מיט אַן אָפּען אויג און ניכטערען חשבון, האָבען אָבער די גרינדער און בויער פון דער אינסטיטוציע איינגעזעהען, אַז דער מושב זקנים איז אַן אַבסאָלוטע נויטוועניגקייט. מען האָט פאַרשטאַנען, אַז די אימיגראַציע ווערט אַלט און מען וועט איר מוזן געבען אַ דאַך איבערען קאָפּ אין אַן אייגענער לאַנדסמאַנשאַפטליכער אָט־מאָספער, וואו די זקנים און זקנות זאָלען זיך קענען אויסלעבען אויף זייער אַרט און שטייגער, ווי אַמאָל אין די יונגע יאָהרען ביי זיך אין דער היים.

איצט זעהען מיר, אַז די עקשנים, די פאַנטאַזיאָרען און טרוימער, גראָד זיי זיינען געווען פראַקטיש און געראַטן. פאַר אונזערע אויגען שפּיגעלט זיך אָפּ די טרויעריגע סצענע, ווי פאַראייניגען און סאָסייעטיס, די פעסטונגען פון די אַמאָליגע מעכטיגע לאַנדסמאַנשאַפטליכע אָרגאַניזאַציעס, שטאַרבען אָפּ, לייזען זיך אויף און גייען אונטער. דער קאַנטאַקט מיט דער אַלטער היים, וואָס איז געווען די גייסטיגע יניקה פאַר די לאַנדסמאַנשאַפטען, איז שוין אינגאַנצען איבערגעריסען, ווייל, ליידער, זיינען שוין די אַלטע היימען אויף דער וועלט מעהר ניטאָ, חרוב ונחרב, בלויז אַ טרויעריגע ערינערונג פון דעם שיינעם אַמאָל. די מיטגלידער פון די „סאָסייעטיס" דאָ אין לאַנד ווערען אַלט, שוואַך, און קענען מעהר ניט אָנגעהען מיט דער אַרבעט. דער באָדען גליטשט זיך אויס פון אונטער די פיס, און אַזוי שליסט זיך, ליידער, אַ שיינער קאַפּיטעל פון אידישע לאַנדסמאַנשאַפטען אין אַמעריקע.

אַנדערש, אָבער, איז אַ מושב זקנים. דאָס איז שטענדיג אַקטועל; דאָס דאַרף מען שטענדיג האָבען; דאָס איז ניט אָפּ־הענגיק פון דער „אַלטער היים" אָדער „נייער וועלט" און געהט קיינמאָל ניט אַרויס פון מאָדע... די עלטער רוקט זיך אָן און מען מוז האָבען אַ היים אויף די עלטערע יאָהרען.

איז טאַקע נאָך אַ גליק, וואָס מיר האָבען אַ מושב זקנים, אַרום וועלכען עס וואַרעמט זיך איצט די גאַנצע לאַנדסמאַנ־שאַפט. דאָס איז אונזער אַלעמענס זין און חיות, אונזער אַלעמענס צוועק און אידעאַל, אונזער אַלעמענס לייב און לעבען. יעדער שטיין און ציגעל, יעדער שטיק צעמענט און שטאָל פון אונזער בילדינג, וואָס איז פאַרטיג געוואָרען אין 1931, און יעדער שפּאַן פלאַץ אין דער בילדינג וויסט צו דערציילען וועגען אונזער אַרבעט און מיה, האַרץ און נשמה, וואָס איז דאָ אַריינ־געלייגט געוואָרען.

דער 25־יאָהריגער יובילעאום וועט געפייערט ווערען זונטאָג פאַרנאַכט, דעם 18־טען נאָוועמבער ביי אַ גרויסאַרטיגען באַנקעט אין אונזער האָום, 228 איסט בראָדוועי, נ. י., און צו דער געלעגענהייט וועט אויך אַרויסגעגעבען ווערען אַ ספּעציעלער סאָוועניר־זשורנאַל מיט באַגריסונגען פון אונזערע מיטגלידער, לאַנדסלייט און פריינט.

ביז דאַן, לאָמיר זיך דערווייל אָפּגעבען מזל טוב. וואויל איז אונז, וואָס מיר האָבען דערלעבט דעם גליקליכען מאָמענט און לאָמיר האָפּען צוזאַמען צו פראָווען אויך דעם גאָלדענעם יובילעאום פון אונזער אינסטיטוציע, געזונטערהייט און מיט פרייליכע הערצער.

35 יאָהר „ביאַליסטאָקער שטימע"

דאָס נייע יאָהר איז אַ יאָהר פון יובילעאומס, פון פריידיגע פאַסירונגען אין אונזער לאַנדסמאַנשאַפטליכען לעבען, און איינע פון זיי איז דער היסטאָרישער פאַקט, אַז אונזער אַלעמענס זשורנאַל די „ביאַליסטאָקער שטימע" שליסט אָפּ 35 יאָהר פון איר דערשיינונג און געהט אַריין אין איר 36־טען יאָהרגאַנג.

אייגענטליך איז אָט די וויכטיגע געשעהעניש, דריי און אַ האַלב צענדליג יאָהר פון געדרוקטען וואָרט פון אונזער „אידיש ביאַליסטאָק" אין אַמעריקע, שוין פאַר זיך אַליין אַ באַרעכטיגטע אורזאַך פאַר אַ גרויסאַרטיגען יובילעאום־פייערונג. צוליב דעם, אָבער, וואָס היינטיגס יאָהר פאַלט אויך אויס דער 25־יאָהריגער יובילעאום פון אונזער האָום, וועלען מיר מוזען מאַכען אַ „נדחה" און פייערען דעם יום טוב פון דער „שטימע" אַביסעל שפּעטער.

אויב אונזער האָום איז די „געזעלשאַפטליכע פלאַטפאָרם" פון אונזער לאַנדסמאַנשאַפט, איז די „ביאַליסטאָקער שטימע" אונזער „גייסטיגע פלאַטפאָרם" די „פרייע טריבונע" פאַר אונזער וואָרט און מיינונג, וואָס גרייכט איבער דער גאַרער וועלט. דער מושב זקנים איז אונזער „פיזישע בריק" און די „שטימע" איז אונזער „קולטורעלע פאַפּירענע בריק", וואָס האַלט אונז ענג צוזאַמען איבערן לאַנד און איבער דער גאַרער וועלט.

די „ביאַליסטאָקער שטימע" דינט אונזער לאַנדסמאַנשאַפט פאַר־די לעצטע 35 יאָהר, זי האָט זיך דערוואַרבען גרויס אַנער־קענונג און פרעסטיזש אויך ביי דער ברייטער אידישער עפענט־

ליכקייט מיט דער אַלזייטיגקייט פון איר אינהאַלט און זאַפטיגקייט פון אונזער געדאַנק און וואָרט, וועלכער לאָזט הערען דעם קול פון אונזער אינסטיטוציע איבער דעם גאַנצען ערד־קוגעל. דאָס איז היינט צו טאָג דער „פנקס", וועלכער פאַרצייכענט אַלץ און אַלעמען, וואָס האָט אַ שייכות מיט ביאַליסטאָקער אידען איבער־ראַל און אומעטום. דאָס איז אונזער געשיכטע, וועלכע ציהט די גאָלדענע קייט פון אונזער היימשטאָט און לאַנדסמאַנשאַפט דורך אַלע צייטען און דורות.

אונזער „ביאַליסטאָקער שטימע" איז דער געניעער שפּיגעל, וועלכער גיט אונז אַ בילד פון דעם ביאַליסטאָקער „אַמאָל", פון די טיפּען און געשטאַלטען, פון די עפּיזאָדען און פאַסירונגען, פון אַרבעט און קאַמף, שאַפונג און דערגרייכונגען איז דער אַלטער היים און איז די אַלע וויינקלען פון דער וועלט. אין דער פאָרם פון אינטערעסאַנטע מעמואַרען און רעפּאָרטאַזשען וועלן אי־בערגעגעבען און אויפגעלעבט פאַר אונזערע אויגען אידען און פּנימער, וועלכע זיינן אונז באַקאַנט, היימיש און נאָענט צום האַרצען. דאָס איז דער וועלטפּולסטער אַרכיוו פון אונזער פאַר־שוואונדענעם היימשטאָט.

דער זשורנאַל איז אָבער אויך אַ פינקטליכער רעקאָרד פון דער אַרבעט פון אונזער אינסטיטוציע, טאָג־איין טאָג־אויס, די כראָניק פון אונזערע לייסטונגען און אויפטוען. עס לעבט און ווירקט מיט אונז צוזאַמען, עס האַלט דעם פינגער אויפן „גע־זעלשאַפטליכען פולס" פון אונזער צענטער, מושב־זקנים און פון דער גאַנצער לאַנדסמאַנשאַפט.

חוץ דעם פאַקט, וואָס אין דער „ביאַליסטאָקער שטימע" באַטייליגען זיך באַגאַבטע אידישע שרייבער און דיכטער, ביאַ־ליסטאָקער און ניט קיין ביאַליסטאָקער, מיט אויסגעקלונגענע נעמען, איז אָבער וויכטיג צו דערמאָנען אַ מאָמענט, מיט וועלכען דער אַרגאַן איז טאַקע אַן אויסנאַם פון אַלע אַנדערע, אייגע־אַרטיג און אָריגינעל. דאָס איז אַן אמת'ער „פאַלקס־זשורנאַל", וועלכער פאַרלאַנגט ניט פון דעם שרייבער קיין „קינסטלערישען דיפּלאָם פון סטיל", נאָר לאָזט יעדעם איינעם זיך פריי אויס־דריקען אויף זיינע שפּאַלטען. דאָס איז אַ טריבונע פאַרן בריייטען פאָלק, פאַר „עמך" און ניט איין טאַלאַנט איז שוין ענטדעקט געוואָרען דורך דער „שטימע", ניט איין האַנט וואָס האַלט גע־ווינליך אַ שרייבפעדער, א קעלניע אָדער נאָדעל, האָט זיך פיין „אויסגעשריבען" אין די 35 יאָהר פון אונזער צייטשריפט. דאָס איז אַן אָרגאַן פון פאָלק, צום פאָלק און פאַרן פאָלק.

ווי שוין דערמאָנט, וועט דער 35־יאָהריגער יובילעאום פון אונזער „ביאַליסטאָקער שטימע" געפייערט ווערן ביי אַ צוקונפטיגער געלעגענהייט. ביז דאַן לאָמיר זיך איינע די אַנדערע ווינטשען „מזל טוב" און ווייטער קענען אָנגעהן מיט אונזער וואונדערבאַרער אויסגאָבע פאַר דעם כבוד פון אונזער אינסטי־טוציע, פון דער לאַנדסמאַנשאַפט און פון דעם גאַנצען אידישען פאָלק.

אונזער לאַנדסמאַן, פּראָפעסאָר סאָלאָמאָן קאָהאַן פון מעקסיקאָ, אַ בן־ששים

פון דער קולטור קאָמיסיע ביים אידישען צענטראַל קאָמי־טעט אין מעקסיקאָ האָט אונז דערגרייכט די בשורה טובה, אַז אונזער באַרימטער לאַנדסמאַן, פּראָפ. סאָלאָמאָן קאָהאַן, איז מיט מזל געוואָרען אַ בן ששים, און אַז צו דער געלעגענהייט איז אין זיין כבוד געגעבען געוואָרען אַ פייערליכער באַנקעט דאָ־נערשטאָג, דעם 19־טען דזשולאַי 1956, אין דעם זאַל פון דער „נדחי ישראל" שוהל.

פּראָפ. קאָהאַן איז איינער פון אונזערע פיינסטע בני עיר, פון די הויכע אינטעלעקטואַלען, וועלכע האָבען פאַרשאַפט גרויס כבוד דעם ביאַליסטאָקער נאָמען.

אַ גרויסער געלערנטער, אַ פּרופעסאָר שרייבער און זשורנאַליסט, אַ מחבר פון אַ צאָהל וויכטיגע ווערק איבער דעם אידישען לעבען אין מעקסיקאָ, אין אידיש און אין שפּאַניש, אַן אָנערקענטער מוזיק־קריטיקער, וועמען רעצענזיעס עס דער־שיינען פון צייט צו צייט אפילו אין די „ניו־יאָרק טיימס", איז פּראָפ. קאָהאַן דאָך געבליבען אַן אונזעריגער, אַ ביאַליסטאָקער, אין דעם פולסטען זין פון וואָרט. ער איז טיף איינגעוואָרצעלט אין אונזער לאַנדסמאַנשאַפט און נעמט אַן אַקטיוון אַנטייל אין דעם אידישען לעבען אין מעקסיקאָ.

לכבוד דעם יובילעאום, איז אַרויסגעגעבען געוואָרען פון דעם אידישען צענטראַל קאָמיטעט אין מעקסיקאָ פּראָפ. סאָלאָמאָן קאָהאַן'ס אַ וויכטיגעס ווערק „מוזיקאַלישע עסייען".

ווינטשען מיר פּראָפ. קאָהאַן נאָך אַ סך געזונטע און גע־בענטשטע יאָהרען פון שעפּעריישער אַרבעט פאַר דעם כבוד פון אונזער פאָלק און פאַר דעם וואויל און בעסטען פון אונזער־לאַנדסמאַנשאַפט.

„דער לעבעדיגער" וועגען אונזער „ביאַליסטאָקער שטימע"

דער באַוואוסטער ליטעראַטור־קריטי־קער, חיים גוטמאַן, באַקאַנט אונטער דעם פּען־נאָמען „דער לעבעדיגער", האָט אין זיין וועכענטליכען קאָלום „אויפן ליטעראַ־רישען יאָריד" אין „טאָג־מאָרגען זשור־נאַל" פון זונטאָג, דעם 17־טען דזשון 1956, געגעבען די פאָלגענדע אָפּשאַצונג איבער אונזער „ביאַליסטאָקער שטימע":

„די „ביאַליסטאָקער שטימע", אָפּיציע־לער אָרגאַן פון ביאַליסטאָקער לאַנדס־מאַנשאַפט, האָט, אייגענטליך, געקאָנט אַרויסגעגעבען וועלען פון „אייוואָ'ס" היס־טאָרישער אָפּטייליונג (פאַרשטייט זיך, אַז דוד סאָהן זאָל בלייבען דער רעדאַקטאָר). אין דער לעצטער פּסח־זאַמלונג דאָמיניירט די געשיכטע פון ביאַליסטאָק און מעמואַ־רען און זכרונות א. אז. וו.

„דער לעבעדיגסטער אַרטיקעל אין נו־מער איז ש. ל. ראַבינאָוויטש'עס ע"ה „באַבסקע רפואות". ער איז אויך זייטיג דער גרעסטער. פאַרשטייט זיך, אַז אויך פאָאַזיע פעלט ניט אין נומער. מיט א. לוצקי אלס פראָפעסיאָנעלער דיכטער... דאָס בעסטע ליד אין נומער איז פון אַ 91־יאָריגען אידען לואיס גלאגאס. בכלל איז עס אַ נומער פון כל טוב. נעקראָלאָ־גען און פּסח'דיגע מאכלים, און, פאַר־שטענדליך, מוז אין אַזאַ נומער זיין דר. שאָשקעס, אַ סאַמאַראַדנער ביאַליסטאָ־קער..."

דער גייסט פון ראש השנה

(אן אמת'ע פאסירונג)

פון אסיף דומאוו

ווען איך בין אריבערגעגאנגען אין פינפטען קלאס פון אונזער ביאליסטאקער רעאל־שולע, האב איך געבעטען דעם אינספעקטאר פאוולאווסקי צו דערלויבען מיר, ווי מיר האבען דאמאלסט געזאגט: „נאבליודאט" (אויף רוסיש: אויפפאסען, נאכקוקען).

וואס האט דאס געמיינט: וועמען אויפפאסען? צוליב וועמען? וואס? א מער פאסיגען וואלט ביי דעם „נאבליודאט" האט מען ניט געקאנט אויסגעפינען. אין דער רעאל־שולע, אזוי ווי אין א יעדער שטאט און אין א יעדער גימנאזיע איז נויטיג געווען אויפצופאסען און נאכקוקען די מעטערעאלאגישע ערשיינונגען פון דער נאטור: ווי אזוי איז דאס וועטער! רעגענט עס, רעגענט ניט, דער גאנג פון וואלקען, דער ווינט און ז. וו. אין דעם בוי פון דער אוטשילישטשע זענען געווען ספעציעלע מעטערעאלאגישע אינסטרומענטען אין א פאסיגען ספעציעלען צייט און ארט.

צו וואס דארף מען דאס האבען? ניט פאר דער אוטשילישטשע און ניט פאר די שילער און אויך ניט פאר דעם אינספעקטאר, די אלע קלימאטישע אויפפאסונגען וואס זענען געווען אנגעקליבען אין דיקע העפטען און נאך א געווייסער צייט צוגעשיקט אין דעם צענטראלען מעטערעאלאגישען פונקט אין פעטערבורג, דוכט זיך אין דער אבסערוואטאריע אין פולקאוו, ניט ווייט פון פעטערבורג. וואס מען האט דערנאך געטאן מיט דעם ווייס איך ניט. און דעם אמת געזאגט, ניט אינטערעסירט זיך. ווארשיינליך שטודירט די אלע ציפערען פון גאנץ רוסלאנד. גרויסע געלערענטע האבען וויטער בעארבעט דעם צאלרייכען מאטעריאל וועלכען מיר די באשיידענע און אנאנימע שילערס האבען געהאלפען וויטער באווועגען דעם פראגרעס פון וויסענשאפט.

און נאך אמאל זייט מיר מוחל, ביי דער צייט האב איך גאר ווייניג געטראכט וועגען דעם וואס פאר א וועטער וועט זיין: א רעגען אדער שניי אדער ביידע צוזאמען. צו וואס זשע פרעגט איר מיך האב איך „נאבליודאיעט"? דערפאר וואס איך האב געהאט א רעכט ארויסגיין אין מיטען דער לעקציע און א גאנצע האלבע שעה אווקגיין און דער לערער האט מיר גארניט געקאנט טאן: עס איז דאך פאר פראגרעס, פאר מעטערעאלאגיע, פאר וויסענשאפט, פאר גאנץ רוסלאנד און אפשר נאך וויטער.

„נאבליודאט" האב איך געדארפט דריי מאל אין טאג: גאנץ פריה נאך פאר 6 א זייגער. דערנאך ארום צוויי א זייגער בייטאג, (דאס איז טאקע געווען דאס בעסטע און דאס זיסטע) און צום דריטען, לעצטען מאל, שפעט אין אווענט — ניט אזוי אנגענעם, אבער אויב מען ווייל, איז עס אויך געווען ניט שלעכט. א גאנצען מאנאט האט דער שילער, דער „געלערטער" געהאט עפעס פריווילעגיעס. און נאך א מאנאט איז שוין געווען אן אנדערער.

דער נייער הארבסט־סעזאן האט זיך שוין אנגעהויבן און מיר איז אויסגעקומען צו ווערען „נאבליודאטעל". עס האט פאסירט אז דעם ערשטען טאג פון מיין נייער שטעלע איז געווען פונקט ראש השנה. און אליין ניט געווואוסט ווי אזוי מוז איך זיך באנעמען.

זיך לערנען? זיכער דארף מען זיך לערנען, מאלע וואס היינט איז ראש השנה — ווער רעכענט זיך אין דער רוסישער גימנאזיע מיט אידישע ימים־טובים? קאן איך גיין אין דער סינאגאגע? קאניעטשנא, ווער דערלויבט אייך ניט? אבער וען איר וועט מארגען נאך דעם יום טוב ניט וויסען דעם אוראך, וועט איר קריגען א שלעכטע צייכענונג. ווי־זשע קאן איך אויסלערנען דעם אוראך וען איך האט ניט געהערט דעם לערערס לעקציע און געגאנגען אין שוהל? דאס איז שוין דיין זאך, פלעגט דער לערער פון היסטאריע קודריאווצעוו זאגען: אלזא פאפטאריטיע. וועגען וואס האבען מיר נעכטען געערעדט? איר ווייסט ניט? ניט אויסגעלערענט? נו, מוז איך אייך געבען א 2 מיט א מינוס...

אבער „נאבליודאט"? אויסגעפינען וואס פאר א טעמפעראטור ס'איז? וויפיל איז די פייכקייט, דער ווינט, די וואריאמקייט? א יא, דאס איז אן אנדערע זאך, דו קאנסט ארייגנעהן אין דער ספעציעלער בודקע אין מיטען פון דעם קאזיאנענע גארטען און נאכדעם קריך ארויף אויף דעם בוידעם איבער דער אוטשילישטשע וואו עס געפינט זיך דער גרויסער שווערער גלאק וואס וואיעט און ריטשעט און פאדערט: שטייט אויף איר פוילענצער, בים באם, בים באם!

דעם טאג האב איך אנגעפאנגען פריה, א סך פריהער ווי געווענליך. עס איז געווען א שיינער, כאטש אביסעל קאלטליכער טאג. די אלע קראמען זענען געווען צוגעמאכט: ראש השנה. די טראטוארען זענען געווען האלב ליידיג. דא און דארט, איז דורכגעגאנגען אן עלטערער מאן פארנדנע אנגעטאן כאטש דער פארנד איז ניט געווען אזא גרויסער. באשיידענע ארעמע מענטשען זענען דאס געווען.

זיי זיינען געגאנגען אין שוהל ארייין מיט זייער טלית זעקעל אונטער דעם ארעם. איך קאן און קאן זיי ניט. מיר דוכט זיך אז זיי קענען מיך אויך נאר זיי ווילען ניט קוקען אויף מיר ניט רעדען אפילו, ניט באווועגען זייער קאפ אין מיין זייט. וואס האבען זיי פאר א געמיינשאפטלעכס מיט דעם אידישען שגץ אנגעטאן אין גוי'אישע בלעכענע קנעפלעך. זיי האבען זייער וועלט און איך דער אידישער שגץ אן אנדער וועלט. איך פיל זיך שולדיג קעגען זיי... איך גיי וויטער און זעה א זייער הויכען דארען מאן מיט מיט א קליין שפיציג בערדעל, דעם סאמע וואזשנעם מענטש אין דער גאנצער שוהל. דעם דיריגענט פון כאר — בערמאן. אלע זינגערס זיינען אנגעטאן אין שווארצע לאנגע כאלאטען און אויפן קאפ שווארצע היטלעך, נאר בערמאן האט אויפן קאפ א העכערען הוט. עס

זעהט אויס ווי פּעשקעס אויף אַ שאַכברעט און צווישען זיי דער שוואַרצער דאַרער קעניג וועמען די זינגערס פּאַרטיידיגען. גאָר אַ נייע פרעמדע וועלט איז דאָס פאַר מיר. בערמאַן איז איצט ניט שאַך קעניג, נאָר אַ פּריוואַטער מענטש לויפט אין שוהל — אפשר נאָך עפּעס דורכקוקען מיט די פּעשקעס און איך גיי צו ווינט און שטורעם אַריין: נאַבליוד־אַטעל. פרעמדע, פרעמדע גייען אַוועק אין זייערע וועגען.

איך גיי ווייטער. אַ גרופּע פון צוואַנציג מענטשען אַנגעטאָן אין גרויע אומגעלומפּערטע קליידער מיט גרויע גוי׳עשע יאַר־מאַלקעס, „אַנקאַזירניקעס". ווידער אַ לעבעדיגער שאַכברעט, דאָס מאָל אַ ווייסער? ניין. ווייל זיי האָבען ניט דעם קעניג־בערמאַן אַנשטאָט אים איז דער שאַך־קעניג געווען איצט אַ גאַראַדאָוואי מיט אַ שוועראַד און מיט אַ רעוואָלווער. דאָס זיינען געווען די אַרעסטאַנטען וואָס קערען אויס די גאַס. דאָס זיינען געווען ניט די פון דער אמת׳ער טיורמע וואו די קאַטאָרזשניקעס זיצען, ווייטער אויף דער וואַסילקאָווער גאַס, נאָר פון דעם „אַרעסטני דאָם" אויך פון דער זעלבער גאַס. גנבים, שיכורים, ניט וויכטיגע פאַרברעכער. דער נאַדזיראַטעל פון דעם אַרעסטני דאָם איז געווען דאָבראָוואָלסקי. אַ קליין מענטשעלע מיט ברילען, דוכט זיך אַ גוטער מענטש. איך בין אָפט געווען אין זיין הויז, טאָקע נעבען דעם „דאָם", ווייל ער האָט געדאַרפט אויפּפּאַסען אויף די אַרעסטאַנטען. דער זון פון דעם נאַדזיראַטעל אַליאָשאַ, איז געווען אין מיין קלאַס און געווען פריינדליך מיט אים, געהאָלפען אים אין אַריפמעטיק און אין אַלגעברע, אָבער ווייט האָט ער ניט פּראָגרעסירט.

די אַרעסטאַנטן גייען קיינמאָל ניט אויפן טראָטוואַר נאָר שטענדיג אין מיטען גאַס, זיי זאָלען ניט אַנטלויפען, וואָס? און ווידער איז עס אַן אַנדער וועלט, גאָר אַנדערע וואָס האָבען גאָרנישט צו טאָן ניט צו מיינע בלעכענע געלע קנעפּלעך, ניט צו דער שוהל און זינגערס מיט דעם דיריגענט בערמאַן. די דאָזיגע וועלט איז פּאַרט אַ שטיקעל ביאַליסטאָק. און ביאַליסטאָק איז רוסלאַנד און עס איז מיין לעבען, מיין טראַכטען, מיין חלום און מיין שטרעבונג. ווי ווינציג פאַרשטיי איך פון דער וועלט.

און ווידער אָן שום צוזאַמענהאַנג קניפּ איך צוזאַמען מיין לעבען מיט אַנדערע איצט האַלב־נעהענטער צו מיר. איך קום אַריין אין דער אוטשילישטשע, די לערערס און די שילערס זיינען נאָך ניט אַנגעקומען, ליידיג, וויסט.

— עס איז נאָך צו פרי — זאָגט צו מיר דער אַלטער שטענדיג־בורטשעטער סטרוזש דאַנילאָ, ווי אַלט איז ער געווען? זעכציג צי אַכציג? מען האָט ניט געקאָנט וויסען. קרעפּטיג צו־זאַמענגעבויט ווי אַ דעמבע.

— איר ווייסט ניט ווי אַזוי מען קומט אויפן בוידעם? איך וועל אייך ווייזען, קומט.

מיר זיינען געגאַנגען איבער די רונשטיגען, נאָך ווייטער אויפן בוידעם. דאַנילאָ האָט געהאַלטען אַ לאַמטערן, אַ שטיקעל ליכטעל, אַרום דעם איז געווען טונקעל.

— און בלייבט ניט אויבען צו לאַנג, ליכט קאָסט געלט.

דאַנילאָ איז אַוועק, איך בלייב אַליין. די לופט איז פאַרשטיקט עס איז אַביסעל אומהיימליך. איך ווייס אַז עס איז אַ העלער פריהמאָרגען, אָבער דער איינדרוק איז, אַז עס איז שפּעט בייניאַכט. איך גיי נאָך אַ פּאָר שטיגען העכער. דאָרט ביים סאָמע דאָך איז אָנגעבויט אַ ספּעציעלער אָפּאַראַט וואָס דרייט און זשו־זשעט די גאַנצע צייט. דאָ ווייל מען וויסען ווי ווייט דער ווינט לויפט. קיין גרויסע חכמה איז עס ניט, מען קוקט אויף די ציפערן און מען ווייסט שוין. פאַרטיג.

אָבער עס איז דאָך אינטערעסאַנט צו ווייסען וואָס טוט זיך דאָרט אויפן בוידעם אַ חוץ דעם ווינט און שטורעם? גאָרנישט טוט זיך. אַ פּאָר ברעטער און אַ פּאָר אַלטע ציגעל און דאָרט אין סאָמען עק — מען דאַרף זיך שוין איינבויגען — דערזעה איך אַ פּאָק פּאַפּירען. ווי עס זעהט אויס זיינען די דאָזיגע פּאַפּירען ניט נייַ, באַדעקט מיט שטויב. קיינער רירט זיך ניט צו צו זיי. נו, דאַרף מען זיך צורירען. עס זיינען גרויסע צייכענונגען איינע גרעסער, אַנדערע בעסער. וואָס איז דאָרט אָנגעצייכענט? גאָרנישט אינטערעסאַנט. האַלב־פּאַנטאַסטישע בלומען, שיינע לי־ניען, פּאַרמען, אַלץ אויסגעריסעוועט מיט אַ בלייפּעדער. ווער האָט זיי אָנגעצייכענט? נו, פאַרשטייט זיך די שילערס פון די העכערע קלאַסען. אונטער אַ יעדער צייכענונג שטייט דער נאָמען. איך קאָן זיי ניט. זיי האָבען שוין פאַרענדיגט זייער שטודירען, זיינען אַוועק פון ביאַליסטאָק, מעגליך זיי זיינען שוין געוואָרען אינזשינערן, טעכניקער, האָבען שוין גוטע שטעלעס. אָבער איין צייכענונג זעהט אויס צו זיין גאָר אַ פיינער. ווידער אַ פאַנטאַס־טישע בלום מיט גרויסע בלעטער, זייער גוט, זייער געשמאַקפול אויסגעריסעוועט. איך פאַרשטיי עפּעס וועגען צייכענען און איך האָב הנאה צו קוקען אויף דעם. דער מעטאָד פון דער דאָזיגער בלום איז אויך אַ פיינער. אונזער לערער יוזשאַנין רופט עס „מיט סאָוס". איך וויל ווייסען דעם נאָמען פון דעם קינסטלער. איך נעם די לאַמטערן נעהענטער צו דעם פּאַפּיר און זעה: גרינעוויצקי.

ניט קיין אידישער נאָמען און אויך ניט אַן עכט רוסישער. מסתמא אַ פּוילישער. איך האָב קיינמאָל ניט געהערט דעם נאָמען. איצט מוז ער שוין זיין אַן אַרכיטעקט: אַן דעם קאָן מען דאָך ניט ווערען קיין אַרכיטעקט. קיין צווייפעל ניט, אַז ער האָט שוין געהאַט אַ גוטע קאַריערע, גרינעוויצקי...

— פאַר וואָס אַזוי שפּעט? — האָט דאַנילאָ אָנגעפאַנגען צו בורטשען? און זעהט ווי איר האָט זיך אויסגעשמוצט.

— דאָרט איז געווען טונקעל, איך דאַנק אייך.

דאַנילאָ העלפט מיר ריין מאַכען מיין מונדיר און איך פרעג:

— איר האָט דאָך געדאַרפט זעהן אַלעמען. געדענקט איר אַ שילער מיטן נאָמען גרינעוויצקי?

עפּעס מאָדנע קומט פאָר מיט דאַנילאָ'ן. ער בלייבט שטיין, קוקט אויף מיר, קוקט ווידער, זיינע הענט טרייסלען זיך — אוי, ווי ער איז אַלט געוואָרען.

— וואָס איז? וואונדער איך זיך, ער ענטפערט:

— מען קאָן ניט אַלעמען וויסען, טויזענטער האָב איך געזעהן.

און מיט אַ קליינע פּאוזע פאַרענדיגט ער:

— בעסער דערמאָנט קיינמאָל ניט דעם דאָזיגען נאָמען, עס וועט זיין בעסער פאַר אייך. און ער גייט אַוועק.

דאָ איז געווען אַ סוד, אָבער וועגען וואָס האָנדעלט זיך עס? פאַרוואָס זאָל איך ניט רעדען וועגען דעם? אָבער איך האָב אים פאָרט געפאַלגט. אַזוי ערנסט און אַזוי מיסטעריעז האָט ער גע־רעדט צו מיר אין דעם מאָרגען.

און פאָרט האָב איך דאָס אויסגעפונען.

מיט אַ פאָר וואָכען שפּעטער וועט די ימים טובים זיינען שוין

אוועקגעאנגען און דער שוהל סעזאן האט זיך איינגעשטעלט, איז אריינגעקומען אין קלאס דער לערער פון צייכענעריי יוזשאנין.

— איך וויל אייך ווייזען א פאר ביישפילען ווי מען דארף פאלגען אין די צייכענונגען, זעהט?

מיר אלע האבען זיך צוגעשטופט צו דעם קאפעדרע. און צו מיין איבעראשונג האב איך דערקאנט די זעלבע צייכענונגען וועלכע איך האב דערזעהן אויפן בוידעם ראש השנה פריה. נאר איצט זיינען זיי געווען ניט שטויביג, אפגערוימט: מסתמא איז דאס געווען דאנילאס ארבעט.

— און אט איז גאר א שיינע צייכענונג, האט דער לערער געזאגט און איז אליין געווען צופריידען אז ער האט זיך געכאפט אזא מציאה: קוקט אן די צארטע ליניען, די שאטענס, די פיינע פראפארציע.

איך האב זיך צוגעשטופט נאך נעהענטער און דערזעהן, אז די גרויסע צייכענונג איז אונטען אפגעשניטען: קיין נאמען איז ניט געווען.

אייגער פון די שילער האט געפרעגט:

— וואס איז דער נאמען פון דעם צייכענער?

יוזשאנין האט געשוויגען — געוואוסט אדער ניט געוואלט וויסען, ער האט גארנישט געענטפערט.

— איך ווייס דעם נאמען — האב איך זיך ארויסגעכאפט פארגעסענדיג דאנילאס עצה: דאס האט געצייכענט גרינעוויצקי.

— איך ווייס ניט, — האט יוזשאנין קורץ אפגעהאקט און געערדט וועגען עפעס אנדערש.

אבער ווען דער קלאס האט זיך פארענדיגט, האט מען מיך געהייסען זאפארט קומען אין „אקטאוו זאל", דער דירעקטאר וויל מיך זעהן.

— פון וואנען ווייסט איר דעם נאמען? האט דירעקטאר וויטע — א זייער פיינער מענטש איז ער געווען און אומפריינדליך געפרעגט: ווי קומט איר צו דעם?

איך האב אים אלצדינג דערקלערט. פונעם אינדרוק איז ער שוין איצט געווארען אן אנדערער.

— איך וויל אייך דערציילען ווער דער גרינעוויצקי איז — האט וויטע געזאגט: צו אונזער גרעסטער שאנד ווי איר פאר־שטייט איז ער געווען א שילער פון אונזער שולע. ניט אין מיין צייט. מיט דער ביאליסטאקער אוטשילישטשע האבען מיר גאר־נישט צו טאן. דאס איז קלאר. די שוידערליכע זאך וואס אונזער געווען שילער האט געטאן ווען ער האט שוין פארענדיגט דעם קורס און איז אוועק קיין פעטערבורג.

— וואס האט ער געטאן? — האב איך געפרעגט.

דירעקטאר וויטע מיט זיין שיינער פאטריארכאלען ווייסער בארד האט אין ען ערנסטען און אויפגערעגטען טאן אביסעל טעאטראליש געזאגט:

— דער גרעסטער פארברעכער וועמען ביאליסטאק האט דערצויגען צווישען די וועלט פון מיין גימנאזיע: גרינעוויצקי איז געווען איינער פון די מערדער פון דעם מארטירער אלעקסאנ־דער דעם צווייטען. מען האט אים אויפגעהאנגען. מיר וועלען קיינמאל זיין נאמען ניט דערמאנען. געדענקט. גייט אין אייער קלאס ארויס.

און גייענדיג צוריק — האב איך עטליכע מאל געזאגט צו זיך אליין: גרינעוויצקי... איך זאל ניט געדענקען... ניט געדענ־קען...

פ י י ע ר

א פיוט לכבוד ראש־השנה תשי"ז

פון ראזא נעווארדאווסקא

גאט! האסט באשאפען די וועלטן מיט פייער.
דעם בראשית געגרונטיגט מיט פייער.
די זון האסטו באשאפען א קויל פון פייער.
די לבנה באלויכטען מיט אפשטראל פון פייער.

דו האסט זיך אנטפלעקט צו משה'ן אין פייער.
האסט אונז געפירט פון מצרים מיט פייער.
צוויי זיילען: פון רויכן און פון פייער
האבען אונז באגלייט אויף די וועגען פון מדבר'שן פייער.

האסט צו אונז זיך געוויזען אויפן סיני אין בליצען און פייער.
האסטו אונז געגעבען דיין תורה אין פייער.
געריניגט האט אונז דיין אטעם מיט פייער.
דו האסט אונז געהיליגט מיט געבאטען פון פייער.

דו ברענגסט אין באגין דעם טאג מיט זיין פייער.
פארנאכט דו פירסט אוועק די זון אין איר פייער.
האסט ג'כשר'ט די ערד מיט וואסער, ווי מיט פייער.
וועסט ניט ברענגען קיין צווייטען מבול פון וואסער, נאר פון פייער.

דו פירסט די וועלטען מיט כעס און מיט פייער.
אויך ווייזט אונז חסד און באליכטיגסט מיט פייער.
דו ווייזט אונז אן אויסוועג דורך וועגט מיט פייער.
דו באשירעמסט אונז פון אונזערע שונאים, פון פייער.

דיין אטעם איבער אונז איז פון לעבען דער פייער.
אבער אויך איז דיין כעס איבער אונז, ווי א פייער.
דאך מיט רחמים דו לויכטסט איבער אונז, ווי א פייער, פארניכטעסט אונזערע פארטיליגער מיט פייער.

דו האסט אונז באזעלט מיט זעאונג פון פייער.
אונז אויסדערווייילט מיט דער חתימה פון פייער.
על קידוש השם האבען מיר געברענט אין פייער.
און ניט פארברענט געוואלטן, ווי סנה אין דעם פייער.

די זינד פון דער וועלט איצט ברענען, ווי פייער.
פאר דעם אומברענגען די זעקס מיליאן אין פייער.
ברענגסטו אויף אלץ און אלעמען דעם פייער.
דו שיקסט אויף אונז א מבול פון פייער.

א. די, וואס ביסט אליין אייביגער פייער.
וואס באנייסט־זיך פון אייביג ביז אייביג דורך פייער.
וועגדט אפ פון אונז אלעמען דעם גזר פון פייער.
בזכות פון אונזערע אומגעקומענע פאר דיר אין פייער.

ביאַליסטאָק: זוניקע בילדער פון מיין יוגנט...

(צווייטער טייל)

פון יעקב יערוזאַלימסקי

די נייע דייטשע אָרדענונג

ענדע אויגוסט, 1915. שיינע זוניקע טעג האָבען זיך אַוועק־געשטעלט. ווי די נאַטור וואָלט געוואָלט מיטן פולען הויפען אָפּ צאָלען פאַר די אַלע ביטערע ליידען, אויפרעגונגען און שרעק פון פאַרגאַנגענעם יאָר. די געמיטער האָבן זיך ווי מיט איין מאָל באַרואיגט. מיט פרייד, האָפענונג און לייכטען געמיט האָבן גע־שטראָלט די שמייכלענדיגע פנימער. די גאַסען זיינען איבער־געפולט מיט מענטשען, עפּעס ווי די צאָל אידען וואָלט פאַרדאָ־פּעלט געווארען...

ספּעציעל האָט זיך געווארפען אין די אויגען די גרויסע צאָל יונגווארג, וואָס האָבן הויך רייד־ענדיג, זשעסטיקולירענדיג, זיך איבערוואַרפענדיג, פאַרבייגייענדיג מיט ווילדע באַמערקונגען, שפּאַצירענדיג, זיך באַוויזען אויף די איבערפולטע גאַסען. דאָס זיינען געווען צוריקגעקומענע מיידלעך, צעפּאַרענע איבער קליינע שטעטלעך — צוליב מורא פאַר רוסישע סאָלדאַטען און קאָזאַקען וואָס האָבען קוואַרטירט אין ביאַליסטאָק, און אויך אויס שרעק פאַר דייטשע עראָפּלאַנען און צעפּעלינען, וואָס האָבען דעם ערשטען מאָל אין דער געשיכטע פון דער מענטשהייט, געווארפען באַמבעס אין אָפענע שטעט אין דער ציווילער באַפעלקערונג — אויך ציטערדיגע אידישע זין, וואָס געטרייע אידישע מאַמעס האָבען געהאַלטען פאַרשפּאַרט אין שטוב אָדער פאַררוקט אין די קליינע שטעטלעך — וואו מען האָט זיי נישט געקענט — צוליב מורא פאַרן צושטעלן זיך צו מיליטער, אָדער כאַפּען אויף אַרבעט.

***

מיין ברודער דוד איז שוין אַ מיליציאַנט, מיט אַ היטעל און אַ גראָבען קורצען שטעקען און אַ ווייסען אָרעמבאַנד, מיט אַ שטעמפּעל פון דער מיליץ. מיין ברודער איז גליקליך... אויס פאַבריק, אויס טראַסקעריי פון דאַמפּ־שטולען, אויס „נאַכט סמע־נעס" און אַ לייכט אינטערעסאַנט לעבען פון אַרומלויפען איבער דער שטאָט פאַנגט זיך אָן. איצט זאָגט שוין די מאַמע קיין וואָרט נישט, פאַר זיין פאַרשווינדן פון שטוב: ער היט דאָך די אידען אין ביאַליסטאָק...

די קראָמען זיינען אָפען. מען האַנדעלט מיט די דייטשען. עס איז מלחמה־צייט און יעדעס שטיקעל סחורה איז ווערט געלט. די דייטשען קויפען אין שטאָף, זייגערלעך, שפּילצייג, וויבערשע צירונג, און מען שיקט „נאָך דער היימאָט" צו וויב און קינדער... מען צאָלט מיט נאָר וואָס אָפּגעדרוקטע „אָבעראָסט" מאַרקען, צום אָפּיציעלן קורס פון 2 מאַרק אַ רובל.

די אידישע קרעמערקעס ריידען שוין דייטש, צו יעדען וואָרט לייגען זיי שוין צו די ווערטער „ליבינקער הער", „גנעדיגער הער"; אַן איינפאַכען קאָפּראַל רופען זיי „הער לויטענאַנט" און שיטן שוין מיט „דאַנקע שיין" און „ביטע שיין" און „יאָוואָהל", און די קריסטליכע קונדען זיינען מקנא די אידען, וואָס קענען זיך שוין צונויפריידען אַזוי פליסיג מיט די דייטשען. און באמת, די אידישע קרעמערקעס זיינען אויפריכטיק אין זייער ליבשאַפט צו די דייטשען, וואָס האָבען באַפרייט זייערע זין פון מורא פאַר רוסיש מיליטער דינסט, און שיקען אין דער בלוטיגער מלחמה...

מיין ברודער ברענגט די לעצטע נייעס. פיקסל איז געווארען אַ קאַמיסאַר, און זיין פריינט טאפיצער איז אַ סאַניטאַר, און מיר לאָכן פון גלוגנגענעם גראַם... און נאָך אַ נייעס: אַ דעלעגאַציע פון דריי רעליגיעס האָבען זיך פאַרגעשטעלט פאַר דער דייטשער מאַכט. דאָס זיינען די אידישע, קאַטוילישע און עוואַנגעלישע, וואָס פון זיי ווערט אויסגעקליבען וועראַן אַ „בירגער קאַמיטעט", וואָס וועלען ווערען די ראָטגעבער און אַרויסהעלפער, און רעגולירען די נויטען פון דער שטאָטישער באַפעלקערונג. די אידען און פאָליאַקען אין „בירגער קאַמיטעט" לעבען נישט בשלום. די פאָליאַקען, כאָטש אַ מינדערהייט פון פינף און צוואַנציק פּראָצענט געגען אידישע זעכציק, ווילען שפּילען די ערשטע פידעל... אַלס מיליצמייסטער ווערט אויסגעוויילט דער ביאַליסטאָקער אינ־וואוינער, דער דייטש הער לוטערער, וואָס איז אַ גאַנץ נישט קשה׳דיגער אַנטיסעמיט... פון אידישען צד זיינען אין „בירגער קאַמיטעט" פאַרטראָטען: מ. מאַניסעוויטש, מ. באַראַש, א. טיקטין, ש. הערשבערג, ווילבושעוויטש, ד״ר זימאַן און אַנדערע.

ביאַליסטאָק ווערט באַגליקט מיט שפּייז־קאַרטען. די שפּייז פּראָדוקטען ווערען ראַציאָנירט. יעדען איינוואוינער ווערט אויס־געטיילט קאַרטען אויף ברויט, קאַרטאָפּעל, געמיז און צוקער. וואָס ווייטער ווערט דער קוואַליטעט פון ברויט ערגער. מען מישט אַריין קלייען און געמאָלענע אַרבעס. אויך די מאנטשקע ווערט פון ווייס גרעל. דאָס איז מאנטשקע געמישט מיט סיראָפּ, באַ־שטימט פאַר פערד, וואָס ווערט אָבער פאַרטיילט פאַר מענטשען.

די ווייבער האָבען שוין אַנדעקט אַ סוד: מיט גרעלע מאנטשקע איז זייער גוט צו קאָכען אַ מערן־צימעס און באַקען הניק לעקער. עס באַווייזט זיך אויך אַ נייעס אין שפּייז פאַרפלעגונג, וואָס הייסט ביי די דייטשען „קאַרטאָפּעל פלאָקען", וואָס שטאָמט פּראָסט פּשוט פון געשיילטע שאָלעכץ פון קאַרטאָפּעל, געריניגט און גע־טריקענט מיט כעמישע מיטלען, און איז איינע פון די ערזאַצען מיט וואָס דייטשלאַנד האָט זיך אין דער מלחמה אַזוי באַרימט געמאַכט, אונטער דער פירערשאַפט פון דייטשישן אידישן מיניס־טער וואָלטער ראטענאו, וועלכער איז שפּעטער דערשאָסען גע־וואָרען פון אַ נאַצי וואָס האָט אים נישט געקענט מוחל זיין, וואָס „דער פאַרדאָמטער יודע" איז געווען שטאָטס־מיניסטער...

מיין מאַמע איז שוין געלאָפען צו שכנות, שמעקען וואָס טוט מען מיט דעם נייעם מאכל „קאַרטאָפּעל פלאָקען" און געקומען מיט אַ געוואַלדיגער שמחה און התפּעלות: אַז מען מאַכט דערפון וואונדערבאַרע קאָטלעטן... מיין מאַמע האָט מיך אַוועקגעשיקט צו דער מומע רוטשקען — וואָס האָט אַ הערינג־געשעפט אין ברעמל — און מיר גהייסען ברענגען פון דאָרט אַ גלאָז ליאק. איך בין מיט גרויס נייגעריקייט געלאָפען ברענגען די גלאָז גרויען געזאַלצענעם ליאַק, ברענענדיג מיט אומגעדולד צו וויסען וואָס פאַר אַ פאַטראָווע די מאַמע וועט מאַכען פון די „קאַרטאָפּעל

פלאָקען", וואָס זעט אויס ווי אַ גרויער פּראָשעק פון נאַפטאַלין...

די מאַמע האָט מיט גרויס טריאומף פאַרקאַשערט די אַרבעל, און מיר אַלע האָבען זיך אַרומגעשטעלט אַרום דער מאַמען — וואָס האָט געאַרבעט איצט ווי אַ קונצענמאַכערין, וואָס מאַכט האָקוס־פֿאָקוס — האָבען געקוקט אויף דער מאַמע פינגער, וואָס האָבן געאַרבעט מיט אויסערגעווײנליכער שנעלקייט און געזען ווי זי נעמט דעם פּראָשעק, קייקלט צוזאַמען מיט אַ ביסעל וואַסער, מאַכט קאַטלעטלעך, טוט אַריין אַ פּאָר שטיקלעך צי־בעלע, טונקט דאָס איין אין גלאָז פון ליאַק, שמירט אָן עפּעס אויף אַ בלעכעל, און לייגט דאָס אַוועק פרעגלען; און פלוצלינג האָט דער קאַטלעט אָנגעהויבען צו קנאַלען פון די שטיקלעך זאַלץ פון ליאַק, אַזוי אַז די גרויסע קונצענמאַכערקע, די מאַמע, האָט זיך דערשראָקען און פון שרעק געפּינטעלט מיט די אויגען, און מיר האָבען אַרויסגעשאָסען אַ געלעכטער, וואָס האָט דער מאַמען שטאַרק פאַרדראָסען. אָבער וועג די קנאַלערײַ פון געזאַל־צענעם ליאַק האָט אויפגעהערט, האָט די מאַמע מיט נצחון געווויזן אַ ברוינעם קאַטלעטל, וואָס מיר אַלע האָבען מיט גרויס נייגערי־קייט פאַרזוכט, געלויבט דעם טעם, וועלענדיג שאָפען פאַרגעניגען דער מאַמען, אָבער שטילערהייט אויסגעשפּיגען... דאָס איז געווען דער מאַמעס ערשטע אַרבעט, אַלס אָנפאַנגערין ביים מאַכען קאַטלעטלעך פון קאַרטאָפּל פלאָקען. שפּעטער איז זי פאַראויס־געגאַנגען אין פאַך, און געווארען אַ גאַנצע עקספּערטין און גע־געבען עצות אַנדערע ווײַבער... און די קאַטלעטלעך האָבען טאַקע שוין געהאַט אַ גאַנץ אַנדערען טעם, פון כּמו אַ קאַטלעטל, כאָטש ס׳מזל אויף די דייטשן, ווי גוט דאָס איז געווען...

די דייטשישע מאַכט, האָט אָנגעהויבן צו באַלעבאַטעווען. די באַפּעלען און פאַרבאָטען האָבען זיך געשאָטען ווי פון אַרבעל: עס איז נישט דערלויבט צו גיין שפּעטער ווי נאָך 10 אַזייגער ביינאַכט, די טויערן דאַרפען זיין פאַרשלאָסען, אַ רעגיסטראַציע פון דער גאַנצער באַפעלקערונג און זיך באַזאַרגען מיט „פּערסאָ־נאַל אויסווייזן" (אַ מין פּאַספּאָרט), אָנגעבען זאַפאַסען פון פּראָ־וויאַנט, אַרויסגעבען באַהאַלטענע איבערגעטאָנענע סאָלדאַטען (וועלכע זיי האָבען שפּעטער פאַרשיקט אין געפאַנגען־לאַגערן, פאַר דער צייט וואָס די מלחמה האָט געדויערט), אויסגעבן די נעמען פון אָנטלאָפענע אין רוסלאַנד, און די מעבעל וואָס זיי האָבען איבערגעלאָזען (וואָס זיי האָבען טאַקע שפּעטער קאָנפּיס־קירט), מעלדען פון אַלע קראַנקהייטן, אָפּהיטן סאַניטאַרע פאַר־שריפטען — עס האָט געריעגענט מיט באַפעלען!

עס זיינען אַוועקגעשטעלט געווארען דייטש וואַכען אונטער דער שטאָט אויף די שאַסייען וואָס פירען צו שטעטלעך און דערפלעך, און דאָס איז אַריינברענגען פון שפּייז איז שטאַרק באַ־שווערט געווארען. מען פלעגט ברענגען ברויט פון ראַשטש, סופראַסלע, סטאַראָסעלצע, זאַבלודאָווע און קאַרטאָפּעל פון ביע־לאָסטאָשקע; אָבער וועג די דייטשען האָבען אָנגעהויבען צו קאָנפּיסקירען די פאַרכאָפּטע פּראָדוקטען פון די שטעטלעך, האָט זיך דער הונגער אָנגעהויבען גאַנץ שטאַרק צו פילען. די ליבע צום דייטש האָט זיך אָנגעהויבען אָפּצוקילען...

די אייזערנע אַרדענונג, וואָס האָט דערגרייכט ביז ברוטאַלי־טעט, האָט זיך געלייגט שווער אויף דער באַפעלקערונג. עס האָט זיך אָנגעהויבען אַ סדרה פון סאַניטאַרע פאַרשריפטען — וואָס אמתדיג גערעדט — איז די דייטשישע מאַכט געווען געצוואונגען דאָס צו פאַרלאָנגען. אָבער ווי געווינלעך, האָט זי דאָס דורכ־געפירט מיט דער דייטשישער אַרטקייט און גאוה, אָן ברעקעל סענטימענט צו מענטשליכע געפילן, וואָס האָבען געוויזען די דייטשען אין זייער ריכטיגען געשטאַלט: אַלס אַ ברוטאַל פאָלק פון קאַלטע אויטאָמאַטען, וואָס צוליב זייער סופּער־נאַציאָנאַליזם און שאָווי־ניזם, קענען זיי אויספירען יעדען באַפעל, ווי ברוטאַל ער זאָל נישט זיין, און וואָס קוקען פון אויבען אַראָפּ אויף אַנדערע פעלקער. זייער סופּעריאָריטעט קאָמפּלעקס, האָט זיך שוין דע־מאָלט באַווויזען ביי די דייטשען אין זייער גאַנצער נאַקעטער, גרויזאַמער אומברחמנותדיקייט. וואָס איז שפּעטער מילדער גע־ווארען צוליב דער פאַרצויגענער קריג, צווייפל אין זיג, און דע־מאָראַליזאַציע.

מען האָט אָנגעהויבן צו שלעפּען די ביאַליסטאָקער אידען אין די „ענטלויזונג אַנשטאַלטען", מאַכען אין די היימען סאַניטאַרע רעוויזיעס, אָפּדעקען די בעטען און די בעטגעוואַנט — מיט ווייט נישט קיין העפליכע באַמערקונגען — וועגען די „שמוציגע יודען", זוכען ביי די אַלטע אידען אין די בערד, אפילו ביי זויבערע ציכטיגע, בכבודיגע אידען, גראָב פרעך אָן צערעמאָניעס. מען האָט אָנגעהויבען איינאָרדענען קערפּערליכע אונטערזוכונגען, ביי יונגע מענער אויף זייערע געשלעכטס־אָרגאַנען, זוכענדיג וועג־נערישע קראַנקהייטען. די אונטערזוכונגען זיינען פאַרגעקומען אין אַן אָפענעם פלאַץ אויף אַ הויף פון אַ רעגירונגס אינסטיטוציע. אויסגעטאָנענע האַלב נאַקעט, אין די ביטערסטע קעלטען, אויס־שטלענדיג די מענער צו דער גענאָר פון בראָנכיט, שווערער פאַרקילונג, אנגינע און לונגען אַנטצינדונג.

עס האָבען זיך אָנגעהויבען צו פאַרשפּרייטען עפּידעמישע קראַנקהייטען: ווי פלעק טיפוס, בויך טיפוס און טובערקולאָז, וואָס האָבען געשטאַמט פון שלעכטער דערנערונג, קערפּערליכער מאַנגעל אין וויטאַמינען, און באַזילן פון טויטע קערפּערס פון געפאַלענע סאָלדאַטען אין שלאַכטען, אין די נאָענטע מלחמה פּראָנטען צעשאָסענע, און מיט שטיקענדיגע גאַזען דערשטיקטע, וואָס די לופט האָט פאַרטראָגען. שפּעטער האָבען שוין די דייטשען אָנגעהויבען צו באַגיסען די טויטע קערפּערס מיט קאַלך, אַלס מיטל קעגן עפּידעמיעס; און פיל אַזוינע טויטע קערפּערס פון געפאַלענע סאָלדאַטען, זיינען פאַרבּי פאַר מיינע אויגען, וועג איך פלעג אַבסערווירען די אויפן וועג געשטאַרבענע מלחמה פאַרוואונדעטע, באַגאָסענע מיט ווייסען קאַלך, אין לאכאנקאָס גימנאַזיע — אונטער דער טורמע — אַ פאַרוואָנדלטע אין אַ דייטשישען לאַזאַרעט.

די דייטשישע מאַכט איז נישט צופרידען מיט דער אַקטי־ווידעט פון „בירגער קאָמיטעט", דערפאַר וואָס זי דערפילט נישט די פליכטען פון רעקווויזיציעס פון נויטיגע זאַכען פאַר דער דייטשער אַרמיי, און אַלס שטראָף לייגט זי אַרויף אַ קאָנטריבוציע פון דריי הונדערט טויזענט מאַרק. די גרעסטע טייל פון דער קאָנטריבוציע פאַלט אויף דער אידישער באַפעלקערונג — וויייל דער אַנטיסעמיטישער מיליצמייסטער, דער דייטש לוטערער — העלפט אַרויס די פּאָליאַקען אין זייער טענה: די פּאָליאַקען זיינען נעבעך אָרעם, און די אידען זיינען די מער פאַרמעגלע־כערע טייל פון דער באַפעלקערונג און האָבן אַ סך געלט...

(אין נעקסטען נומער: „נייע גבירים און נייע אָרימעלייט אונטער דער דייטשער אָקופּאַציע")

אידישער האַנדעל אין דער פאַר־מלחמה'דיקער ביאַליסטאָק

(א קאַפּיטעל זכרונות פון אונזער חרוב'ער היימשטאָט)

דעם ליכטיגען אָנדענק פון מיין מאַן, דוד סאַפּיר ע"ה, צו זיין דריטען יאָהרצייט — געווידמעט

פון **בעסי סאַפּיר**

מיר דרוקען דאָ אַן אינטערעסאַנטען קאַפּיטעל מעמואַרען פון אונזער ביאַליסטאָקער אידישער פאַרגאַנגענהייט, וועלכער דעקט אויף פאַר אונז דעם פאַרהאַנג איבער אַ טשיקאַווען ווינקעל פון דעם אַמאָליגען לעבען אין אונזער חרובער היימשטאָט, די האַלסעיל און ריטעיל גראַסערי ביזנעס (קאָלאָניאַל־בראַנזשע), טאַנדעטענע שנייידערי, כעמישע געשעפטען, אידישע קאָאָפּעראַטיוון, מיט עפּיזאָדען, בילדער און טיפען.

די שרייבערין פון די שורות איז אונזער חשובֿע לאַנדספּרוי, בעסי סאַפּיר, אלמנה פון דעם ביאַליסטאָקער עקספּערט אין דעם „גראַסערי האַנדעל", שרייבער און געזעלשאַפטליכער טוער, דוד סאַפּיר ע"ה, און שוועגערין פון אונזער באַרימטען בן־עיר דער שריפטשטעלער קולטור־טוער און אַרבעטער פּירער, יעקב פּאַט.

ר"עד.

ביאַליסטאָק, אונזער שטאָט פון חכמה און וויסען, קולטור און קונסט, איז ווי באַוואוסט אויך געווען דער „קוועקזילבער" פון אידישער שעפּעריישקייט אויפן געביט פון האַנדעל און מלאכה. ביאַליסטאָקער אידען האָבען באַזאָרגט ניט בלויז דעם אייגענעם געברויך, נאָר אויך צוגעשטעלט סחורה אויף די ווייטע מערק פון דער גאָרער וועלט, געאַרבעט ניט נאָר פאַר היימישע באַדערפענישען נאָר אויך פֿאַדוצירט פאַר די ווייטסטע לענדער און ישובים.

איינע פון די אָנגעזעהענסטע בראַנזשעס אין ביאַליסטאָקער אידישען האַנדעל איז געווען קאָלאָניאל, וואָס אויף דער היגער שפּראַך הייסט עס „גראָסערי ביזנעס", און אין דער אַלטער היים פלעגט מען עס רופען: בשמים־גשעפט.

די קאָלאָניאַל בראַנזשע איז געווען איינגעטיילט אין האַל־סעיל (הורטאָווע, אָן־גראָ) און ריטעיל (אויפן אייגצעל). אין די צוויי באַזונדערע צווייגען פון דעם געשעפט זיינען אידען געווען זייער טיכטיג. פון דער פרנסה האָט געלעבט אַ היפּשער טייל פון דער שטאָטישער באַפעלקערונג.

איך וויל דערמאָנען איניגע קאָלאָניאַלשטיקעס פון ביאַליס־טאָק, אָדער וויַ מען פלעגט זיי דאָן רופען אויף פּוליש „אָגול־ניקעס".

ס'איז געווען אַן אַלטע פירמע קאָנעל, אָנגעפירט דורך פרוי קאָנעל, אָדער ווי מען האָט זי געוווּפען בריינע מימעס. זי האָט באַלאָנגט צו דער ביאַליסטאָקער אידישער אַריסטאָקראַטיע. אירע קינדער האָט זי דערצויגען אויף רוסיש און האָט זיי געגעבען אַ העכערע בילדונג. קיין גביר'טע איז זי ניט געווען און פון דער ספּעקולאַציע איז זי ניט רייך געוואָרען. זי האָט געפירט איר געשעפט גרעסטען טייל אויף קרעדיט. פלעגט זי טאָקע מוזען יעדע פּאָר יאָהר באַנקראָטירען. ביז זי האָט אינגאַנצען אויפגעגעבען.

דער אָגולניק קאָלינאַ — אַ יחס'נישער איד — האָט גע־שטאָמט פון אַ קליינע שטעטל לעבען דייטשען גרענעץ. ער איז געקומען אין ביאַליסטאָק מיטן שטראָם פּליטים, אָדער ווי זיי האָבען געהייסען היים־לאָזע, אין אָנפאָנג פון דער ערשטער וועלט־מלחמה. אים האָט אָפּגעגליקט, און ער איז מיט דער צייט געוואָרען דער רייכסטער אין דער קאָלאָניאַל־בראַנזשע. זיין געשעפט האָט ער געפירט צוזאַמען מיט זיין איידעם גאָר אויף אַ גרויסען פּאַרנעם.

קאָלינאַ איז געווען אַ מענטש אַ קלוגער און אַ בַּאַרעכענטער. נאָר איין זאַך האָט ער ניט געקענט פֿאַרויסזעהן. ער האָט זיין געלט ניט געוואָלט האַלטען אין פּוילישע זלאָטעס. אפילו צו אַמעריקאַנער דאָלאַרען האָט ער ניט געהאַט קיין צוטרוי. האָט ער זיין קאַפּיטאַל אינוועסטירט אין „שערס" פון דער דייטשער פּירמע „קרופּ" — די זעלבע פּירמע, וואָס האָט צוגעשטעלט וואָפען פאַר דער דייטשער אַרמיי און האָט געבראַכט אומגליק צו אים, קאָלינאַ און צו אַלע אידען פון אייראָפּע.

צו די רייכע „אָגולניקעס" האָט אויך באַלאָנגט מאַרקוזע. ער איז געווען אַ חסיד, אַ דיקליכער מיט אַ שטענדיג צופרידענעם פּנים. זיין פרוי, אַ קליינע, אַ דאַרע, האָט געאַרבעט אין געשעפט גלייך מיט אים. ער האָט פאַרמאָגט אַ גרויסען הויף מיט וואוי־נונגען און קראָמען אין צענטער פון שטאָט.

מאַרקוזע איז ניט געווען קיין אַלט־מאָדישער חסיד, אָבער פון וועלטליכער בילדונג האָט ער ניט שטאַרק געהאַלטען. זיינע מיידלעך פלעגען זיך לערנען בייַ גוטמאָנען אין גימנאַזיע. וועג מען האָט אים געהעכערט דעם שכר־לימוד, האָט ער פאַרשטרייקט און די קינדער ניט געשיקט אין שולע, ביז וואָנען מען איז מיט אַדורכגעקומען.

צו די מיטעלע „אָגולניקעס" האָט באַלאָנגט לאה'קע ריבאַק. די פירמע איז געגאָנגען אויף איר נאָמען. זי האָט געשטאָמט פון אַן אָרימע שטוב. קיין בילדונג האָט זי ניט געהאַט, זי פלעגט זיך קוים קענען אונטערשרייבען. אָבער זי איז געווען קלוג, ענערגיש און פול מיט הומאָר. זי האָט אויך פאַרמאָגט אַ רייכען לעקסיקאָן פון קללות, וועלכע זי פלעגט באַנוצען סיי אין צאָרען, סיי אין גוט־מוט. זי פלעגט שילטען די קונדען, שילטען די פּירמעס. אַממערסטען קללות פלעגען אָבער פאַלען אויף דער „איזבא־סקארבאווא", דעם שטייער־אָמט... דעם געשעפט האָט זי געפירט מיט רעכענונג, געווען פינקטלעך אין צאָלונגען און האָט געהאַט אַ גלענצענדען קרעדיט.

איר מאַן איז געווען דער היפּוך פון איר: אַ שוויגער אַ מרוק. קיין פּראָסטער מאַן איז ער אָבער ניט געווען. זייער טאָכטער האָבען זיי ניט נאָר געגעבען אין גימנאַזיע, נאָר, אַז זי האָט פאַרענדיגט, האָבען זיי זי געשיקט קיין פּאַריז וויַיטער שטודירען, און זי איז דאָרטען געוואָרען אַ לערערין פון לאָטיין און גריכיש.

לאה'קע ריבאַק'ס ברודער, נחום קאַרפּ, איז אויך געווען אַן „אָגולניק". ער איז געווען אַ געלאָסענער יונגערמאַן, געערעדט ווינציג און איז געווען באַליבט פאַר זיין גוט האַרץ. ער האָט געקענט מענטשען פון דער פּוילישער געהיים־פּאָליציי און ער האָט געקענט טאָן אַ טובֿה, וועג עס איז געווען נויטיג. איינמאָל האָט די פּאָליציי אַרעסטירט איינעם פון זיינע פריינד גאָר פאַר אַ

פאליטישען חטא. נחום קארפ האט עס באלד „פארריבען" און יענעם באפרייט.

צו די מיטעלע „אגולניקעס" האט אויך באלאנגט די פירמע לאנדאן. דער מאן האט געשטאמט פון א פרומע באלעבאטישער משפחה. זיין פרוי האט זיך געהאלטען פאר א גרויסע אינטעליגענטקע. פלעגט זי טאקע בעת'ן רעדען כסדר נוצען הויכע ווערטער· ניט אלעמאל האבען זיך די שיין־קלינגענדיגע ווערטער געפאסט צום אינהאלט...

פון די קליינע אגולניקעס איז געווען שלמה'לע ראטשטיין. א קליין אידעל מיט א געלבלעך בערדעל. שטענדיג איז ער געווען פארזארגט. ער פלעגט אלע־מאל האבען צרות מיט דעם שטייער־אמט. א צייט האט ער ניט געהאנדעלט אדער געהאנדעלט אויף א צווייטען נאמען. ביז ער איז מיט זיי דורכגעקומען.

שלמה'לע ראטשטיין האט זיך גלענצענד אריינטירט אין דער וועלט־פאליטיק, און אויסער זיינע אייגענע זארגען האט ער נאך געדארפט טראגען אויף זייגע פלייצעס די זארגען פאר דער גאנצער וועלט! מען האט געזאגט, אז ער האט א מיניסטער־רישען קאפ.

מיין מאן פלעגט שטענדיג באדויערען דעם גורל פון דער קרעמערקע שרה'טשע, וואס האט געהאט איר אייגצעל־געשעפט אין די ברעמלעך. זי האט געארבעט מיט איר גאנצער משפחה, אבער זי האט קוים פארדינט אויף חיונה. זי איז קיינמאל ניט געווען בכח צו צאלען די מלוכה שטייערען.

אין פויילען האט זיך געפירט, אז אדער מען פלעגט פירען אפיציעלע ביכער, וועלכע דער שטייער־אמט פלעגט קאנטראלי־רען, אדער דער שטייער־אמט פלעגט ארויינשיקען זיינע אינספעק־טארען, וואס פלעגען אזוי אויפן אויג, אפשאצען, ווי גרויס דער מסחר איז אין געשעפט, און פלעגען אויף דעם סמך פון אזא אפשאצונג באשטימען די שטייערען. פארשטייט זיך, אז ביי אי־דישע סוחרים פלעגען זייערע אפשאצונגען זיין הימעל־הויך. די שטייערען פלעגען דעריבער רואינירען די אידישע סוחרים.

ביי אט דער שרה'טשען האט דער שטייער־אמט צוגענומען פון שטוב ביזן לעצטען ביינקעל.

פארשטייט זיך, אז שרה'טשע האט ניט געהאט קיין געלט צו שיקען אירע קינדער אין גימנאזיע. פונדעסטוועגען האט זי אפגעגעבען אלע אירע כוחות, אז אירע קינדער זאלען קריגען א גוטע בילדונג. זיי פלעגען זיך לערנען אין דער היים· איר עלטערע מיידעל האט אפילו געקראגען אזוי פיל בילדונג, אז זי פלעגט אליין לערנען פריוואט מיט קינדער פויליש און ענגליש.

א שייכות צו דער קאלאניאל־בראנזשע האט געהאט די פירמע ענגעלמאן. דער אייגענטימער פון דער פירמע האט געשטאמט פון דער באריימטער וואַרשעווער פאמיליע ענגעלמאן.

פאר דער ערשטער וועלט־מלחמה האט ענגעלמאן געהאט די פארטרעטערשאפט פון טיי פון דער מאסקווער פירמע פאפאוו, זוי אויך אנדערע גרויסע פארטרעטערשאפטען. די סחורה פון די פירמעס פלעגט ער האלטען אין אן אייגענעם לאגער, וואס האט זיך געפונען אין הויף, וואו ער האט געווואוינט — אויף אלעקסאנדראווסקע גאס.

ער פלעגט פארקויפען די סחורה צו די קאלאניאלשטשיקעס און ער פלעגט אויך באשעפטיגען רייזענדע אגענטען (קאמי־ווא־זשאריען).

מיין מאן האט זיין ערשטע ערפארונג אלס רייזענדער פאר־שטייער באקומען טאקע ביי ענגעלמאנען. ער פלעגט שטענדיג רעדען וועגען ענגעלמאנס גרויסע פעאיגקייטען. ער האט גע־האלטען אז ער האט פיל געלערנט פון ענגעלמאנס אנווייזונגען. ער פלעגט עס אנרופען „ענגעלמאנס שולע".

ענגעלמאן איז געווען א רייכער ארטאדאקסישער איד. אין הויז פלעגט מען רעדען פויליש, אבער ער האט זיך באמיהט צו דערציהען זיינע קינדער אין אידישען גייסט.

זיין פרוי, פייגעלע, האט אויך געשטאמט פון וואַרשעווער יחוס. זיי זיינען געווען זייער פריינטליכע, אפענהארציגע און פשוט'ע מענטשען. ענגעלמאן איז געווען באקאנט אלס גרויסער מנדב.

נאך דער ערשטער וועלט־מלחמה האט ענגעלמאן זיך צוריק־געצויגען פון דער קאלאניאל־בראנזשע. אין די עלטערע יאהרען האט ער זיך ארויסגעלאזען אין קהל'שע זאכען. ער איז דוכט זיך, געווען א גבאי אין א שוהל און ער איז אויך געווען טעטיג אין א סך געזעלשאפטליכע אינסטיטוציעס. ער איז אבער געווען א שוואכער מענטש און אין יאהר 1936 איז ער געשטארבען.

מיר האבען דאן געוואוינט אין וואַרשע, אבער מיין מאן איז געפארען צו זיין לויה. א גרויסער עולם איז אים געקומען אפגעבען דעם לעצטען כבוד. זיין טאכטער לאטע מענקעס (היינט אין מעקסיקע) איז געקומען צו איר פאטער'ס לויה פון פארין, אלע דריי קינדער — צוויי זין, העניק און פיניק, און די טאכטער — האבען זיך גראטעוועט פון היטלערן און שפינען וויטער דעם פאדים פון דער וואַרשעווער־ביאליסטאקער משפחה ענגעלמאן.

א שטיקעל שייכות צו דער קאלאניאל־בראנזשע האט געהאט וועלוועלע וואלוועלסקי. ער איז געווען א מאן אין די דרייסי־גער, א הויכער, א בלאנדער, מיט בלויע לאכעדיגע אויגען אין ראזע בעקעלעך. די אויגען פלעגען לאכען שטענדיג — כאטש ניט אלעמאל איז געווען פרייליך אויף דער נשמה.

פון פאך איז ער געווען א טאנדעטנער שניידער פון מענער־זאכען.

וועגען די טאנדעטנע שניידער פון ביאליסטאק לוינט אבער אביסעל גענויער צו דערציילען.

***

די טאנדעטנע שניידערייי האט עקזיסטירט אין ביאליסטאק זינט פיל יאהרען. צוערשט האבען זיך די טאנדעטניקעס קאנ־צענטרירט אין רב'אישער גאסעל. שפעטער האבען זיך געפעפנט קראמען פון ביידע זייטען שטאט־זייגער. די אמת'ע ענטוויקלונג פון טאנדעטנער שניידעריי האט זיך אבער אנגעהויבען נאך דער ערשטער וועלט־מלחמה, וועו ביאליסטאק איז אפגעריסען גע־וואָרען פון רוסלאנד. עס איז פארלוירען געווארען דער מארק פאר די גראבע וויינטערדיגע טוכען — דראפ — וואס ביאליסטאק פלעגט אויסארבעטען.

האבען נייע, יונגע פאבריקאנטלעך, בחורים'לעך, וואס האבען געמאכט גאלט פון ספעקולאציע, זיך א וואַרף געטאן נאכצומאכען לאדזש מיט אירע זומערדיגע טוך.

לאדזשער טוך איז אבער געווען געארבעט פון פיינעם וואל און האט געקאסט ניט ביליג.

נו, האט ביאליסטאק געמומען אויסארבעטען דינע טוך פון... שמאטעס· וואלענע אמעריקאנער און דייטשע מונדירען, וואס פלעגען אנקומען צו די שמאטע־הענדלער וואגאנען־וויז, פלעגען

„פּאַרשמעלצען" די שאדע, פון וועלכער עס פלעגט זיך אַרבעטען די נייע סחורה.

(צווישען די וואָגאָנעס מיט אַלטע מונדירען פלעגען זיך געפינען אויך נייע, נאָר ניט קיין געוצטע. אָט די מונדירען פלעגט מען פאַרקויפען צו דער אָרימער באַפעלקערונג. פלעגט מען טאָקע אַ לאַנגע צייט נאָך דער מלחמה זעהן אין ביאַליסטאָק ציווילע מענטשען אָנגעטאָן אין מיליטערישע מלבושים).

די נייע זומערדיגע סחורה האָט זיך אָנגערופען קאַסטאָר. כאָטש די מוסטערען פלעגען אויסזעהן ווי די בעסטע בעליצער אויסאַרבעטונגען, דאָך פלעגט מען אין די סוחר'ישע קרייזען אָט די נייע סחורה רופען „שייסע"...

די יונגע פאַבריקאַנטלעך פלעגען אָנשפּאַרען מיט זייערע ביליגע קאַסטאָר אין די סאָמע ווייטסטע לענדער. די סאָמע ערפּאָלגרייכסטע צווישען זיי האָט מען געזומען רופען „די קליינע טרילינגלעך".

פון די קאַסטאָר האָט מען אין ביאַליסטאָק אָנגעהויבען אויסצוארבעטען טאַנדעטנע אנצוגען.

פריער פלעגען טאַנדעטנע אנצוגען געמאַכט ווערען פון לאָדזשער קאָרטלעך. אָזא אנצוג פלעגט טאָקע זיין ביליג — אָבער ניט ווארעם. אַן אנצוג פון קאַסטאָר פלעגט אָבער זיין אי ביליג, אי ווארעם. האָט טאָקע דער פויער זיך געקענט פאַרגינען צו טראָגען אַן אמת'ן טוכענעם אנצוג.

די טאַנדעטנע שניידערייַ אין ביאַליסטאָק איז זיך שנעל פאָנאַנדערגעוואָקסען און געוואָרען אַ גרויסע אינדוסטריע. מענטשען מיט קאָפּיטאַל, אפילו ווען זיי האָבען ניט געהאַט קיין אָהנונג אין שניידערייַ, זיינען געוואָרען עקספּאָרטערען פון די טאַנדעטנע אנצוגען. די ביאַליסטאָקער אנצוגען פלעגען זיך פאַרקויפען ניט נאָר אין פוילען, נאָר אויך אין ווייטע לענדער. מען פלעגט אפילו זאָגען — אַז אויך אין די פאַראייניגטע שטאָטען.

עס האָבען זיך געעפענט גרויסע „מייסטערסקייען". אין דער אָרבעט פלעגען זיין באַשעפטיגט אַ סך פרויען שניידערקעס. מען פלעגט צעטיילען די אָרבעט אויף רעקלעך, וועסטלעך און הויזען. די וועסטלעך און הויזען פלעגט מען גרעסטענטייל אַרויסגעבען צו אָרבעטען אין די הייזער.

די סאָמע ביליגסטע אָרבעט — די וועסטלעך — פלעגט מען אָרבעטען אויף כאָנאיקעס. די הויזען, די בעסטע באַצאָלטע אָרבעט — אויף אָרגעניזינע, רבי'ס געסעל און אין אַלע געסלעך אָרום אָרגעניזינער בית־מדרש.

די סאָמע שוועסטע אָרבעט אין אַן אנצוג איז, ווי באַוואוסט, געווען דאָס מאַכען דעם „פּאַסאַן", דאָס הייסט די פאָדערשטע פאָלעס. אין „זאַקאַזנע" אָרבעט פלעגט אָט דעם טייל מאַכען אַ קוואָליפיצירטער אָרבעטער, ווייל אָרייננייען די קליאנקע אַזוי, אַז עס זאָלען זיך ניט אַרויסזעהן די שטעך, איז געווען זייער אַ פּרעציזע זאַך.

ביי טאַנדעטנע שניידערייַ פלעגט מען זיך מיט דעם „פּאַסאַן" ניט צאַצקעווען. די קליאנקע פלעגט ניט ווערען אָרייננעגנייט. מען פלעגט זי בלויז צוקלעפּען צו די פאָלעס און דערנאָך אָרייַנקלאַפּען אַזוי, אַז עס זאָל אויסקומען גלאַט, ניט אָנגעבלאָזען.

איך דערמאָן זיך, אַז איינער אַזא קלאַפער האָט געוואוינט אויף בזשאַזאָווע געסל, וואו עס איז אַמאָל געווען דער הכנסת־אורחים. ער האָט געוואוינט אין אַן אויבערשטיבעל, גלייך איבער דער דירה פון עלקע בריל דער בונדאָווקע. איך פלעג דאָן אַריין־קומען צו איר. אין די שפּעטע אָוונטען פלעגט יענער נאָך אַלץ אַרבעטען און די קלאַפּעריי איז געווען אַזוי שטאַרק אַז ביי עלקע בריל אין שטוב פלעגען ציטערען אַלע שויבען פון די פענסטער.

כאָטש די טאַנדעטנע שניידער פלעגען געהערען צום שניידער־פאַראיין, דאָך פלעגט אַ טאַנדעטנער שניידער פאַרדינען אַ סך ווייניגער ווי אַ זאַקאַזנער שניידער, וואָס האָט למשל געארבעט ביי טשאַפּלינסקי'ן. —

***

— הכלל, וועלוועלע וואָלאָוועלסקי האָט ניט אומזיסט פיינט געהאַט זיין טאַנדעטנעם פאַך. ער פלעגט זיך דעריבער כסדר אַרומטראָגען מיט פלענער. בעת ער פלעגט רעדען וועגען זיי (און רעדען האָט ער געקאָנט אַ סך און גיך) פלעגט ער אַליין לאַכען פון זיינע רייד.

כדי פּטור ווערען פון שניידעריי האָט ער זיך אָנגעהויבען גריבלען אין כעמישע צוזאַמענשטעלען.

אין יענער צייט איז אַרויס אַ נייער אַרטיקל: פּודער צום באָקען. ער האָט זיך גלייך אַ נעם געטאָן צו דעם, דערגאַנגען פון וואָס עס איז צוזאַמענגעשטעלט און האָט אַליין אָנגעהויבען צו פּראָדוצירען דעם דאָזיגען אַרטיקל. ער האָט עס געמאַכט זייער גוט און די קאָלאָניאַלשטשיקעס האָבען געפּרואווט ביי אים עס צו קויפען. אָבער געגאַנגען איז עס ניט. די באַלעבאָסטעס האָבען בכלל מורא געהאַט צו ריזיקירען מיט זייערע קיכלעך און אויך די אַלטע פירמע פון באַק־פּודער האָט ניט געמאַכט קיין גוטע געשעפטען; ווי שוין אַ נייע פירמע?... קיין לעבען האָט ער פון דעם ניט געקענט מאַכען. האָט ער אויפגעגעבען זיין כעמישע פּראָדוקציע און איז צוריק אָוועק צו שניידעריי.

אָבער ניט אויף לאַנג. באַלד איז אַרויס אַ נייער פּראָדוקט: אַ פּודער צום שייערען טעפּ. געוואוינליך פלעגט אַ באַלעבאָסטע שייערען די טעפּ מיט זאָמד אָדער מיט אַש פון אויוועז. איצט האָבען די מער פאָרמעגלעכע באַלעבאָסטעס געזומען נוצען דעם נייעם פּודער.

וועלוועלע האָט געוואָרפען אַן אויג אויפן נייעם אַרטיקל. קיין סך געלט האָט מען אין דער ניט געדאַרפט אינווסטירען. און מורא האָבען, אַז די באַלעבאָסטעס זאָלען זיך שרעקען, האָט מען אויך ניט געדאַרפט. זיי האָבען דאָך מיט גאָר ניט ריזיקירט!

וועלוועלע'ס ברודער האָט געהאָט אַ ציגעלניע. דאָרט האָט ער אַזוי לאַנג געמאַכט זיינע עקספּעריმענטען, ביז וואָנען עס איז ביי אים אַרויסגעקומען אַ פּודער, וואָס איז געווען נאָך פיינער און בעסער, ווי דער אַריגינעלער. כדי ניט אָדורכצופאַלען, האָט ער געמאַכט אַזוי, אַז די קעסטלעך מיט זיין פּודער האָבען אויסגעזעהן זייער ענליך צו די קעסטלעך פון דער אַריגינעלער פירמע. ער האָט נאָר צוגעשטעלט אַ פּאָר בוכשטאָבען פון זיין נאָמען, אַ פּאָר פון זיין ווייב — מיט איין וואָרט מען האָט עס ניט געקענט אָנרופען פשוט קאָפּירט. אָבער עס איז געווען זייער ענליך...

אַזוי ווי די סחורה איז געווען גוט, האָט ער גלייך געפונען קאָלאָניאַלשטשיקעס וואָס פלעגען ביי אים קויפען. פּאַרשטייט זיך, אַז ער האָט געראַטעוועט אַ סך ביליגער, ווי די אַריגינעלע פירמע. עס איז דערגאַנגען דערצו, אַז ער האָט געהאַט מער באשטעלונגען, וויפיל ער פלעגט קענען אויסאַרבעטען. אַ דאַנק דעם גוטען נאָמען וואָס זיין פּודער האָט באַקומען, האָט אפילו

די אָריגינעלע פירמע פֿאַרגרעסערט דעם באַשטאַנד פון סחורה, וואָס זי האָט פֿאַרקויפט.

אַזוי האָט ער געאַרבעט אַ גאַנץ יאָהר און ער האָט גאַנץ פיין פֿאַרדינט. סוף כל סוף האָט אָבער דער ענין געפֿלאַצט. דער רייזענדער אַגענט פון דער אָריגינעלער פירמע האָט באַמערקט די נייע קעסטלעך און די פירמע האָט אַנגעקלאָגט וועלט־וועלע״ן אין גערייכט און געמאַנט אַ גרויסע סומע אַנטשעדיגונג.

אַז וועלוועלע איז געווען אין אַ צרה, פלעגט ער קומען צו מיין מאַן נאָך אַן עצה. אָבער דאָס מאָל איז ער שוין ניט געווען דער זעלבער, ווי אַלעמאָל: אומעטיג, שווייגענדיג, מיט אַ פינגער אויף דער אונטערשטער ליפּ, ווי אַ פֿאַרשולדיגטער אינגעל.

מיין מאַן האָט אים גערַאטן צו מאַכען אַ כעמיש אַנאַליז פון ביידע פודערס. ער האָט אים אויך געהייסען אַרויסנעמען ביי זיינע קונדען, וויפיל סחורה פון דער אָריגינעלער פירמע מען פלעגט פֿאַרקויפען איידער ער האָט זיך באַווייזען מיט זיין סחורה און מיט אַ יאָהר שפּעטער.

וועלוועלע איז נאָך זיין דורכפֿאַל געווען אין גאַנצען אויס מענטש. מיין מאַן האָט געמוזט אַליין פֿאַר אים דערליידיגען. אפילו צום אַדוואָקאַט האָט ער געמוזט גיין מיט אים און רעדען פֿאַר אים.

לויט מיין מאַנ׳ס עצה, איז וועלוועלע וואָלוועלסקי אַוועק צום בעסטען אידישען אַדוואָקאַט גדאנסקי. גדאנסקי האָט טאַקע געשטיצט זיין פֿאַרטיידיגונג אויף די אַנגעגעבענע פֿאַקטען און וועלוועלע איז אַפּגעקומען בלויז מיט אַ קליינער שטראָף.

נאָך דעם צווייטען דורכפֿאַל האָט וועלוועלע צוריק געמוזט אַוועקגיין צו דער טאַנדעטנער שנייִדעריי. ער האָט געווייַנט און געקלאָגט — אָבער ער האָט קיין ברירה ניט געהאַט.

איך וויס ניט צי ער האָט נאָך אַמאָל געפֿרואווט מזל. ער איז געווען אַ מענטש מיט גרויסע פּעאיקקייטען און מיט אַ שטאַרקער אַמביציע. אין אַנדערע לעבענס־באַדינגונגען וואָלט ער זיכער געקענט אַוועקגיין פון דער טאַנדעטנער שנייִדעריי, וואָס ער האָט אַזוי געהאַסט. ער וואָלט דערגרייכט אַ סך מער.

***

אַ טשיקאַווער קאַפּיטעל אידיש ביאַליסטאָק זיינען די אי־דישע שפּיז־קאָאָפּעראַטיוון. אין דער צייט פון דער פּוילישער מלוכה פֿאַר דער לעצטער וועלט־מלחמה.

קיין גרויסען צוטרוי צו דער פּוילישער זלאָטע האָט מען דאָן ניט געהאַט. דעם פּרייז אויף סחורה פלעגט שטעלען די בירזשע: פלעגט דער דאָלאָר אָדער דער פונט זיך הויבען, פלעגען באַלד די סחורות ווערען אויסבאַהאַלטען און מען פלעגט זיי פֿאַרקויפען צו הויכע פּרייזען. פֿאַרקערט, פלעגט די וואַליו־טע פֿאַלען, איז שוין אַלץ געווען צו קריגען. ס׳איז געגאַנגען אַ וועַרטעל: דער „פּאַסיק״ האָט זיך אַנגעצויגען און דער „פּא־סיק״ האָט געפֿלאַצט...

אַ דאַנק דעם „פּאַסיק״ זיינען מענטשען רייך געוואָרען און מענטשען זיינען בדיל־הדל געוואָרען. ס׳איז אַנגעגאַנגען אַ גרוי־סע ספּעקולאַציע. געליטען פון דעם האָט אַממערסטען דער אַרימער און דער מיטעל־קלאַס.

איך וויל דאָ דערמאָנען די ביאַליסטאָקער קאַלאָניאַל־בראַנזשע, אין וועלכער מיין מאַן האָט געאַרבעט.

אין קאַמף מיטן קאַלאָניאַלשטשיק און זיין ספּעקולאַציע זיינען געשטאַנען די קאָאָפּעראַטיוון. אַזעלכע זיינען דאָן אין ביאַליסטאָק געווען פיר: צוויי גוויישע און צוויי אידישע. די ענדעקס (פּוילישע נאַציאָנאַל־דעמאָקראַטען) האָבען געהאָט זייער קאָאָפּעראַטיוו „זיעדנאָטשעניע״ (פֿאַראיניגונג). או זדי פּע־פּע־עס (פּויליש סאָציאַליסטישע פּאַרטיי) האָט געהאָט איר קאָאָ־פּעראַטיוו. דער קאַמף פון דער „זיעדנאָטשעניע״ קעגען קאַלאָ־ניאַלשטשיק איז באַשטאַנען ניט אַזוי קעגען די הויכע פּרייזען, ווי אין ניט דערלאָזען מיט אַלע מיטלען, אַז דער גוי זאָל קויפען ביים אידען. די לאָזונג פון דער אַנטיסעמיטישער פּאַרטיי איז געווען „סווּאי דאָ סווּעגאָ״ (אייגענער צו אייגענע). אָט אַזוי האָבען זיי געוואָלט אומבריינגען דעם אידישען האַנדעל סיי אין שטאָט סיי און די קליינע שטעטלעך אַרום. זייער אַנטיסעמיטישע אַרבעט איז אַ קאַפּיטעל פאַר זיך.

פון די צוויי אידישע קאָאָפּעראַטיוון איז אייגער געווען דער פֿאָלקסיסטישער אונטער דעם אָנפּירונג פון לייזער זאָבלו־דאָווסקי (משה׳לע זאָבלודאָווסקי׳ס ברודער). ער איז געווען אַ פּאַיקער יונגערמאַן מיט אַ סך דערפֿאַרונג אין דער קאָאָפּעל־בראַנזשע. דער קאָאָפּעראַטיוו האָט זיך געפּונען אויף ראָג וואשליקאָווער גאַס, וואו ס׳איז אַמאָל געווען מוראָוויאָוו׳ס קראָם. ער איז אַלע מאָל געווען פול מיט סחורה און האָט זיך פיין ענטוויקעלט.

דער צווייטער קאָאָפּעראַטיוו איז געווען דער בונד׳ישער. זיין צענטראַלע האָט זיך געפּונען אויף נייַ־וועלט. אָנגעפירט מיט אים האָט, דוכט זיך, מאיר וויגאָדסקי (איצט אין אַרגענטינע).

בוכהאַלטער פון קאָאָפּעראַטיוו איז געווען דער בונדאָווץ חיים מידליער. ער האָט גוט געקענט מיין מאַנ׳ס גרויסע דער־פאַהרונג אין דער קאָלאָניאַל־בראַנזשע; ער האָט געוואוסט, אַז ער איז געווען אַ מאַן מיט אַן אויסערגעווייניליכע ענערגיע און מיט פֿראָגרעסיווע אנשויאונגען. האָט ער אים רעקאָמענדירט פאַרן געשעפט־פירער.

אין דער פֿאַרוואָלטונג פון דעם קאָאָפּעראַטיוו איז געווען דער לערער פון דער גרויסער־שול, פּראַנקפורט — אַ שווערער מענטש און אַ גרויסער פּעדאַנט.

מיין מאַן האָט צוגעשטעלט אַ פּלאַן פון אַרבעט. עס איז געווען אַ פּלאַן מיט אַן אמת׳ע סטראַטעגיע אין קאַמף מיטן קאָלאָניאַלשטשיק. דער פּלאַן איז געפּעלען געוואָרען. אויך דעם פּאָליטישען עקזאַמען ביי פּראַנקפורט׳ן האָט ער אויס־געהאַלטען און ער איז באַשטימט געוואָרען פאַרן געשעפט־פירער פון בונדישן קאָאָפּעראַטיוו.

דאָס איז געווען אין אַנפאַנג פון יאָהר 1920.

אין גאָר אַ קורצע צייט האָט דער קאָאָפּעראַטיוו אויפגעלעבט און איז געוואָרען דער גרעסטער אין שטאָט.

אין אַנפאַנג אויגוסט פון זעלבען יאָהר האָבען אָבער די באַלשעוויקעס פאַרנומען ביאַליסטאָק. זיי האָבען באַלד איבער־גענומען אַלע קאָאָפּעראַטיוון. אַזוי וויי דער בונדישער א׳ז געווען דער גרעסטער, האָבען זיי אים געמאַכט פאַרן אויבער־קאָאָפּע־ראַטיוו איבער אַלע אַנדערע קאָאָפּעראַטיוון. מיין מאַן האָט באַקומען אַ נייעם טיטל: „גלאַוונאַ־אופּראַווליאַושטשי (הויפּט־פאַרוואַלטער). ער האָט זיך איצט מיט אַ נאָך גרעסערער ענער־גיע אַרייַנגעוואָרפען אין דער אַרבעט. ער, מידליער און אַ פּאָליאַק, אַ פּעפּעסאָווץ, זיינען צוזאַמען אַרומגעלאָפֿען זוכען

ביאַליסטאָקער אין מדינת ישראל

פון ירוחם לעווין (עפולה)

ירמיהו ליטמאַנאָוויטש ז"ל

אין חיפה איז געשטאָרבען ירמיהו ליטמאַנאָוויטש, אין עלטער פון 79 יאָר בערך. נאָך אין די יונגע יאָרען איז ער געווען אַ מיטגליד פון אַ ציוניסטישער אגודה „פרחי ציון". דער אוגאַנדע קריזיס האָט אים געפונען צווישען די „יא־זאָגערס". אַ לענגערע צייט איז ער געווען אַ פאָרשטייער פון איט"א (אי־דישע טעריטאָריאַליסטישע אָרגאַניזאַציע) אין ביאַליסטאָק און אומגעגנט — פאַר די עמיגראַנטען קיין גאַלוועסטאָן. די דייטשע אָקופאַציע אין דער ערשטער וועלט־מלחמה האָט אויפגעוועקט זיינע עסקנישע כוחות: אין יענע הונגער־יאָרען האָט ער זיך ספּעציעל אָפּגעגעבען מיט אַ קיך פאַר בירגער (בעלי־בתים).

אין יענער צייט האָט ער זיך אומגעקערט צו דער ציוניסטי־שער אָרגאַניזאַציע. נאָך פאַר דער מלחמה האָט ער געשיקט זיין בכור לערנען אין „הרצליה" גימנאַזיע אין יפו. אַלס פאַבריקאַנט איז ער געווען טעטיג אין „קויפמאַן"־פאראיין, וואו ער האָט פאַרנומען אַ חשובען פלאַץ. מיט די ערשטע פון דער פערטער עליה איז ער אָנגעקומען אין ארץ ישראל און האָט אין חיפה געעפנט אַ מסעדה (גארקיך) און געאַרבעט אַליין, צוזאַמען מיט זיין פרוי. זיינער אַ זון, אַ מיטגליד פון דער „הגנה", איז טראַגיש אומגעקומען.

שוין זייענדיג אין די זיבעציגער יאָרען האָלט ער פאַרלאָזען די שטאָט און איז אַוועק אין דאָרף — קיין דזשעדאַ. ער איז געווען שטאָלץ מיט זיין גרינס גאָרטען.

משה רפאלי ז"ל

משה רפאלי ז"ל, אַ זון פון רפאל ליפשיץ איז געשטאָרבען. ער איז געווען דער פאָרשטייער פון די אַלגעמיינע ציוניסטען אין דער פאַרוואַלטונג פון דעמאָקראַטישען ועד הקהילה (1920־1919). דער זון, משה, איז אַוועק קיין ארץ ישראל, צוזאַמען מיט די ערשטע ביאַליסטאָקער חלוצים פון דער דריטער עליה. ער איז דאָן אַלט געווען 15 יאָר בערך און ער האָט באַדאַרפט אַן ספּעציעלע חתימה פון זיין פאָטער אויף אַרויסצופאָרען.

ער האָט זיך אַליין געשאַפען אַ פרייַעם וועג אין דער גרויסער וועלט אַריין. געווען אַקטיוו אין דער „הגנה" (זעלבטשוץ). ער האָט זיך די לעצטע יאָרען געראַטעוועט צווישען די גרויסע קבלנים (אונטערנעמער, פאָדראַטשיקעס) אין דער מדינה, דאָך איז ער געווען מקורב צו די אַרבעטער־קרייזען.

ער איז געשטאָרבען סוף תמוז תשט"ז, פון אַ האַרץ־פעלער, אין די מיטעלע יאָרען.

שפּייז פאַר דער באַפעלקערונג, וואָרעם די קאָלאָניאַלשטשיקעס האָבען גלייך באַהאַלטען די שפּייז.

מיין מאַן האָט געוואוסט צו וועמען עס פלעגט אַרייַנקומען גרויסע טראַנספאָרטען סחורה. וואָלט עס די מאַכט געפונען, וואָלט זי עס רעקווירירט און גאָר ניט באַצאָלט. באין ברירה, איז דער איז דער קאָלאָניאַלשטשיק געווען צופרידען צו פאַר־קויפען די שפּייז צו די קאָאָפּעראַטיוון צו קאָסט־פּרייז, אַבי מען זאָל עס ביי אים ניט קאָנפּעסקירען.

פונקט ווי דער שטאָטישער קרעמער האָט ניט געוואָלט פאַרקויפען די סחורה און פלעגט זי אויסבאַהאַלטען, אַזוי פלעגט דער פויער אין דאַרף ניט וועלען גראָבען קיין קאַרטאָפל. מיין מאַן האָט דעריבער געקראָגען ביי דער מאַכט אַרבעטער, וואָס פלעגען זיך פאַרשרייבען אויף עפענטלעכע ארבעט. זיי פלעגען אויסגראָבען די קאַרטאָפל און די קאָאָפּעראַטיוון פלעגען עס פאַרקויפען צו דער באַפעלקערונג.

איך וויל דאָ דערמאָנען אַ קליינעם עפּיזאָד: די באָלשע־וויקעס פלעגען דאַרפען האָבען אַ סך אַרבעטער אויף צו פאַר־ריכטען די שאָסייען און צו האָקען די פּאָליעסער וועלדער. דאָס איז געווען אַ שווערע ארבעט און קיין סך בעלנים זיינען ניט געווען. פלעגט מען ביינאַכט מאַכען אָבלאָווע און אַרויסשלעפּען די מענער פון די בעטען.

אין איינער אַזאַ אָבלאָווע איז אַריינגעפאַלען דער אַרויס־געבער פון דער ביאַליסטאָקער אידישער צייטונג „דאָס נייע לעבען", אהרן אַלבעק.

אהרן אַלבעק איז געווען אַ שוואַכער, ניט קיין געזונטער מענטש. די צוואַנגס־אַרבעט האָט פאַר אים געמיינט לעבענס־גפאָר.

צום גליק האָט זיך אַזוי געמאַכט, אַז צווישען די אַרבעטער, וואָס האָבען געדאַרפט גראָבען קאַרטאָפל פאַר די קאָאָפּעראַטיוון, האָט זיך געפונען אהרן אַלבעק'ס ברודער. שנעל האָט מיין מאַן איבערגעשריבען די ליסטע, פאַרטוישט די נעמען, במילא האָט זיך באַקומען, אַז אהרן אַלבעק איז גאָר באַשעפטיגט ביים גראָבען קאַרטאָפל. אויף דעם סמך האָבען די באָלשעוויקעס אים געמוזט באַפרייען. פאַרשטייט זיך, אַז צום גראָבען קאַרטאָפל האָט מען אים ניט געשלעפּט...

די באָלשעוויקעס האָבען געהערשט איבער ביאַליסטאָק בלויז דריי וואָכען. אין איין פרייטאָג האָט זיך דער פראָנט פלוצלונג אַ רוק געטאָן צו ביאַליסטאָק, און די באָלשעוויקעס זיינען אין איין בהלה אַנטלאָפען.

אויף מאָרגען, זיינען אַריין אין שטאָט די פּאָליאָקען.

די מורא און אומזיכערקייט האָט אָנגעהאַלטען צוויי וואָכען. ענדליך, האָבען זיך די פּאָליאָקען אַביסעל באַרואיגט. עס איז געשאַפען געוואָרען אַ צייטווייליגע שטאָטישע פאַרוואַלטונג. מיין מאַן האָט גלייך איבערגעגעבען דער שטאָט־פאַרוואַלטונג די ביכער און די שליסלען צו די קאָאָפּעראַטיוון.

***

אָט אַזוי האָבען אידען געהאַנדעלט און געוואַנדעלט, גע־אַרבעט און געלעבט אין אונזער היים־שטאָט אין די פרידליכע צייטען און שפּעטער — צווישען דעם פייער אין פלאָם פון ביידע וועלט־מלחמות.

דער איצטיגער פּוילישער פּנים פון אונזער אידישער ביאַליסטאָק

פון דוד ביגעלמאַן (ישראל)

מיר דרוקען דאָ אַן אינטערעסאַנטען רעפֿעראַט אַזש איבער אונזער חרובֿ'ער ביאַליסטאָק, געשריבען פון איינעם פון אירע לעבעדיגע־בליבענע זין, וועלכער האָט זיך על פּי נס געראַטעוועט פון טויט און איז נאָך לאַנגע יסורים איצט אָנגעקומען פון פּוילען קיין ישראל.

דער איצטיגער רעפֿעראַטאַזש דעקט אויף נייע ציפערן און פֿאַקטען פון דעם שרעקליכען גרויל, וועלכע זיינען נאָך אין גאַנצען ניט דערציילט געוואָרען און קומען איצט אַרויס צום ערשטען מאָל. דאָס איז, אַזוי צו זאָגען, די נייע „מגילת איכה" פון אונזער אַלטער, האַרציגער, אומפֿאַרגעסליכער ביאַליסטאָק.

מיר לאָזען אויס אַ טייל פון דער קאָרעספּאָנדענץ, וואו עס ווערען דערמאָנט נעמען פון אידישע קאָמוניסטען און זייערע שוידערהאַפּטע גוואַלדטאַטען. עס איז פּשוט אומגלויבליך, אַז אונזערע אייגענע אחינו בני ישראל האָבען געקענט באַגעהן אַזעלכע אומדערהערטע פֿאַרברעכענס געגען אייגען בלוט און פלייש. האַלטען מיר צוריק די נעמען און פֿאַקטען ביז אַ געוויסערער אויספֿאָרשונג וועגן דעם ענין — רעד.

מיט אַ שוועריקייט, פֿאַוואָלקענטען געמיט שפּאַציר איך אויף די חורבות פון ביאַליסטאָק, און איך זעגען זיך מיט מיין היימ־שטאָט, ערב מיין אָפּפֿאָר פון פּוילען קיין ישראל. איך קען זיך אפילו ניט פֿאַרגינען דעם „לוקסוס" פון „קבר אבות", ווייל עס איז דאָ ניטאָ קיין זכר פון קברים. אפילו די מתים האָבען ניט זייער אומגעשטערטע רוה, נאָר זייער מאַרך און ביין וואַלגערט זיך ערגיץ איבער די פעלדער פון פּעטראַשע, איבער די זאַמדען פון ביאַלאָסטאָטשקע, אָדער גאָר אפשר אין די אויוועגס פון אָשוועגצים און מאַידאַנעק און אין די גאַז־קאַמערן פון טרעב־לינקע.

געה איך דאָ אַזוי אַרום ווי אַן אבל איבער אַ גאַנץ שטאָט אידען, אַ יתום פון צענדליגער טויזענטער משפּחות, וועלכע זיינען דאָך אַלע מיינע לאַנדסלייט, מיין בלוט און פלייש, און מיינע ליפּען באַוועגען זיך אין אַ פּיינליכען „קדיש".

ניטאָ מעהר די אידישע ביאַליסטאָק, געבליבען איז נאָר דער נאָמען אַליין. די שטאָט איז שוין אַ גאַנץ אַנדערע, און אַנדערע מענטשען וואוינען אין איר. 80 פּראָצענט אידישע הייזער, וואָס זיינען געווען אין צענטער שטאָט, זיינען אינגאַנצען פֿאַרניכטעט געוואָרען, געבליבען זיינען נאָר 20 פּראָצענט הייזער אין דער אומגעגענט פון שטאָט, פונקט ווי פֿאַר דער מלחמה, אַזוי איצט וואוינען דאָרט בלויז קריסטען. אויף דעם פלאַץ פון די אַמאָליגע אידישע הייזער אין מיטען שטאָט האָבען זיך אָפּגעבויט אַנדערע בנינים, און דאָרט וואוינען אויך נאָר גויים. די קוועליגע, לעבעדיגע אידישע שטאָט, וואָס האָט אין יאָהר 1939 געהאַט אַ באַפעלקערונג פון 100,000 אידען, איז היינט־צו־טאָג באַוואוינט דורך 100,000 פֿאַליאַקען.

בסך הכל איז היינט פֿאַראַן אין גאַנץ ביאַליסטאָק בלויז 70 אידען. פון דער צאָהל זיינען „ריין־ביאַליסטאָקער" בלויז 15 און נאָך 5, וועלכע שמאָכטען אין דער ביאַליסטאָקער תפיסה אויף דעם באַראַנאָוויטשער שאָסעי ביים עק פון מאַזאָוויעצקאַ גאַס. די אַלע אַנדערע זיינען אָנגעלאָפענע אידישע פליכטלינגע פון אַנדערע שטעט און שטעטלעך אין פּוילען.

ניטאָ מעהר דער מאַרק (רינעק קאָסציושקי) מיט דעם שטאָט־זייגער און די ברעמלעך אַרום. ניטאָ מעהר די אידישע געשעפטען, די סוחרים, בעלי מלאכות. ניטאָ מעהר די „פּיאַסקעס" און „כאניאקעס", די קוואַרטאַלען פון אידישער אַרבעט און אָרימקייט, וועלכע פלעגען צושטעלען „טאַנדעט" פאַר די געוועלבער אויף דער מאַרק־גאַס.

דוד ביגעלמאַן

אַזוי זיינען אַראָפּ מיטן פייער נאָך צענדליגער אידישע גאַסען. אויף די חורבות פון טשענסטאָכאָווע, וואו עס האָט געשפּרודעלט מיט אידיש לעבען, זיינען אויפגעבויט געוואָרען קאַזאַרמעס פאַר דעם פּוילישען מיליטער.

פון דעם גרויסען חורבן זיינען פֿאַרבליבען געציילטע אידישע הייזער, ווי דאָס הויז פון זלמן שאַפּירא, אַנטקעגען פּאָלנאָנום. 2; די הייזער פון אייזען־קרעמער קוואַטער; פון גאָלד־פֿאַרב, פּאָלנע 20, מאכאי אויף שוויענטי ראָך 7; דאָס הויז פון די מיסיאָנערן־שוועסטער אויף שוויענטי ראָך 20, וואו עס גע־פינען זיך היינט־צו־טאָג אַלע אָפּטיילונגען פון שטאָטישען גע־ריכט; דאָס הויז פון דער פֿאַמיליע זאַבלודאָווסקי אויף קופּיעצקאַ 29, וואו עס האָט ביזן יאָהר 1939 געוואוינט יוסף רובענליכט, געהילפֿס־רעדאַקטאָר פון „אונזער לעבען", ווי אויך דאָס הויז אויף קופּיעצקאַ נום. 32, וואו עס האָט זיך ביז דעם יאָהר 1939 געפונען דער מושב זקנים און שפּעטער — דער „אידישער וואַיוואָדישער קאָמיטעט". אָט אין די הייזער וואוינען די ביסעל אידען, וועלכע געפינען זיך נאָך היינט אין ביאַליסטאָק.

אין אַלגעמיין איז אָבער ביאַליסטאָק דורכאויס פּויליש. מען זעהט ניט קיין אידיש פנים, און מען דאַרף אַ אידען זוכען ווי מיט ליכט. אומעטום די פיינדליכע, ברוגז'ע געזיכטער פון פֿאַליאַקען. עס ווערט אומהיימליך אופן האַרצען און אַ קעלט נעמט דורך יעדען גליד.

„פּאַלעסטינע" — דאָס הויז אויף מינסקאַ 1

פון גאַנץ סוראָזער גאַס איז בלויז פֿאַרבליבען איין הויז

אויף ראָג מינסקאַ 1, אַמאָל פאַר דער מלחמה, איז דאָרט געווען דער ביאַליסטאָקער „הקדש"; היינט קאָנצענטרירט זיך דאָרט דאָס, מ'שטיינס געזאָגט, גאָנצע קהל'שע אידישע לעבן; רופען עס טאָקע די פאָליאַקען מיטן נאָמען „פאָלעסטינע".

די 2־שטאָקיגע געבויידע אויף מינסקאַ 1 איז באַוואויינט אינגאַנצען דורך אידן, און עס געפינען זיך דאָרט אויך עטלי־כע וואַרשטאַטן.

דאָס הויז אויף ראָג סוראזער און מינסקאַ איז באַקאַנט יעדען ביאַליסטאָקער אידן, ווייל דאָרט האָט זיך געפונען דער „הקדש" פון אַנהויב יאָהר 1900 ביז דעם יאָהר 1939. וועד דען געדענקט ניט דעם פאַרוואַלטער פון דעם „הקדש" אָדער „אינוא־לידן־אַנשטאַלט", דעם באַוואוסטען כלל־טוער מיט דער קויל־שווארצער פאַטריאַרכאַלישער באָרד, ה' ראָפאָפּאָרט, וועלכער האָט געוואוינט אויף סוראזער 3 צוזאַמען מיט דעם לעדער־סוחר, ה' בעקער.

אין יאָהר 1939, וועו די סאָוויעטען האָבען דעם 17־טען סעפטעמבער פאַרנומען ביאַליסטאָק, האָבען זיי אין דער געבויידע פון „הקדש" געמאַכט אַ געמישטע אינוואַליידן־הויז, פאַר אידען און קריסטען. וועו די דייטשען האָבען, אָבער, איבערגענומען די שטאָט און אַריינגעטריבען די ביאַליסטאָקער אידן אין געטא, האָבען די אידישע אינוואַליידן אויך געטיילט דעם זעלבען גורל. די גויישע אינוואַליידן האָט מען פון דאָרט צוגענומען און אַזוי איז דאָס הויז אָפּגעליידיגט געוואָרען פון די קריפּעלס.

מערקווירדיג, אַז גראָד דאָס הויז איז געראַטעוועט געוואָרען פון פייער, און דער זעלטענער מזל איז ניט צוליב אידישען זכות. דער נס האָט געטראָפען, וואָס גראָד אין די מלחמה־יאָהרען האָט זיך דאָרט געפונען אַ ניט־אידישער שפיטאָל, און דערייבער האָט מען די געבויידע געשוינט.

נאָך דער מלחמה איז דאָס הויז געוואָרען אַן אָנטרינונגס־אָרט, אַ מקום מקלט פאַר כלל ישראל. וואָסער איד עס האָט זיך נאָר צוריקגעקערט לעבעדיגערהייט פון די קאָנצענטראַציע לאַגערען, פון דער טויט־פאַבריק אין אָשוויענצים אָדער מאַי־דאַנעק, פון די גאַז־קאַמערען אין טרעבלינקע, און פון די פאַר־טיזאַנען־רייהען אין די וועלדער, אָן אונטערשרייד פון היימשטאָט און אָפּשטאַם, האָט דאָ אויף מינסקאַ 1 געפונען אַ היים און אַ סביבה.

מינסקאַ 1 איז געוואָרען דער צענטראַלער אַדרעס פון דער חרוב'ער אידישער ביאַליסטאָק. אַהער האָט זיך אַריינגעצויגען דער אידישער קאָמיטעט און דאָ אינגאָרדענט זיין הויפּט־קוואַרטיר. אַהער זיינען אָנגעקומען די ערשטע הילפס־טראַנס־פּאָרטען פון דעם ביאַליסטאָקער רעליף אין אַמעריקע אין יאָהר 1945, און דאָ איז די הילף אויסגעטיילט געוואָרען צווישען די אומגליקליכע, נויט־באַדערפטיגטע אידען.

טאָקע אין יענע טעג, וועו די ערשטע לעבענגעבליבענע זיינען זיך צונויפגעקומען אין דעם הויז, האָט דער דאָמאַלסדיגער פאָרזיצער פון אידישען קאָמיטעט, דר. שמעון דאַטנער (איצט אין וואַרשע), פאַרגעלייענט פאַרן עולם די פיינע אינטערעסאַנטע צייטשריפט פון דער אַרגאַניזירטער ביאַליסטאָקער לאַנדסמאַנ־שאַפט אין אַמעריקע, די „ביאַליסטאָקער שטימע", וועלכע ווערט אַרויסגעגעבען פון דעם ביאַליסטאָקער צענטער און מושב זקנים אין ניו־יאָרק און רעדאַגירט פון דוד סאָהן, און באַווייזען דערביי אַ בריוו פון ה' סאָהן, אַז באַלדיגע מאַטעריעלע הילף וועלט אַרויסגעשיקט פון „ביאַליסטאָקער רעליף" צו די לעבענגעבליבענע אידען אין ביאַליסטאָק.

אַ שטימונג פון האָפענונג און פרייד, גלויבען און טרייסט, האָט באַהערשט די פאַרזאַמעלטע אידן, וועלכע האָבען זיך אַהער אומגעקערט נאָקעט, הונגעריג און באָרוועס. מיט טרעהרען אין די אויגען האָבען זיי פון דר. דאַטנער'ן אויפגענומען די בשורה טובה וועגען דער באַלדיגער שטיצע. ה' דוד סאָהן, גרינדער פון דעם „ביאַליסטאָקער רעליף קאָמיטעט" האָט מען אויף מינסקאַ 1 געוויזען דער „טאַטע פון דעם ביאַליסטאָקער אידענטום".

די הילף איז טאָקע באַלד געקומען, און פאַר די ערהאַלטענע געלטער האָט מען אויף מינסקאַ 1 געגרינדעט אַ פּליטים היים, אַ מושב זקנים, אַן אומזיסטע קיך, סטאָלעריי און שלאָסערי וואַרשטאַטען, א. א. וו. דער נאָמען, דוד סאָהן, וועט פאַר די ביאַליסטאָקער אידען אַריין אין דער געשיכטע, אַלס דער מלאך הגואל.

אין דעם הויז אויף מינסקא 1 וואוינען איצט די פאַלגענדע ביאַליסטאָקער אידען: פרוי קניאַזשעוו מיט איר טאָכטער; חיים זאַכאַריש; קוואַטער, אַ זון פון ה' קוואַטער, פון דעם אייזען־געשעפט אויף ליפאָווע 20, (הויז פון פאַבריקאַנט, אָסוואַלד טרי־לינג); פאַשקע, וועלכער האָט אַמאָל געוואוינט אויף מיאָדאָווער גאַס; מילער, דער זון פון זאַבלודאָווער לעדער־פאַבריקאַנט; שעדלער, מיט זיין פרוי און קינד; עדעלמאַן, מיט זיין פרוי און 3 קינדער; ישעיהו בארנאָווסקי; זילבערבלאַט, דער זון פון באַוואוסטען ביאַליסטאָקער פאַבריקאַנט, א. א. טאָקע דאָרט, אין אַ קליין צימערל, געפינט זיך אויך דער איינציגער בית־המדרש אין ביאַליסטאָק.

די פאַרשוועבונג פון די בתי מדרשים און בית עלמינס

ביאַליסטאָק, די שטאָט פון בתי מדרשים און שוהלען, וואו עס האָט שטענדיג געהילכט מיט תפילה און מיט גאָט'ס וואָרט, האָט איצט ניט אָט דעם הייליגען פלאַץ, די פיר ווינקלען, וואו אַ פאַרצווייפעלטער, אומגליקליכער איד זאָל קענען פאָר דעם באַשעפער זיין האָרץ אויסגיסען. די גרויסע שוהל איז — ווי באַוואוסט — אָוועק מיט פייער, צוזאַמען מיט די 2 טויזענט אידען, וועלכע זיינען אין איר פאַרברענט געוואָרען לעבעדיגער־הייט, אַלע אַנדערע בתי־מדרשים זיינען אויך פאַרניכטעט געווא־רען, און אפילו די, עטליכע וואָס דער העלישער גהינום האָט פאַרמיטען און זיין געבליבען גאַנץ, אפילו די זיינען שפּעטער צוגענומען געוואָרען דורך דער מלוכה.

אַזוי איז פאַרבליבען דער בית מדרש אויף פאָלנאַ 21 אויף דעם נאָמען פון פאָר־פאָלק, שמואל און חוה ציטראָן, וואו עס געפינט זיך איצט די ביורא פון אַ פוילישע אינסטיטוציע.

אין דעם פאַרבליבענעם פיאַסקאָווען בית המדרש אויף פינענקאַ 3 האָט מען געמאַכט אַ קינא־טעאַטער (מואוי־הויז).

איז טאָקע דער איינציגער בית מדרש נאָר אויף מינסקאַ 1, וואו מען דאַוונט יעדען טאָג, אָבער מעהר ווי אַ מנין אידען קען אַהין ניט אַריין. שבת אָדער יום טוב, וועו דער עולם איז גרעסער, דאַוונט מען אין גאַס, אָבער אויך דאָס איז פאַרבונדען מיט גרויס געפאָהר און שווערי־קייטען.

טרויעריג איז אויך דער שיקזאָל פון די ביאַליסטאָקער בית עלמינס. וועד געדענקט עס ניט דעם אַלטען „בית עולם"

אויף סוראַזער גאַס, וועלכער געפינט זיך צווישען מינסקער, סאָסנאָווער, אָדעסער, און די חיי־אדם געסלע, וועלכע האָט גע־הייסען אויף פויליש, די „ווילטשא". האָרט ביים בית עולם, אויף סוראַזער גאַס, אויף די חורבות פון דעם אַמאָליגען אידישען קוואַרטאַל, איז אויסגעבויט געוואָרען אַ גרויס הויז פאַר דער פויליישער קאָמוניסטישער פּאַרטיי אין ביאַליסטאָק. די שונאי ישראל האָבען זיך אָבער ניט באַנוגענט מיט דעם הויז, נאָר געוואָלט מאַכען דערבי אַ פּאַרק, און ניט געפונען קיין פּאַסיגערען פּלאַץ, ווי דעם אַלטען בית עלמין. די מצבות אויפן בית עלמין האָט מען אויסגעריסען מיטן וואָרצעל און „דאָס הייליגע ארט" איז פאַרוואַנדעלט געוואָרען אין אַ פּאַרק פאַר פּאָליאַקען.

שוידערהאַפט איז אויך די פאַרשוועכונג פון דעם „באַגאָווו־קער" בית עולם, ענדע סענקיעוויטשע גאַס. די טהרה־שטיבעל ביים פּאַרקאַן פון בית עולם איז באַמבאַרדירט געוואָרען אין 1941. עס איז אויך פאַרשוועכט געוואָרען דער הייליגער אוהל פון הגאון ר' שמואל מאָהליווער, די ציגעל פון פּאַרקאַן זיינען צושלעפּט געוואָרען, און היינט־צו־טאָג פאַשען זיך פּויליש קיה און ציגען און ערנעהרען זיך מיט די גראָזען אויף די קברים פון אונזערע אבות און אמהות.

טיף גערירט פון דער שרעקליכער טראַגעדיע, האָב איך זיך יאָמערליך אויסגעווויינט ביי ר' שמואל מאָהליווער'ס אוהל און אים געבעטען צו דערוועקען אין הימעל זכות אבות אויף מיר און אויף אַלע פאַרליטענע ביאַליסטאָקער אידען.

שרעקליך איז אויך דער אויסזען פון „זשאַביער" בית עולם, אינערהאַלב דער ביאַליסטאָקער געטא, וואו די נאַציס האָבען געצוואונגען די פאַרשפּאַרטע אידען צו באַארדיגען די מתים, כדי ניט צו דאַרפען אַרויס אויסער די טויערען פון דער געטא. אויף דער בית עולם איז געוואָרען אַ פּאַשע־פּלאַץ פאַר די פּוילישע קיה, וועלכע פעטיגען זיך מיט דעם מאַרך און ביין פון אונזערע הייליגע קדושים.

הינטער די תפיסה־שטאַבעטען

ווי שוין דערמאָנט, שמאַכטען נאָך איצט אין דער ביאַליס־טאָקער תפיסה 5 אומשולדיגע אידען. זיי זיינען:

מיעטעק סטופּניק, איידעם פון ה' קניאַזשעוו (געווען פאַרוואַלטער פון אידישען שפּיטאָל אין ביאַליסטאָק אויף וואַר־שעווער גאַס 15, פאַרזיצער פון אידישען ספּאָרט־קלוב און איינער פון די חשוב'סטע אידישע כלל־טוער אין שטאָט, וועלכער איז אומגעקומען אַלס מאַרטירער אין דער טויט־פאַבריק פון אַש־וויענצים), דער מאַרטירער סטופניק האָט אַ ברודער און אַנדערע משפחה אין אַרגענטינע.

שמואל פּאַרבער, וועלכער איז אַריינגעזעצט געוואָרען אויף 5 יאָהר תפיסה דערפאַר, וואָס ער האָט אין יאָהר 1950 אַנגעגעבען אַ ביטע צו פאַרען קיין ארץ ישראל.

יצחק מאַם, וועלכער איז פאַר'משפט געוואָרען אויף 6 יאָהר. דערביי שמאַכטען אויך אונטער די תפיסה־שטאַכעטען די ביאַליסטאָקער אידען: **בארטנאָווסקי און ביאַליסטאָצקי.**

פון די שטעטלעך ארום ביאַליסטאָק, איז פאַרזעצט געוואָרען אין תפיסה **חרב חיים ליכטענשטיין** פון גאַניאַנדז, וועלכער איז פאַראורטיילט געוואָרען אויף 10 יאָהר בלויז דערפאַר, וואָס מען האָט ביי אים אין הויז ביי אַ רעוויזיע געפונען איבער 70 אַמעריקאַנער דאָלער. הרב ליכטענשטיין איז אַריבערגעפירט געוואָרען אין דער תפיסה פון סלופסק, וואו ער איז געזעסען אין איין קאַמער צוזאַמען מיט **משה גאָלאָמבעק**, וועלכער איז פאַר'משפט געוואָרען אויף 12 יאָהר. הרב ליכטענשטיין, וועלכער איז פון דעם תפיסה־לעבען אינגאַנצען צוזאַמען געבראַכען געוואָרען אין געזונט, האָט שוין קיינעם ניט פון זיין פאַמיליע, אויסער אַ געטרייען פריינט, ה' **פאַרבעראָוויטש**, וועלכער האָט אַמאָל געוואוינט אין ביאַליסטאָק אויף זאַמענהאָף נום. 27 און איז אין יאָהר 1950 אָפּגעפאָרען קיין ארץ ישראל. דעם רב'ס גאַניאַנדזער לאַנדסלייט אין אַמעריקע און איבער דער גאָרער וועלט דאַרפען זיך פאַראינטערעסירען מיט אים.

דער אַרעסטאַנט, **משה גאָלאָמבעק**, האָט נאָך אַ מוטער. זי שטאַמט פון זעמבראָווע און אין יאָהר 1945 האָט זי זיך אויפ־געהאַלטען אין ביאַליסטאָק אויף מינסקאַ צוזאַמען מיט איר 90־יאָהריגער מוטער, משה'ס אָבע. דער שרייבער פון די שורות האָט געזעהן משה גאָלאָמבעק'ן אין וואַרשע נאָך מיט אַ קורצער צייט צוריק. ער האָט געוואוינט אין ביאַליסטאָק אויף פּאָלנאַ נום. 1, אין שאַפּירא'ס הויז, און איז געווען אַ גאַנץ פאַרמעגליכער מענטש, ביז די רוצחים האָבען אים רואינירט. ביי אַ רעוויזיע האָט מען ביי אים געפונען אַ פּאָר הונדערט אַמעריקאַנער דאָלער אים געשטעלט פאַרן קרייז־געריכט אין ביאַליסטאָק, וואו עס איז אויף אים אַרויסגעטראָגען דער טרויעריגער תפיסה אורטייל. מען האָט אויך פאַר'משפט זיין מאַמען אויף 1 יאָהר תפיסה דערפאַר בלויז, וואָס זי האָט געוואוסט פון דעם געלט. ערשט ווען בייַדע, מאַמע און זון, זיינען אַריינגעזעצט געוואָרען הינטער די אייזערנע שטאַכעטען, האָט מען דער אַלטער באָבען געגעבען אַ וויזע צו פאָרען קיין ארץ ישראל. ווען איר טאָכטער, משה'ס מוטער, איז אַרויס פון תפיסה, האָט זי אויך געזוכט אַלע וועגען צו פאָרען אין דער אידישער מדינה. עס איז אָבער ניט בשווואוסט, אויב דאָס איז איר געלונגען.

אָט דער קאָפּיטעל פון פאַמיליע **גאָלאָמבעק** איז אַ שפּיגעל פון דרייַ דורות אידישען מאַרטירערטום אין ביאַליסטאָק.

זאָל דאָ באַמערקט ווערען, אַז אין איצטיגען פויליען איז אַריינזעצען אַ איד אין תפיסה איינע פון ליכטע און טאָג־טעגליכע ערשיינונגען. עס פאָדערען זיך ניט קיינע גרויסע קלאָגעס געגען דעם באַשולדיגטען. עס איז בלויז ענוג, אַז מען זאָל אויף דער פערזאָן האָבען דעם מינדסטען פאַרדאַכט, אָדער ביי אַ רעוויזיע געפינען אין הויז אַ פּאָר דאָלער, און דער נעקס־טער שריט פירט שוין גלייך אין תפיסה אַריין. אָט די גרויל־האַפּטע רדיפות און בלבולים ווערען דורכגעפירט דורך דעם ספּעציעלען „או־בע" (אוזשאַנד בעזפּיטשענסטוואָ — זיכער־הייטס־אַמט), וועלכער דערמאָנט אָן דעם רוסישען „גע־פּע־או". אַזוי שנעל נאָר, ווי עס ווערט צוגעטראָגען אַ מסירה'לע צו דעם „או־בע", ווערט שוין דער באַשולדיגטער פאַרפוילט אין תפיסה. פון דער „או־בע" איז ניטאָ קיין אַפּיעל צו העכערע אינסטאַנצען, וויייל די רעגירונג גיט אָפּ דער טייוולאַנישער אַגענטור פרייַע הענט.

דאָס לעבען אין תפיסה איז געווען שוידערליך. די אידישע ארעסטאַנטען פלעגען געשלאָגען ווערען פון די פויליש ארעס־טאַנטען, ווי אויך פון דער אַדמיניסטראַטיוון אויפזיכטס־מאַכט. די אינציגיג גוטע פרייַנט פון די אידען אין די תפיסות זיינען די פּוילישע ארעסטירטע פון דער סעקטע „סוויאַדקאָווע יעהאָווי"

(דזשעהאָוואס ווייטנעסעס), ווועמעס הויפּט־קוואַרטיר אי״ז אין אַמעריקע.

די גרויזאַמע טויט־אורטיילען

אַזוי ווי תפיסה, איז אויך דער טויט־אורטייל גאָר ניט קיין נייעס אין איצטיגען פּויילען. פֿאַר דער קלענסטער שולד, ווערט מען דאָ פֿאַר׳משפּט צום טויט. דער שרעקליכער פֿאַל פּון די 2 קדושים, הרב קאַפּלאַן פּון אָשמענע, בייַ גראָדנע, און ה׳ עה־רענרייך, דער ווירטשאַפּט־רעפֿערענט פּון דעם אידישען קאָמיטעט אין ביאַליסטאָק אויף מלינאָווע 19 שטייגט גאָר אַריבער אַלע ביז איצטיגע סקאַנדאַלען.

דער טויט־אורטייל איז בכּיוון אויסגעפֿירט געוואָרען באַ־צייטענס דורך די פּוילישע כוליגאַנעס ביי דער לאָקאַלער מאַכט און די אידישע מוסרים ביים יוסטיץ־מיניסטעריום, כאָטש זיי האָבען געוואוסט אַז אין 2 טעג שפּעטער וועט אַריין אין קראַפט דער רעגירונג׳ס אַמנעסטיע, וועלכע פֿאַרבייט טויט אויף לעבענס־לענגליכער תפיסה. זיי האָבען זיך צוגעאייליט, כדי די אומגליק־ליכע אידען זאָלען ניט קענען גענייסען פּון דער פֿריווילעגיע.

אין די לעצטע טעג פּון זיין לעבען איז הרב קאַפּלאַן אינגאַנצען צוזאַמען געבראַכען. צוזאַמען מיט אים אין תפיסה איז געזעסען ה׳ אָפֿאַטאָווסקי, וועלכער געפּינט זיך היינט אין תל־אביב, און ער האָט דערציילט דעם שרייבער פּון די שורות, אַז אי״דער מען איז געקומען נעמען הרב קאַפּלאַן צו דער תליה, האָט ער זיך היסטעריש פֿאַרנאַנדערגעוויינט, איז אַרויפּגעפֿאַלען אָפּאָטאָווסקי׳ן אויפּן האַלז, זיך געזעגענט און אים אויפֿגעגעבען זיין טלית און תפילין מיט דעם געבעט עס צו באַזאָרגען און אַריבערשיקען צו זיין אינציגען לעבענס־געפֿליבענעם ברודער אין תל־אביב.

(פּיל טראַגישער איז נאָך דער פֿאַקט, וואָס הרב קאַפּלאַן׳ען איז געלונגען זיך צו ראַטעוועז פּון די דייטשע הענט, וועז באַ־רימהערציגע קריסטען האָבען אים אַריינגעליגט אין אַ פּור מיט מיסט און אַרויסגעפֿירט אויסער שטאָט. פּון דאָרט אי״ז הרב קאַפּלאַן׳ אַנטלאָפּען צו די פּאַרטיזאַנער). ביי אַ רעוויזיע אין הרב קאַפּלאַן׳ס הויז, האָבען די באַאמטע פּון פּויילישען „או־בע״ ביי אים געפּונען דאָלאַרען און דערפֿאַר אים פֿאַראורטיילט צום טויט.

דער טראַגישער גורל פּון אַ ספֿר תורה

אין דעם צימער פּון דעם שרייבער פּון די שורות בעת ער איז געווען אין לאָדז איז פֿאַרגעקומען אַ שוידערליכע סצענע, וועז עס איז עפּענטליך געשענדעט געוואָרען אַ ספֿר תורה דורך דעם אידישען אָפּענט פּון „או־בע״, יאַן קוואפּיש.

געשעהן איז עס אין דער צייט פּון אַ רעוויזיע, וועז יאַן קוואפּיש און זיין געהילף, געשאָן האָבען זיך אָנגעשטויסען אויף אַ ספֿר תורה. יאַן האָט אויף דעם אידישען הייליגטום געטראַטען מיט זיינע ברוטאַלע פּיס און שטאַרק הנאה געהאַט, וואָס ער קען אויסלאָזען צום ספֿר זיין „רויטען צאָרען״. דער־נאָך האָט ער די ספֿר תורה אַוועקגענומען פּון הויז.

עס איז דערביי אויך געווען אָנווועזענד די מוטער פּון דעם תפיסה אַרעסטאַנט, משה גאָלאָמבעק. וועז זי האָט אָנגעהויבען רייַדען אידיש צום שרייבער פּון די שורות, האָט זיך יאַן קוואפּיש אָנגערופּען: „מוזט רייַדען פּויליש״. ער האָט איר אויך רעווי־דירט און צוגענומען פּון איר דעם סאָמע לעצטען גראָשען. ביי דעם שרייבער פּון די שורות האָט יאַן קוואפּיש אויך צוגענומען אַלץ, וואָס ער האָט פֿאַרמאָגט, דערצו אויך אַ פּאָר זעק מיט מאַטעריאַלען וועגען ביאַליסטאָק. די אַלע זאַכען, צוזאַמען מיט דער ספֿר תורה זיינען אַוועקגעגעבען געוואָרען צו בערעל מאַרק אין וואַרשע.

בלבול אויף הרב הראשי מאַריינא פּון פּוילען

דער „או־בע״ אין פּוילען באַנוגענט זיך ניט בלויז מיט אינקווויזיציעס אויף אידען, נאָר ער באַמיהט זיך אויך אויס־פֿרעסען דורך צוואַנג פֿאַלשע באַשולדיגונגען פּון איין איד אויפּן אַנדערען.

אַזוי איז געווען דער פֿאַל מיט דעם שרייבער פּון די שורות, וועמען דער „או־בע״ אַגענט, יאַן קוואפּיש, האָט געוואָלט צווינגען אין מערץ 1953 אונטערצושרייבען אַ קלאָגע אויף הרב הראָשי, מאריינאָ, פּון פּוילען, אַז ער האָנדעלט מיט דאָלאָרען. ביי דעם איצטיגען סיסטעם אין פּוילען זיינען געניג צווי׳ אונטערשריפטען, אַז מען זאָל קענען אַן אומשולדיגען אידען אומגליקלעך מאַכען אויף אייביג. דער שרייבער פּון די שורות האָט אָבער באַצייטענס געוואָרענט דעם רב הראשי, וואָסערע פֿאַרשווערונג מען וויל געגען אים מאַכען.

הרב מאריינאָ האָט אויך דערפּון געוואוסט, אָבער גאָרנישט געקענט טאָן וועגען דעם. אַלענפֿאַלס איז דעם רב געלונגען צו באַקומען אַן אויסלענדישען פּאַס אַרויסצופֿאָרען קיין ארץ ישראל. וואו ער איז איצט און זיין געגענווערטיגער גורל אי״ז מיר ניט באַקאַנט.

די עקאָנאָמישע לאָגע אין דעם איצטיגען פּוילען

פֿאַרביי־גייענדיג, איז כדאי זיך אָפּצושטעלען אויף דער עקאָנאָמישער לאָגע אין דעם איצטיגען פּוילען. עס הערשט דאָרט גרויס נויט און דחקות. פּריזען אויף אַרטיקלען פּון לעבענס־געברויך זיינען אַרויפּגעשרויפּט אַזוי הויך, אַז אַ דורכ־שניטליכער בירגער קען זיך דערויף ניט פֿאַרגינען. אַן איינפּאַכע פּאָר שיך אין פּוילען, קאָסט אַזויפיל, וויפיל עס באַטרעפט דער מאַנאַטליכער לוין פּון אַ דאָרטיגען אַרבעטער. פּאָר אַ בעסערע פּאָר שיך, וואָלט מען געדאַרפט אַרבעטען און פֿאַרדינען דעם לוין פּון גאַנצע צווי מאָנאַטען; אַזוי טייער איז דאָרט אַלץ. פּאָר דעם פֿאַרדינסט פּון אַ מאָנאַט אַרבעט קען מען קוים קויפען אַ מעטער וואָהל־שטאָף. עס הערשט צווישען די אידען אין פּוילען אַ געוואַלדיגער דראַנג צו פֿאַרלאָזען דאָס לאַנד און פֿאָרען קיין ארץ ישראל. אָבער די טויערען פּון פּוילען זיינען פֿאַרשלאָ־סען. דאָס איז ניט דערפּאַר, ווייל פּוילען האָט מיט אמאָל זייער ליב באַקומען די אידען און זי קען זיך מיט זיי ניט שיידען, נאָר גאָר פּשוט דערפּאַר, ווייל אַן אידען קען זי ניט אי״פּריכטען די מלוכה. זי האָט אין די אידען אַ פּעאיגען עלעמענט, פּון וועלכען זי קען אויסצווינגען גאָר אַמזיסטע אַרבעט אָדער פּאָר אַ הונגער־לוין.

אין די קעלערען פּון „אידישען היסטאָרישען אינסטיטוט״ אין וואַרשע

דער „אידישער היסטאָרישער אינסטיטוט״ אין וואַרשע, געפינט זיך אויף טלאָמאַצקע גאַס, וואו עס איז פּאָר דער מלחמה געווען דער „אַקאַדעמיקום יודאיקום״ און די „טלאָמאַצקיע

די שטימע פון פאָלק וועגען דער „ביאַליסטאָקער שטימע"

ווי באַוואוסט, איז אונזער זשורנאַל זייער פּאָפולער און באַליבט איבער דער גאָרער וועלט. ווי ווייט עס גרייכט די באַגייסטערונג פון פאָלק פאַר אונזער „ביאַליסטאָקער שטימע", קענען דינען די פאָלגענדע כאַראַקטעריסטישע צוויי בריוועלעך פון לייענער, וועלכע זיינען בלויז אַ קליינע אָפּשפּיגלונג פון דער אַלגעמיינער מיינונג און אַ מוסטער פון די פילע בריוו, מיט וועלכע אונזער רעדאַקציע וועלט כסדר פאַרפלייצט.

ספּעציעל אָנגענעם איז אונז דער בריוו פון אונזער חשובען לאָנדסמאַן, דעם באַוואוסטען צייטונג־מענטש און געזעלשאַפּטליכען טוער, ה. ל. פרידבערג, וועלכער ברענגט אַרויס אַ טיפען און אמתען געדאַנק.

„ביאַליסטאָקער שטימע" איז אַלוועלטליך

זייער גוטער פרייַנד ד. סאָהן!

פרייַטאָג זיינען מיר געקומען צו פאָהרען פון אַטלאַנטיק סיטי, וואו מיר האָבען פאַרברענגט וואָקאַציע און געפונען אייער „ביאַליסטאָקער שטימע". איך געפין ניט קיין וועג, אויסצודריקען מיין איבערראַשונג און צופרידנהייט.

וואָס פאַר אַ סאָרט מענטשען זיינען די ביאַליסטאָקער? די אידישע פרעסע גייט אונטער פון טאָג צו טאָג — פרעגט מיך — איך וויים! קיין אידישער טעאַטער איז נישט אויף חוזק. אָט בין איך געווען אין אַ אידישען האָטעל, דער „סענאַטאָר" — 10 פלאָר, אויף יעדען פלאָר אפשר 40 צימערן, דער האָטעל איז געווען פאַרפולט, מיט 90 פּראָצענט אידען — איך האָב ניט געזען קיין אין גאַסט לייענען אַ אידישע צייטונג — די מענער „טיימסען", די פרויען — זייערע. אידיש האָבען אַלע געהערט און אַלע קענען, אפילו די אמעריקאַנער און אמעריקאַניזירטע.

און דאָ, איך קום אַהיים און געפין אַ אידישען גרויסען זשורנאַל, אַ ביאַליסטאָקער זשורנאַל, וואָס איז אַלוועלטליך, אידיש ביז גאָר, ביי מיר איז די „ביאַליסטאָקער שטימע" מער זשורנאַליסטיש ווי די „צוקונפט" אָדער דער „אידישער קעמפער"...

איר ווייסט, פריינד סאָהן, וואָס עס וועט זיין, ווען די אידישע פרעסע און די צוויי זשורנאַלען וועלען מער ניט זיין, די ביאַליסטאָקער וועלען מיזען און דאַרפען אויפהויבען די אַרויסגעפאַלענע פאָהן און דער ביאַליסטאָקער זשורנאַל וועט דאַרפען זיין די טריבונע פון אידיש אין אמעריקע. ס׳איז פאַנטאַזיעס, אָבער דאָס איז ביאַליסטאָק.

איצטער צו פרייליכערע זאַכען, וועגען דעם 25־יעריגען יוביליי פון אונזער האָום און דעם ספּעציעלען זשורנאַל לכבוד דעם יום טוב.

אַי גלוסט זיך מיר עפּעס געבען אַ באַגריסונג וואָס זאָל זיין אייַ־אייַ, דערווייל ווייס איך ניט, אָבער רעזערווירט פאַר מיר אַ 25 דאָלאַרדיגען פלאַץ, און איך וועל צושיקען וואַרשיינלעך אַ פאַסענדע באַגריסונג, וואָס וועט אויסדריקען דעם גייסט פון אייער יום טוב, און אויך די דאַנקבאַרקייט פאַר מיין פערזענליכען שטאַנד.

זייט געגריסט און בעסטעווינשעווואָניעס

אייער פריינד

ה. ל. פרידבערג

אַ דאַנק פאַר אויסגעפינען קרובים

אונזערע בעסטע דאַנקען און וואונשען פאַר אייערע באַמיאונגען אויפצוזוכען אונזער קרוב, אונזער קוזין בערל וואולקער אין אַמעריקע, פון וועמען מיר האָבען ניט געהערט איבער 30 יאָר. אונזערע פרוואון ביז איצט האָבען נישט געהאַט קיין דערפאָלג. ערשט אַ דאַנק „די ביאַליסטאָקער שטימע", האָבען מיר אָפּגעזוכט אונזער קוזין, וועלכער וואויינט אין שיקאַגאָ. איך גלויב אַז איר פאַרשטייט אונזערע טיפע דאַנקבאַרקייט צו אייך, נעמענדיק אין אַכט, אַז מיר זיינען פון די ווייניגע לעבען געבליבענע פון אונזער גרויסער משפּחה, וועלכע זיינען אַלע אומגעקומען דורך די היטלער־מערדער אין די מלחמה־יאָרען.

אייער אומבאַקאַנטע פריינט,

די פאַמיליע שטיין,
מעלבורן, אויסטראַליע

סינאַגאָגע" מיט פּוילענס הויפּט־ראָבינער, הרב דר. שאָר, וועמען מען האָט אַרויסגעפירט קיין סיביר און דאָרט אומגעבראַכט.

איצט איז דאָרט כלומר׳שט „אַ ביורא פאַר זאַמלונג און פאָרשונג פון אידישע מאַטעריאַלן", וואו ס׳באַלעבאַטעוועס בערל מאַרק און זיינע שותפים, דער אַמאָליגער ראדאָמער ציוניסט און היינטיגער קאָמוניסט, ראָזענבערג (נייע פּוילישע פאַמיליע — רודניצקי) און הערשעל סמאָליאַר. בערעל מאַרק פאַרנעמט דעם אָמט פון דירעקטאָר פון אינסטיטוט. ער האָט אַהין צוזאַמענגעשלעפּט אַרכיוועס פון דעם גאַנצען פּוילישען אידענטום, אייַנשליסענדיג די אַלטע קאָנפּיסקירטע מאַטעריאַלען פון דער ביאַליסטאָקער געטא.

זיין טרויעריג־באַרימט בוך „דער אויפשטאַנד אין ביאַליסטאָקער געטא", איז אַן אַבסאָלוטע פעלשונג פון געשעהענישען און פאַקטען, פאַסירונגען און פערזאָנען. ער מאַכט אַלע ציוניסטישע העלדען פון געטא־אויפשטאַנד אין ביאַליסטאָק פאַר 100־פּראָצענטיגע קאָמוניסטען און באַהויפּטעט אויך דערבייַ, אַז צווישע זיי זיינען געווען אַ סך פאַליאַקען.

אין די זעלבע קעלערען וואָלגערען זיך קאָנפּיסקירטע און געשענדעטע ספּרי תורה פון גאַנץ פּוילען, איינשליסענדיג די ספּרי תורה פון דער שוהל אויפן נאָמען פון שמואל וחוה ציטראָן וויי אויך פון דעם פּיאַסקאָווען בית־המדרש אין ביאַליסטאָק. דער חלול השם פון די ספּרי תורה דערגייט אַזוי וויייט, אַז שיקסעס זיינען באַשעפּטיגט ביים סאָרטירען אָט די אידישע הייליגטימער. פּוילישע אידען האָבען ניט קיין ספּר תורה צום לייענען אין דער צייט ווען די אַלע ספּרי תורה שימלען אין די קעלערען פון „אינסטיטוט".

אָט דאָס איז דער טרויעריגער סך הכל פון ביאַליסטאָק און די אידישע לאָגע אין פּוילען, בכלל, ביי דעם איצטיגען מאָמענט.

אסתר אַטלאַס, ע״ה, 67 יאָהר, געשטאָרבען דעם 29־טען יוני, 1956. די פאָרשטאָרבענע איז געווען די פרוי פון אונזער חשוב׳ען דאָנאָר און פריינט, מר. איזראַעל אַטלאַס פון די בראָנקס. זי איז באַערדיגט געוואָרען אויף די קרקע פון די גאָניאָנדז טרעסטינער יאָנג פרענדס.

אונזערע ביאַליסטאָקער אין פּעטערסאָן

פון מאיר מוסה

זוען מיר דערמאָנען זיך אונזער גלאָרריייכע פאַרגאַנגענהייט, ווערט זייער אומעטיג אויפן האַרצען. מיר האָבען געהאַט פעאיגע מענטשען, וועלכע פלעגען אַרבעטען שווער, איבערגעגעבען מיט לייב און לעבען צו שאַפען פאָנדען און צו געבען אונזער ביאַליס־טאָקער רעליף סאָסייעטי אין פּעטערסאָן אַ גוטען נאָמען.

עס איז אוממעגליך אויסצורעכענען די נעמען פון אַלע אונזערע פאַרשטאַרבענע טוער, אָבער אייניגע דינגאָמישע פּער־זענליכקייטען, וועלכע האָבען געמאַכט אונזער „ביאַליסטאָקער רעליף סאָסייעטי" אין פּעטערסאָן ריייך אין געלט און אין כבוד, דאַרפען דאָך פאַרצייכענט ווערען. דאָס זיינען געווען: יחיאל וויינטרויב, וועלכער האָט אגב אויך פאַרנומען דעם אַמט פון טשערמאַן פון באָארד אַף דירעקטאָרען פון דעם ביאַליסטאָקער צענטער און מושב זקנים אין ניו יאָרק; אייב דיימאַנד; די ברידער מאָריס און מאָקס זאָקים, לואיס יאַנאָווסקי, נייטען סיגעל און ספּעציעל אונזער לעצטענס פאַרשטאַרבענע פרעזידענטין עטעל קאָהן. אָט דעם לעצטען פאַרלוסט איז באַזונדערס זייער שווער אַריבערצוטראָגען, ווייל נאָך אַזאַ פּערזענליכקייט ווי עטעל קאָהן, קען מען ניט געפינען. איר לעבען און שאַפען, איר אופן פון מאַכען געלט פאַר דער „סאָסייעטי" אויפן פּלאַץ און פאַר דער ביאַליסטאָקער האָום אין ניו יאָרק, איר חכמה און פראַק־טישע עצות, איר ליבליכע באַנעמונג צו יעדען איינעם, האָט געמאַכט אונזער ארגאַניזאַציע גרויס און שטאַרק.

אונזער „עד בוק" האָט אַריינגעבראַכט ניט ווייניגער ווי דעם פאַריגען יאָר, טאַקע ווייל זי האָט דאָרט געהאַט אַ חלק פון 500 דאָלער. זאָל דערבייַ אויך דערמאָנט ווערען אונזער פאַר־דינסטפּולער עד־בוק מענעדזשער, פריינט מאָקס פוקס, אים צו לאָנגע, לעבעדיגע יאָר, וועמען עס קומט גרויס קרעדיט פאַר דעם דערפאָלג פון עד־בוק.

מיר האָבען אין דעם פאַרגאַנגענעם יאָר געשטיצט די ביא־ליסטאָקער האָום מיט 1000 דאָלער פאַר מעות חטים און אויך מיט טויזנט דאָלער פאַר לינען. מיר האָבען אויך געגעבען באַ־דייטענדיגע הילף צו מדינת ישראל און אויך צו די לאָקאַלע נויטען.

גרויס אנערקענונג פאַרדינען אַלע באַאַמטע און טוער פון דער ארגאַניזאַציע, וועלכע לייגן צו אַ האַנט צו אונזער וואויל־טעטיגער אַרבעט. מען קען — צום מאַמענט — ניט אויסרעכענען אַלע נעמען, אָבער עס דאַרפען דערמאָנט ווערען אונזר טיכטיגע און פאַרדינסטפּולע טשערליידי, ראָזע רובין, וועלכע טוט זייער גוטע אַרבעט.

דער שרייבער פון די שורות ווינטשט אַלע ביאַליסטאָקער לאָנדסלייט און טוער אין פּעטערסאָן, צו די טוער און פירער פון דעם ביאַליסטאָקער צענטער און מושב זקנים אין ניו יאָרק צו דער גאַנצער ביאַליסטאָקער לאָנדסמאַנשאַפט איבער דער גאָרער וועלט און צו כלל ישראל — אַ געזונט, געבענטשט און מזלדיג יאָר.

ביי אונזערע ביאַליסטאָקער אין מילוואָקי

פון בען טראָש

די „ביאַליסטאָקער בענעוואָלענט סאָסייעטי" אין מילוואָקי כאַראַקטעריזירט מיט שטאָלץ און פרייד אַ סעזאָן פון טיכטיגער אַרבעט און דערגרייכונגען.

דעם 29־טען מאַי 1956 איז אין „בית עם" פאָרגעקומען אונזער יערליכע קאָנד־פאַרטי, וועלכע איז געווען אַ גרויסער ערפאָלג.

טשערליידי פון דער אונטערנעמונג איז געווען אונזער וויס־פּרעזידענטין, מרס. ראָזע שומאַכער, און דער אָוקשאָנער איז געווען פריינט מאָקס שומאַכער, וועלכער האָט שפּעטער — צוליב אַ פּלוצלונגדיגער קראַנקהייט אין דער משפּחה — געמוזט איבער־געבען זיין פונקציע צו מר. קאַסאָל, גראָד ניט קיין ביאַליסטאָקער, אָבער זייער אַן ענערגישער. אונזער עהרען־פּרעזידענטין, שוועס־טער בעסי באַקסענבוים, האָט געמאַכט אַ ריהרענדען אַפּיעל און עס איז אַריינגעפאַלען אַ היפּשע סומע געלט. עס האָט אויך זייער ענערגיש געאַרבעט אונזער פּרעזידענט, פריינט אַלעקס דאָרען, וועלכער האָט אַ גרויסען חלק אין דעם ערפאָלג פון דער קאָנד־פאַרטי.

די ארגאַניזאַציע האָט באַלד נאָך דער קאָנד פאַרטי זיך געמומען גרייטען צו אונזער יערליכען פיקניק, וועלכער איז באַשטימט געווארען אויף זונטאָג, דעם 1־טען דזשולאַי. דאָס מאָהל האָט די ארגאַניזאַציע אָנגעטראָפען שווערigקייטען אין באַקומען אַ פּערמיט פאַרן פיקניק, וועלכער פלעגט געווייניליך באַזאָרגט ווערען פון דעם פאָרדינסטפּולען טוער, פריינט יונה סוועד ע"ה. צוליב זיין טויט, האָט מען זיך געמוזט וועגדען נאָך הילף צו אָנדערע פּערזאָנען, און גרויס קרעדיט קומט טאַקע דעם פּרעזידענט פון דער „בני יעקב" שוהל אין מילוואָקי, מר. פּיי־פּערמאַן, גראָד ניט קיין ביאַליסטאָקער, וועלכער האָט אויסגע־ווירקט דעם נויטיגען פּערמיט.

צום פיקניק איז — ווי געווייניליך — געקומען אַ גרויסער עולם פון מיטגלידער, לאָנדסלייט און פריינט. מיט זייער איבער־געגעבענער אַרבעט פאַר דער אונטערנעמונג האָבען זיך אויס־געצייכענט: די עקס־פּרעז. שוועסטער בעסי באַקסענבוים; פּרעז. אַלעקס דאָרען; ווייס־פּרעז. ראָזע שומאַכער; דזשאָו באַקסענ־בוים; דזשאָו רובין; סעם טורעק, וועלכער האָט טראָץ זיין שוואַכען געזונט זייער פיל געטאָן; מאָקס און איידע שומאַכער, א. אַ. וו.

דער פיקניק איג געקרוינט געוואָרען מיט ערפאָלג, און די פאַרזאַמעלטע האָבען באַוואונדערט די ענערגיע פון אונזערע טוער.

מיר דריקען אויס אַ האַרציגען מזל טוב צו אונזער אַ ליבען פאָר־פאָלק, ווייס־פּרעזידענטען פון דער ארגאַניזאַציע, די שו־מאַכערס, וועלכע האָבען דעם 20־טען מאַי מיט מזל און ברכה געפירט צו דער חופּה זייער געראָטענע טאָכטער, קעראָל ראָזי שומאַכער, מיט איר אויסדערווייילטען און באַשערטען, מילטאָן פיווער, און מיר ווינטשען דער יונגער פאָר אַ סך גליק, און די עלטערן פון ביידע צדדים אַ סך נחת.

יצחק קאפלאן

פיאנער פון אידישער קאלאניזאציע אין ארגענטינע.
וועטעראן פון ציוניסטישער באוועגונג. — גרינדער
פון אידישע קאאפעראטיוון. — א ביאליסטאקער
לאנדסמאן אין ארגענטינע.

(צו זיין פינף און זיבעציגסטען יובל)

פון **יעקב בעלער**

אינער פון די פיאנערן פון ארגענטינער אידישען ישוב, א וועטעראן פון ציוניסטישע ארבעט פון די ראשונים פון דער ארגענטינער אידישער קאלאניזאציע איז איצט אלט געוואָרען פינף און זיבעציג יאָהר, צו די אלע דערמאנטע מעלות האט דער בעל היובל נאך א מעלה, וואס ער איז א ביאליסטאקער לאנדסמאן...

צו דער געלעגענהייט האט דער בעל היובל אויפגענומען דעם שרייבער פון די שורות טאקע אין הויפט ביורא פון קרן קימת אין ארגענטינע און דערציילט פרטים פון זיין געזעלשאפטליכער ארבעט וואס האט זיך אנגעהויבען מיט א זעכציג יאָהר צוריק, ווען ער איז אין יאָהר 1895 — צווי יאָהר נאכן אנהויב פון דער אידישער קאלאניזאציע אין ארגענטינע געקומען א זיבעצהן יאָהריג בחור'ל מיט זיינע עלטערן און זעקס ברידער פון ביאליסטאק, כדי צו פארווירקליכען דעם באראן הירש'ס חלום אויף די זומפיגע און פארלאזטע ארגענטינער פעלדער און צו באוויזען דער וועלט אז אידען קאנען אויך וועלן פראדוקטיוו. אין יענער צייט, זיינען קיין ארגענטינע געקומען א גרופע ביאליסטאקער און דארט געגרינדעט א קאלאניע וועלכע זיי האבען טאקע א נאמען געגעבען אויפן נאמען פון זייער שטאט, פון יענער קאלאניע איז יצחק קאפלאן מיט זיין משפחה אריבער אין דער קאלאניע קלארא אויפן נאמען פון באראן הירש'ס נאבעלע פרוי ז"ל וואס האט זיך געפונען אין שכנות מיט דעם שטעטל דאמינגעז וואס איז דאן אין דער פראוינץ ענטרע ריאס געווען דער צווייטער אידישער צענטער פאר די געקומענע קאלאניסטען נאך מאזעסוויל.

מ'קאן זיך פארשטעלען וואס פאר אן ענדערונג עס איז פארגעקומען אין דעם זיבעצהן־יאָהריגען ישיבה־בחור'ל וועמענס עלטערן האבען געמ'חלומ'ט אים צו זהן זיצען אויף א כסא הרבנות, וועו ער איז געקומען אין די ארגענטינער נאקעטע פעלדער — דערציילט מיר דער אלט־יונגער בעל היובל — זיין משפחה האט דאן געוואוינט אין שכנות פון דער קאלאניסטישער משפחה דיקמאן, וועלכע איז שפעטער באריכט געוואָרען אין ארגענטינע צוליב די צווי זיהן איהרע: אדאלפא, און ענריקא דיקמאן, ביידע זיינען שפעטער געוואָרען די אנפירער פון דער ארגענטינער סאציאליסטישער פארטי און יאָהרען לאנג געווען דעפוטאטען אין ארגענטינער קאנגרעס און שנעל געוואָרען דער „מארך־טראסט" פון דער סאציאליסטישער אידעאלאגיע צוזאמען מיט די ארגענטינער סאציאליסטישע פירער פאלאסיאס און כוסטא. ביי דער משפחה האבען די קאפלאנ'ס באקומען זייער ערשטע לעקציע אין פעלד ארבעט. דאס הויז פון דער משפחה קאפלאן, איז דאן מיט אריבער א האלבען יאָהרהונדערט צוריק געוואָרען אין קאלאניע א מין „בית ועד" פאר יענע אידען, וועלכע זיינען געקומען אין די אידישע קאלאניעס מיט א גייסטיגען באגאזש און געהאט די נויטוועגדיגקייטען ארייננצוקוקען נאך דער שווערער ארבעט אין ספר, יצחק קאפלאנ'ס פאטער דער ראש המשפחה, האט פון ביאליסטאק מיטגעבראכט אלע זיינע ספרים, און ניט געקוקט אויף דער שווערער ארבעט און נאך שווערערע באדינגונגען אין אנהויב פון די קאלאניזאציע יאָהרען, געפונען צייט פאר א שטיקעל מדרש א בלאט גמרא אין די וויט פאראוואָרפענע פעלדער פון די ארגענטינער מדבריות. ער איז אזוי ארום אין דער קאלאניע און אין דער ארומיגער סביבה געווען דער אומאפיציעלער רב. וועו עס האט באדארפט פרעגען א שאלה, אדער שואל עצה זיין וועגען עפעס אן ענין איז געקומען צו די קאפלאנ'ס.

יצחק קאפלאן, א יונג בחור'ל, א למדן, איז שוין דאן געווען, ווי מען זאגט, „געכאפט אין דער מעשה", נאך אין דער ביאליסטאקער ישיבה האט ער שוין געלייענט ספרים חצונים אנהויב הויבענדיג פון פרץ סמאלענסקין, מאפו'ס און דוד פרישמאנ'ס ספרים. אין יענע יאָהרען אין סאמע בראשית פון דער אידישער קאלאניזאציע אין ארגענטינע, צווישען די יאָהרען 1900—1908, איז אין די אידישע קאלאניעס אין ארגענטינע אנגעגאנגען א שטארקע באוועגונג צווישען דער קאלאניסטישער יוגענט איבער־צוואנדערען פון די קאלאניעס אין ארגענטינע קיין ארץ ישראל. די גרופע יונגעלייט צווישען וועלכע עס איז אויך געווען יצחק קאפלאן זיינען געשטאנען אין אן ענגער פארבינדונג מיט מ. מ. אוסישקין אין יעקאטערינאסלאוו מיט, מיט מ. שיינקען, מיכל פינעס, אין ארץ ישראל און מיט פראפעסאר אטא וואַרבורג אין בערלין וועגען דורכפיהרען דעם פלאן. צו קיין דירעקטע רעזולטאטען איז מען דאן ניט געקומען, אבער די גרופע יונגעלייט זיינען געוואָרען אויף די ארגענטינער פעלדער די פארשפרייטער פון „שיבת ציון" געדאנק און אין יאָהר 1912, זיינען זיי געשטאנען בראש פון דער ציוניסטישער פעדעראציע אין ארגענטינע און גערופען דעם ערשטען ציוניסטישען צוזאמענפאר דארט פון וועלכען עס איז ארויסגעוואקסען א ברייט פארצווייגטע ציוניסטישע ארגאניזאציע אין ארגענטינע וועמענס פעדים עס ציהען זיך איבער אלע לאטיין־אמעריקאנער לענדער.

וועו די הויפט דירעקציע פון דער יק"א אין פאריז, האט געשיקט קיין ארגענטינע א ספעציעלען שליח, דער שפעטערער אבערראבינער אין ארגענטינע דר. חלפן, כדי אונטערזוכען דעם רעליגיעזען מצב אין די דאמאלסדיגע אידישע קאלאניעס, איז ער נאטירלעך געקומען צו דער משפחה קאפלאן, און יצחק קאפלאן איז געוואָרען זיין הויפט סעקרעטאר. עס איז געגרינדעט געוואָרען א רעליגיעזע קאמיטע וועלכע האט געהאט דעם ציל צו פארשפרייטען טראדיציאנעלע אידישקייט אין די קאלאניעס פון וועלכע יצחק קאפלאן איז געווען דער סעקרעטאר.

אזוי ארום, האט ער נאך מיט אריבער א האלבען יאָהרהונדערט צוריק אנגעהויבען זיין געזעלשאפטליכע ארבעט לטובת דעם ארגענטינער אידישען ישוב, וואס האט אים געפיהרט צו זיין איצטיגער פיהרערשאפט אלס פרעזידענט פון „קרן קימת" און פון א צענדליג אנדערע אידישע ארגאניזאציעס. ניטא קיין וויניקעל אין אידישען לעבען אין ארגענטינע, וואו יצחק קאפלאן האט ניט קיין חלק אין אים, נאך מיט פינף און דרייסיג יאָהר צוריק איז ער געווען א געטרייער ערד־ארבעטער אן — איש האדמה, שוין דאן וועו ער האט אנגעפיהרט א ברייט פאר־

צווייגטע אַרבעט שלא על מנת לקבל פרס. נאָך אין יאָהר 1901, דער קאָלאָניע וואו זיין משפחה האָט געוואוינט, אין קלאַראַ, איז ער אינער פון די גרינדער פון דער ציון אָרגאַניזאַציע אין פון וועלכער דער פּרעזידענט איז געווען אַ צווייטער פּיאָנער פון דער אַרגענטינער אידישער קאָלאָניזאַציע, דר. נח ירחי ע"ה, וועלכער איז ביזן היינטיגען טאָג פאַרבליבען אַ לעגענדאַרע פיגור ביי אַרגענטינער אידען און ניט אידען.

מיין ציוניסטישער אידעאַל — האָט דער בעל היובל אָנגעהויבען זיין דערקלערונג שרייבער פון די שורות, האָב איך נאַטירליך נאָך אָנגעהויבען דאָרט אין דער ביאַליסטאָקער ישיבה און שפעטער אים ווייטער געשפּינען דאָ אויף מיין פאָטער'ס פעלדער אין קאָלאָניע נאָך אַ טאָג שוועלערער אַרבעט מיטן אַקעראייזען, פון די העברעאישע צייטונגען וועלכע פלעגען אָנקומען אין מיין פאָטער'ס הויז, דער "המליץ" די "הצפירה", און דער לאָנדאָנער "היהודי", וואָס פלעגען קומען צו אונז מיט גרויסע פאַרשפּעטיגונגען. איך האָב דאַן מיט אָנדערע יונגעלייט, אַ טייל פון זיי שוין שוכני עפר, אָנדערע שטייגן נאָך בראש פון דער ציוניסטישער אַרבעט אין לאָנד, אָרגאַניזירט אידישע קאָלאָניסטען וואָס פלעגען בייטאָג אַרבעטען מיטן אַקעראייזען און אָנדערע פּרימיטיווע מאַשינען, כדי פון דער דאָמאָלסדיגער זאָמדיגער ערד אַרויסצוריסען אַ טרוקען שטיקעל ברויט און אין די נעכט פלעגען מיר אויף די פערד פאַרקויפען ציוניסטישע שקלים און פאַרשפּרייטען בראָשורען, און די אָרעמע אידישע קאָלאָניסטען פלעגען אוועקגעבען זייערע אָרעמע פאַרהאָרעוועטע פרוטות פאַרן קרן קימת, און אַז מיר איז געלונגען נאָך אַזוי פיל יאָהרען פון מיה און שוועָרע אַרבעט צו אָרגאַניזירען דאָ אין אַרגענטינע דעם "קרן קימת" — איינע פון די גרעסטע נאַציאָנאַלע פאָלקס־אינסטיטוציעס וואָס איז היינט צו טאָג די פאָפולערסטע און פאַרצווייגסטע דאָ אין לאָנד — בין איך צופרידען, אַז איך האָב עפּעס אויפגעטאָן אין מיין לעבען — האָט דער פּרעזידענט פון אַרגענטינער "קרן קימת" צו מיר אַ שטראָלענדער פאַר שמחה געזאָגט. שטעלט אייך פאָר — אַז דאָס איז ניט געווען אַזאָ לייכטער וועג; אָנהויבענדיג פון יענע אָרעמע פרוטות פון די קאָלאָניסטען דאַן מיט אַריבער פופציג יאָהר צוריק, וואָס איז פשוט ביי זיי געווען דער ביסען פון מויל, ביז צו אַזאָ גוט־אָרגאַניזירטען און סיסטעמאַטישען אָפּאָראַט וועלכען מיר פאָרמאָגען היינט צו טאָג, וואָס זאָמעלט די סומעס פון שוועָרע טויזענטער, איז ניט קיין קליינער מהלך. קיינער וועט דאָס היינט צו טאָג ניט לייקענען, אַז פונקט ווי דער ציוניזם אַזוי איז אויך דער "קרן קימת" אין אַרגענטינע אַרויסגעוואקסען אין די אידישע קאָלאָניעס, טאָקע פון יענער סביבה פון גרויס אָרעמקייט דערפאָר אָבער רייך אין מענטשליכע און אידישע אידעאַלען. אין שטאָט — האָט זיך דער בעל־היובל אָפּגעשטעלט אַ ווייל — איז דאָן מיט אַריבער פופציג יאָהר צוריק כמעט ניט געווען קיין אידיש לעבען נאָר אַ דאָנק זיי, אַ דאָנק דעם שווייס און בלוט פון אונזערע אידישע קאָלאָניסטען וואָס האָבען מיט אַריבער אַ האַלבען יאָהרהונדערט צוריק געאָקערט דעם זאָמדיגען באָדען פון יענע זומפיגע מדבריות, אַ דאָנק זיי איז אויך אין שטאָט פאַראָקערט געוואָרען אַ אידיש לעבען".

יצחק קאָפּלאָן איז אויך אַ פּיאָנער אויף אַן אַנדערען געביט וואָס האָט געבראָכט אי גרויסע נוצען דער אידישער קאָלאָניזאַציע אין אַרגענטינע, אי גרויס כבוד דעם אַרגענטינער אידענטום, דאָס איז דער קאָאָפּעראַטיוו באָוועגונג וואָס איז אין די לאָטיין אַמעריקאַנער לענדער געווען אַ נייע זאַך. וועָן עס איז געגרינדעט געוואָרען די אידישע קאָאָפּעראַטיוון האָט די רעגירונג נאָכקאָפּירט דעם פּראָגראַם פון די אידישע קאָאָפּעראַטיוון. צוזאַמען מיטן אויבענדערמאַנטען דר. נח ירחי ע"ה, דער פּיאָנער פון אַרגענטינער אידישער קאָלאָניזאַציע און זיין שוואָגער דער איצט אַריבער אַכציג־יאָהריגער אינזשעניר מיגועל סאכאראָוו, האָבען זיי טאָקע אין דער דערמאָנטער קאָלאָניע קלארא, אָנגעהויבען דעם קאָאָפּעראַטיוויזם אין אַרגענטינע. בעת דער גרינדונג איז אין דער ערשטער רייה געווען אַ פּראָגע, וועגען געפינען דעם ריכטיגען וועג וויי אַזוי צו קויפען און פאַרקויפען זייערע פּראָדוקטען, אַז די קויפער זאָלען זיי מוזען צאָלען דעם ריכטיגען פּרייז און זיך ניט לאָזען עקספּלאָטירען ביים אינקויפען פּראָדוקטען, ספּעציעל ביים קויפען די נויטיגע מכשירים פאַרן פעלדאַרבעט. עס איז בשעתו ניט געווען אַזאַ לייכטער ענין צו אָרגאַניזירען אַמאָליגע מנחם מענדיל'ס, וועלכע זיינען צום גרעסטען טייל צוגעוואוינט געווען צו לעבען פון דער לופט... אין אַ אָרגאַניזאַציע וועלכע האָט זיך געשטעלט דעם ציל זיי צו פאַראייניגען סאָלידאַריש און פאַרטיידיגען זיי געגען פאַרשידענע סאָרטען פּראָפּיטירער. יצחק קאָפּלאָן צוזאַמען מיט די אַנדערע צוויי דערמאָנטע גרינדער, האָבען ביי דער גרינדונג געמוזט פאַר אַ מוסטער די אַמאָליגע רוסישע קאָאָפּעראַטיוון, און דער עיקר געדאַרפט צום האַרץ און צו די געפיהלען פון די אָרעמע קאָלאָניסטען, וועלכע האָבען אין זייער דאָמאָלסדיגען טרויעריגען מצב געשענקט צוטרוי צו די מענטשען, וועלכע זיי האָבען מיט אייגענע אויגען געזעהן צוזאַמען מיט אים אַרבעטען שוועָר אויפן אַקער־אייזען. עס זיינען אָרגאַניזירט געוואָרען פאַרשידענע קאָאָפּעראַטיוון וואָס האָבען אין אַנהויב געטראָגען בלויז אַ לאָקאַלען כאַראַקטער אין די קאָלאָניעס אַליין. שפּעטער איז געשאַפען געוואָרען אַ צענטראַלע פון די אַלע קאָאָפּעראַטיוון, וועלכע האָט חוץ די עקאָנאָמישע אינטערעסען אויך איינגעשלאָסען אַ קולטורעלען און געזעלשאַפטליכען פּראָגראַם.

די פאַרשטאַרבענע איז געווען באַוואוסט, אַלס האַרציגע וואוילטעטיגע פרוי, וועלכע האָט זיך ספּעציעל אָפּגעגעבען מיט באָלע־באַטישקייט און קינדער אין אָרימע ליימען, וואו די עלטערן זיינען אָדער קראַנק אָדער ביי דער אַרבעט און קענען אַליין ניט אויפּפּאַסען אויף דאָס הויז.

מרס. סיגעל לאָזט איבער אין טיפען

רייזעל (גלאָגאָווסקי) סיגעל ע"ה
(געשטאָרבען אין אינדיאַנאַפּאָליס)

שבת אָוונט, דעם 31־טען מאַרטש 1956, איז אין די מיטעלע יאָהרען אָוועק אין דער אייביגקייט מרס. רייזעל (גלאָגאָווסקי) סיגעל, די געטרייע טאָכטער פון אונזער ליבען חשוב'ען פריינט, לואיס גלאגאס פון אינדיאַנאַפּאָליס, אינד.

טרויער אויסער איר פאָטער און מוטער, אויך 2 פאַרהיראָטע קינדער, אַ זון און אַ טאָכטער, 3 ברידער און 4 אייניקלעך.

אייד באָט, ע"ה, 71 יאָהר, געשטאָרבען דעם 25־טען אַפּריל, באַערדיגט אויף די קרקע פון ביאַליסטאָקער צענטער. זיי איז געווען די עלטערע שוועסטער פון אונזער חשוב'ען טוער, מר. הערי קאָפּלאָן.

דער ביאַליסטאָקער ציון־דיכטער,
מנחם מענדעל דאָליצקי ע״ה

(צו זיין איצטיגען הונדערטסטען געבורטסטאָג)

פון דוד סאָהן

דאָס יאָהר ווערט פונקט אַ יאָהרהונדערט, זינט עס האָט אויפגעשיינט דאָס לעבענס־ליכט פון דעם טאַלאַנטפולען „ביאַליסטאָקער ר׳ יהודה הלוי״, דער אומפאַרגעסליכער ציון־דיכטער, מנחם מענדעל דאָליצקי ע״ה, ווען עלכער האָט דאָס אידיש פאָלק איבער דער גאַנצער וועלט געקוויקט און געטרייסט מיט די קלאַנגען פון ציון, געפלעגט אין די הערצער פון יונג און אַלט די ליבע און בענקשאַפט צו אונזער היימלאַנד.

דער „דיכטער פון גאָט׳ס ענאַד״ איז געבאָרען געווארען אין ביאַליסטאָק י״ח כסלו תרי״ו, דעם 15־טען דעצעמבער 1856. ער איז געווען דער זון פון דעם באַוואוסטען ביאַליסטאָקער למדן און משכיל, ר׳ וועלוועל דער שוחט, אַ פאַטריאַרכאַלישער איד מיט גרויס אָנזעהן אין שטאָט.

מנחם מענדעל דאָליצקי ע״ה

זוי אַלע אידישע קינדער פון יענעם טרויעריגען דור, איז דער יונגער דאָליצקי אויפגעוואַקסען מיט דעם פאַרלאַנג זיך אַרויסצורייסען פון די היימישע פיר ווינקלען אין דער גרויסער וועלט אַריין. דאָס איז געווען דער דראַנג פון אידישען אינטעליגענט זיך צו באַפרייען פון די ענגע ראַמען פון דעם גייסטיגען גאַטאָ און זוכען פרישע, פרייע לופט אין דעם אָפענעם דרויסען, אויפפראַלען טיר און טויער צו דעם פלאַץ פון בילדונג.

דאָס איז אויך געווען דער דור, ווען עלכער האָט אין זיך אויפגעכאַפט די חלומות פון שיבת ציון, און דאָליצקי איז געווארען די „לעבעדיגע הארף״ פון אָט דער גרויסער נאַציאָנאַלער בענקשאַפט. אין זיין פריהסטער יוגענט האָט ער שוין געפילט אַ נייגונג צו פאָעזיע און טאַלאַנט מיט דער פען, ווען עלכער האָט זיך אין אים כסדר אָנטוויקעלט.

דאָליצקי האָט אָנגעהויבען שרייבען ציון־לידער, ווען עלכע זיינען אויפגעכאַפט געוואָרען מיט גרויס אינטערעס. ער איז געוואָרען דער פאָלקס־זינגער, דער העברעאישער משורר פון דער חבת־ציון באַוועגונג. געשריבען אין אַ זאַפטיגען מליצה־סטיל, זיינען זיינע לידער געווען אמת׳ע מייסטערווערק פון דער העברעאישער פאָעזיע.

די מערקווירדיקע ערשיינונג ביי דאָליצקי איז געווען, וואָס זיין הויפט־טעמע איז געווען די ליבע פאַר ציון, ווי דער ליטעראַטור־היסטאָריקער, דר. יוסף קלויזנער, האָט אים אָנגערופען „דער דיכטער פון ערשטער ליבע צו ציון״. אָנדערע האָבען אים פאַרגליכען אפילו צו ר׳ יהודה הלוי.

דאָליצקי איז אין זיין יוגענט אַווענק קיין קיעוו, געטרוימט וועגען באַטרעטען דעם אוניווערזיטעט, אָבער ער איז דאָרט קראַנק געוואָרען און געמוזט זיך פאָרען קורירען קיין מעראַן. אויפן וועג צו קור־אָרט, איז ער אָפגעטראַטען אין ווין, וואו דער באַרימטער אידישער שרייבער און דיכטער, פרץ סמאָלענסקין האָט געוואוינט און רעדאַגירט דעם „השחר״. דאָליצקי האָט זיך מיט אים באַקאַנט און האָט שוין אָנגעהויבען זיך צו דרוקען אין „השחר״.

ווי ר׳ יהודה הלוי׳ן איז אויך ניט באַשערט געווען מ. מ. דאָליצקי׳ן צו באַטרעטען דעם באָדען פון הייליגען לאַנד. ער האָט צוגעזעהן די פאָגראָמען אויף אידען אין רוסלאַנד, רעוואָלטירט געגען זיי, געשריבען וועגען דעם „נוסח קין״ פון די אַנטיסעמיטען אין זייער קלאָג־לידער, אָבער זיין ענד־ציל, שיבת ציון, האָט ער ניט דערגרייכט. אָנשטאָט דעם איז ער פאַרוואָגלט געוואָרען אין אַמעריקע. וואו ער האָט געמוזט אויפגעבען זיין העברעאישע פאָעזיע און אָנגעהויבען שרייבען אידישע ראָמאַנען אויף דער באַשטעלונג פון „מאָרגען זשורנאל״, אַן אַרבעט, וואָס איז אים ניט געווען צום האַרצען, אָבער ער האָט דאָס געמוזט טאָן פאַר חיונה.

געשטאָרבען איז דאָליצקי אין סאַן פראַנציסקאָ דעם 22־טען פעברואַר 1931, עלענט און איינזאַם. אָט דער ציון־דיכטער, וועמען יהודה לייב גאָרדאָן, דער קעניג פון דער העברעאישער שירה, האָט פאַרן טויט איבערגעגעבען זיין פען בירושה, אָט דער מחבר פון די וואונדערבאַרע שירים, פון „האכר והנוצה״, פון „הבה נתחכמה״, א. א. וו. איז אַוועק אין דער אייביקייט עלענט און פאַרלאָזען און פאַרשטומט איז געוואָרען די מאַגישע האַרפע פון איינעם פון ביאַליסטאָק׳ס בעסטע זין און שענסטע גייסטער פון אידישען פאָלק, דעם זינגער פון ציון.

צו זיין איצטיגען 100־טען געבורטסטאָג ברענגען מיר צוריק צום לעבען דעם נאָמען פון אונזער ציון־דיכטער, מנחם מענדעל דאָליצקי. עהרע זיין אָנדענק!

די עלטער הויבט זיך אָן אין דער יוגענט

פון דר. ב. דובאָווסקי

דער אונטערשייד צווישען אַ קינד, אַ דערוואַקסענעם מענטשען און אַן אַלטען מענטשען איז מעהר ווי דער אונטערשייד אין זייערע יאָהרען. זיי זיינען דריי באַזונדערע מענטשען, מיט באַזונדערע לעבענס באַדינגונגען און אינטערעסען, און באַזונדערע פּראָבלעמען.

אָבער די דאָזיגע דריי לעבענס צייטען וואָס אונטערשיידען זיך אַזוי שטאַרק איינע פון די אַנדערע האָבען ניט אַ באַשטימטען פונקט, אַ טאָג, אָדער אַ יאָר, וועלכען איין לעבענס־צייט ענדיגט זיך און די צווייטע הויבט זיך אָן. לאַנגזאַם, אומבאַמערקט גהען די פּעריאָדען איבער איינע אין די אַנדערע.

דאָס קינד ענטוויקעלט זיך לאַנגזאַם. פיזיש און גייסטיג ענדערט ער זיך פון טאָג צו טאָג, ביז מען באַמערקט אַז ער איז שוין מעהר ניט קיין קינד, נאָר אַ דערוואַקסענער מענטש. עס איז ניט מעגליך אָנווייזען אויף דער מינוט, די שעה, דעם טאָג, אָדער אפילו דעם יאָהר וועלכען ער האָט אויפגעהערט צו זיין אַ קינד און איז געוואָרען אַ דערוואַקסענער מענטש.

פונקט אַזוי איז ניט מעגליך צו באַשטימען געוויס וועלכען אַ דערוואַקסענער מענטש ווערט מיטעל־יאָהריג. אָדער, אויב דאָס איז נאָך וויכטיגער, וועלכער אַן אַלטער מענטש.

לויט די יאָהרען אַליין קאָן מען עס ניט באַשטימען. פאַראַן מענטשען וואָס זיינען רייך אין יאָהרען און יונג אין גייסטיגע און פיזישע כחות. אויך פאַראַן מענטשען, וועלכע זיינען נאָך יונג אין יאָהרען אויך זיינען שוין אָפּגעלעבטע, אַלטע לייט.

דער איבערגאַנג פון מיטעל־יעהריגקייט צו אַלטקייט, פונקט ווי דער איבערגאַנג פון קינדהייט צו דערוואַקסענקייט, ענטוויקעלט זיך לאַנגזאַם, אוממערקבאַר. אָבער יעדער לעבענס־אַלטער האָט אַ שטאַרקען אינפלוס אויפן געזונט־צושטאַנד פונעם מענטשען אינעם קומענדען פּעריאָד.

מיט אַ הונדערט יאָהר צוריק איז דער דורכשניטלעכער לעבענס־שפּאַן פון מענטשען געווען 39 יאָהר. דאָס איז געווען דערפאַר וואָס אַ גרויסע צאָל קינדער און יונג־דערוואַקסענע מענטשען זיינען געשטאָרבען פון אינפעקטיווע קראַנקהייטען. די מעדיצינישע וויסענשאַפט האָט געמאַכט גרויסען פּראָגרעס אין קורירען אינפעקטיווע קראַנקהייטען, און דאָס פאַרהיטען דאָס לעבען פון יונגע קינדער האָט געפירט צום פאַרלענגערן די לעבענס־יאָרען פון די דערוואַקסענע.

דאָס קורירען אינפעקטיווע קראַנקהייטען איז יונג דערוואַקסענע מענטשען האָט געפירט צו דעם אַז אַ גרויסע צאָל מענטשען זאָלען דערלעבען עלטערע יאָהרען.

מיט אַ הונדערט יאָהר צוריק האָט איין מענטש פון פופציג דערלעבט צו ווערען זעכציג יאָהר אַלט. ביי היינטיגען טאָג דערלעבט איין מענטש פון פינף צו ווערען זעכציג יאָהר אַלט; און דער לעבענס־שפּאַן פון מענטשען ווערט מיט יעדען יאָר לענגער.

מיט יאָהרען צוריק זיינען די מעהרסטע טויטען־פאַלען געווען אַ רעזולטאַט פון אינפעקטיווע קראַנקהייטען. ביי היינטיקען טאָג טאָג זיינען העכער אַ העלפט פון אַלע טויטען־פאַלען אַ רעזולטאַט פון האַרץ און בלוט ערערען קראַנקהייטען.

אינטענסיווע פאַרשונגען גהען איצט אָן אין אַ סך לענדער, און הויפּטזעכליך אין אַמעריקע, און אַ פאַרזוך אויסצוגעפינען וואָס עס פאַראורזאַכט די ענדערונגען אין די האַרץ־מוסקולען און אין די בלוט־ערערען וואָס מען געפינט ספּעציעל ביי עלטערע מענטשען. ליידער האָט מען נאָך ביז היינט ניט פעסטגעשטעלט וועלכע פון די פאַרשיידענע מיינונגען וועגען די אורזאַכען פון די ענדערונגען איז די ריכטיגע.

וואָס מען ווייסט שוין יאָ באַשטימט איז, אַז די דאָזיגע ענדערונגען, וואָס פאַרקירצען דאָס לעבען ביי עלטערע מענטשען, הויבען זיך אָן ענטוויקלען מיט אַ סך יאָהרען פריהער וועהן די מענטשען זיינען נאָך יונגע אָדער מיטעל־יעהריגע.

די באַהאַנדלונגען פון אַזעלכע האַרץ און בלוט־ערערען קראַנקהייטען דאַרף דאָרום באַשטיין אין פרובירען זיי אויסצופינען אַזוי גיך ווי זיי הויבען אָן זיך ענטוויקלען און פאַרהיטען זיי זאָלען ניט ווערען ערגער ווי זיי זיינען. דאָס איז אַ פּראָבלעם ניט נאָר פאַר אַלטע לייט, נאָר הויפּטזעכליך פאַר יונגע און מיטעל־יעהריגע מענטשען.

פּעריאָדישע אונטערזוכונגען פון מענטשען אין לעבענס עלטער, און פאַרריכטען די גרינגע פעהלערען וואָס מען געפינט אויס באַצייטענס, קאָן אָפּטמאָל פאַרמיידען די ערנענסטע האַרץ־און בלוט־ערערען קראַנקהייטען וואָס מען טרעפט שפּעטער אויף די עלטערע יאָהרען.

אַלטקייט איז ניט נאָר אַ פראָגע פון יאָהרען. פון לעבען לענגער ווערט מען עלטער, אָבער ניט אַלט. אַלטקייט (אָפּגעלעבטקייט) איז, אין די מערסטע פאַלען, אַ רעזולטאַט פון אָנגעזאַמעלטען שאָדען וואָס דער קערפּער האָט געליטען פון די קראַנקהייטען וואָס דער קערפּער האָט דורכגעמאַכט אין די פריהערדיגע יאָהרען.

מען קאָן, צו אַ גרויסער מאָס, ווערען עלטער און דאָך ניט ווערען אַלט, וועהן מען מאַכט דורך פּעריאָדישע אונטערזוכונגען וועהן מען איז נאָך יונג, אָדער מיטעל־יעהריג און מען היט זיך אויס פון אָפּט קראַנק ווערען.

ווערט מיטגלידער פון אונזער אינסטיטוציע!

שליסט זיך אָן אַלס מיטגלידער פון אונזער ביאַליסטאָקער צענטער און מושב זקנים. דאָס איז אייער „געזעלשאַפטליכע פאַליסי" פאַר געזונט, לאַנגע יאָהר אין וואויילטעטיגער אַרבעט לטובת הכלל.

שרייבט אָדער רופט אונזער אָפּיס פאַר איינצעלהייטען.

BIALYSTOKER CENTER & HOME FOR THE AGED
228 E. Broadway New York, N. Y.
GRamercy 5-7755

משה ווימאַצקי

(פון דער סעריע ביאַליסטאָקער געשטאַלטען)

פון יעקב כהן

ער איז געבאָרן געווָארן אין ביאַליסטאָק, אין אַ באַלע־באַטיש־אָרטאָדאָקסישער פאַמיליע פון לעדער־סוחרים, האָט באַקומען אַ טראַדיציאָנעלע דערציונג אין חדרים און אַלגעמיינע לימודים געלערנט פריוואַט. ער איז נאָך יונגערהייט אַרייַנגעצויגען געווָארן אין רעוואָלוציאָנערע טעטיגקייט און איז געווען אַן אַקטיוויסט פון „בונד".

נאָך דער רעוואָלוציע פון 1905 איז ער געגאַנגען טאָן קולטור־אַרבעט אין דער דעמאָקראַטיש־ראַדיקאַלער געזעלשאַפט „אידישע קונסט", ער האָט דאָרט אָרגאַניזירט די ליטעראַרישע סעקציע, די אידישע ביבליאָטעק און אַקטיוו זיך באַטייליגט אין די קינסטלעריש־קולטורעלע אָוונטען פון דער געזעלשאַפט.

אין 1918 האָט ער געלייענט אין דער געזעלשאַפט „אידישע קונסט" אַ רעפעראַט וועגען פאָלקיזם און צוזאַמען מיט פסח קאַפלאַן, צבי ווידער, אהרן אַלבעק און אַנדערע פאַרוואַנדעלט די געזעלשאַפט אין אַ פאָליטישער אָרגאַניזאַציע „פאָלקס־פאַרטיי". ער האָט געהאָלפען אָרגאַניזירען די האַנדווערקער־אָרגאַניזאַציע, אָדורכפירען די קהילה־וואָלען און איז אַליין אויסגעקליבען געווָארן אַלס קהילה־ראַטמאַן פון דער פאָלק־פאַרטיי.

אין 1919 איז ער געווען אייַנער פון די מיטגרינדערס פון ביאַליסטאָקער „דאָס נייַע לעבען", וואו ער האָט פאַרעפענט־לעכט אַ רייה פּובליציסטישע אַרטיקלען.

ער איז געווען מיטגרינדער און ענערגישער מיטאַרבעטער פון סוחרים־פאַריין און פון דער לייה־קאַסע ביים דאָזיגען פאַריין.

ער האָט געגרינדעט דעם קליינהענדלער־פאַראיין, וואו ער איז אויסגעקליבען געווָארן פאַר זיין לעבענסלענגליכען עהרען־פאָרזיצער.

אין 1924 האָט ער (צוזאַמען מיט דוד סאָהן פון ניו־יאָרק, רעד.) געגרינדעט אַ וואָכענבלאַט די „ביאַליסטאָקער שטי־מע", דערנאָך אַ טאָג־בלאַט „דער טעלעגראַף", שפּעטער געווען מיטרעדאַקטאָר פון „קוריער".

מיטגרינדער און פילמאָליגער פאָרזיצער פון ליטעראַטען־קרייז און יהואָש־לייען־זאַל.

מיטגליד פון אַלגעמיינעם זשורנאַליסטען־סינדיקאַט.

אין 1933 האָט ער אינוציאירט אין וואַרשע די קאָנפערענץ פאַרן שאַפען אַ אידישען ווירטשאַפטלעכען ראַט אין פּוילען.

ער האָט געָארבעט אין ביאַליסטאָק אין פאַרשידענע אינסטי־טוציעס און געהאַלטען צענדליגער רעפעראַטען און רעדעס.

(לויטן בריאָ. לעקסיקאָן, 1935)

***

מיט משה ווימאַצקי האָב איך זיך באַקאַנט און נאָענט מיט־געָארבעט, פון 1929. מיין קוזין (פון פרויס צד) בערעל ראָטענ־בערג, אַ שפּייז־קאָלאָניאַל קרעמער פון דער שענקיעוויטשאַ און מיטגליד פון דער וואָיעוואָדישער שאַצונג־קאָמיסיע (אַמאָליגע „איזבע סקאַרבאָוועץ"), האָט מיר מיט אים צונויפגעפירט. (ב. ראַטענבערג איז אומגעקומען צוזאַמען מיט די איבעריגע אידען).

ס׳איז דאַמאָלסט געווען, דער בלי־פּעריאָד פון דורך ווי־סאָצקי׳ן געגרינדעטען קליינהענדלער־פאַריין. די ווירטשאַפט־לעכע לאָגע אין פּוילן איז ניט געווען קיין סטאַבילע און גוטע. און די אידישע סוחרים בפרט קלענערע הענדלער, האָבען באַזונ־דערס געליטען פון פאַרשידענע שיקאַנעס און דיסקרימינאַציעס. האָט זיך דעריבער געפאָדערט אַ סך אַרבעט אויף צו העלפען די אַרעמע האַנדלס־שיכטען. דער ניי־געגרינדעטער פאַריין האָט זיך ענערגיזיגט אין פרישע ענערגישע כחות וואָס זאָלען קומען פון די קליינהענדלער אַליין. אַ חוץ דעם איז אַנטשטאַנען אַ ריס צווישען וויסאָצקי׳ן און דעם נאָך דאָן סעקרעטאַר פון פאַריין מאָניעק (משה) קוויאַטאָוויטש, (אַן איידעם פון כאמקע די בע־קערקע ביים פיש־מאַרק).

אַזוי אַרום בין איך אַרייַנגעצויגען געווָארן אין דער פיל־פאַרצווייגטער אַרבעט פון פאַריין, און האָב געהאַט די מעגליכקייט צו אַבסערווירען מ. וויסאָצקי׳ס ענערגישע טעטיגקייט. און מען קען זאָגען אַז מיר זיינען שוין געווען נאָענט ביזן סוף. אָגב בין איך אויך געווען זיינער אַ שכן. מחמת וויסאָצקי מיט זיין פרוי און אייניג קינד, האָט געוואוינט אין אַ באַשיידענער דירה אין נאָוואָליפּיע געסעל אַנטקעגען דעם נאָוואָליפּיע־בית המדרש בייַ די ליפּאָוע (שפּעטער פּילסודסקי). ער האָט געשטאַמט פון די וויסאָצקי׳ס, באַקאַנטע לעדער־סוחרים. אַליין אַ רואיניר־טער סוחר, האָט ער זיך שפּעטער פאַרנומען מיט אַסעקוראַציע. ער איז גע־ווָארען אַן אַסעקוראַציע־אָגענט (פאַרזיכערונג). ער האָט אָבער פאַרמאָגט אַ קאָכיגע נאַטור, און איז אין דער אמת׳ן געווען צו באַגרעניצט, צו געצוימט וואָלט איך געזאָגט, אין זיינע אויסלע־בונג־מעגליכקייטען.

פאַראַנען מענטשען וואָס האָבען ליב די שטילקייט; די אייגענע רוה, אין דער אייגענער איזאָלירטקייט; אין דעם אַליין זיין מיט זיך אַליין, — פילען זיי זיך ווי אַ פיש אין וואַסער. זיי האָבען פיינט דעם געזעלשאַפטליכען רויש, דאָס קהל׳ן זיך. דאָגעגען זיינען פאַראַן אַנדערע פאַרקערט, וואָס געפינען זיך נאָר דאָן, וועו זיי באַרוישען זיך וויי מיט אָפּיום מיטן געזעלשאַפט־ליכען רויש. אינעם סאָציאָלען הו־האַ און טומעל, איז זייער חיות. זיי האָבען ליב בצבור צו אָטעמען, ווי אַ שיכור האָט ליב בצבור צו טרינקען. צו דער דאָזיגער קאַטעגאָריע האָט מ. ווי־סאָצקי געהערט. ער איז ניט נאָר געווען אַן עסקן פאָר וועמען זיין הילפס־גרייטקייט איז געווען אַ מאָראַלישע גוטס, נאָר פאָר וועמען אויך זיינע עסקנות־באַדערפענישען זיינען געווען גרעסער ווי זיינע מעגליכקייטען. האָט ער זיך ניט געקענט געפינען קיין אָרט, איז זיס אַלץ געווען צו ווייניג וויייל ער האָט נאָך אַלץ געוואָלט זיין מער און מער טעטיג. ער האָט געברויזט מיט וועלען צו זיין טעטיג. ער איז אויך געווען אַ ראַפּיניר־טער זשורנאַליסט און פּובליציסט מיט גענוג שרייבערישע קולטור, וועמען טעטיג־קייטס־פעלד איז אויך דאָ אַזוי געווען באַגרעניצט. —

האָט ער זיך געוואָרפען פון אין געביט צום צווייטען, ניט געפינענדיג קיין מנוחה, ביז ער האָט זיך אַרייַנגעוואָרפען אין דער אַרבעט פאָר די קליינהענדלער.

ס׳איז געווען אַ צייט, וועו דער אידישער קליינהענדלער איז אין פּוילען על פי טעות געווָארען פאַרעכענט פאָר אַ בורזשוי. שפּעטער האָט מען זיך דעם טעות אַרומגעזעהן. מען האָט אויס־

געמישט דעם הורט־סיחר אָדער רייכען קרעמער, מיטן באמת סאָציאַל־נידעריגען שבנידערי־גסטען קליינהענדלער, וואָס האָט צוזאַמען מיט זיין גאַנצען בני־בית געהאָרעוועט פון 14 ביז זעכצעהן שעה אַ מעת לעת פאַר אַ נאָך קלענערען פאַרדינסט ווי אַ לוין־אַרבעטער. איז וועז דער טעות איז קלאָר געווארען, האָט זיך דאָן די אידישע פאָלקס־אינטעליגענץ געוואָרפען אויפן געביט פון ווירטשאַפטליכער הילף פאַרן קליינעם מענטש. און וועז נאָך צוליב באַזונדערע סיבות איז בולטער געוואָרען די סאָציאַלע דיפרענצירונג, — האָבען זיך די ביז דאָן אינהייטליכע סוחר׳ישע פאַריינען, גענומען שפאַלטען. עס האָבען פון זיי אַרויסגעטראָטען די אָרעמערע מיטגלידער, וואָס האָבען געגרינדעט באַזונדערע קליינהענדלער אַרגאַניזאַציעס. דאָס זעלבע איז אויך פאָרגעקומען אין ביאַליסטאָק, וועמען צו הילף זיינען געקומען די וויסאָצקי׳ס.

אויך מ. וויסאָצקי איז דאָן אַרויסגעטראָטען פון סוחרים־פאַריין און מיט דער הילף פון נאָך אייניגע געגרינדעט דעם ביאַליסטאָקער קליינהענדלער־פאַריין. און דער דאָזיגער פאַריין איז שוין געבליבען זיין „ילד שעשועים" ביזן סוף זיין לעבען. ביז די דייטשע האָרדעס זיינען אָנגעפאַלען אויף פוילן, און האָבען איבערגעריסען זיין שפעריש לעבען צוזאַמען מיט די איבעריגע ביאַליסטאָקער אידען, צווישען וועלכע עס זיינען אויך געווען טויזענטער קליינהענדלער.

***

ער איז געוואָרען אַ דאָנק דעם ביאַליסטאָקער פאַריין, אַן אָנגעזעהענער ווירטשאַפטליכער טוער איבער גאַנץ פוילן. אַ פרעזידיום־מיטגליד פון צענטראַלען קליינהענדלער־פאַרבאַנד אין פוילן, האָט מען זיך צו זיין וואָרט צוגעהערט. ער האָט איניציאירט און רעדאָגירט די אויסגאָבעס פון צענטראַלען קליינהענדלער־פאַרבאַנד. אַ דאָנק זיין איניציאַטיוו איז אין וואַרשע געשאַפען געוואָרען דער אידישער אַלפּויליישער ווירטשאַפטליכער ראָט. ער איז געוואָרען דער וואָרט־זאָגער אויף אַלע קליינהענדלער צוזאַמענפאָרען.

אָבער דער עיקר האָט ער זיך אינטערעסירט און אָפגעגעבען מיטן ביאַליסטאָקער ק. ה.־פאַריין. און ער האָט פון אים אויך געהאַט גענוג צרות אויסצושטיין.

האָבען דאָס טאָקע אַ גרויסע טייל מיטגלידער געהעריג אָפּגעשאַצט. זיי האָבען אים פאַר זיינע פאַרדינסטען אויסגעקליבען פאַר אַ לעבענס־לענגליכען ערן־פאָרזיצער פונעם דאָזיגען פאַריין.

אַ גרויסע טעטיגקייט האָט ער אויך אַנטוויקעלט אינעם ביאַליסטאָקער ליטעראַטען־קרייז, וואו ער איז פיל מאָל געוואָרען אויסגעקליבען פאַר זיין פאָרזיצער.

ער איז געווען אַ גוטער רעדנער און מאַסאָוויץ. ער איז אין זיינע רעפעראַטען איבער גייסטיגע ענינים אָפט־מאָל געגאַנגען צו וויט, פאַרמעסטענדיג זיך געגען אייניגע גדולי הרוח. דאָס איז אָבער ביי אים געווען ניט קיין פּאָזע און גרויסקייט־מאַניע, נאָר אין הסכם מיט זיינע אייגענע איבערצייגונגען.

1-טער באַנד, 1956, פון „הרופא העברי" נאָך־וואָס דערשינען

מיט דעם איצטיגען נומער, הויבט אָן דער באַרימטער העברעאיש־ענגלישער מעדיצינישער זשורנאַל „הרופא העברי" זיין 29־טען עקזיסטענץ־יאָהר אונטער דער רעדאַקציע פון דר. מאָזעס איינהאָרן פון ניו־יאָרק.

אַלס וויסענשאַפטליכער מעדיצינישער זשורנאַל, האָט זיך דער „רופא העברי" אין פאַרלויף פון זיין לאַנג־יאָהריגער עקזיסטענץ דערוואָרבען אַ זייער אָנגעזעהענעם פּלאַץ אין דער מעדיצינישער ליטעראַטור. דער זשורנאַל איז געווידמעט דער פאָרשונג פון דער אידישער מעדיצינישער וויסענשאַפט אויף אַלע געביטען און אין פאַרלויף פון אַלע פעריאָדען, אָנפאַנגענדיג פון די תנ״ך צייטען ביז אויפן היינטיגען טאָג. דער „הרופא העברי" ערשיינט צוויי מאָל אַ יאָהר, און יעדע איינע פון זיינע אויסגאַבען אָנטהאַלט אַ שלל פון מאַטעריאַל פון אַן אינפאָרמאַטיוון און באַלערענדען כאַראַקטער וואָס איז אינטערעסאַנט און וויכטיק סיי פאַרן פּראָפעסיאָנעלען און סיי פאַרן איינפאַכען לעזער.

דער אינהאַלט פון לעצטען באַנד פון „הרופא העברי" איז באַזונדערס אינטערעסאַנט און פאַרביג.

דער אָפּיס פון „הרופא העברי" געפינט זיך אויף 983 פּאַרק עוועניו, ניו־יאָרק.

„קלוב ביאַליסטאָקער פריינט"

אַ האַרציגע אויפנאַמע האָט דער קלוב געגעבען צו זיין פאַרדינסטפולען פרעזידענט, פריינט סעם לין, וועלכער האָט זיך לעצטנס צוריקגעקערט פון אַ לוסט־רייזע אין אַרגענטינע אויף אַ באַזוך צו זיין שוועסטער, מיט וועמען ער האָט זיך שוין יאָהרעלאַנג ניט געזעהן. דער גאַסט האָט איבערגעגעבען אַ האַרציגען גרוס פון אונזערע לאַנדסלייט אין אַרגענטינע, וועלכע האָבען אים דאָרט אויך זייער וואַרעם אויפגענומען און פריינדליך באַהאַנדעלט. מר. לין איז ביי דעם אינסטאַליישאָן מיטינג פון קלוב וויידער אייניגעשוואָרען געוואָרען אַלס פּרעזידענט פאַר אַ צווייטען טערמין, צוזאַמען מיט אַלע באַאמטע און עקזעקוטיוון. עס איז ביי דער גלעלענהייט דורכגעפירט געוואָרען אַ רייכער קינסטלעריש פּראָגראַם.

דער קלוב גרייט שוין צו זיינע טעטיגקייטען פאַרן נייעם סעזאָן. דער ערשטער מיטינג פון דער אָרגאַניזאַציע וועט פאַרקומען נאָך סוכות, און מען וועט דאָן אַרומריידען די פּלענער פאַר אַ יזכור־אָוונט אין מאַנאַט פעברואַר, צום 14־טען יאָהרצייט פון חורבן ביאַליסטאָק.

די אָרגאַניזאַציע דערמאָנט אירע מיטגלידער, וועלכע האָבען נאָך ניט אַרייַנגעשיקט זייער יערליכען מיטגלידס־אָפּצאָל, אַז זיי זאָלען עס גלייך ערלייַדיגען, וויייל דאָס איז די הויפּט־קוועלע פון דעם קלוב׳ס פינאַנציעלער עקזיסטענץ.

וועלטער פון תיקון

(צום דערשיינען פון דוד קלעמענטינאווסקי'ס
מאנאגראפיע וועגען דר. יוסף חאזאנאוויטש)

פון ראוא נעוואדאווסקא

אויפשטעלען פארגעסענע נעמען, צוריקברענגען די אוועק־געגאנגענע פון דער אייביגקייט און איבערדערציילען זייערע מעשים, איז שטענדיג אן אויפטו, איבערהויפט אין אונזער תקופה, וועו דער חורבן האט אוועקגעוויבט פון אונז שטעט און שטעט־לעך מיט איינגעזעסענע דורות, די זעקס מיליאן פון אונזער פאלק.

איז געווייס כדאי זיך אומצוקערען צו דעם אנדענק פון א מענטשען, ווי דר. יוסף חאזאנאוויטש, וועלכער איז געווען א תושב פון אונזער ביאליסטאק, וועמען פילע פון אונז געדענקען נאך, זעהען אים, ווי לעבעדיג און וועלכער האט אויף זיך גענומען און דורכגעפירט די גרינדונג פון דער נאציאנאלער ביבליאטעק אין ירושלים. אן אויפטוה, וועלכער איז נאך אלע אפשאצונגען עד היום ניט גענוג אפגעשאצט געווארען. אן אויפטוה פון א מענטשען, וועמעס נאמען וועט איצט אלץ ווייניגער וועלכער דערמאנט, צוליב פארשיידענע טעמים.

געווען א צייט, וועו א קארטעל פון דער נאציאנאלער ביבליאטעק אין ירושלים מיט דער פאטאגראפיע פון דר. יוסף חאזאנאוויטש אויף איר פאסאד, האט צירקולירט אין די אידישע שטעט און האט אנגעפילט מיט באזונדערען שטאלץ יעדען ביאליסטאקער: אונזער ערשטע נאציאנאלע ביבליאטעק אין ירושלים און איר גרינדער איז אונזער ביאליסטאקער דר. יוסף חאזאנאוויטש!

דער ערשטער בנין איז שוין ניטא. דר. י. חאזאנאוויטשעס בילד איז שוין ניטא. איינצעלנע נאר, אדער ספעציאליסטן דערמאנען זיך נאך די געשיכטע פון דער גרינדונג און דעם נאמען פון דעם גרינדער. די ערשטע נאציאנאלע ביבליאטעק איז איצט נאר א טייל פון דער גרויסער נאציאנאל־ און אוניווער־סיטעט־ביבליאטעק.

ווער איז געווען אט דער דר. י. חאזאנאוויטש? אין וואס איז באשטאנען זיין לעבען? וואס האט אים באווגט און געשטויסען צו דער אידייע, וועלכע איז געווארען זיין מיסיע, זיין אטעם, זיין טיפסטער אימפולס?

ווי אזוי האט עס דר. יוסף חאזאנאוויטש דורכגעפירט זיין גרעדאנק, די פארווירקליכונג, אז די סביבה האט גארניט פאר־שטאנען אין אנהויב די גרויסקייט און וויכטיגקייט פון זיינע באגרענץ?

אויף די אלע פראגען גיט אן ענטפער אט די מאנאגראפיע וועגען אונזער דר. יוסף חאזאנאוויטש, וועלכע איז אויפגעשטעלט מיט זארגפעלטיקייט פון אונזער בן עיר דוד קלעמענטינאווסקי.

דער מחבר האט זיך געשטעלט פאר א צוועק צו אויספארשען און אויפפרישען די מאטעריאלען, וועלכע באלויכטען דעם לעבען פון דר. יוסף חאזאנאוויטש. זיי שטעלען אויף זיין ביאגראפיע, אלס מענטש, דאקטאר, פריינט פון פאלק, שטאלצען נאציאנאלען אידען און גרינדער און זאמלער.

אין דער פערזענליכקייט איז געווען א סך פון דעם „יוצא מן הכלל", א סך „מאדנע" שטריכען. דאס גאנצע פאלק איז ביאליסטאק האט אים געקענט, געאכטעט און געטראגען ליב־שאפט צו „אונזער דאקטאר" אלס א באלוינונג פון דער אמת'ער אהבה, וועלכע דר. יוסף חאזאנאוויטש האט אליין געטראגען צום פאלק. דאס פאלק האט דערפילט און דערשפירט זיין גרויסע ליבשאפט און אז זיין, יוסף חאזאנאוויטשעס לעבען, איז געווען א שווערער, אייזאמער, מיט פיל קאנפליקטען און דאך מיט אפ־געהיטער גאנצקייט אויפן וועג פון פארווירקלעכונג פון זיינע אי־דעאלען. אין זיין ריינקייט, אין דעם לעבען האט זיך אפגעשפי־געלט, אפשר, דער גורל פון נאך אנדערע „טרוימער פון די געטאס", וועלכע זיינען געקומען אויפשטעלען און צוריקברענגען דעם פאלק זיינע אייגענע אוצרות.

אונזער שטאט האט געגעבען פאר ישראל די צוויי גרינדער פון די צוויי גרויסע, וויכטיגע אינסטיטוציעס: דעם בנין פון דער ערשטער נאציאנאלער ביבליאטעק אין ירושלים און דעם בנין פון דעם העברעאישען טעאטער „הבימה", דורך דר. יוסף חאזאנאוויטש'ן און נחום־צמח'ן, און ביידע זיינען געבליבען אין גלות אויף אייביג.

דוד קלעמענטינאווסקי איז מיט גרויס פלייס געגאנגען צו די מקורים, אויסגעזוכט פרטים, פאקטען, וועלכע ער, דוד קלע־מענטינאווסקי באשטעטיגט דאקומענטאל וויי עס וווייזט די ביבליאגראפיע אין סוף פון זיין ארבעט. דוד קלעמענטינאווסקי האט אויסגעגראבען פון די קאנאלען פאטאגראפיעס, האט צע־נויפגעזאמעלט צעשאטענע מאטעריאלען, כמעט פארשוואונדענע און זיי דערבראכט צו א גאנצקייט, געגעבען זיי א דאך, וואו זיי אלע צוזאמען שטעלען־אויף פאר אונז ברענגען וויידער צום לעבען די געשטאלט פון א מענטשען, וועלכע מיר אלע האבען געקענט און וועלכער האט בארייכערט אונזערע קולטור־אוצרות אין ישראל און אפגעראטעוועט אזוי פיל ספרים פון גלות־אומקום און זיי געבראכט מיט אזוי פיל יאהרען צוריק צו גאולה. אויף דעם געביט איז ער געווען דער ערשטער, דער פיאנער.

דוד קלעמענטינאווסקי גיט א תיקון דעם דר. יוסף חאזא־נאוויטש. ער ברענגט אונז א גאנצען מאנומענט פון א וויכטיגער פערזענליכקייט. ער ברענגט צום לעבען א פארשוואונדענעם לעבען, וואס איז געווען אזוי רייך מיט מעשים.

דער מחבר ברענגט אים נאכאמאל צו אונזער זכרון, היט זיין געדעכטניש און באשיצט אים פון פארגעסענים.

דר. חיים שאשקעס אין רוסלאנד

וועו מיר שרייבען די שורות, איז אונזער „ביאליסטאקער וועלט־אמבאסאדאר", דר. חיים שאשקעס, אויף א רייזע איבער רוסלאנד. ער איז דער ערשטער אמעריקאנער איד פון ביאליס־טאקער אפשטאם וועמען עס איז געלונגען ארייינקומען אין די לענדער הינטער דעם „אייזערנעם פארהאנג". זיינע טעלעפאנישע באריכטען פון רוסלאנד צום היגען „טאג־מארגען זשורנאל" הא־בען ארויסגערופען גרויס אינטערעס אין דער גאנצער אידי־שער וועלט. ער וועט זיינע איינדרוקען איבערגעבען צו אונזערע לעזער אין זיינע רייזע־באשרייבונגען אין נעקסטען נומער „ביא־ליסטאקער שטימע".

אַ בולבע מיט אַ טיש*)

(זכרונות פון אַ אידישען אַקטיאָר)

פון יוליום אַדלער

זיצען מיר אין אַקטיאָרען־קלוב און מ׳דערציילט פון „בול־בעס״ וואָס זיינען געמאַכט געוואָרען אויף דער אידישער ביגע.

רופט זיך אָן ווינאָגראַדאָוו (ווינאָגראַדאָוו איז אַ פיינער, אַלזייטיגער אַקטיאָר. חוץ דעם איז ער אַ קולטורעלער, אינ־טעליגענטער מענטש און האָט געהאַט געשפילט — חוץ בייַ שוואַרץ׳ן — אָנגעזעהענע ראָלען אויף אויף דער רוסישער, פראַנ־צויזישער און ענגלישער ביגעס). רופט זיך אָן ווינאָגראַדאָוו:

— די בולבעס זיינען זייער טשיקאָווע, אָבער וואָס מיר געפעלט ניט איז דאָס, וואָס עס קומט אויס, אַז נאָר אינעם אידישען טעאַטער ווערען געמאַכט בולבעס.

— איר זענט ניט געראַטן מר. ווינאָגראַדאָוו. די אידייע פון די דערציילונגען איז צו אונטערשטרייכען, אַז ניט נאָר אינעם אידישען טעאַטער ווערען געמאַכט בולבעס.

— פאַרשטייט זיך! אויף אַלע וועלט־בינעס ווערען געמאַכט בולבעס און איינער דעם אַנדערען טוט אָפּ שפּיצלעך, — עס וועגדט זיך נאָר אינעם גראַד פון דער בולבע און אויף וויפל זי האָט אין זיך אינטעליגענץ, קולטור. וואָס וועט איר זאָגען, וועג איך וועל אייך דערציילען, ווי אַ טעאַטער־טיש האָט געמאַכט אַ בולבע אויף דער רוסישער ביגע?

— וואָס הייסט אַ טיש מאַכט אַ בולבע? — פרעג איך, לאַכענדיג.

— אָט וועט איר הערען: ס׳איז אי אַ בולבע און אי אַ שפּיצל.

דאָס ערשטע וועל איך דערציילען אַז אַזוי גיך ווי איך האָב געענדיגט גימנאַזיע, בין איך אַנגאַזשירט געוואָרען אין אַ רוסישען טעאַטער. איך האָב געהאַט צו וועיזען אַפּישען (פאָוסטערס) אַלס אַקטיאָר און רעזשיסאָר. מילא, געלט האָב איך באַקומען קדחת, — ווי מ׳זאָגט, אָבער די ערשטע ראָלע מיינע אינעם רוסישען טעאַטער איז געווען „שמשון הגבור״. פאַרוואָס עפּעס מיר? — ווייל איך בין געהאַט געווען דער אינציגער איד אין דער טרופּע. איר פאַרשטייט דאָך, אַז איך האָב אַזוי פיל געוואוסט פון שמשון׳ען, ווי שמשון פון מיר, נאָר, — גאָרנישט — שמשון, איז שמשון. נו, דאַרף מען דאָך זיין אַ גבור, און איך בין אַ 19־יאָהריגער אינגעל מיט אַ גראַציעזע פיגור. איז וואָס טוט מען אין אַזעלכע פאַלען? — מ׳טוט אָן אַן אויסגעבעטע ברוסט, אַ פּאָר אויסגעבעטע טריקאָ (טאיטס), מ׳מאַכט זיך אַ פּאָר דיקע באַקען פון קוט, מ׳מאַכט העכער די זויגען, — אַזוי ווי די פרויען טראָגען היינט (זיי מיינען אַז די הויכע אָפּצאַסען האָט ענטדעקט אַמע־ריקע)... און — שוין.

הכלל, איך האָב געשפּילט שמשון׳ען. איז דאָרט דאָ אַ סצענע, וועג שמשון גיט אַ קלאַפּ אינעם עק פון טיש. איך דאַרף אייך ניט דערציילען ווי אַזוי מ׳מאַכט דעם קונץ...

— יאָ, אָבער דער לעזער דאַרף פון דעם קונץ אויך וויסען.

— נו, יאָ. — זעגט מען אין אַן עק פון אַ טיש, מ׳פאַר־דעקט דעם טיש מיט אַ טישטוך, שמשון גיט אַ גוטען קלאַפּ אינעם איינגעזעגטען עק, דער טיש צעברעכט זיך, שמשון בלייבט שטיין אין אַ זיגערישע פאָזע, און דער פאָרהאַנג פאַלט.

איצט שטעלט אייך פאָר, אַז עס קומט צו דער סצענע, איך גיב אַ זעץ אין טיש — און גאָרנישט, אַ נעכטיגער טאָג, דעם טיש אַרט עס ניט; גיב איך נאָך אַ זעץ — ווייס איך וואָס! ווער איך שוין ווילד און הייב אָן צו זעצען איינס־נאָכן־אַנדערען — עס זאָל אים אָנהויבען צו אַרען! און דאָס פוב־ליקום קאַטשעט זיך פאָר געלעכטער. וואָלט עס כאָטש געווען צום ערשטען מאָל, וואָלט עס מיך ניט געאַרט, וואָלט איך געטראַכט: אפשר האָט מען צו ווייניג איינגעזעגט, אָבער דאָס איז שוין געהאַט געווען צום פינפטען אָדער צום זעקסטען מאָל, און דאָ פיל איך, אַז וואָס מער איך וועל שלאָגען דעם טיש אַלץ מער וועל איך בלייבען אָן כחות. גיב איך אַ זאָג שטילערהייט אין די קוליסען אַריין: דאַיטע זאַנאַוויעס!״ (לאָזט אַראָפּ דעם פאָרהאַנג)!״ ענטפערט מיר דער קריסט, וואָס שטייט ביים פאָרהאַנג: „סטאַנטיע וו׳ גערָאַיטשעסקויו פאָזו״ (שטעלט אייך אין דער העלדישער פאָזע! אַזוי האָט מען אים אָנגעזאָגט). גיב איך נאָך אַ זעץ מיט אַלע כחות און מאַך נאָך „הם״! און שטעל זיך אַוועק אין דער זיגערישער פאָזע און דער פאָר־האַנג פאַלט ביי אַ דונער־געלעכטער פונעם פובליקום.

— איך שטעל מיר פאָר די סצענע — קאַטשע איך מיך אויך פאָר געלעכטער. אָבער וואָס איז געווען מיט דעם טיש, ס׳איז דאָך געהאַט געווען איינגעזעגט, צי ניין? מ׳האָט אייך אָפּגעטאָן אַ שפּיצל?

— ניין, נאָר דער געהילף־רעזשיסאָר — אַ קרענק אויף אים — האָט געמאַכט אַ בולבע. אָנשטאָט צו שטעלען דעם טיש מיט דעם איינגעזעגטען פּלאַץ אין פראָנט פונעם פובליקום, אַזוי ווי אַלע מאָל, האָט ער געמאַכט אַ בולבע און אים געשטעלט פאַרקערט, און מיר איז אויסגעקומען אָפּצוהאַקען מיט דער האַנט אַ שטיק פון אַ דעמבענעם טיש. נו?

*) זעהן פריערדיגען נומער „ביאַליסטאָקער שטימע״.

איזידאָר פּערלים, ע״ה, געשטאָרבען דעם 11־טען דזשון, 1956, אין ברוקלין, אין עלטער פון 74 יאָהר.

דער פאָרשטאָרבענער איז געווען דער געטרייער פאָטער פון מרס. ליוואי, די פרוי פון דר. טשאַרלס ליוואי, פון ברוקלין, און פון מרס. שוירלי גאָלעמבאָ, אין די בראָנקס. ער איז געווען דער איידעם פון דעם באַוואוסטען ביאַליסטאָקער בעל־הבית, ר׳ יהושע בליס, און דער שוואָ־גער פון אונזער אָנגעזעהענעם מיטגליד, דעם באַוואוסטען קינדער־היילונג ספּעציאַליסט, דר. ס. י. ווילסאָן.

אהרן חייט – כלל־טוער, שרייבער און ערפינדער

(צו זיין איצטיגען 25־יאהריגען ליטעראַרישען יובילעאום)

פון **דוד סאהן**

דער יחוס־צעטעל פון אונזערע אידישע קולטורעל־געזעל־שאפטליכע און ליטעראַרישע יובילאַרען איז לעצטענס באַריי־כערט געוואָרען מיט אַ נייעם נאָמען, אהרן חייט, וועלכער פאַר־צייכענט די טעג זיין 25־יאָהריגען יובילעאום פון געדרוקטען וואָרט אויף בריידע זייטען ים.

יובילאַרען זיינען שוין אייגענטליך ניט קיין פנים חדשות אויף דער אידישער גאַס. אין אונזער איצטיגען פאַל איז עס אַבער אַ מערקווירדיגער טאַלאַנט, וועלכער האָט זיך ענטפלעקט אין אַן אלזייטיגקייט אויף אַ סך געביטען, אַ יחיד מיט די מעלות פון אַ „רבים".

***

געבאָרען אין שטויפּץ, אַ קליין־שטעטל אין וויים־רוסלאַנד ביי אָרטאָדאָקסישע עלטערן, אַ טאַטען אַ מלמד, און אַ מאַמען, אַ צנועה און מלומדת, ערצויגען אין די אייראָפּעאישע ישיבות, האָט אהרן חייט שוין אין זיין פריהסטער יוגענט דערפילט דעם דורשט נאָך וועלטליכער בילדונג, און האַנט אין האַנט מיט למודי קודש האָט ער ערוואָרבען אַלגעמיינע ידיעות, דורכגע־מאַכט גימנאַזיע, אוניווערזיטעט, שטודירט אַדוואָקאַטור און גראַדואירט פון יורידישען פאַקולטעט ביים ווילנער אוניווערזי־טעט מיט דעם טיטעל פון מאַגיסטער פון יוריספרודענץ.

שוין אין זיינע אינגעלשע יאָהרען האָט אהרן חייט „צוגע־זינדיגט מיט דער פּען" און זיך געדרוקט אין אַ צאָהל יוגענט זשורנאַלען. אין אויגוסט 1931 איז ער געוואָרען דער שטענדיגער מיטאַרבעטער פון דער אָנגעזעהענער אָרטאָדאָקסישער וואָכען־שריפט אין ווילנע „דאָס וואָרט", און שפעטער אין דער טעגליכער וואַרשעווער רעליגיעזער צייטונג „דאָס אידישע טאָגבלאַט". ער האָט זיך אין ביידע אָרגאַנען באַטייליגט מיט געדרוקטען וואָרט אין פּראָזע און פּאָעזיע, און האָט רעאַגירט מיט זיינע פּאָפּולערע אַרטיקלען און לידער אויף אַלע געשעהענישען פון טאָגטעגליכען אידישען לעבען אין פוילען. אין יאָהר 1937 האָט ער באַקומען אַ ליטעראַרישע פרעמיע אין אַ קאָנטעסט פון דער בעסטער אידישער עסעי אין דער דזשאָינט־צייטשריפט „פאָלקס־הילף" אין וואַרשע.

באַלד ביי זיין אָנקום אין אַמעריקע אין יאָהר 1938 האָט דער יובילאַר זיך פאַרבונדען מיט דעם „מאָרגען זשורנאַל", וואו ער האָט אָפּגעדרוקט אַ היפּשע צאָהל לידער, אַרטיקלען און דער־ציילונגען, צווישען זיי אַ גרעסערע נאָוועלע וועגען אַ אידישען מלחמה־העלד אין גוואדאלקאנאל א. ד. ג. „דער העלד פון פּא־סיפיק", וועלכע האָט אָפּגעשפּיגעלט דעם הערָאישען אידישען בייטראָג צו די נצחונות פון דער אַמעריקאַנער אַרמיי אויף דעם פּאַסיפישען פראָנט אין קאַמף מיט דעם יאַפּאַנעזישען שונא.

אין משך פון עטלעכע יאָהר נאָכאַנאַנד האָט אהרן חייט אָנגעפירט אַ וועכענטליכען קאָלום איבער חזנות און אידישער מוזיק אונטער דעם נאָמען „אין דער וועלט פון חזנות", וועלכע איז געווען זייער אַ פּאָפּולערע פיטשור אין דער צייטונג.

צו דער זעלבער צייט האָט זיך אהרן חייט אָפּט געדרוקט אין „טאָג", פאָרווערטס", אין „ניו יאָרקער וואָכענבלאַט", אין דעם „איד" און אין „דאָס אידישע וואָרט". ער האָט זיך אויך באַ־טיליגט מיט זיין וואָרט און פּען אין דער ענגלישער שפּראַך אין די ניו־יאָרקער אידיש־ענגלישע צייטשריפטען: „יאָנג איז־ראַעל וויופּאָינט", „דזשואיש לאַיף", „דזשואיש עקזעמינער", ווי אויך מיט העברעאישע אַרטיקלען אין דעם „קול ישראל" זשורנאַל, וואָס איז ערשינען אין ירושלים.

אהרן חייט

היינט צו־טאָג פירט אָן דער יובילאַר אַ וועכענטליכע פּיטשור אין דעם „אַמעריקאַנער" א. ד. נ. „שאַרפזין ווינקעל" פאַר יונג און אַלט, אַ סעריע פון רעטענישען, איינפאַלען, קונצשטיק און אידישען פאָלקלאָר, וועלכע איז זייער פּאָפּולער ביי דעם אידישען לעזער־עולם.

אויסער זיין זשורנאַליסטישע אַרבעט, האָט אהרן חייט פאַר־פאַסט אַ טשיקאַווען ספר׳ל, „שאַרפזין", אַ „כל בו" פון שאלות ותשובות אויף תנ״ך, דינים און מנהגים, ימים טובים, א. א. וו. אין מאַמע־לשון, וואו דער לעזער וועט באַקענט דורך רעטע־נישען און באַשיידען מיט די אוצרות פון אונזער תורה און טראַדיציע. דאָס מערקווירדיגע ספר׳ל האָט זיך מיט גרויס ערפאָלג פאַרשפּרייט איבער דער גאַנצער וועלט, און עס וועט איצט צוגעגרייט אַן ענגלישע וועדסיע פון דעם זעלבען אינהאַלט.

גלייכצייטיג וועט אויך פאַרפערטיגט צום דרוק אין אַ בוך־פאָרם אהרן חייט׳ס היסטאָרישע נאָוועלע „רייזעלע דעם שוחט׳ס", וועלכע באַהאַנדעלט אין אַ פיינער בעלעטריסטישער פאָרם דעם אומקום פון אייראָפּעאישען אידענטום און אויפקום פון מדינת ישראל.

אויסער זשורנאַליסטישער אַרבעט, האָט דער יובילאַר פאַר אַ לאַנגער צייט אָנגעפירט מיט אַ ראַדיאָ־פּראָגראַם פון זעלבסט־פאַרפאַסטע און רעזשיסירטע דראַמאַטישע סקעטשעס איבער דעם לעבען פון די אידישע מלחמה־פליכטלינגע אין די דייטשע קאָנצענטראַציע לאַגערן. דער ראַדיאָ־פּראָגראַם אין אַראַנזשירט געווארען דורך דער „צעירי אגודת ישראל" באַוועגונג אויף סטאַנציע „דאָבעליו־אי־ווי־די" מיט אהרן חייט אַלס נאַרראַטאָר.

אין דעם געזעלשאַפטליכען אידישען לעבען, האָט זיך דער יובילאַר אַרויסגעוואָקסן אין פאָדערגרונד צווישען די יונגע אידישע כלל־טוער אין אַמעריקע מיט זיין בייטראָג צו דעם „יוניטעד דזשואיש אַפּיעל", אַלס רעדנער אויף פאַלקס־מיטינגען, ווי אויך מיט ליטעראַרישער, אַדמיניסטראַטיווער און פובליסיטי אַרבעט פאַר דעם טראַדיציאָנעלען אידישען חנוך, אַלס אָנגעשטעלטער און עקזעקוטיוו אין אַ צאָהל נאַציאָנאַלע ישיבות אין אַמעריקע. היינט־צו־טאָג איז ער פאַרבונדען מיט דעם ביאַליסטאָקער צענטער און מושב זקנים, אַלס געהילפס־עקזעקוטיוו צו דעם שרייבער פון די שורות און ער איז אויך שטענדיגער מיטאַרבעטער פון דער „ביאַליסטאָקער שטימע", אָפּיציעלער אָרגאַן פון דער ביאַליסטאָקער לאַנדסמאַנשאַפט אין אַמעריקע.

לעצטענס האָט אהרן חייט אַרויסגעראָפּען די אויפמערקזאַמקייט און אינטערעס פון די נאַציאָנאַלע חנוך־אָרגאַניזאַציעס פון דעם בייטען אידישען עולם דורך זיין ערפינדונג פון דעם „ראָד פון תנ"ך", אַ שפּיל פאַר יונג און אַלט, דורך וועלכער מען קען באַקענען דעם יונגען דור, ווי אויך דערוואַקסענע מענטשען מיט היסטאָרישע אידישע פיגורען און עפּיזאָדען אין דער אַמוזירענדער פאָרם פון פאַרווייַלונג און קונץ.

***

ווי שוין דערמאָנט, מערקט זיך ביי אהרן חייט די אייגענשאַפט פון אַלזייטיגען טאַלאַנט אויף אַ צאָהל געביטען, וואָס איז אַ זעלטענהייט ביי אונזערע יונגע שרייבער און קינסטלער.

אַ צווייטער וויכטיגער מאָמענט אין זיין ליטעראַרישער אַרבעט איז די מעלה פון פילשפראַכיגקייט. באַהערשענדיג פריי אידיש, העברעאיש און ענגליש, גרייכט ער מיט זיין געדרוקטען וואָרט צו אַ ברייטערען צאָהל לעזער און באַקענט זיי מיט זיין מעסעדזש אין אידישען לעבען.

דער יובילאַר פאַראייניגט אין שריפט און אין וואָרט די טיפקייט און ערנסט פון אינהאַלט מיט דער זאַפטיגקייט פון פאָרם. זיין סטיל איז פליסיג, זיין פעדער איז פלינק, זיין שיל־דערונג איז בילדליך און אָנציענד. עס דאַרף דערביי געזאָגט ווערען, אַז ער איז דער בעל הבית פון וואָרט און אויסדרוק און געפינט דעם פאַסיגען שפּראַכליכען נואַנס פאַר פאַרשיידענע געדאַנקען, וועלכע ער ברענגט פאָר. זיין אידיש איז ריין און לויטער, וואָרצעלדיג און קוועליג אָן צומיש פון זייטיגע דרויסענ־דיגע איינפלוסען.

אין זיין שרייבען מערקט זיך די היימישע סענטימענטאַ־ליטעט, די פאַרבענקטקייט פון אַ אידישען שרייבער און דיכטער, וואָס זוכט תיקון, וואָס לעכצט נאָך אַ בעסערען מאָרגען פאַר פאָלק און פאַר מענטשהייט. ער איז תמימות'דיג־ערליך און דאָס קומט צום אויסדרוק אין זיינע שאַפונגען; ער איז אידעאַליסטיש־געשטימט און דאָס פעדימט זיך דורך אין זיין פּראָזע און דיכטונג.

פאַרהעלטנismסעסיג אַ יונגער מענטש, האָט נאָך פאַר זיך אהרן חייט אַ שיינע און ליכטיגע צוקונפט און מען קען האָפען, אַז ער וועט ווייטער דינען מיט זיין וואָרט און פּען דער בריייטער עפענטליכקייט.

***

אין שייכות מיט אהרן חייט'ס יובילעאום, וואָס פאָלט זיך צוזאַמען ניט זיין 8־יאָהריגער פאַרבינדונג מיט אונזער אינסטי־טוציע, וועלט געפֿלאַנט פאַר אים אַ ספּעציעלע פייערליכער יובילעאום באַנקעט, וועלכער דאַרף פאָרקומען אין מאָנאַט דע־צעמבער. געניוערע אויסקונפטען וועלען געמאָלדען ווערען אין באַזונדערע בריוו, ווי אויך אין דער פרעסע.

ביז דאַן אַ האַרציגער מזל טוב מיט די בעסטע וואונטשען פאַר וויייטדיגער ערפאָלג אין דינסט פון פאָלק, לאַנד און פון דער גאַנצער מענטשהייט.

קרובים געזוכט

איצע אָזדער און זיין פרוי, יהודית, (פון דער היים — שוועדלאַוו); עליע אָקון, זון פון שייקע און פייגע רייזעל (פון דער היים — פענער); ישעיהו פענער און יאַנקעל קוקאוווקע ווערען געזוכט פון זייער קרוב, לייזער פענער פון ביאַליסטאָק. מעלדען צו:

LEJZER PENER
Bialystok, Ul. Minska No. 1, Poland

דר. דושאָזף דזש. וואָלק פון דזשאַמעיקא ל. אייל. ווערט געזוכט פון זיין קרוב יצחק זגגי (פון דער היים — סטאָקלטשיק), געוואוינט אין ביאַליסטאָק אויף קופיעצקאַ 19 אין בעלאַס'ס הויז, איצט אין ישראל. מעלדען צו:

ISAAC ZAGAGI
Kiriat Motzkin, Rehov Kook 5, Israel

משה און אברהם דעמבאָוויץ, און אויך די פאַמיליע נוצבערג, פון ביאַליסטאָק, איצט אין אַמעריקע, ווערען געזוכט פון זייער קרוב, זונדיל דעמבאָוויץ, פון ביאַליסטאָק, זון פון מאיר און אסתר רחל, געוואוינט אויף סוראַזער גאַס נומ. 37 (גינטער'ס הויז), איצט אין ישראל. מעלדען צו:

BENI DEMBOWICZ
Gan Yam 137/4, Israel

שיינע שערנאָק, די טאָכטער פון צביה פון די לייוועטע(געוואוינט אין ביאַליסטאָק אויף סוראזער גאַס 29, געזוכט פון איר פריינט און שכן, דוד פירער, זון פון לייזער דעם קירזנער און רחל, איצט אין אַרגענטינע. מעלדען צו:

DAVID FIRER
Cangallo 3047 Dto 5, B. Aires, Argentina

פאַמיליע סיגעל אין טרענטאָן נ. דזש., געקומען אַהין פון ביאַליסטאָק, ווערען געזוכט פון זייער קוזין, דוד ציגעלניצקי, דער איינציגער לעבענסגעבליבענער מיטגליד פון דער גאַנצער משפּחה. מעלדען צו:

DAVID CYGIELNICKI
Bialystok, Ul. Minska No. 1, Poland

קינדער פון ראובן בענדעט, פון ביאַליסטאָק, איצט אין אַמעריקע, ווערען געזוכט פון זייער קרובה, איטאליה גאָלדבערג, טאָכטער פון יהודה בענדעט ע"ה, פון ראסיין, קאָוונער גובערניע, געוואוינט אין ביאַליסטאָק, איצט אין ישראל. מעלדען צו:

איטאליה גאָלדבערג
רחוב פרס 6
ירושלים, ישראל

געזאַנגלעך צוויי

פון א. לוצקי

יולי 22 — 1956, נ. י.

מיין ליבער פריינט,
חבר,
קאָלעגע,
דוד סאָהן.

איך הער שוין באַצייטען
דעם אומעדיגען גאַנג פון ווייטען;
„ימים נוראים".

פאַרנעם איך דאָס מונטערע קול
פון דער „ביאַליסטאָקער שטימע":
קום, חבר לוצקי, אַרויף אויף דער בימה,
און זינג אויס דיין ליד
מיט דיין אידיש געמיהט.

בין איך דאָ,
צו דער שעה,
מיט געזאַנגלעך צוויי,
ווי דער מענטש איז פון אייביג —
פרייד און ווייַ...
און איך ווינטש אייך מיין פריינט
און כל עם ישראל
דעם נס — פון לויטער דערפריי...

דינע געזאַנגען

דינע געזאַנגען.

ציטערדיגע.

מיוחם'דיגע.

ס'איז פאַרנאַכטלעך.
גאָלדיג אומעדיג.

ס'איז טריב און ליב צוזאַמען.

די טענער — קוויקען מיט טרויער.

אַ קוואַל האָט זיך אויפגעשלאָגען,
און קוואָלט'
קוועלט.

מענטש — חנ'דעלט זיך מיט טענער.
פּוצט זיך דורכ'ן קול.

פאַר וועמען זיך קלאָגען? —
פאַר זיך אַליין.

שוויג מיט צער —
צו דיין אייגענעם צער.

נישטאָ אַ צווייטער „דו".

איין „דו" איז דאָ.

דיין — „דו"...

גייסט — שפּיגעלט.
שפּיגעל זיך מענטש!

ליכטיגער נישט ווייסען.
קוק זיך אָן:
לויטער,

עם העלט —
און מען ווייסט נישט וואָס עם העלט.
וואָס עם קלאָרט.

ס'איז מער ווי מען זעט,
ס'איז מער ווי מען ווייסט,
וואָס זענען ווערטער?

פאַרמאַך די אויגען.
און לאָז זיך פירען דורכן קול.

קול — קומט — אומעטום...
איבער אַלע הויכען,
אונטער אַלע טיפען.
קול — קייקעלט זיך — קנייטשט זיך —
פאַלד אויף פאַלד — פאַלדען פון טענער — — —
שפּיצען — סופ'ן — — — —

קוואַל, קוועל, קול!
לאָז דערזעהן!
לאָז דערווייסען זיך!...

איך בין לויטער ליד

איך בין לויטער ליד.

אזוי ווי אייַלענדיגע וואַסערן
אויף פעלדער.

מיט אַ קלאַרקייט פון פאַרנאַכטען
איבער וועלדער.

געזאַנג,
באַנג,
לויטער יאָנטעוו.

אַ דערהויבענער פון זיך אַליין.
אַ נאַנטער — פון הויכע ווייטען...
אַ ליכטיגקייט — צו גאָרע צייטען!..

אַן אויסגעבענקטער גרוס פון אונזער מיטאַרבעטער רר. שמעון דאַטנער

מיר זיינען גליקליך צו ברענגען צו אונזערע לעזער די בשורה טובה, אַז ענדלעך האָט זיך אָפּגערופען אונזער חשוב'ער מיטאַרבעטער, באַוואוסטער היסטאָריקער און פּאַרלעמענטאַריקער כראָניקער פון חורבן ביאַליסטאָק, דר. שמעון דאַטנער, פון וואַרשע, פון וועמען מיר האָבען ניט געהערט פאַר די לעצטע 4 יאָהר.

דר. דאַטנער האָט במשך די פאַרגאַנגענע יאָהרען דורכגעמאַכט אַ סך צרות און פּיין, אָבער ער איז אַרויס פון די שוועריע אי־בערלעבענישען, געשמידט און גלייַטערט מיט מוט וויַטער אָנצוגעהן מיט זיין וויכ־טיגער אַרבעט.

ווי באַוואוסט, איז דר. דאַטנער געווען דער שרייבער פון דער סעריע „חורבן ביאַליסטאָק", וועלכע האָט זיך אַ לאַנגע צייט געדרוקט אין אונזער זשורנאַל אוז איז נאָכגעפאָלגט געוואָרען מיט גרויס אינטערעס דורך אונזערע לעזער איבער דער גאָרער וועלט.

ראש השנה באַגריסונגען

עס וועלען די טעג אַרויסגעשיקט פון אונזער אָפיס די „בילס" פאַר די לשנה טובה וואונטשען, וועלכע ערשיינען אין דעם נומער.

מיר דאַנקען אונזערע מיטגלידער אוז מיטגלידער פאַר אריינשטעלען די באַגרי־סונגען אוז מיר בעטען די אַלע וועלכע האָבען נאָך ניט ערלייַדיגט דעם באַטרעף, אַז זיי זאָלען עס גלייך אַריינשיקען אין אונזער אָפיס.

פעם קרינסקי, ע"ה, 59 יאָהר, גע־שטאָרבען דעם 17־טען מאַרטש.

ער איז געווען אַ זון פון אונזער באַ־וואוסטער גאָטזעליגער לאַנדספּרוי, קייל־ע קרינסקי ע"ה און אַ ברודער פון אונזער חשוב'ער טוערין, מרם. איוון (באָריס) שוואַרצבערג, פון די בראָנקס.

דער נאָמען פון נפטר איז דורך דער פאַמיליע פאַראייביגט געוואָרען אויף דעם מעמאָריאַל טאַפּעל אין דער שוהל פון אונזער האָוס.

ר׳ שמואל ראדאק, דער גמרא מלמד

פון י. ח. קאנציפאלסקי

די אַלטע פאַלקס־אינסטיטוציע, דער חדר, וועלכער איז נאָך עלטער פון איידישען גלות און האָט אויסגעשמידט די איידישע נשמה — איז געווען אַ רעזערוואַר פון איידישען וויסען און שפּראַך. ער האָט אייגענפלאַנצט אין קינד ליבע צום פאַלק, זיינע קולטור־אוצרות און ארץ ישראל. דערביבער איז ער געווען אַן אמת׳ע פעסטונג געגען אַסימילאַציע.

וויל איך דאָ באַשרייבען איינעם פון די ביאַליסטאָקער בעסערע חדרים, אין וועלכען איך האָב געלערנט. דער רבי איז געווען ר׳ שמואל בריסקער אָדער ר׳ שמואל ראדאק. ער איז געווען אַ זייער אָריגינעלער אינטערעסאַנטער טיפּ. ר׳ שמואל איז געווען אַ הויכער פעסט־געבויטער איד מיט אַ טונקעל־מאַטאָווען געזיכט און אַ לענגליכע נאָז. שוואַרצע, קלוגע, שמייכלענדיגע אויגען האָבען אָריגינעלקוקט אונטער זיין הויכען שטערן. די פּעך־שוואַרצע בּאָרד און קליינע סאַמעטענע יאַרמולקע האָבען אים צוגעגעבען אַ פאַטריאַרכאַלישן אויסזען. פול מיט ענערגיע, האָט ער געהאַט אַ שנעלע תפיסה און אַ טיפע קאָפּ. שטענדיג געווען לוסטיג, פרייליך, מיט אַ מעשׂה׳לע, אַ וויץ, אָדער אַ קאַטאָווסל.

ער איז געווען אַ קרוב פון ביאַליסטאָקער רבין ר׳ נחום קאָברינער און זיינער אַ חסיד. ער האָט ליב געהאַט אַריינצאָגען צו גרויס און קליין. לערנענדיג אין חדר פלעגט ער אויך אָפטער מיט אַ וויץ, אַ מעשׂה׳לע, אַריינברענגען אַ פרייליכע שטימונג. ר׳ שמואל האָט געהאַט אַ נאָמען פאַר אַ בעל פּועל, אַן אויפטוער מיט אַ תלמיד. בעלי בתים, וועלכע האָבען געוואָלט זייערע קינדער זאָלען קריגען אַ גרויסע מאָס תורה צוזאַמען מיט וועלטליכע ידיעות און שפּראַכען, האָבען אים פאַרטרויט זייערע קינדער, און ער האָט טאָקע אויפגעשטעלט פיל וויכטיגע תלמידים. איך געדענק פון יענעם חדר די ברידער שמואל מאָטל און ברוך ראָזענטהאָל (פון פאַריז), נחמן פאָליאַק, אבא רענדעל ראָבינאָוויץ און אַנדערע. פיל פון זיי זיינען שפּעטער געוואָרען באַוואוסטע טוער און געשעפטסלייט. אויך דר. חיים שאָשקעס, אונזער ביאַליסטאָקער וועלט־אַמבאַסאַדאָר.

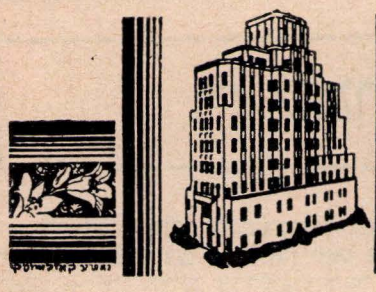
דער חדר איז געווען אין מנחמ׳ס געסל און זיך געפונען אין איין צימער פון דער דירה, וועלכע האָט געהאַט צוויי צימערן מיט אַ קיך, וואו די רביצין האָט זיך שטענדיג געפּאָרעט, און ס׳איז טאָקע געווען ווי אין לידל „אויפן פריפּעטשיק״. ר׳ שמואל פלעגט זאָגען, שטייענדיג אָדער אַרומגייענדיג אין טלית קטן מיט לאַנגע ציצית, דעם שעור, פון 9 פרי ביז 12 מיטאָג. די 12 אינגלעך האָבען זיך געמוזט גוט צוהערען צום שעור, כאָפּען די טיפע הסברה פון רבין צו אַ ר״ן אין נדרים אָדער אַ הסבר אַמאָל אויף אַ תוספות. עטליכע מאָל אין יאָהר פלעגט ער פירען דעם חדר פאַרהערען אין אַ שבת־טאָג צו שלמה יצחק ראָזענטהאָל דעם לעדער־קרעמער אויף גומיענער גאַס אָדער צו קלמן פערלמוטער, דער בוכהאַלטער, בייַ דער צוקער סוחר׳טע חנה בעלאָך, וועלכער איז געווען נחמן פאַלאָקס זיידע. מיר פלעגען נאָכן פאַרהערען קריגען קיכעלעך און פרוכט, און דער רבי האָט דורך דעם געקריגען אַ גרויסע אַדוועטערטיזמענט אין שטאָט. די בעלי בתים האָבען דערציילט פון די גרויסע קענטשאַפט פון די קינדער אין גמרא און תנ״ך. ר׳ שמואל האָט זיך ניט באַנוגענט מיט די גמרא למודים, ער האָט געדונגען צוויי אויסגעצייכענטע לערער, איינעם צו העברעאיש, תנ״ך און דקדוק, און אַ צווייטען, פאַר רוסיש, גראַמאַטיק און אריפמעטיק. דער רוסישער לערער איז געווען אַ ברודער פון אייגענטימער פון מענאַאָווסקיס שולע. ער איז געווען זייער אַ שטרענגער. מ׳האָט געמוזט מאַכען גוט יעדען טאָג די „אוראָקן״, קענען די גראַמאַטיק און רייַדן נאָר אויף רוסיש, וועגן ניט האָט ער געגעבען מיט אַ „לינייקע״ איבער די הענט, אַז מ׳האָט געהאָט צו גענקען. אַזאַ מאָדע איז אויך געווען אין די רעגירונגס־שולען, און אַ אינגעל וועלכער האָט געלערנט ביי ר׳ שמואל׳ן אין חדר אַ 3—4 יאָהר, איז ער אַרויס מיט אַ גרויסער ידיעה אין תנ״ך, גמרא און העברעאיש, און צוגלייך אַ שיינע ידיעה אין דער רוסישער שפּראַך און מאַטעמאַטיק.

יעדען יאָהר פלעגט דער חדר מאַכען אַ סיום אויף אַ מסכת. מ׳פלעגט מאַכען אַ סעודה און איינלאַדען עלטערן און בעלי בתים. מ׳פלעגט פאַרהערן די קינדער און סערווירען אַ שיינעם מאָהלצייט. ס׳איז געווען פריילידְ.

ר׳ שמואל איז געווען אַ צוגעלאָזענער צו מענטשען. מ׳פלעגט צו אים קומען פרעגען עצות אין פאַמיליע־זאַכען, און ער האָט אויך געהאָט אַ נאָמען פאַר אַ קענער פון מעדיצין. ער איז געקומען פון בריסק און, זייענדיג דאָרטן בשכנות פון אַ גרויסען דאָקטאָר און אַן אַריינקומער צו אים, האָט ער פיל געלערנט פּראַקטיק אין דאָקטאָריע. ער האָט זיך פאַרשטאַנען אויף רעצעפטען. ס׳פלעגען אַריינקומען עלטערע, אינגערע, מאַמעס מיט קינדער מיט פאַרשידענע קראַנקהייטען און ער פלעגט אין מיטען לערנען אפילו, גלייך אַ הער טאָן די פלייצע, די האָרץ, אַ טאָפּ דעם פּולס, דעם שטערן, עפּעס אַ פרעג געטאָן, און אַ קוק אין מויל און גלייך געהייסען גיין צו וואלאכס אַפּטייק נעמען פאַר אַ 10 קאָפּיקעס אַ מעדיצין. זעהענדיג אַן ערנסטע קראַנקהייט פלעגט ער שיקען צו אַ דאָקטאָר. דאָקטאָר זימאָן איז געווען זיין באַליבטער דאָקטאָר. פון אים האָט ער געהאַלטען. די איבעריגע דאָקטוירים זיינען אָדער אַ משוגענער, אַ באַנדער, אַ קאָליקע, אַ פעלדשער. מ׳פלעגט אים ברענגען איבערלייענען אַ פאַרשריבענעם מידיצין, פלעגט ער זאָגן עט! אַ ביסעל וואַסער קאַלי בראָמאַטי, גייט בעסער טרינקט אייער, מילך, זויער מילך, רוהט זיך אויס און זייט געזונט. אַז מ׳פלעגט אים נודיען צופיל, פלעגט ער זאָגען: נו, גייט צו וואַלאַכס אַפּטייק און בעט פאַר 5 קאָפּיקעס „עך מעך״. יענער פלעגט גיין טאָקע דאָס קויפען, פלעגט מען אים אַרויסטרייבען. דאָן פלעגט ער שוין צורוה לאָזען ר׳ שמואלן.

דער שוסטערשער בית מדרש איז געווען נעבען חדר, האָבען זיי אים אויסגעקליבען פאַרן שוהל גבאי (פּרעזידענט) און ער האָט פיל געטאָן פאַר דער שוהל. דערצו פלעגט ער בייַ זיי לערנען אָהן געצאָלט חומש און עין יעקב. פּורים פלעגט ער אַרויסגיין מיט אַ קאָמפּאַניע חסידים צו די ביאַליסטאָקער גבירים. די חסידים פלעגען זינגען און טאַנצען אַ „שושנת יעקב״ און ער האָט געהאַט מיט זיך אַ פייקעל און פייקלען און דערפאַר פלעגען זיי קריגען גרויסע נדבות פאַר מעות חטים. נאָך פורים פלעגען זיי דאָס צעטיילען פאַר פאַמיליעס פון אַרימע חסידים אויף פסח. וועג אַ תלמיד פלעגט אים ברענגען געלד, פלעגט ער אים מאַכען אַ ברוך הבא, געהייסען דעם חדר ענטפערען אויף זיינע פראַגעס: וועט איז אַ שיינער בחור? ענטפער פון חדר: דער און דער. פאַרוואָס? ווייל ער האָט געבראַכט דעם רבין געלד. ס׳פלעגט אַריינברענגען דעם חדר אין פרייליכקייט. אַזוי אומגעפער איז געווען דער חדר סיסטעם אין אַנהויב פון דעם צוואַנציגסטען יאָהרהונדערט. ניט אַנגעבלאָזען, פאַלקסטימליך, דאָס קינד האָט אין זיך אייגענעזאָפּט דעם פאַלקס־גייסט אין תורה און וועלטליכע ידיעות, אין ליבשאָפּט צום רבי׳ן, צום כלל ישראל און זיינע קולטורעלע אוצרות.

לייענט און פאַרשפּרייט די „ביאַליסטאָקער שטימע״!

אונזער אינסטיטוציע

וואָס מען טוט און וואָס מען פלאַנט

פייערליכע ימים נוראים אין אונזער האָם

אין אייגקלאַנג מיט אונזער שטענדיגען שטייגער און אין דעם עכט־אידישען גייסט און טראַדיציע, וועלען אויך היינט־טיגס יאָהר די ימים נוראים געפייערט ווערען אין אונזער האָם, מיט טיפען ערנסט און הייליגער עהרפורכט. מיט די האַרציגע תפילות פון אונזערע אַל־טינקע און מיט דעם גאַנצען ריטואַל פון די „פאַרכטיגע טעג".

שוין באַצייטענס ציהט אויף זיך אַרויף אונזער מושב זקנים דעם יום־טוב׳דיגען אויסזעהן, ווי עס פאַסט פאַר די גרויסע טעג פון דין און רחמים.

ווי אַלע יאָהר, וועט אויך דאָס מאָהל אונזער ליכטיגע און לופטיגע שוהל זיין דער צענטראַלער זאַמלפונקט אין דעם פייערליכען סעזאָן.

געהילט אין טליתים, וועט אַן עדה אי־דען, איינשליסענדיג די זקנים און זקנות פון דער האָם און די שכנים פון דער נאַכבאַרשאַפט, בעטען גאָט אויף אַ גוט יאָהר פאַר זיך און פאַר כלל ישראל. פיינע בעלי תפילות וועלען פאַרבעטען און עס וועט, ווי שטענדיג, הערשען די געהויבענע שטימונג פון יום הדין.

ווי מיר טוען עס אַלע מאָהל, וועלען אויך דאָס יאָהר אַנגעצונדען ווערען אין אונזער שוהל די יאָהרצייט־לאָמפען נאָך די אויסגעליטערטע נשמות פון אונזערע מיטגלידער, לאַנדסלייט און פריינט, וועמעס נעמען עס זיינען פאַראייביגט געווא־רען אויף אונזער מעמאָריאל־טאַבלעט, און זיי אַלע וועלען אויך דערמאָנט ווערען צום הייליגען אַנדענק ביי דער תפילה פון „יזכור".

ניט ווייניגער וועט זיך אויך מערקען די יום־טוב׳דיגקייט ביי די שיין־געדעקטע טישען, מיט ווין, פיש, עוף און אַלע גע־ריכטען, פון דער פולער האַנט. טראָץ דעם גרויסען יקרות, האָבען מיר ניט גע־שפּארט קיין געלט און קיין מיה צו פאַרשאַפען אונזערע אַלטינקע אַן אמת׳ן עונג יום־טוב. מיר זיינען געווען זיכער, אַז אונזערע אונטערשטיצער זיינען מיט אונז און וועלען אונז ניט לאָזען פאַלען.

אין שוהל, ביים דאַוונען, אַזוי גוט, ווי אין עס־צימער ביי די געשמאַקע און נאַר־האַפטע מאָהלצייטען, וועלען אונזערע אַל־טינקע, אין זייערע תפילות און ברכות, אין זינען האָבען אונזערע מיטגלידער, לאַנדסלייט, אונטערשטיצער און פריינט, און זיי וועלען פאַר אַלעמען אויסבעטען אַ געזונט, גליקלעך און מזל׳דיג יאָהר.

אונזער יערליכער טעאַטער־בענעפיט, מאָנטאָג אָוונט, דעם 15טען אָקטאָבער

עס איז אונזער פאַרגעניגען מיטצוטיי־לען אונזערע לעזער, אַז מיר האָבען אַ־ראַנזשירט אונזער טראַדיציאָנעלען יער־ליכען טעאַטער בענעפיט אויף מאָנטאָג אָוונט, דעם 15־טען אָקטאָבער 1956, אין „נעשאָנעל טעאַטער", 2 עוו. און איסט האוסטאָן סט., נ. י.

די פאָרשטעלונג וועט אויסגעפירט וועי־רען דורך דעם אַנסאַמבעל פון דעם גע־וועזענעם „סעקאָנד עוו. טעאַטער", וועל־כער איז באַקאַנט און באַליבט ביי דעם ברייטען אידישען עולם און ספּעציעל ביי אונזערע מיטגלידער און פריינט. עס וועט געשפּילט ווערען שלום סעקונדאָ׳ס נייעסטע אידיש־אַמעריקאַנער מוזיקאַלישע פּיעסע „אוי איז דאָס אַ וועלט", וועלכע שפּרודעלט מיט פרייד, געזאַנג, וויץ און הומאָר.

אין דער אויספירונג באַטייליגען זיך די בעסטע אַרטיסטישע קרעפטען פון דער אידישער ביגע, ווי: אוירווינג דזשייקאָב־סאָן, דאַנע גאָלדבערג, אוירווינג גראָסמאַן, מעי שאַנפעלד, יוליוס אַדלער, הענריעטע דזשייקאָבסאָן, סימאָר רעכטצייט, מרים קרעסין, מוני סערעבראָוו, מאָריס טאר־לאווסקי, און אַנד. באַרימטע קינסטלער.

אונזער יערליכער ביאַליסטאָקער טעא־טער בענעפיט איז באַקאַנט אין דער ביא־ליסטאָקער לאַנדסמאַנשאַפט און צום בריי־טען אידישען עולם, אַלס די „ביאַליסטאָ־קער געזעלשאַפטליכע פאַרווייַלונג", וואו עס טרעפען זיך לאַנדסלייט פון נאָענט און ווייט, אַלטע און נייע פריינט, לאַנג־יאָריגע תושבים און פריש־אַריבערגעקו־מענע פליטים, וואו מען שמועסט און פאַר־ברענגט, מען לעבט און מען אָטעמט מיט דעם גייסט און טראַדיציע פון — ביא־ליסטאָק. דערביי איז די אונטערנעמונג אַ וויכטיגע פינאַנציעלע קוועלע פאַר די הונ־דערטער שוואָכע, קראַנקע און אָרימע אַל־טינקע פון אונזער האָם.

עס זיינען שוין אַרויסגעשיקט געוואָרען פון אָפיס צו די מיטגלידער און פריינט טיקעטס צו דער פאַרשטעלונג, און מיר פאַרהאָפען, אַז אַלע אָן אויסנאַם, אַלט און יונג, מאַן און פרוי, וועלען קומען מאַנטאָג אָוונט, דעם 15־טען אָקטאָבער, אין „נע־שאָנעל טעאַטער" צו אונזער טראַדיציאָ־נעלען בענעפיט.

דערביי בעטען מיר די, וואָס האָבען נאָך ניט אַרייַנגעשיקט פאַר די טעאַטער טי־קעטס, אַזוי גוט זיין און באַלד אַרייַנשיקען דעם באַטרעף, ווייל מיר נויטיגען זיך זייער שטאַרק אין דעם געלט.

אונזער סאָוועניר זשורנאַל

ווי באַוואוסט, וועט צו אונזער 25־יאָרי־גען יובילעאום באַנקעט, זונטאָג פאַרנאַכט, דעם 18־טען נאָוועמבער, אויך ערשיינען אַ ספּעציעלער היסטאָרישער סאָוועניר־זשורנאַל.

מיר דערמאָנען אַלע אונזערע מיטגלי־דער און לאַנדסלייט צו זיין פאַרטרעטען אין זשורנאַל דורך אַן „עד" אָדער באַגרי־סונג.

וועגען אייגצאַלהייטען רופט אונזער אָפיס, אָדער געפינט אויס ביי אונזערע מיטגלידער.

גרויסאַרטיגער ברעקפעסט לכבוד אונזער פּרעזידענט, דזשייקאָב קאָהען

זונטאָג פריה, דעם 24־טען דזשון 1956, איז אין אונזער האָום געגעבען געוואָרען אַ גרויסאַרטיגער טעסטימאָניאַל ברעקפעסט, לכבוד אונזער פּאַרדינסטפולען פּרעזידענט, מר. דזשייקאָב קאָהען.

דזשייקאָב קאָהען

טראָץ דער גרויסער היץ, איז דאָך געקומען צו דעם ברעקפעסט אַ פיינער עולם פון דירעקטאָרען און טויער פון דער אינסטיטוציע, איינשליסענדיג אַ צאָהל זייער אָנגעזעהענע געסט פון „פלאָטבוש דזשואיש צענטער" וואו מר. קאָהען איז עהרען פּרעזידענט. דאָס איז געווען אַ פייערליכער צוזאַמענקונפט פון די סאַמע „פּני", וואָס אונזער אידישע געזעלשאַפט־ליכקייט פּאַרמאָגט.

טאָוסטמייסטער איז געווען אונזער עה־רען־טשערמאַן פון באָארד אף דירעק־טאָרס, קאונסעלאָר פיליפ נאָוויק, וועלכער האָט האָרציג באַגריסט דעם עולם. עס האָבען אויך געערעט: דזשאָדזש טשאַרלס מאַרקס, אונזער באַרימטער לאַנדסמאַן און וועלט־רייזענדער, דר. חיים שאָשקעס; דעם פּרעזידענטס איידעם און 1־ער וויים־פּרעזידענט פון אונזער אינסטיטוציע, מר. וויליאָם קאזענץ און אונזער עקזעקוטיוו דירעקטאָר, דוד סאָוון. אַלע רעדנער האָבען געשילדערט די חשוב'ע פערזענ־ליכקייט און גרויסע פאַרדינסטען פון מר. קאָהען דעם „מלאך הגואל" פון אונזער אינסטיטוציע.

דער קינסטלעריישער פּראָגראַם פון דער אונטערנעמונג איז דורכגעפירט געוואָרען דורך אונזער חשוב'ען דירעקטאָר און וויכטיגען טויער פון „קלוב ביאַליסטאָקער פריינט" חזן הערי פיינבערג, באַגלייט אויף דער פּיאַנאָ פון מרס. איידע איידוס. חזן פיינבערג איז אויפגעטראָטען אין אַ רייכען רעפּערטואָר פון חזנות און אידישע פאָלקס־לידער.

גערירט פון דעם צוגעטיילטען כבוד, האָט מר. קאָהען אין וואַרעמע וועלטער באַדאַנקט דעם פאַרזאַמעלטען עולם און באַטאָנט, אַז ער פילט זיך שטאָלץ צו שטעהן אין דער שפּיץ פון אַזא שיינער אינסטיטוציע און צו האָבען, אַלס זיינע מיטהעלפער, אַזעלכע אָנגעזעהענע פיגו־רען, ווי די געסט צו דעם ברעקפעסט. ער האָט אויך ערקלערט, אַז ער נעמט צו אַלעמען פאַר שותפים אין דעם צוגעטיל־טען כבוד, „ווייל מיר אַרבעטען אַלע פאַר איין הייליגען, אידיש־מענטשליכען צוועק".

אין פּרעזידענט'ס כבוד איז געשאָפען געוואָרען ביים ברעקפעסט די סומע פון 10 טויזענט דאָלער, אין וועלכער אונזער פּרעזידענט און זיינע פריינט האָבען גע־האָט דעם גרעסטען חלק.

דער עולם האָט זייער פיין פאַרבראַכט ביי שיין־געדעקטע טישען און אין אַ גע־הויבענער שטימונג האָט זיך די אונטער־נעמונג פאַרענדיגט.

פּייערליכער שלום מיטינג פון סעזאָן

זונטאָג פאַרנאַכט, דעם 17־טען דזשון 1956, איז אין אונזער מושב זקנים פאָר־געקומען דער גרעמיזאַמער פּייערליכער שלוס־מיטינג פון דער באָארד אף דירעק־טאָרען און דער ליידיס אָוקזילערי. טראָץ דעם הייסען וועטער און דעם „פאַדערס־דעי יום טוב", וואָס איז זיך צוזאַמענגע־פאַלען אין דעם זעלבען טאָג, איז דאָך צו דעם שלוס־מיטינג געקומען אַ גרויסער עולם, מיטגלידער און לאַנדסלייט. אונזערע פריינד פון פּעטערסאָן זיינען אויך געווען פאַרטראָטען דורך זייער אַ חשוב'ער דע־לעגאַציע פון די אַקטיוו טויער אין דער דאָרטיגער „ביאַליסטאָקער רעליף סאָסייע־טי". אַלע האָבען געפילט, אַז דער בעסטער און וויכטיגסטער פלאַץ צו מקיים זיין די אידישע מצוה פון „כיבוד אב" אין דעם אַמעריקאַנעם „פאַדערס־דעי" איז טאַקע ביי אונז אין דער אינסטיטוציע, אין עהרע פון די גרייז גרויע „טאַטעס", די זקנים פון אונזער האָום.

דער שלוס־מיטינג איז ערעפענט געווא־רען דורך דער פּרעז. פון אונזער ביא־ליסטאָקער ליידיס אָוקזילערי, שוועסטער סיליע לאַזאַר־בערגער, וועלכע האָט אין וואַרעמע וועלטער אָנגעשלאָגען דעם יום־טוב'דיגען טאָן פון דעם צוזאַמענקונפט און דאַן פאָרגעשטעלט אונזער עקזעקוטיוו דירעקטאָר, דוד סאָהן.

פריינט סאָהן האָט האַרציג באַגריסט דעם פאַרזאַמעלטען עולם און אָנאָנסירט וועגען דעם 25־יאָהריגען יובילעאום באַנ־קעט פון דער אינסטיטוציע, וואָס וועט פאָרקומען אין נאָוועמבער, געבעטען שא־פען „עדס" פאָר דעם ספּעציעלען סאָוווע־ניר זשורנאַל און דאַן פאָרגעבראַכט אַן ערמוטיגענדען פינאַנציעלען באַריכט פון דער איינאַמע און אויסגאַבע פון דער אינסטיטוציע און דער אָוקזילערי פאָר דעם פאָרגאַנגענעם האַלבען יאָהר. ער האָט אויך — אין ציפערען און פאַקטען — געשילדערט דעם וואוקס פון דעם מושב זקנים, זיין ענטוויקלונג און דערגרייכונ־גען אויף יעדען געביט פון באָהאַנדלונג און באַדינונג, ספּעציעל די מעדיצינישע אויפפאַסונג, און ער האָט אויך אָנגעוויזען אויף דער אַלגעמיין־אידישער געזעלשאפט־ליכער הילפס־אַרבעט פון דעם „ביאַליס־טאָקער צענטער" פאָר נויטליידענדע לאַנדסלייט און פאָר אידישע צוועקען. מר. סאָהן האָט באַזונדערס געלויבט אונזער פּרעזידענט און זיין ליבע פרוי, דזשייקאָב און דאָרע קאָהען, פאַר זייער לייבען־חלק אין דער עקזיסטענץ און ענטוויקלונג פון אונזער אינסטיטוציע. דער רעפּאָרט איז אויפגענומען געוואָרען מיט גרויס באַ־גייסטערונג.

אַ קורצע און ריהרענדע רעדע האָט דאַן געהאַלטען אונזער „ביאַליסטאָקער וועלט־אַמבאַסאַדאָר" דער „פּליהענדער אָדלער", דר. חיים שאָשקעס, וועלכער האָט אין אַ „בליץ־צוג" פון געציילטע מינוטען, גע־נומען די פאַרזאַמעלטע אויף אַ שפּאַציר איבערען ערד־קוגעל און פאָר זיי ענטדעקט פאַרוואָרפענע ביאַליסטאָקער בריידער און שוועסטער איבער די וויייטסטע ווינקלען פון דעם ערד־קוגעל, וועלכע זיינען אָבער אַלע פאַרבונדען דורך זייער „פינטעלע איד" און דעם „ביאַליסטאָקער פונק" אין האַרצען.

זייער אַן אינטערעסאַנטען איבערבליק

אויף דער טעמע „געזונט אויף די עלטערע יאָהרען" האָט דאָן געגעבען אונזער מעדיקאַל דירעקטאָר און האַרץ און „דייעביטיס"-ספעציאַליסט, דר. בנימין דובאָווסקי, וועלכער האָט פֿאַרגעשלאָגען אייניצושטעלען אין אונזער בנין אַ „העלטה צענטער" פֿאַר אונטערזוכונג און באַהאַנדלונג פון אונזערע מיטגלידער וויי אויך פֿאַר דער באַפֿעלקערונג אין שכנות פון אונזער אינסטיטוציע. דער פֿאָרשלאָג איז אויפגענומען געוואָרען מיט גרויס אויפמערקזאַמקייט און וועט בערייטער פֿאַרהאַנדלעט ווערען ביי די קומענדיגע מיטינגען פון באָארד אף דירעקטאָרען.

עס איז דאָן אויסגעהערט געוואָרען אַ באַגריסונג פון אונזער מיטגליד, הערי האָראָוויץ, וועלכער האָט זיך מיט אונז געזעגענט ערב זיין אַפּפאָר קיין ישראל.

דאָן איז דורכגעפירט געוואָרען אַן אַפּיעל פֿאַר פֿאַנדען צו קענען אויפהאַלטען די אינסטיטוציע אין די שווערע זומער מאָנאַטען. ווי געווייניליך, האָבען אונזער פֿרעזידענט און זיין געטרייע פֿרוי, דזשייקאָב און דאָרע קאָהען, געמאַכט דעם אָנהויב, מיט אַ טשעק פון 3 טויזענט דאָלאָר, און זייער שיינער ביישפּיל איז נאָכגעפאָלגט געוואָרען דורך אַ שטראָם פון דאָניישאָנס. עס איז ווירקליך געווען אַ נחת־רוח צו זעהן, ווי דער עולם איז „געשטאָנען אין לאין" צו געבען געלט פֿאַר זייער ליבלינג אינסטיטוציע. „אַזוינס זעהט מען נאָר ביי די ביאַליסטאָקער, דאָס איז שוין זייער מזל־ברכה" — האָט אַ זייטיגער צושויער באַמערקט. עס איז טאַקע געשאַפען געווארען אַ היפּשע סומע געלט פֿאַר דעם האָום.

דער עולם האָט געמיטליך פֿאַרברַאכט אַרום שיין־געדעקטע טישען, זיך האַרציג צוזאַמענט און צוגעווואונטשען איינע די אַנדערע אַ געזונטען זומער, און אין אַ געהויבענער מונטערער שטימונג האָט זיך דער מיטינג געשלאָסען.

עפענטליכער דאַנק צום „ביאַל. פּעינטערס קלאָב"

מיר דאַנקען אונזער „ביאַל. פּעינטערס קלאָב", מיט פּריינד איזי וועבמאַן אין דער שפּיץ, פֿאַר דער גוטער אַרבעט אין אונזער בילדינג און מיר ווינטשען די טוער און מיטגלידער ערפֿאָלג אין זייער אַרבעט.

25־יאָהריגער יובל פון אונזער האָום וועט געפייערט ווערען זונטאָג, דעם 18טען נאָוועמבער

מיט שטאָלץ און פּרייד לאָזען מיר וויסען אונזערע לעזער און לאַנדסלייט, אַז זונטאָג פֿאַרנאַכט, דעם 18־טען נאָוועמבער 1956, וועט אין אונזער אוידיטאָריום געפייערט ווערען ביי אַ גרויסאַרטיגען באַנקעט דער היסטאָרישער יום טוב פון דעם 25־יאָהריגען יובל פון אונזער ביאַליסטאָקער מושב זקנים, אַ פערטעל יאָהרהונדערט פון דער „היים מיט אַ נשמה", איינע פון די שענסטע אידישע אינסטיטוציעס אין אַמעריקע.

עס ווערט פֿאַר דער גרויסער פֿאַלקס־שמחה צוגעגרייט אַ ספּעציעלער רייכער קינסטלערישער פּראָגראַם, אין וועלכען עס וועט זיך אָפּשפּיגלען — אין וואָרט, קלאַנג און בילד — די געשיכטע פון אונזער אינסטיטוציע, עס וועט געהייליגט ווערען דער אָנדענק פון אונזערע פֿאַרשטאָרבענע טוער און מיטגלידער, וועלכע האָבען גע־האַלפּען בויען און אויפהאַלטען די אינסטיטוציע, און עס וועלען אויך געפֿעהרט ווערען די איצטיגע באַאמטע, דירעקטאָרען און טוער, זיי צו לאַנגע לעבעדיגע יאָהר, וועלכע שטייען אויך איצט ביי דעם רודער פון אונזער אידיש־מענטשליכער אַרבעט.

דער מאָהלצייט וועט זיין גרויסאַרטיג, פון אַלעם גוטען, און דער עולם וועט האַרציג און געמיטלעך פֿאַרברענגען אונטער די קלאַנגען פון פּיינער מוזיק. עס וועט זיין אַ שמחה וואָס מען וועט געדענקען דעם גאַנצען לעבען.

צו דער געלעגענהייט פון דעם 25־יאָהריגען יובל פון אונזער אינסטיטוציע וועט אויך ערשיינען דער ספּעציעלער סאָוועניר זשורנאַל, וועלכער וועט זיין רייך אילוסטרירט.

עס איז אַ יחוס צו זיין פֿאַרטראָטען ביים באַנקעט און אין זשורנאַל, איר טאָרט דעריבער ניט דורכלאָזען אָט די זעלטענע היסטאָרישע געלעגענהייט, וועלכע פֿאַרלויפט טאַקע איין מאָהל אין אַ... יובל.

עס ווערען אַרויסגעשיקט אייגלאַדונגען צום באַנקעט, מיט רעזערווייישאָן קאָרדס, וועלכע דאַרפען אויסגעפילט און צוריקגעשיקט ווערען אין אונזער אָפּיס מיט דעם געהעריגען באַטרעף.

שיינער צדקה־מוסטער פון אונזערע מעמבערס

מיר פֿאַרצייכענען מיט טיפסטער אָנערקענונג און דאַנקבאַרקייט דעם נאָבעלען זשעסט פון אונזערע געטרייע מעמבערס, וועלכע האָבען זייער „קראַנקען בענעפּיט" אַוועקגעגעבען אַלס דאָקומענטיישאָן צו אונזער האָום.

מיט דאַנק און לויב דערמאָנען מיר דאָ פריינט מאָרים קראָפּטשיק, חשובען פֿרעזידענט פון דער „ביאַליסטאָקער בריקליירס אַסס'ן", ווי אויך אונזער איבערגעגעבענעם מעמבער, מר. אייבערהעם ווילקס פון פלאָשינג ל. א., וועלכע האָבען געפילט, אַז אונזער האָום איז די פֿאַסיגע אינסטיטוציע צו גענייסען פון זייערע באַקומענע „קראַנקען־ בענעפּיטען".

אַזאַ נאָבעלע האַנדלונג איז זיכער אַ מוסטער פון צדקה צו אַלע אונזערע מיטגלידער, לאַנדסלייט און פריינט, און מיר זיינען שטאָלץ, וואָס אין אונזערע רייען געפינען זיך אַזוינע פריידיגיג פריינט, ווי די קראָפּטשיקס און די ווילקס, וועלכע שטעלען די האָום העכער פון זייערע אייגענע אינטערעסען און באַדערפענישען.

טרעסטינער חברה „בית אברהם" צייכענט זיך אויס מיט זומער־הילף פאַרן האָום

מיר פֿאַרצייכענען מיט עפענטליכער אָנערקענונג דעם נאָבעלען זשעסט פון דער אַלטער טרעסטינער חברה „בית אברהם", וועלכע האָט בייגעטראָגען אַ באַדייטענדע סומע הילף צו אונזער „זומער עמוירער־דזשענסי קאַמפּיין".

טרעסטינע און ביאַליסטאָק זיינען נאָך אין דער אַלטער היים געווען האַרציגע און געטרייע שכנים. איז עס טאַקע אַ פֿאַרגעניגען צו מערקען, ווי די היגע טרעסטינער לאַנדסלייט ציען דעם יחוס־פאָדעם פון די שיינע צדקה־טראַדיציעס פון זייערע אבות און אמהות און העלפען זייערע ביאַליסטאָקער שכנים אין דער וויכטיגער אידיש־מענטשליכער אַרבעט.

מיר דריקען אויס אונזער טיפסטען דאַנק צו אונזער חשוב'ן פריינט מר. איזיאַר קאָהען, דעם פֿרעזידענט פון דער חברה, און צו אַלע באַאמטע, טוער און מיטגלידער פון „בית אברהם" פֿאַר דער נאָבעלער האַנדלונג און מיר ווינטשען זיי ערפֿאָלג אין זייער שיינער וואויילטעטיגער אַרבעט.

מרס. פּאָולין סיגעל, געעהרט ביי טעסטימאָניאַל דינער

זונטאָג פּאַרנאַכט, אַפּריל 1956, איז אין אונזער האָום געפּייערט געוואָרען אַ האַר־ציגער „געזעלשאַפטליכער פּאַמיליען יום טוב", וועו מיר האָבען געעהרט אונזער לאַנגיאָהריגע פּאַרדינסטפּולע טוערין און דירעקטאָרין, מרס. פּאָולין סיגעל ביי אַ גרויסאַרטיגען טעסטימאָניאַל דינער לכ־בוד איר 75־טען געבורטסטאָג, און 35 יאָהר פּאַרדינסטפּולע אַרבעט פּאַר אונזער צענטער און מושב זקנים.

מרס. סיגעל, וועלכע איז באַוואוסט און געאַכטעט דורך אַלעמען אַלס „מאַמע סי־געל", איז ווירקליך די „מוטער" פון דעם ביאַליסטאָקער מושב זקנים, וועלכע האָט זיך ביי אַלעמען איינגעבאַקען אין האַר־צען. איז עס טאַקע געווען אַלעמענס שמחה, וועלכע האָט דעם גאַנצען עולם פּאַרקניפּט און פּאַרבונדען אין אַ געטרייער אינטימער פּאַמיליע אַרום דער טרייער און איבערגעגעבענער „מאַמען".

דערביי איז עס אויך געווען אַ טעסטי־מאָניאַל פּאַר אן אינפּאַכער אידישער פּאָלקספּרוי, פּאַר דער ביאַליסטאָקער אמ־תער אשת חיל, וועלכע האָט דעם כבוד פּאַרדינט דורך אומדערמידליכער, ערלי־כער אַרבעט, און מיה, פּאַר דעם וואויל און בעסטען פון דער אינסטיטוציע. די טאָכטער פון דעם שיינעם ביאַליסטאָקער בעל הבית און גאָטספּאַרכטיגען אידען, ר׳ שמואל יוסף דער מנקר, וועלכער האָט אַליין פּאַרענדיגט די יאָהרען ביי אונז אין דעם האָום, און די שוועסטער פון אונזערע געטרייע טוער: אסתר עלדזשין, ראָזע לעווין, דזשעני האָכמאַן, מרס. אַל־פּערט, וואָלף גאָלדבערג, פון ניו־יאָרק, און מרס. מ. האָפמאַן פון פּיטסבורג, איז מרס. פּאָולין סיגעל טעטיג אין אונזער אינסטיטוציע פּאַר די לעצטע 35 יאָהר.

צו דער פּאָלקסטימליכער שמחה האָט זיך פּאַרזאַמעלט אַ ריזיגער עולם. מרס. סיגעל, דער עהרען־גאַסט פון דער אונ־טערנעהמונג, איז אַריינגעפּירט געוואָרען אין זאַל אונטער די קלאַנגען פון מוזיק דורך אן עהרען־וואָך, וועלכע איז באַשטא־נען פון אונזער חשוב׳ען עהרען־פּרעזי־דענט, מר. באַרנעט קעס, און געשעצטען פּרעזידענט, מר. דזשייקאָב קאָהען. זי האָט פּאַרנומען איר פּלאַץ ביים הויפּט־טיש אין דעם קרייז פון אירע קינדער, דערין אירע 2 טעכטער וועלכע זיינען ספּעציעל צו דער געלעגענהייט אַריינגעפּליגען פון פּלאָרי־דע, איר שנור און אייניקלעך און אור־אייניקלעך. מרס. סיגעל האָט געלויכטעט פון נחת.

אַ באַזונדער איינדרוק אויפן עולם האָבען

מרס. פּאָולין סיגעל

געמאַכט די בוקעטען בלומען, וועלכע זיי־נען פּרעזענטירט געוואָרען צו מרס. סיגעל דורך אירע אייניקלעך און אוראייניקלעך, און אויך דורך די אָנגעשטעלטע פון אונ־זער האָום. דאָס האָט סימבאָליש געווויזען די ענגע פּאַרבינדונג צווישען מרס. סי־געל׳ס פּאַמיליען לעבען און איר געזעל־שאַפטליכער אַרבעט און איר פּאָפולאַרי־טעט ביי אַלעמען.

מיט רעדעס און באַגריסונגען לכבוד מרס. סיגעל זיינען אויפגעטראָטען: דער פּרעזידענט פון אונזער אינסטיטוציע, מר. דזשייקאָב קאָהען; אונזער עקזעקוטיוו־דירעקטאָר, דוד סאָהן; די עהרען־פּרעזי־דענטין פון דער ביאַליסטאָקער לייַדיס אָוקזילערי: מרס. אידע אידאָק און מרס. לינא דובאָווסקי; די פּרעזידענטין פון דער אָוקזילערי, שוועסטער סיליע לאַזאַר; מרס. לעווין פון קרינקער בר. 389 א. ר., וואו מרס. סיגעל באַלאַנגט, און מר. לואיס דייוויס, אידעם פון שוועסטער עלדזשין, אין נאָמען פון דער פּאַמיליע, וועלכער האָט אין אַ האַרציגען און הומאָרפולען טאָן געשילדערט דעם עהרען־גאַסט.

אַלע רעדנער האָבען אַרויסגעבראַכט די מעלות און מדות טובות פון שוועסטער סיגעל און אירע גרויסע פּאַרדינסטען פּאַר דער האָום און פּאַר דער לאַנדסמאַנשאַפט. עס איז אונטערשטראָכען געוואָרען, אַז „מאַמע" סיגעל איז 75 יאָהר „יונג"; זי איז די „קווקע־זילבער", דאָס האַרץ און דאָס אויג פון דער האָום, די „פּרוי מיט דעם מאַנסבילשען קאָפּ אויף די פּלייצעס", וועלכע טוט איר אַרבעט פּרייווילעג און ערליך און פּאַסט אויף מיט גרויס געניט־קייט איבער דער באַלעבאַטישקייט פון דעם מושב זקנים און איבער דעם וואויל־זיין פון די אַלטינקע. עס איז דורך אַלע־מען באַמערקט געוואָרען דער מערקווינ־דיגער פּאַקט, אַז דאָס איז צום ערשטען מאָהל וועו מען זעהט מרס. סיגעל „אויבען אָן" (זי האָט דען אָן אַנדער ברירה...), וועו זי „זעצט זיך אַוועק און רוהט זיך אָפּ", וועו זי וועלט געהערט ביי איר איי־גענען שמחה, וויל שטענדיג איז זי אין שאָטען, געבענדיג כבוד אַנדערע, שטענדיג „אויף די פּיס", סערווירענדיג אַנדערע. דאָס אַליין וואַרפט שוין אַ ליכט אויף דער פּערזענליכקייט פון דעם עהרען־גאַסט.

דער הויך־פונקט פון דער שמחה איז דערגרייכט געוואָרען וועו אונזער חשוב׳ער פּרעזידענט מר. דזשייקאָב קאָהען האָט פּרעזענטירט מרס. סיגעל מיט אַ דאַנק און אָנערקענונגס רעזאָלוציע פּאַר איר פּאַרדינסטפּולער אַרבעט.

עס איז דאַן פּאַרגעקומען די צערעמאָניע פון אויפשניידען און אויסטיילען דעם גרויסאַרטיגען געבורטסטאָג קעיק לכבוד מרס. סיגעל, אַ מתנה פון מר. קרים און מר. וויינבערג, פון דער „קרעיגס פּיסטרי שאָפּ", וועלכע שטעלען צו געבעקס צו דער האָום.

דער עולם האָט האַרציג פּאַרבראַכט אַרום די שיין געדעקטע טישען אין דעם פון געפּאַקטען זאַל, וועלכער איז געווען איינגעטונקט אין בלומען, אַ מתנה פון דעם פּלאָריסט, מר. בען קייזען.

עס איז אויך דורכגעפירט געוואָרען אַ געלט־זאַמלונג פּאַר דער אינסטיטוציע אין עהרע פון שוועסטער סיגעל און דער וואַרעמער אָפּרוף האָט אַריינגעבראַכט אי־בער 3 טויזענט דאָלער. דעם אָנהויב האָט, ווי געווויינליך, געמאַכט אונזער חשוב׳ער פּרעזידענט און זיין ליבע פרוי, דזשייקאָב און דאָרע קאָהען, מיט אַ בייטראָג פון טויזענט דאָלער, און דאַן האָט שוין יעדער איינער בייגעשטייערט מיט אַן אָפּענער האַנט. זייער פיין און וויירדיג האָט זיך געלאָזט געפינען די פּאַמיליע פון שוועס־טער סיגעל, וועלכע האָבען פּרעזענטירט די האָום מיט אַ פיינער סומע.

אין ריהרענדע, איינפּאַכע וועו האָט

שוועסטער פֿאָולין סיגעל באַדאַנקט אונזער אינסטיטוציע און דעם גאַנצען עולם פֿאַר דעם כבוד, וואָס איז איר צוגעטיילט געוואָרען אין זי האָט פֿאַרשפֿראָכען ווייטער אַנצוווענדען אַלע אירע כחות אין דינסט צו אונזער מושב זקנים.

אין אַ געהויבענער שטימונג איז דער יום טוב פֿאַרענדיגט געוואָרען.

יעהליכער מעמבער-מיטינג פון אונזער אינסטיטוציע, זונטאָג, חול המועד סוכות, דעם 23טען סעפטעמבער

דעם ערשטען טאָג חול המועד סוכות, זונטאָג דעם 23־טען סעפטעמבער, וועט אין אונזער אינסטיטוציע פֿאָרקומען דער יערליכער מעמאָריאַל מיטינג אין ליכטיגען אַנדענק פון אונזערע פֿאַרשטאָרבענע טויער און מיטגלידער.

עס וועלען ביי דער געלעגענהייט אויפֿגעדעקט ווערען די מעמאָריאַל טאַפלען, וואו עס זיינען פֿאַראייביגט די נעמען פון די נפטרים און עס וועלען פֿאַר זייערע נשמות אָפּגעריכט ווערען די פֿאַסיגע תפילות. דערביי וועט אויך געמאַכט ווערען אַ הזכרה פֿאַר אַלע פֿאַרשטאָרבענע טויער, מיטגלידער און לאַנדסלייט, וועלכע זיינען אַוועק אין דער אייביגקייט אין פֿאַרלויף פון דעם יאָהר.

ספּעציעלע אינלאַדונגען וועלען צו דער געלעגענהייט אַרויסגעשיקט ווערען אין דער געהעריגער צייט צו די מיטגלידער פון אונזער אינסטיטוציע.

פּעטערסאָנער לינען שאָור, זונטאָג, דעם 21טען אָקטאָבער, אין אונזער האָום

זונטאָג בייטאָג, דעם 21־טען אָקטאָבער, וועט אין אונזער האָום דורכגעפֿירט ווערען רעזערוואַציאָנעלער יערליכער ליכטיגען שאָור פון דער „ביאַליסטאָקער רעליף סאָסייעטי“ אין פּעטערסאָן.

די „סאָסייעטי“ אונזער שוועסטער־אָרגאַניזאַציע אין פּעטערסאָן, טוט זייער גוטע אַרבעט פֿאַר אונזער אינסטיטוציע און שטיצט אונז מיט באַדייטענדע פּאָנדען אַ גאַנצען קיילעכדיגען יאָהר. די „פּעטערסאָנער קוואָטע“ איז אייגענטליך די חשובסטע אונטערשטיצונג, וואָס מיר באַקומען פון אונזערע אַרגאַניזירטע ביאַליסטאָקער לאַנדסמאַנשאַפטען אויסער ניו־יאָרק.

באַזונדערס אָבער צייכענט זיך פּעטערסאָן אויס מיט איר ספּעציעלער הילף פֿאַר לינען צו אונזער שפּיטאָל און צו די אַלטינקע אין די דאָרמיטאָריס. דער נוצבאַרער אַרטיקעל פֿאַרשאַפט אונזערע זקנים און זקנות די נויטיגע באַקוועמליכקייט פון פּרישע בעטצייט און אַ ווייכען אָפֿרוה, פון שיינע קוירטענס און פון אַנדערע באַשטאַנד־טיילען פון אונזער באַלעבאַטישקייט.

דער יערליכער לינען שאָור, וואָס די פּעטערסאָנער וועלען ביי אונז דורכפֿירען זונטאָג, דעם 21־טען אָקטאָבער, איז טאַקע געווידמעט דעם צווועק פון שאַפען דעם נויטיגען פּאָנד פֿאַר לינען. עס ווערט צוגעגרייט פֿאַר דער אונטערנעמונג אַ פּייַנער פֿראָגראַם אַרום שיין־געדעקטע טישען, און עס ווערט ערוואַרטעט אַ גרויסער עולם פון פּעטערסאָנער לאַנדסלייט און פריינט צו דעם לינען שאָור.

קאַרד פּאַרטי פון אונזער ליידיס אָוקזילערי שבת אָוונט, דעם 27טען אָקטאָבער

שבת אָוונט, דעם 27־טען אָקטאָבער, פעט אין אונזער האָום פֿאָרקומען די יערליכע טראַדיציאָנעלע קאַרד־פּאַרטיי פון אונזער ביאַליסטאָקער לידיס אָוקזילערי.

די קאַרד־פּאַרטיי איז איינע פון די שענסטע אונטערנעמונגען פון אונזער אָרגאַניזירטער ביאַליסטאָקער פרוי, צו וועלכער עס קומען אַ גרויסע צאָהל פרויען. מען אַמוזירט זיך האַרציג, און דערביי ווערען אויך געשאַפען די נויטיגע מיטלען אַנצוגעהן מיט דער אַרבעט אין אונזער האָום.

ווי געווייניליך, ווערט אויך דאָס יאָהר צו דער קאַרד פּאַרטיי ערוואַרט אַ גרויסער עולם פון שוועסטערס, פרייַנט און געסט.

„איידע איידאָק לאָנטשאָן“ מיטוואָך בייטאָג, דעם 7טען נאָוועמבער

מיטוואָך בייטאָג דעם 7־טען נאָוועמבער, וועט אין אוידיטאָריום פון אונזער האָום דורכגעפֿירט ווערען דער יערליכער טראַדיציאָנעלער „איידע איידאָק לאָנטשאָן“, וואָס ווערט געספּאָנסערט פון דער פּאַרדינסטפולער עהרען־פֿרעזידענטין און ערגרישער טוערין פון דער אוקזילערי, מרס. איידע איידאָק.

ווי שטענדיג, וועט די אונטערנעמונג זיין אַ האַרציגער יום טוב׳דיגער צוזאַמענקונפט פון דער ביאַליסטאָקער פרויען־אָרגאַניזאַציעס, ביי וועמען מרס. איידאָק און אונזער אינסטיטוציע זיינען שטאַרק געאַכטעט און באַליבט. דער עולם וועט זיך פֿאַרווייַלען אַרום שיין געדעקטע טישען ביי אַ געשמאַקען מאָהלצייט און פֿאַר ברענגען אַן אָנגענעמען נאָכמיטאָג אין אַ היימישען קרייז און פּריינדליכער אַטמאָספער פון „אייגענע צווישען אייגענע“.

ווי באַוואוסט, איז דער יערליכער „אידע איידאָק לאָנטשאָן“ איינע פון די הויפּט־אונטערנעמונגען פון אונזער ביאַליסטאָקער ליידיס אָוקזילערי, און דינט אַלס וויכטיגער פינאַנציעלער מיטעל פֿאַר דער אויפֿהאַלטונג פון אונזער אינסטיטוציע און פֿאַר אַנדערע וויכטיגע צוועקען און נויטען אין אונזער אָרגאַניזירטער לאַנדסמאַנשאַפט.

דער יעהרליכער ביאַליסטאָקער באָל שבת אָוונט, דעם 22טען דעצעמבער

ווי אַלע מאָהל, וועט אויך היינטיגס יאָהר דורכגעפֿירט ווערען מיט פּראַכט און גלאַנץ דער טראַדיציאָנעלער יערליכער ביאַליסטאָקער באָל, וואָס ווערט שטענדיג אַראַנזשירט פון אונזער ביאַליסטאָקער לידיס אָוקזילערי.

דער באָל איז באַשטימט געוואָרען אויף שבת אָוונט, דעם 22־טען דעצעמבער, אין אונזער „צענטער“, און עס ווערט ערוואַרט אַז אונזערע מיטגלידער און לאַנדסלייט וועלען זיך טרעפען אין אָט דער „ביאַליסטאָקער נאַכט פון יאָהר“ און פֿאַרברענגען געמיטליך, ווי איין גרויסע האַרציגע משפּחה אונטער איין דאַך.

אַלע אָן אויסנאַם, מאָן און פרוי, אַלט און יונג, מיטגליד אָדער פרייַנט, דאַרפען זיך טרעפען שבת אָוונט, דעם 22־טען דעצעמבער, אין אונזער בילדינג, 228 איסט בראָדווי, נ. י. עס איז „איין דאַטע פֿאַר אַלעמען“, און מיר האָפען, אַז אונזערע לעזער וועלען עס האָבען אין זינען.

פייערליכער חנוכה-פּעסטיוואַל

זונטאָג פֿאַרנאַכט, דעם 2־טען דעצעמבער צו דער פּינפּטער חנוכה־ליכטל, וועט אין אונזער האָום פֿאָרקומען דער טראַדיציאָנעלער יערליכער חנוכה־פּעסטיוואַל קאָנצערט און עלעקשאָן מיטינג פון דעם נייעם באָארד אף דירעקטאָרען פֿאַרן יאָהר 1957.

עס וועט דורכגעפירט ווערען אַ רייכער מוזיקאַלישער פּראָגראַם און אַ באַרימטער חזן וועט בענטשען חנוכה־ליכט און זינגען פּאַסיגע נומערן.

גלייכצייטיג וועט אויך דורכגעפירט ווע־רען די פייערליכע צערעמאָניע פון אָנ־צינדען די חנוכה־מנורות פון אונזער אינסטיטוציע.

לכבוד דעם יום טוב וועלען סערווירט ווערען חנוכה־לאַטקעס און אַנדערע געש־מאַקע פּאַטראָוועס.

אַלע מיטגלידער און פריינט פון אונזער אינסטיטוציע און ליידיס אָוקזילערי זיינען געבעטען צו געדענקען דעם דאַטום פון עלעקשאָן־מיטינג און חנוכה־קאָנצערט.

אונזער יעדערליכער באַזאַר, שבת אָוועט, דעם 19טען יאַנואַר 1957

שבת אָוועט דעם 19־טען יאַנואַר 1957, וועט אין אונזער האָוּם פֿאָרקומען דער יערליכער ביאַליסטאָקער באַזאַר, אַראַנ־זשירט פון דער ביאַליסטאָקער ליידיס אָוקזילערי.

ווי שטענדיג, וועט דער באַזאַר זיין אַן אמת׳ער „דעפּאַרטמענט סטאָר" אין מיני־אַטור, וואו מען וועט קענען איינהאַנדלען פֿאַרשיידענע נוצבאַרע אַרטיקלען און סחו־רה פאַר פּערזענליכען געברויך ווי אויך פאַר הויז און פאַמיליע.

די שווסטער פון אונזער אָוקזילערי וועלען פֿאַרשאַפען די נויטיגע וועריטפולע סחורות און מען וועט קענען איינהאַנדלען גרויסע מציאות.

דער באַזאַר איז אויך אייניע פון די וויכטיגסטע אונטערנעמונגען פון דער אָוק־זילערי און פון דער איינאַמע ציען מיר די נויטיגע מיטלען אויפצוהאַלטען אונזער האָוּם און אָנצוגעהן מיט אונזער הייליגער אידיש־מענטשליכער אַרבעט.

ווי אַלע מאָהל, וועט דער באַזאַר זיך עפענען שבת אָוועט און וועט אָנהאַלטען עטליכע טעג.

„נעטי וואַגמאַן לאָנטשאַן" מיטוואָך בייטאָג, דעם 9־טען יאַנואַר, 1957

מיטוואָך בייטאָג, דעם 9־טען יאַנואַר 1957, וועט אין אונזער האָוּם דורכגע־פירט ווערען דער יערליכער „נעטי וואַג־מאַן לאָנטשאַן", וואָס ווערט געגעבען פון אונזער געשעצטער טוערין און עקס וויי־פרעזידענטין פון דער „ביאַליסטאָקער לייד־יש אָוקזילערי" און איר פאַמיליע אין ליכטיגען אָנדענק פון זייער אומפאַרגעס־ליכען מאַן און פאָטער, בענדזשאַמין וואַג־מאַן ע״ה.

ווי גערווייליך, ווערען ערוואַרט צו דעם לאָנטשאַן אַ סך שוועסטער, פריינט און געסט. מען וועט האַרציג פאַרבאַרגענגען אַרום שיין געדענקטע טישען און דערבי־שאַפען די נויטיגע פאָנדען פאַר דער אויסהאַלטונג פון אונזער האָוּם.

דער פיינער מנהג פון דער פאַמיליע וואַגמאַן צו עהרען און הייליגען דעם אָנדענק פון נפטר דורך אַזאַ וויכטיגער אונטערנעמונג און באַדייטענדער צדקה פאַר אונזער אינסטיטוציע, וועלט זייער הויך אָפּגעשאַצט דורך אונזערע דירעקטאָרען און דורך דער גאַנצער מיטגלידערשאַפט אַלס נאָבעלער ביישפּיל און שיינער לויבענסווירדיגער זשעסט.

יום טוב׳דיגע פּורים־פּאַרטי זונטאָג פאַרנאַכט, 17טען פעברואַר

דער פרייליכער יום טוב פּורים וועט געפּייערט ווערען אין אונזער האָוּם זונטאָג פאַרנאַכט, דעם 17־טען פעברואַר, ביי אַ גרויסאַרטיגער פאַרטי און טראַדיציאָנעלער סעודה, ווי מיר פירען זיך אַלע יאָהר.

עס וועט דורכגעפירט ווערען אַ פאַסי־נירנדער קינסטלערישער קאָנצערט מיט דער באַטיליגונג פון באַרימטע אַרטיסטען און זינגער, און די אַלטערטימליכע מגילת אסתר וועט פאָרגעבראַכט ווערען אין אַ מאָדערנעם טייטש און זין לויט דעם גייסט פון אונזער צייט און לעבען דאָ אין לאַנד.

עס וועט אויך סערווירט ווערען די טראַדיציאָנעלע פּורים־סעודה מיט המן־טאַשען און אַנדערע יום־טוב׳דיגע מאכלים און פאָטראָוועס לויט דעם אמת׳ן ביאַליס־טאָקער טעם און געשמאַק.

בן ציון מירמאַן פון קענעדע צייכענט זיך אויס ביי גראַדואיישאַן

בן ציון (בענטאַן) מירמאַן, דער געראָ־טענער זון פון אונזערע חשוב׳ע לאַנדס־לייט, מר. און מרס. ס. י. מירמאַן פון מאָנטרעאָל, קענעדע, און ליבער פּלימע־ניק פון אונזער פאַרדיסטפולען טוער פון אברהם שייקאָוויטש, געווענליכע סעקרע־טאַר פון ביאַליסטאָקער צענטער אין מאָנ־טרעאָל, איצט אין מאָנטאָווידעאָ, אוראָג־וואַי, האָט דעם 17־טען דזשון גראַדואירט פון די י. ל. פּרץ שולען מיט אויסצייכע־נונגען אין העברעאיש און תנ״ך און באַ־קומען אַ פיינע מתנה צו דער געלעגענהייט. די שטאָלצע עלטערן וועלען אַריינגעבען זייער קינד אין אַ קענעדער גימנאַזיע.

בן ציון, וועלכער איז אַ נאָמען נאָך זייך חשוב׳ן זיידען, דעם שיינעם ביאַליסטאָקער בעל הבית, ר׳ בן ציון שייקאָוויטש, איז געראָטען אין זיין פּאַיגער משפּחה אוך מיר ווינטשען דעם באַאָבטען בחור׳ל, זיינע עלטערן און דער גאַנצער פאַמיליע אַ האַרציגען מזל טוב און אַ סך נחת אוך גליק.

געסט אין אונזער האָוּם

פאַר די לעצטע פּאָר מאָנאָטען האָבען מיר געהאַט אַ צאָהל אָנגעזעהענע געסט אין אונזער האָוּם, וועלכע זיינען געקומען אהער פאַר אַ באַזוך פון די ווייטסטע ווינקלעך פון לאַנד, ווי אויך פון אוים־לאַנד.

עס איז פאַר אונז געווען אַ פרייד און פאַרגעניגען אויפצונעמען צווישען אונזע־רע וועגט:

מר. און מרס. לאָנדאָן פון לאָס־אַנדזשעלעס, קאַליפ., אַ זייער חשוב׳ע און אינטעליגענטע פּאָר־פּאָלק, געטרייע לאַנדסלייט, וועלכע זיינען צווישען די אָנ־געזעהענע פיגורען צווישען די ביאַליס־טאָקער אויף דער אמעריקאַנער וועסט־קאָוסט. זיי זיינען אויך געווען צווישען די פירער און טוער פון דעם „ביאַלים־טאָקער סאָשעל סענטער" אין לאָס אַנ־דזשעלעס.

די לאָנדאָנ׳ס האָבען געמאַכט אַ שפּאַ־ציר איבער דער האָוּם, געשמועסט מיט די אַלטינקע, און אויסגעדריקט זייער באַ־וואונדערונג איבער אונזער אינסטיטוציע און אונזער ארבעט. זיי האָבען זיך אויך געלאָזט פיין געפינען מיט אַ באַדייטענדער דאָנייישאָן פאַר דעם האָוּם.

מר.דוב (באָריס) גאַלפּערין פון יש־ראל, וועלכער איז דער זון פון דעם אמאָליגען ביאַליסטאָקער פעלדשער, פּיי־ווע גאַלפּערין. דער גאַסט וואוינט איצט אין קרית ביאַליק, ישראל.

מר. גאַלפּערין, אַן ערפאָלגרייכער גע־שעפטסמאַן, איז נעקומען זיך זעהן דאָ מיט משפּחה, די אָבערשטיינ׳ס, און האָט געפונען פאַר נויטיג אויך אָפּצושטאָטען אַ ווייזיט אין אונזער האָוּם. ער האָט

אונז איבערגענעבען א לעבעדיגען גרום פון די לאַנדסלייט אין ישראל.

מר. גאלפערין האָט אויך אויסגעדריקט זיין ענטציקונג איבער אונזער מושב זקנים און די ווייטיגע אידיש-מענטשליכע ארבעט, וואָס מיר טוען ניט בלויז פאר די זקנים און זקנות אויפן פלאַץ, נאָר פאר אונזערע לאַנדסלייט און פאר דעם אידישען פאָלק איבער דער גאָרער וועלט.

מר. און מרס. מאַקס גליקפעלד פון מעלבורן, אויסטראַליע, א זייער סימפּאַטישע פּאָר-פאָלק און איבערגענעבענע לאַנדסלייט, וועלכע זיינען דאָ געקומען אהער פאר א קורצען באזוך.

די גליקפעלדס האָבען אונז געבראכט א לעבעדיגען גרום פון אונזערע ביאַליסטאָקער אין אויסטראַליע. זיי זיינען אויך געווען שטארק געריהרט פון דעם טור איבער דער האָם און די געשפרעכען מיט די זקנים און זקנות, און האָבען זייער געלויבט די צערטליכע באציהונג און זארג פון אונזער אינסטיטוציע פאר דעם וואוילן און בעסטען פון די אלטינקע.

מר. גליקפעלד איז דער זון פון אונזערע פאַרשטאַרבענע לאַנדסלייט, לעאָן און סימע גליקפעלד, וועלכע זיינען באַערדיגט אויף דער קרקע פון אונזער ביאַליסטאָקער צענטער. די גליקפעלדס האָבען טאָקע געמאכט די ווייטע רייזע בדי צו קענען זיין אויף קבר אבות ביי זייערע עלטערען.

אשר גראָקאָפּ, פון **בוענאָס איירעס,** וועלכער האָט לעצטענס באזוכט אונזער אינסטיטוציע אויף צוריקווענדן פון א רייזע קיין ישראל, אלס דעלעגאט פון דעם ארגענטינער אידישען ישוב צו דעם 24-טען ציוניסטישען קאָנגרעס אין ירושלים. ער איז דאָרט אויך געווען צוגאסט ביי זיין טאָכטער, וועלכע וואוינט און ארבעט אין א דאָרטיגען קבוץ.

פרויענט גראָקאָפּ, אן אינטעליגענטער איד און באַוואוסטזיניגער ציוניסטישער טוער, שטאַמט פון א פיינער משפּחה אין ביאַליסטאָק. אין ארגענטינע געפינט ער זיך שוין פאר די לעצטע 31 יאָהר, וואו ער איז שטארק אָנגעזעהען אין דער ציוניסטישער באַוועגונג און איז באזונדערס טעטיג אין די אידישע שולען אין ארגענטינע, אלס איינער פון די קולטור-בויער פון דעם ישוב.

דער גאסט האָט געמאכט א שפּאציר איבער אלע פלאָרס פון אונזער בילדינג, געכאפּט א שמועס מיט די אלטינקע, און אויסגעדריקט זיין אנערקענונג פאר אונזער ארבעט און דערגרייכונגען.

אונזער טיכטיקע לאַנדספרוי, ליבע טיקאָצקי, געשטאָרבען אין שיקאגא

דעם 4-טען מאי 1956, האָבען די ביאַליסטאָקער לאַנדסלייט אין שיקאגא באגלייט צו איר אייביגער רוה זייער פאַרדינסטפולע טוערין, מרס. ליבע טיקאָצקי ע"ה, וועלכע איז געווען איינע פון די וויכטיגסטע דירעקטאָרינס אין דער דאָרטיגער ביאַליסטאָקער ליידיס אָוקזילערי, און איינע פון די אַרגאַניזערס פון דער אָוקזילערי.

די פאַרשטאַרבענע, זייער א וואוילע און האַרציגע פרוי, איז געווען די שוועסטער פון מרס. אסתר פּערלמאַן און פון מר. נייטען אַלעקסאַנדער, צוויי זייער אָנגעזעהענע ביאַליסטאָקער משפּחות, וועלכע זיינען טעטיג אין דער אַרגאַניזירטער ביאַליסטאָקער לאַנדסמאַנשאַפט אין שטאָט.

פאַרלוסטען

נייטען גאָרדאָן ע"ה, 55 יאָהר. געשטאַרבען אין בראָנקס, דעם 13-טען יולי. באַערדיגט אויף בית ישראל סעמעטערי, וואודריוש, נ. דזש. זיין נאָמען איז פאר-אייביגט געוואָרען דורך דער פאַמיליע אויפן מעמאָריאל טאפעל אין אונזער שוהל.

אברהם קאָהן ע"ה, געשטאָרבען דעם 25-טען יולי. געווען א מיטגליד פון ביאַליסטאָקער ברענטש 88 א. ר. און דער אָנקעל פון אונזער טוער סעם און דזשאָזעף סלאָן.

סיידי שאַפּירא ע"ה, 71 יאָהר אלט. געשטאָרבען דעם 12-טען יולי אין ברוקלין. געווען א לאַנגיאָריגע שוועסטער פון אונזער ליידים אָוקזילערי.

צילי בימשטיין ע"ה, 57 יאָהר אלט. געשטאָרבען דעם 28-טען יולי. באַערדיגט אויף מאָנטעפיאָרע סעמעטערי, קרקע פון די ביאַליסטאָקער יאָנג מענס.

צום ערשטען יאָהרצייט פון בלומע פּערלשטיין ע"ה

מיר האָבען זיך אַלע פאַרזאַמעלט ביים שטיין,
וואו ס'ליגט אונזער אייגען פלייש, מאַרך און ביין;
וויל דער עדות דער שטומער ער וויס גאָר א סך,
צו דערציילען פאַר אונז אין זיין שווייגענדיקער שפּראַך

אָט, הערט זשע, געלעבט האָט א פרוי דא אַמאָל,
מיט מידות גאָר שיינע און מעלות אַן צאָהל;
א האַרץ, וואָס האָט יעדערעמס וועטאָג געפילט,
א נשמה א גוטע, אין ליבע געהילט.

א שטימע, וואָס האָט צו רחמנות געוועקט,
א האַנט, וואָס פאַר יענעם נאָך הילף זיך געשטרעקט,
און פיס, וואָס געגאַנגען, וואו ס'איז נאָר א טיר,
צדקה געזאַמעלט, געטיילט אַן א שיעור.

א צנועה, צדקנית, מיט גאָט'ס וואָרט אין מויל,
מיט תחינה און טייטש-חומש הויך אויפן קול;
דאָך צייטונגען, ראַדיא, אָפּעראַ-געזאַנג,
זיינען אויך געווען איר געגנוס און פאַרלאַנג.

מיט אַרבעטער, פאָלקס-מענטשען, צוזאַמען, ביינאַנד,
געשטרייקט און געקעמפט געטריי האָט אין האַנט,
פון בעסערען מארגען חלומות געוועבט,
אין לעבען אין שווערען נאָך פרייהייט געשטרעבט.

א דור אויפגעצויגען, א פרוכטבאַרען בוים,
און דאָך צייט געפונען פאַר דעם זקן'ס היים,
מיט שוויים און מיט מיה דא דעם קערן פאַרזעהט,
אירע יאָהרען פאַרענדיגט, פון דא זיך צושיידט.

בלומע, די מאַמע, די שוועסטער, די בלום,
די אשת חיל, וואָס פעלט אומעטום,
איר אָנדענק וועט אויספילען אונזערע טעג,
פאַר אונז און פאַר אייך באַשיינען דעם וועג.

אהרן חייט

אונזערע פאַרלוסטנ

צום אייביגען אַנדענקען

דזשאָזעף אש ע"ה

אחרון של פסח, דעם 3-טען אַפּריל 1956, איז אונז אַלעמען פאַרשטערט געוואָרען דער שיינער ליכטיגער יום טוב, וועז עס האָט דערגרייכט די טרויעריגע ידיעה אַז אונזער אָנגעזעהענער דירעקטאָר און האַרציגער דאָנאָר פון אונזער אינסטיטוציע, מר. דזשאָזעף אַש, האָט צוזאַמענגעבראָכען אין זיין שוהל, וואו ער איז געווען צו אַ מיטינג און איז געשטאָרבען.

דער נפטר איז געווען אַ זעלטענער מענטש, אַן אמת'ער אַריסטאָקראַט מיט זיין איידעלער באַנעהמונג, שיינע מידות און גרויסער צדקה, אַ פילאַנטראָפּ אין דעם פיינסטען זין פון וואָרט. באַשיידען און צוריקגעהאַלטען, אַן אמת'ער בורח מן הכבוד, וועלכער פלעגט אויסמיידען פובליסיטי און טאָן זיינע גוטע אַרבעט שטיל און רוהיג, האָט מר. אש מיט זיך פאַרגעשטעלט אַן אידעאַלען טיפּ פון דעם היימישען אידישען בעל הבית און בעל צדקה.

עס איז געווען זיין טראַדיציע צו העלפען אונז, יאָהר-אײַן יאָהר-אויס, מיט אַ באַדייטענדער סומע געלט דורך יערליכע "ניו יערס" פאַרטיס אין זיין שאַפּ. ער האָט ניט בלויז אַליין געגעבען זײַ גרויסען ביישטייער, נאָר אויך באַווירקט די רעיניקאָוטס וואָרקערס יוניאָן, די דזשאָסעף קעסלער פאונדיישאָן, זיין סטעף און אַרבעטער, און אויף זיין אייגענע משפחה, אַז זיי זאָלען זיך באַטייליגען מיט אָנגעזעענע סומען. פון די "פאַרטיס" זיינען אַרײַנגעקומען אין אונזער האָום דורך די אַלע יאָהרען שווערע טויזענטער דאָלער.

אַלס פרעזידענט פון דער "קוואַליטי קאָוט קא." איז מר. אש געווען באַוואוסט אין דער בייטער געזעלשאַפטליכקייט ניט בלויז, ווי דער ערפאָלגרייכער אינדוסטריעלער, נאָר אויך ווי דער אידעאַלער אַרבעטס-געבער, וועלכער האָט באַהאַנדעלט זיינע אַרבעטער מיט צדק און יושר, ווי לייבליכע בריידער.

דער נפטר האָט איבערגעלאָזען אַ גרויסע פרוי, קלאָרא, 2 זין און אייניקלעך, ווי אויך אַ שוועסטער. דער נאָמען פון מר. אש איז פאַראייביגט געוואָרען אויף דעם מעמאָריאַל טאַפעל אין דער שוהל פון אונזער האָום נעבען זיינע גאָטזעליגע עלטערן און אַנדערע מיטגלידער פון דער משפּחה.

דער נפטר האָט אין זיין צוואה איבערגעלאָזען אַ באַדייטענדע סומע פאַר אונזער האָום.

מאַקס עפּשטיין, ע"ה — געשטאָרבען דעם 22-טען יוני.

דער פאַרשטאָרבענער איז געווען פון די איבערגעגעבענע מיטגלידער פון אונזער ביאַליסטאָקער צענטער און מושב זקנים, און פלעגט אָפט קומען אַנטקעגען מיט פרייַנדליכער הילף. אין אַלגעמיין, איז ער געווען אַן אָנגענעמער מענטש, אַ גרויסער למדן און אינטעליגענט, מיט וועמען עס איז שטענדיג געווען אַ גייסטיגער פאַרגעניגען צו רעדען און פאַרברענגען.

מר. מאַקס עפּשטיין ע"ה איז יאָרעלאַנג געווען שמש אין דער שוהל פון מעספּעטה ל. אייל., וואו ער האָט געטאָן זיין הייליגע אַרבעט באמונה און איז געווען באַליבט בייַ קהל.

דער נפטר לאָזט איבער אַ טרויערענדע אלמנה, 2 פאַרהייראָטע זין, אַ טאָכטער און אייניקלעך.

דר. וויליאַם זיידע, ע"ה, 57 יאָהר, געשטאָרבען דעם 27-טען מאַרטש 1956 אין ברוקלין. דער נפטר איז געווען אַן אָנגעזעהענער מעדיצינער, און דערבייַ אויך אַ ליבער און האַרציגער מענטש. זיין פאָטער, מר. סעמועל זיידע, איז פון די עלטסטע טויער פון די "ביאַליסטאָקער בראָדערלי לאָוו' אסס'ן", און אויך אַן איבערגעגעבענער מיטגלידד פון אונזער אינסטיטוציע.

הערי בורלאנד, ע"ה, 50 יאָהר, געשטאָרבען פלוצלונג דעם 24-טען יוני אין די בראָנקס.

הערי בורלאַנד ע"ה

דער יונג-פאַרשטאָרבענער איז געווען אַ שטילער, איידעלער מענטש מיט פיינע אידישע מידות, אַן אָנגעזעהענער טוער אין „קלוב ביאַליסטאָקער פריינט" און אַ מיטגליד פון דעם ביאַליסטאָקער צענטער און מושב זקנים, וואו ער פלעגט זיך אָפט מערקען ביי אונזערע אונטערנעמונגען, אין דער געזעלשאַפט פון זיין טייערער פרוי, מאַלי.

דער נפטר איז געווען דער איידעם פון אונזער חשוב'ען פריינט און לאַנדסמאַן, מר. מאָרים שלייפער. מר. בוירלאַנד'ס פריהצייטיגער טויט האָט אַרויסגערופען גרויס טרויער ביי אַלע זיינע פריינט און באַקאַנטע.

סעמועל סיווק, ע"ה, 71 יאָהר, געשטאָרבען דעם 7-טען יולי, באַערדיגט אויף די קרקע פון ביאַל. יאָנג מענש אויף מאָנטיפיאָרע סעמעטערי.

הערי פאַלטער, ע"ה, 48 יאָהר, געשטאָרבען דעם 11-טען יולי 1956.

דער פאַרשטאָרבענער איז געווען דער ברודער און שוואָגער פון אונזערע חשוב'ע מיטגלידער, בלענטש און הערי קייזען פון מיאַמי ביעטש, פלאָ.

סעמועל סאַכאַר ע"ה

אין עלטער פון 70 יאָהר איז דינסטאָג דעם 17-טען יולי 1956 געשטאָרבען נאָך אַ קורצער קראַנקהייט סעמועל סאַכאַר ע"ה.

סעמועל סאַכאַר ע"ה

דער נפטר איז געווען אַ ליבער, האַר־ציגער מענטש, אַ שטילער און באַשיידע־נער. אַלע זיינע יאָהרען איז ער געווען אַ יגיע כּפֿים, און צוזאַמען מיט זיין גע־טרייער פרוי, אסתר, שווער געאַרבעט און ערצויגען פֿינע 2 זין, געגעבען צדקה און געווען טעטיג אין אונזער אינסטיטוציע און אין דער „בראַנקס ליג", וואו די האַרציגע מרם. סאַכאַר איז אַ וויים־פֿרע־זידענטין און איינע פון די טעטיגסטע שוועסטער.

ד' בערעל לין, ע"ה, 87 יאָהר, גע־שטאָרבען דעם 13-טען אַפּריל 1956.

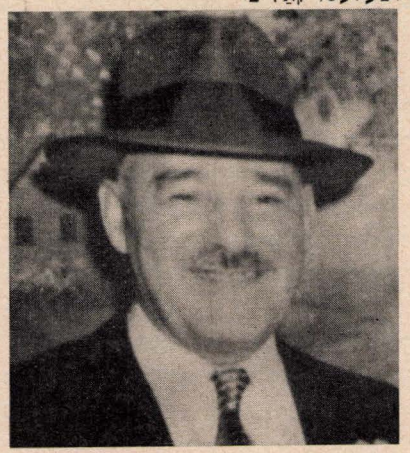
דער נפטר איז געווען אַ פרומער, גאָטס־פֿאָרכטיגער איד אַן אָנגעזעהענער סוחר אין דער אַלטער היים און איינער פון די לעצטע מאָהיקאַנער פון דעם אַלטען היי־מישען דור. ער לאָזט איבער אַ פֿיינע משפּחה: 2 זין, הענרי און סעם, וועלכער איז דער פֿרעזידענט פון „קלוב ביאַליס־טאָקער פריינט" און אַן אָנגעזעהענער דאָקטאָר און דירעקטאָר פון אונזער האָום; 2 טעכטער: אסתר קאַץ אין ארגענטינע, און בעסי מאַטראַכט אין ברוקלין, 8 אייניקלעך און 1 אוראייניקל.

אייבראַם בורשטיין, ע"ה, 72 יאָהר, געשטאָרבען דעם 14-טען יולי; געווען אַן אָנגעזעהענער טויער פון דער טרעסטי־נער חברה „בית אברהם", וואו ער האָט אויך אָנגעהאַלטען דעם אמט פון סעק.

נייטען פֿאַווע, ע"ה, 54 יאָהר, גע־שטאָרבען דעם 19-טען אַפּריל 1956; געווען אַ מיטגליד פון ביאל. בר 88 א. ר.

ישראל אליהו יערוזאַלימסקי ע"ה

דעם צווייטען טאָג שבועות, דעם 17טען מאי, 1956, איז אַוועק אין דער אייביקקייט איינער פון אונזערע חשובסטע לאַנדסלייט ישראל אליהו יערוזאַלימסקי פון לאָס אַנ־דזשעלעס, קאַליפ.

ישראל אליהו יערוזאַלימסקי ע"ה

דער נפטר איז געווען אַ וואויל־ער און הצרציגער מענטש, אַ מזג טוב, אַ שומר שבת ירא שמים, און אַ בעל־צדקה.

ער לאָזט איבער אַ שיינעם דור אידישע קינדער, 2 זין, וועלכע זיינען געגאַנגען אין ישיבות און האָבען אויך דורכגעמאַכט אַקאַדעמישע בילדונג. איינער איז אַן אַסאָ־שיאייט פּראָפּ. אין מאַטעמאַטיקס אין דער פֿאַרדיו אוניווערזיטעט אין קאַליפֿאָרניע, און דער צווייטער איז אַ דאָקטאָר פּסיכאָ־לאָג אין דער אַמעריקאַנער לופט־מאַכט אין אָהייאָ, ווי אויך אַ טאָכטער און איידעם, מר. און מרס. סטוארט און דזשין בלום אין לאָס אַנדזשעלעס, וועלכע זיינען מיט־גלידער און אונטערשטיצער פון אונזער אינסטיטוציע; 2 געטרייע שניר און 6 אייניקלעך.

די אַלמנה פון נפטר, מרס. אסתר יע־רוזאַלימסקי, וועלכע שטאַמט פון גרויסן יחוס, פון דער שיינער באַלעבאַטישער משפּחה ראצקי, דעם לערער פון קאַליגרא־פיע אין דער אַמאַליגער ביאַליסטאָק, איז אַליין אויך זייער אַן אָנגעזעהענע פרוי, אַ מלומדת, אַ חכמנית און אַן אמתע צד־קנית. זי איז געווען די טרעזשורערין פון אונזער „בראַנקס ליג", און ווען די פֿאַמי־ליע יערוזאַלימסקי האָט זיך אַריבערגע־צויגן קיין לאָס אַנדזשעלעס, איז אסתר אויך דאָרט געוואָרען טעטיג פֿאַר אונזער אינסטיטוציע. זי פֿאַרשאַפט אונז הילף פון אונזערע לאַדנסלייט און פריינט און האָט זיך פֿאַרדינט דעם נאָמען פון דער „ביאַליסטאָקער אַמבאַסאַדאָרין" אויף דעם וועסט קאָוסט.

די פֿאַמיליע האָט פֿאַראייביגט דעם נאָ־מען אויף דעם מעמאָריאַל טאַפּעל אין דער שוהל פון אונזער האָום.

וואָלף ברעסלאָוו (ברעסלאַווסקי), ע"ה, געשטאָרבען אין מאָנטיסעלאָ, נ. י. דעם 11-טען יוני, 1956.

דער פֿאַרשטאָרבענער איז געווען אַ פיינער, איידעלער מענטש, אַ לאַנגיאָה־

וואָלף ברעסלאָוו ע"ה

ריגער מיטגליד פון אונזער אינסטיטוציע. אויך זיין פרוי, פייגעל, איר צו לעבנגערע יאָהר, איז אַ געטרייע שוועסטער פון אונ־זער לייבידים אוקזילערי.

מר. ברעסלאָוו לאָזט איבער אַ שיינעם דור, אַ פֿאַרהיראַטען זון מנחם און 2 אייניקלאַך.

דער נפטר האָט איבערגעלאָזען אין זיין צוואה — 500 דאָלער פֿאַר אונזער האָום.

אברהם גאָלדוויין, ע"ה, 54 יאָהר, געשטאָרבען דעם 8-טען יוני 1956. ער איז געווען דער זון פון אונזערע פֿאַר־שטאָרבענע גוט־באַקאַנטע לאַנדסלייט, יצחק און איידע גאָלדוויין ע"ה. דער פֿאַרשטאָרבענער לאָזט איבער אַ פרוי און אַ שוועסטער.

פּעני בייערן, ע"ה, 40 יאָהר, גע־שטאָרבען אין אָט דעם מיטלעלן עלטער דעם 29-טען אַפּריל, נאָך אַ שווערער קראַנקהייט. זי לאָזט איבער אַ טרויע־רענדען מאַן און 2 יונגע קינדער, ווי אויך איר מוטער, ראָזע שניידער, אַ גע־טרייע שוועסטער פון אונזער לייבידים אוקזילערי, וועלכע האָט פֿאַראייביגט איר טאָכטער'ס נאָמען אויפן מעמאָריאַל טא־פעל אין דער שוהל פון אונזער האָום.

חיה בלומבערג, ע"ה, 78 יאָהר, געשטאָרבען דעם 1־טען אַפּריל, באעררדיגט אויף דער קרקע פון אונזער ביאַליסטאָקער צענטער, בית דוד סעמעטערי, נעבען קבר פון איר פאַרשטאָרבענעם מאַן, דוד, ע"ה.

חיה בלומבערג ע"ה

די פאַרשטאָרבענע איז געווען אַ פיינער מוסטער פון אַלטען דור אריבערגעקומענע לאַנדסלייט, אַ פרומע, גאָטספאָרכטיגע פרוי און אַ האַרציגע, געטרייע לאַנדס־פרוי. אירע קינדער זיינען מיטגלידער אין אונזער אינסטיטוציע.

לאה ביילע שערף, ע"ה, 80 יאָהר, געשטאָרבען דעם 26־טען יוני אין די בראָנקס, זאַט אין יאָהרען און אויך אין מעשים טובים. זי איז געווען די מוטער פון אונזער טוער, בערנאַרד קאַגאַנאָווסקי.

די פאַרשטאָרבענע איז געווען אַן אמת'ע אשת חיל, און ביז אירע לעצטע מינוטען אויך ביי אַלע חושים.

אסתר זאַקים, ע"ה, 42 יאָהר, געשטאָרבען דעם 11־טען יוני אין פּעטערסאָן, נ. דזש.

די נפטרת, וועלכע איז אַרויסגעריסען געוואָרען פון דער וועלט אין די מיטעלע יאָהרען, איז געווען די טאָכטער פון אונזערע לאַנדסלייט, פריידע — און איר צו לענגערע יאָהר — דעם גאָטזעליגען טוער, מרדכי זאַקים ע"ה.

גאָסי גאָלד, ע"ה, 63 יאָהר, געשטאָרבען דעם 2־טען יולי 1956, אין וואַשינגטאָן.

זי איז געווען די שוועסטער פון אונזער חשוב'ען פריינט און נדבן, מר. איזראַעל קאָהען, פּרעזידענט פון דער חברה „בית אברהם אנשי טרעסטינע".

בעקי בינדלער ע"ה

דינסטאָג, דעם 15־טען מאַי 1956, איז נאָך אַ לענגערער קראַנקהייט אַוועק אין איר אייביגער רוה די האַרציגע פריינדין פון אונזער אינסטיטוציע, מרס. בעקי בינדלער, אומפאַרגעסליכע פרוי פון אונזער געטרייען דירעקטאָר און חשוב'ען דאָנאָר, סאַל בינדלער. דער טויט פון מרס. בינדלער האָט איינגעהילט אין טיפען טרויער די גאַנצע אינסטיטוציע און די ביאַליסטאָקער און גאַניאָנדז־טרעסטינער לאַנדסמאַנשאַפטען וואו די ברידער בינדלער, סאַל און רובין, זיינען זייער געאַכטעט און באַליבט.

די נפטרת איז געווען אַ וואוילע, האַרציגע אידישע פרוי, אַ גוטע נשמה, מיט די פיינסטע מעלות און מידות טובות. כאָטש שטענדיג אין שאָטען, באַשיידען און פאַרבאָרגען, איז אָבער מרס. בינדלער געווען אַ גלייכער אָבער שטילער שותף צו איר איבערגעגעבענעם מאַן, סאַל, אין זיין זעלטענער וואוילטעטיגער אַרבעט. זי פלעגט אים ערמוטיגען און העלפען אין אַלץ, וואָס ער האָט געטאָן.

אַ געטרייע, האַרציגע אידישע מאַמע, אַ ליבע פרוי, און אַ נאָבעלער מענטש, האָט מרס. בינדלער געוואונען דעם רעספּעקט און די אָנערקענונג פון יעדען, וואָס האָט איר געקענט.

די נפטרת לאָזט איבער אין טרויער, אויסער איר טייערען מאַן, אויך אַ שיינעם דור פון קינדער, 2 פאַרהייראַטע טעכטער, מרס. דזשין הערזאָ און מרס. לאָטי ליפּטאָן, 4 אייניקלעך, 2 שוועסטער און אַ ברודער, וועלכע האָבען זי געהאַלטען, ווי די קרוין פון קאָפּ.

אין אָנדענק פון מרס. בינדלער זיינען אָנגעקומען אַ סך דאָנײשאַנס צו אונזער האָום פון די צאָהלרייכע פריינט און פאַרעהרער פון דער משפחה, וועלכע האָבען געפילט, אַז צדקה פאַר אונזער אינסטיטוציע איז דער פאַסיגער אויסדרוק פון מיטגעפיל צו דער טיף געטראָפענער משפחה.

דער נאָמען פון דער נפטרת איז פאַראייביגט געוואָרען אויף דעם מעמאָריאַל טאַפעל אין דער שוהל פון אונזער האָום.

מערי ראָגאָף ע"ה. געשטאָרבען דעם 6־טען אַפּריל.

זי איז געווען אַ נאָבעלע, וואוילטעטיגע פרוי און אַ גוטע נשמה. זי האָט אַלע אירע יאָהרען באַלאַנגט צו אונזער אינסטיטוציע און איז באַזונדערס געווען טעטיג אין דער ביאַליסטאָקער ליידיס אָקזילערי, וואו זי האָט אפילו שוין אָנגעהאַלטען דעם אַמט פון וויס־פּרעזידענטין. טראָץ איר שוואַכען געזונט, פלעגט זי ניט פאַרפעלען צו קומען צו די וועכענטליכע מיטינגען פון דער אָקזילערי און צו העלפען אין אַלע אַקטיוויטעטען און אונטערנעמונגען.

מערי ראָגאָף ע"ה

מרס. ראָגאָף האָט איבערגעלאָזען צוויי פאַרהייראַטע טעכטער, מרס. אננא ליוואַי פון די בראָנקס, און מרס. ל. א. פיינבערג פון סידערהורסט, ל. א., אייניקלעך, ווי אויך צוויי שוועסטער, דירעקטאָרען פון אונזער אינסטיטוציע, וועלכע זיינען אויך זייער אַקטיוו אין אונזער אָקזילערי: מרס. פעני פאַלעשוק, וויס־פּרעזידענטין, און מרס. רעי סיידערמאַן, פין. סעקרעטאַר פון דער אָרגאַניזאַציע, און דריי ברידער.

די משפחה האָט פאַראייביגט דעם נאָמען פון דער פאַרשטאָרבענער אויף דעם מעמאָריאַל טאַפעל אין דער שוהל פון אונזער האָום, נעבען דעם נאָמען פון איר מאַן, סעמועל ראָגאָף, ע"ה.

יעטע ראָזענטאַל, געשטאָרבען דעם 27־טען מאַרטש 1956, אין עלטער פון 87 יאָהר.

די פאַרשטאָרבענע, וועלכע איז געווען באַקאַנט אין ביאַליסטאָק אַלס „יענטע די שייטעל־מאַכערקע" און האָט ביים זעלבען פאַך געאַרבעט אין אַמעריקע, איז געווען אַ געטרייע שוועסטער פון אונזער ליידיס אָקזילערי.

עטעל קאָהן ע"ה

דעם 8-טען אַפּריל זיינען אונזערע ביאַליסטאָקער לאַנדסמאַנשאַפטען אין פּעטער־סאָן און אין ניו־יאָרק איינגעהילט געוואָרן אין טיפער אבלות, וועלכע אונזער ליבע שוועסטער עטעל קאָהן, איז פּוֹן אונז אַוועק אין איר אייביגער רוה.

די נפטרת וועלכע האָט אויסגעהויבן איר לעצטען אָטעם אין דער היים פון איר באַרימטען זון, אונזער פריינט, קאונסעלאָר דייוויד קאָהן, איז ניט בלויז געווען אַן אייניצעלנע פערזאָן, אַ פיינער ביאַליסטאָקער פרויען־טיפּ, נאָר טאַקע אַ גאַנצע אינסטיטוציע. איר פרוכטבאַר לעבען איז געווען די פאַרבינדונג־לינק געשיכטע פון אונזער ערע ביאַליסטאָקער אין פּעטערסאָן, וואו עטעל קאָהן האָט מיט 35 יאָהר צוריק געגרינדעט די „ביאַליסטאָקער רעליף סאָסייעטי" און האָט אַנגעהאַלטען דעם אָמט פון פּרעזידענט פון דער ערשטער מינוט ביז איר לעצטען אָטעמצוג.

אַן אמת׳ע אָשת־חיל, אַ חכמנית און אַ בריה, אַ האַרציגע אידישע מאַמע, דורך־געדרונגען דערביי מיט די שיינע מידות פון צדקה און וואוילטעטיגקייט, האָט מרס. עטעל קאָהן, די פיאָנערין פון דער אַרגאַניזירטער ביאַליסטאָקער לאַנדסמאַנשאַפט אין פּעטערסאָן, איבערגעלאָזען אַ גוטען נאָמען און זעלטענעם רעקאָרד פון מעשים טובים. זי האָט אויך געהאָט גרויסע פאַר־דינסטען פאַר אונזער אינסטיטוציע, וואו זי איז געווען אייניע פון די אָנגעזעהענע דירעקטאָרינס. זי איז אויך געווען זייער אַקטיוו אין אַ צאָהל אַנדערע וויכטיגע אַרגאַניזאַציעס און אינסטיטוציעס.

מרס. קאָהן האָט אויסער איר גוטען נאָמען אויך איבערגעלאָזען אַ שיינעם דור קינדער, צו גאָט און צו לייט. אירע ביידע זין, לואיס און דייוויד, פאַרנעמען פראָמינענטע פלעצער אין דער אַלגעמיי־נער געזעלשאַפטליכקייט; דייוויד איז אַ נאַציאָנאַלע פיגור, אַן אַרביטריישאָן עקס־פערט אין שטרייט־פראַגען און קאָנפליק־טען צווישען קאַפּיטאַל און אַרבעט, און די רעגירונג פון לאַנד באָנוצט זיך מיט אים אַלס אַפּיציעלען פאַרמיטלער אין אַזעלכע אָנגעלעגנהייטען. ניט האָבענדיג קיין טעכטער, האָט מרס. קאָהן באַהאַנדעלט אירע שניר, ווי לייבליכע טעכטער, און באַקומען פון זיי, פונקט ווי פון אירע זין און אייניקלעך, די פיינסטע באַלוינונג פון „כיבוד אם".

צו דער לויה איז געקומען אַ גרויסער עולם, און אונזער אינסטיטוציע איז געווען פאַרטראָטען דורך אַן אָנגעזעהענער קאָמי־טע.

מיט עטעל קאָהן איז אַוועק אין דער אייביגקייט איינע פון די שענסטע טיפּען פרויען־כלל טוערינס פון דער אַלטער היים און פון דער אָרגאַניזירטער ביאַליסטאָקער פרויען־וועלט דאָ אין לאַנד.

הענע ווילנער־קאהן - פּאָגאָרעלסקי ע"ה, 76 יאָהר אַלט, געשטאָרבען אין לאָס אַנדזשעלעס, קאַליפ. דעם 23-טען יולי, 1956.

די נפטרת איז געווען די עלטסטע טאָכ־טער פון שמואל און חוה פּאָגאָרעלסקי, א בכבודיגע באַלעבאָטישע משפּחה אין ביאַליסטאָק אויף יוראָווצער גאס. דער

העניע ווילנער־קאהן פּאָגאָרעלסקי

טאָטע איז געווען א שיינער איד, און די מאַמע — א היימישע אשת חיל. הענע אַליין איז אויך געווען א גוטהאַרציגע פרוי, געשטיצט פאַרשידענע אידישע אינ־סטיטוציעס, געווען א ביישטייערין צו דעם יונייטעד דזשואיש וועלפּעיר באָארד, געהאָלפּען די „פיאָנערן פרויען" און אויך דעם ביאַליסטאָקער מושב זקנים אין ניו יאָרק.

די פאַרשטאַרבענע האָט איבערגעלאָזען א טאָכטער, ציפּי (מרס. קלארענס זעמעל), צוויי זין: דזשאָו קאהן און סאל קאהן, פינף אייניקלעך, 7 אור־אייניקלעך און 2 ברידער, מרדכי און אברהם פּאָגאָרעלסקי אין לאָס אַנדזשעלעס. מרדכי פּאָגאָרעל־סקי איז א באַוואוסטער געזעלשאפטלע־כער קולטור־טוער און שרייבער, וועמענס אויטאָביאָגראפּיע איז פּרעמירט געוואָרען דורך דעם אידישען וויסענשאפטלעכען אינסטיטוט. ער איז אויך א מיטאַרבע־טער פון אונזער „ביאַליסטאָקער שטימע".

גיטעל בלום, ע"ה, געשטאָרבען דעם 31-טען יולי 1956.

די פאַרשטאַרבענע איז געווען א האַר־ציגע פרוי, א גוטע נשמה, איבערגענגעבען מיט לייב און לעבען צו אונזער אינסטי־טוציע. זי איז געווען פון די עלטסטע שוועסטערס פון אונזער ליידים אָוקזיליע־רי, די שנור פון דעם באַוואוסטען כלל־טוער אין דער אמאליגער ביאַליסטאָק.

גיטעל בלום ע"ה

ר׳ משה בערעל, אָנפירער פון „לינת הצדק", וועלכער איז אגב אויך געווען די רעכטע האנט פון דר. יוסף חאזאנאוויטש ע"ה.

גיטעל בלום לאָזט איבער 5 געטרייע קינדער, איין טאָכטער און 4 זין, 6 אייניקלעך און 3 אוראייניקלעך. איר בת יחידה, בעלא גאסאף, איר צו לאַנגע לע־בעדיגע יאָהר, איז אַליין אויך א געטרייע שוועסטער פון אונזער ליידים אָוקזיליערי, וואו זי פלעגט קומען מיט איר מוטער צו אלע מיטינגען און אונטערנעמונגען.

טשאַרלס זאַלאָוויץ, ע"ה, געשטאָר־בען דעם 28-טען יולי, באַערדיגט אויף די קרקע פון די „ביאַליסטאָקער יאָנג מענס אסס'ן" אויף מאָנטיפיאָרע סעמעטערי.

איטקע-צירל בראקין ע"ה

מיט טיפען וויטיק אין האַרצען, מיט ליבע און גרעסטען יראת־הכבוד, דערמאָנען איך דיר, טייערע מאַמע, צו דעם 14-טען יאָרצייט זינט די נאַצי־מערדער האָבן דיין ריין און אומשולדיג לעבען ברוטאַל איבערגעריסען אין געטא אין ביאַליסטאָק.

דיין טאָכטער

חיה־פייגל בראקין־מעלאָמעדאָוויטש
און פאַמיליע

שיקאַגא, 1956.

דוד שמוקלער-קאַרלין ע״ה

דעם זומער, דעם 24־טען דזשון, 1956, איז אויפגעדעקט געוואָרען די מצבה איבער דעם קבר פון אונזער חשוב׳ען לאַנדסמאַן, מיטגליד און דאַנאָר, דוד שמוקלער־קאַרלין ע״ה. צו דער אויפדעקונג איז געקומען אַ עולם לאַנדסלייט, פריינט און פאַרעה־רער פון דעם נפטר, און עס איז אויפ־געפרישט געוואָרן דאָס לעבען און שאַפען פון פריינט קאַרלין, וועלכער איז אַוועק געריסען געוואָרען פלוצלונג, דעם 10־טען

דוד שמוקלער־קאַרלין ע״ה

יאַנואַר 1955 אין עלטער פון 58 יאָהר און האָט אַבער איבערגעלאָזען אויף דער וועלט אַ גוטען נאָמען און אַ ליכטיגען אַנדענק אין אַלעמענס הערצער.

דוד, אָדער דוד׳קע, ווי מען האָט אים פאַרצערטעלט גערופען אין דער אַלטער היים, איז געבאָרען געוואָרען ביי אַ פיינער באַלעבאַטישער משפחה אין ביאַליסטאָק. זיין פאָטער, אַ שיינער איד, אַ באַוואוסטער רעסטאָראַטאָר, ר׳ יוסף שמוקלער, איז גע־זוען גוט באַקאַנט אין שטאָט מיט זיין גרויסען פאַרנעהם. זיין מוטער, איטקע, איז געווען אַ גרויסע בריה, אַן אמת׳ע אשת חיל פון דעם היימישען שטייגער. אין זייער רעסטאָראַן אויף נאָוואָליפּיע פלעגען אַריינקומען סוחרים, אָנגעזעהענע געסט, א. א. וו.

דוד׳קע, אַ צופּיעשטשעטער און צו־באַלעוועטער אינגעל, האָט זיך געהאָדע־וועט אין וואויילטאָג, און עס האָט אים ניט געפעלט קיין פויגעל־מילך. ער האָט דערצו אויך געהאַט אַ פרייען רובעל אין קעשענע. אַרבעטען האָט ער ניט גע־דאַרפט. איז ער טאַקע געווען אַ לעבעדי־גער חברה־מאַן וואָס האָט ליב געהאַט צו פאַרברענגען מיט חברים און צו גע־ניסען פון עולם הזה, געווען זאָרגלאָז, פרייליך און מיט אַלעמען אַ „גוטער ברודער״.

אין יאָהר 1920 איז ער צוזאַמען מיט זיין יונגער, שיינער ווייבעל, נאָרמאַ, אַנ־געקומען קיין אַמעריקע, און דאָ האָט זיך פאָר אים די לאַגע און דאָס לעבען אויס־געשטעלט גאַנץ אַנדערש, ווי אין דער אַלטער היים. ער איז שוין מעהר ניט געווען קיין יחסן, נאָר געמוזט דורכמאַכען די שווערע „גרינע יאָהרען״, וואָס יעדער אימיגראַנט האָט אַדורכגעלעבט דאָ אין לאַנד באַלד נאָך דער ערשטער וועלט־מלחמה.

דאָס באַלעבאַטיש קינד, דער נאָכגעגע־בענער היימישער יונגערמאַנטשיק האָט דאָ אַנגעטראָפען אויף אַ שווערן האַרטנעקיגען שיקזאַל, אָבער ער האָט זיך ניט פאַרלאָ־רען. צום אַנהויב האָט ער געפּעדעלט מיט פרויען־אונטערווועש אין האַרלעם אויף דער 102־103 גאַס, אָבער מיט דער צייט האָט ער זיך אַרויפגעאַרבעט און איז געגאַנגען פון שטאַפּעל צו שטאַפּעל אַלץ העכער אויפן לייטער פון ערפאָלג. ווי יעדער פריש־אַריבערגעקומענער האָט ער דורכגעמאַכט קאַלטס און וואַרעמס. ער האָט זיך געוואָרפען פון איין אונטער־נעמונג צו אַ צווייטען.

פון דער נאָטור אַ ריזיקאַנט און אונטער־נעמער, און דערצו אַ קלוגער און דורכ־געטריבענער מענטש, האָט דוד שנעל אויפגעכאַפּט דעם דופק פון אַמעריקע, זיך אַריינטירט אין דעם לאַנד און זיינע אומבאַגרענעצטע געלעגענהייטען, און — דורך אַ צופאַל אַריין אין די ליקער ביז־נעס און אויך געמומען האַנדלען מיט ריעל עסטעיט. עס איז אים אַוועק „מיט די פוטער אַרויף״, ער האָט אָפּגעגליקט און איז געוואָרען אַ גביר. ער פלעגט קויפען און פאַרקויפען די גרעסטע בנינים אין באַטרעף פון שוועדישע הונדערטער טוי־זענטער דאָלער.

אין דייוויד שמוקלער־קאַרלין האָט זיך געמערקט די מזל־ברכה פון אַמעריקע, דאָס לאַנד פון אומבאַגרעניצטע מעגליכ־קייטען, וואו אַן אַריבערגעקומענער יונ־גערמאַנטשיק, וועלכער האָט אין דער היים געהאַט פון אַלעם גוטען, האָט דאָ געמוזט דורכמאַכען די „מיל״ פון זיג־זאַגען, אַרויף און אַראָפּ, ביז ער האָט אַרויפגעקלעטערט אויפן העכסטען שטאַפּעל פון הצלחה. דאָס איז דער פאַל פון דעם „סעלף מעיד מען״ אין קאָלומבוס׳עס גאָלדענער מדינה.

דוד איז אין פּריוואַטען לעבען געווען אַ שטילער, באַשיידענער מענטש, שטענ־דיג מיט אַ שמייכעל אויפן פּנים, געלאַסען און רוהיג, זיך קיינמאָל ניט אויפגערעגט, דערצו איז ער געווען אַ מזג טוב, קיינמאָל קיין טובה ניט אָפּגעזאָגט, געהאָלפען מיט אַ בריי־טער האַנט, אָבער אָן טומעל, אָן גלעקער, אָן פובליסיטי; ער האָט געהאַט אין זיך די אידישע מידה פון דעם אמת׳ן מתן בסתר.

מיט אומגעפעהר 10 יאָהר פאַר זיין טויט איז אַוועק פון דער וועלט זיין יונגע, שיינע פרוי נאָרמאַ (נחמה), וועלכע ער האָט זייער ליב געהאַט און זי פאַרגעטערט. ער האָט אויף איר נאָמען געגרינדעט אַ פונדיישאָן צו שטיצען אָרימע יתומים, קרבנות פון דער מלחמה, און ער האָט אויך פאַראייביגט איר נאָמען אויפן טאַפּעל פון אונזער האָום.

דוד קאַרלין איז געשטאָרבען פלוצלונג, אומגעריכט און ער האָט איינגעהילט אין טרויער ניט בלויז זיין אייגענע משפחה, 2 פאַרהיראַטע פיינע זין, מאָרטאָן און דזשאָזעף, 2 ברידער, בעני און סעם, 2 שוועסטער, רייטשעל אַקערמאַן און סאַניע וואָלאָס, וועלכע איז די פרוי פון אונזער חשוב׳ען מיט גליד און טויער, מיילאַך וואָ־לאָס, נאָר אויך אונזער גאַנצע לאַנדס־מאַנשאַפט. ער האָט אויך איבערגעלאָזען 7 איניקלעך.

זאָל דערביי דערמאָנט ווערען, אַז צווי־שען די צוויי זין, מאָרטאָן אור דזשאָזעף, הערשט אַ וואונדערבאַרע האַרמאָניע. מאָרטאָן, דער בכור, האָלט אָן דעם טאַטנס טראַדיציעס, און דזשאָזעף געהט מיט אים אין שפּאַן מיט גרויס דרך־ארץ און רעספּעקט, ווי עס פאַסט פאַר אַ בא־ציהונג פון אַן אינגערען ברודער צו אַן עלטערען. ביידע ברידער זיינען פיינע דאָנאָרס צו אונזער ביאַליסטאָקער צענטער און מושב זקנים.

ד. ס.

שרה נעלמאַן, ע״ה, 85 יאָר. געשט. דעם 6־טען אויגוסט. די נפטרת איז געווען אַ גאַטספּאָרטיגע פרוי פון דעם אַלטען דור. זי לאָזט איבער אַ פיינעם דור פון קינדער און קינדס־קינדער. איר משפחה געלמאַן־סטיין, זיינען געטרייע מיטגלידער פון אונזער אינסטיטוציע.

אונזער ליבע שוועסטער

מרס. מיימי ראָזענטהאַל

און פאַמיליע

וויים-פּרעזידענטין פון אונזער אינסטיטוציע

וויבשען צום נייעם יאָהר אַלע פריינד, לאַנדסלייט און אַלע אידען
געזונט, פרייד און גליק.

מר. און מרס. נייטען לוטענבערג

און פאַמיליע

◈

וויבשען אַלע זייערע קרובים, פריינד און
לאַנדסלייט אַ סך גליק און געזונט
צום נייעם יאָהר.

מר. און מרס. פּאָל שאַכטע

און פאַמיליע

◈

וויבשען זייערע צאָהלרייכע פריינד, לאַנדסלייט
און אַלע אידען אויף דער גאַנצער וועלט געזונט,
גליק און פרייד צום נייעם יאָהר.

מר. חערי נודמאַן

שיקט זיינע בעסטע וואונשען צו דער משפּחה,
צו אַלע גאַניאַנדז-טערעסטינער לאַנדסלייט
און אַלע אידען צום נייעם יאָר.

מר. און מרס. סעמועל וויסבערג

קינגסטאָן, ניו-יאָרק

וויבשען זייערע קרובים, פריינד ,לאַנדסלייט און אַלע
אידען אַ פרייליכען נייעם יאָהר.

אונזערע חשוב׳ע פריינד

מר. און מרס. דזשייקאָב קאָהן

און פאַמיליע

פרעזידענט פון ביאַליסטאָקער צענטער און מושב זקנים

שיקען זייערע בעסטע וואונשען צו אַלע לאַנדסלייט און צו

כלל ישראל פאַר געזונט, פרייד און אמת׳ן גליק

צום נייעם יאָהר.

אונזער עהרן־פרעזידענט

מר. און מרס. באַרנעט קעם

און פאַמיליע

ווינשען זייערע פריינד און אַלע אידען געזונט
און פרייד צום נייעם יאָהר.

אונזער חשוב׳ער טרעזשורער

מר. און מרס. לואים דייוויס

און פאַמיליע

ווינשען צום נייעם יאָר אַלע לאַנדלייט
און דעם גאַנצען כלל ישראל

אַ שנת חיים ושלום ברכה והצלחה

אונזער עהרן וויס־פרעזידענט

מר. און מרס. בעק מעדאָו

און פאַמיליע

ווינשען אַלע פריינד און אַלע אידען צום נייעם יאָר
אַ כתיבה וחתימה טובה

אונזערע טראַסטיס

מר. און מרס. ווילליאַם קאָהן

און פאַמיליע, ברוקלין

ווינשען אַ גוטען, געבענשטען נייעם יאָהר צו אַלע
זייערע פריינד און כלל ישראל.

אונזער וויים-פּרעזידענט

מר. און מרס. וויליאַם ווינער

און פאַמיליע

פּעטערסאָן, נ. דזש.

ווינטשען אַלע פּריינד און אַלע אידען א גוטען געזונטען נייעם יאָהר.

מר. און מרס. דוד קראָווטש

און משפּחה

באַגריסען אַלע קרובים, פּריינד און אַלע אידען צום נייעם יאָר.

מר. און מרס. אלפּרעד כהן

און פאַמיליע

קליוולאַנד, א.

ווינשען זייערע פּריינט, לאַנדסלייט און כלל ישראל
א אמת'ע כתיבה וחתימה טובה

ביאַליסטאָקער פּיינטערס קלאָב

ניו-יאָרק

באַגריסט אַלע מיטגלידער און זייערע פאַמיליעס,
אַלע לאַנדסלייט און אַלע אידען
צום נייעם יאָהר.

מר. און מרס. וויליאַם סמיטה

און פאַמיליע

שיקאַגא

ווינשען אַלע פּריינד און דעם גאַנצען כלל ישראל
א שנת חיים ושלום, גזעזונט און גליק.

מר. און מרס. לואים ווינער

און פאַמיליע

פּעטערסאָן, נ. דזש.

אונזערע בעסטע וואונשען צום נייעם יאָהר צו אונזערע אַלע פּריינד און צו אַלע אידען אומעטום.

מר. און מרס. מייער דושאַקאַבי

און פאַמיליע

ווינשען צום נייעם יאָר זייערע פּריינד, לאַנדסלייט און אַלע אידען א שנת ברכה והצלחה.

מר. און מרס. הערי פּאָל

און פאַמיליע

ברוקלין

באַגריסען צום נייעם יאָר אַלע זייערע קרובים, פּריינד און דעם כלל ישראל און ווינשען אַלעמען א יאָר פון כל טוב.

מר. און מרס. הערבערט סמיט

און קינדער

ווינשען צום נייעם יאָר אַלע לאַנדסלייט און פּריינד
א שנת חיים ושלום.

אונזערע פּריינד

מר. און מרס. ראובן פישער

ווינשען זייערע קרובים, די מיטגלידער פון קאטערס קלוב
און דעם גאַנצען כלל ישראל א גזעזונטען
פּריילעכען נייעם יאָר.

מר. און מרס. משאַרלז מאַראַנץ
און פאַמיליע

ווינשען צום נייעם יאָר זייערע אַלע פריינד און לאַנדסלייט
אַ כתיבה וחתימה טובה.

מר. און מרס. סעם נאָוויק

ווינשען אַלע קרובים, פריינד און כל ישראל
אַ שנת חיים ושלום.

מר. און מרס. איזאַדאָר לעף
און פאַמיליע

שיקען זייערע האַרציגע באַגריסונגען און בעסטע וואונשען צו זייערע פריינד, די מיטגלידער פון דער אידישער בוטשער יוניאָן, די ביאַליסטאָקער לאַנדסלייט און צו אַלע אידען צום נייעם יאָר.

מר. און מרס. סאָל סלייוועז
און משפחה

שיקען זייערע ברכות צו אַלע פריינד און צום כלל ישראל
צום נייעם יאָר.

מר. און מרס. לואים נייבעל
שיקאַגאָ, אילל.

ווינטשען אַלע זייערע לאַנדסלייט, פריינט און כלל ישראל
אומעטום אַ כתיבה וחתימה טובה.

מר. און מרס. איזראַעל קאַגאַן
און די קינדער

ווינשען צום נייעם יאָר אַלע לאַנדסלייט אַ געזונטען,
געבענשטען יאָר פון כל טוב.

מר. און מרס. לואים נערבער
און פאַמיליע
(שיקאַגאָ)

שיקען זייערע בעסטע וואונשען צו אַלע פריינד
און צו אַלע אידען צום נייעם יאָר.

מר. און מרס. עלי גוראַלסקי

שיקען זייערע בעסטע וואונשען צום נייעם יאָר צו אַלע
פריינד און צום כלל ישראל.

מר. און מרס. ווילליאַם קאַהען
און פאַמיליע

14 מאַרטענס פל., מאנט ווערנאָן, נ. י.

מיר באַגריסן אונזער משפחה און אַלע אידען צום נייעם
יאָר און ווינשען אַלעמען אַ שנת חיים ושלום.

מר. און מרס. דייוויד שומאַן
שיקאַגאָ, אילל.

ווינטשען אַ גליקליכען געזונטען נייעם יאָר צו אַלע
פריינט, לאַנדסלייט און כל ישראל

מר. און מרס. זעליג נײדאָרף
און פאַמיליע

וואַלי סטרים, לאַנג אײלאַנד

ווינשען זייערע קרובים, פרײַנד און לאַנדסלייט פון נאָהענט
און ווײַט געזונט און פרייד צום נייעם יאָר.

מר. און מרס. סעם נײדאָרף
און פאַמיליע
לאָס אַנדזשעלעס

זוינשען זייערע קרובים און לאַנדסלייט אומעטום
א שנת חיים ושלום.

מר. און מרס. סעם נײדאָרף
און פאַמיליע
ניו יאָרק

ווינשען זייער משפּחה און אַלע לאַנדסלייט איבער דער
גאַרער וועלט א כתיבה וחתימה טובה.

מר. מאָרים שוואַרץ
און פאַמיליע, ברוקלין

לשנה טובה תכתבו ותחתמו!

אַלע פרײַנד, באַקאַנטע און ביאַליסטאָקער לאַנדסלייט,
ווי אַלע אידען בכלל, ווינשען מיר א געזונט יאָר
מיט פרנסה בכבוד.

מר. און מרס. אַדאָלף העלער
און פאַמיליע

ווינשען צום נייעם יאָהר זייערע קרובים, אַלע לאַנדסלייט
און אַלע אידען
א שנת חיים ושלום, א כתיבה וחתימה טובה.

מר. סאל בינדלער
מר. און מרס. ראובן בינדלער
און זייערע פאַמיליעס

שיקען זייערע האַרציגע ברכות צו אַלע זייערע פריינט,
לאַנדסלייט און צו אַלע אידען פאַר
א כתיבה וחתימה טובה.

מר. און מרס. סעם לובעטסקי
דעטראָיט

זייער טאָכטער, **איידעם** און די **אייניקלעך**, ווינשען
אַלע פריינט און לאַנדסלייט
א געזונטען און פרעהליכען יאָהר.

מר. איזראַעל קאַהן
און פאַמיליע
1 יוניאָן סקווער, נ. י.

שיקט זיינע ברכות צום נייעם יאָהר צו אַלע פריינט,
לאַנדסלייט און אַלע אידען.

מר. אַלעקסאַנדער מאַרגענשטערן
ניו-יאָרק

ווינשט זיין משפּחה און אַלע אידען
א גוטען, גליקליכען נייעם יאָהר.

מר. דושיקאָב פאָזנער
וויים-פּרעזידענט פון ביאַליסטאָקער צענטער

שיקט זיינע האַרציגע גרוסען און גוטע וואונשען צום
נייעם יאָהר צו אַלע זיינע פריינט, באַקאַנטע
און צו אַלע לאַנדסלייט.

אונזער חשובער פריינד און וויים-פרעזידענט

מר. דיוויד לובין

ווינשט אַ גוטען געבענשטען נייעם יאָר אַלע זיינע פריינד, אַלע לאַנדסלייט און אַלע אידען.

ישראל מינעס

און פאַמיליע

פרעזידענט פון ביאַליסטאָקער סאָשעל קלוב פון שיקאַגאָ

שיקט זיינע בעסטע וואונשען צום נייעם יאָהר צו אַלע פריינד, לאַנדסלייט און כל ישראל.

מר. און מרס. לעאָן סטאָלער

און פאַמיליע

ניו יאָרק

ווינשען אַ גוטען, געזונטען און פרייליכען נייעם יאָר, אַלע פריינד, די סאָקאָלקער און ביאַליסטאָקער לאַנדסלייט, און אַלע אידען איבער דער גאַנצער וועלט.

אונזער ליבע לאַנדספרוי און מיטגליד

פרידע ראָטהבערג

פון „פיין מעאָר", ליבערטי, נ. י.

PINE MANOR, LIBERTY, N. Y.

ווינשט אַלע פריינד, פאַטראָניזירס און כל ישראל אַ כתיבה וחתימה טובה.

די ביאַליסטאָקער היסטאָרישע געזעלשאַפט

ווינשט אַלע לאַנדסלייט און אַלע אידען אַ כתיבה וחתימה טובה

מר. און מרס. ידידיה האַמבורג

און זין

ווינשען אַלע פריינט, לאַנדסלייט און כל ישראל **אַ כתיבה וחתימה טובה צום נייעם יאָהר.**

אַ פריינט פון

מר. און מרס. סעם שאַפּירא

שיקט זיינע ברכות צו אַלע אידען צום נייעם יאָר פאַר געזונט, פרייד און גליק.

מר. און מרס. מאָרים שאַבאַד

(כאַבאַצקי)

ווינשען זייערע משפחות און אַלע לאַנדסלייט אַ גוטען, גליקליכען נייעם יאָר.

מר. און מרס. הערי קייזען

און פאַמיליע

מיאַמי ביטש, פלאָרידע

ווינשען זייער משפחה, אַלע לאַנדסלייט און כל ישראל, געזונט, גליק און פרייד צום נייעם יאָר.

בערענשטיין בראָדערס

גראָסערס

15 סאָפאָלק סטריט, ניו־יאָרק

ווינשען זייערע קאָסטאָמערס און אַלע אידען אַ כתיבה וחתימה טובה

אונזערע וויים-פרעזידענטן

מר. און מרס. סאל ווינער

און פאַמיליע

ווינשען א גוטען, געבענשטען נייעם יאָר מיט פיל פרייד צו זייערע אלע פריינד און אלע לאַנדסלייט.

מר. און מרס. מאַקס מישקאָף

און פאַמיליע

ווינשט אלע לאַנדסלייט איבער דער גאַנצער וועלט א געזונטען און גליקליכען יאָהר.

מר. און מרס. דושעק גאַרדאָן

און פאַמיליע

ווינשען זייערע קרובים, פריינד און די ביאַליסטאָקער לאַנדסלייט, א שנת חיים ושלום, א יאָהר פון לעבען, געזונט און גליק.

דר. און מרס. האָוארד גאַרדאָן

און פאַמיליע

באַגריסען זייערע פריינד און אלע אידען צום נייעם יאָהר.

מר. און מרס. הערי גאַרדאָן

און פאַמיליע

ווינשען צום נייעם יאָהר זייערע פריינד און אלע לאַנדסלייט געזונט און גליק.

מר. און מרס. סעם מיינעם

ווינטשען אלע פריינד און מיטגלידער פון קלוב מיט זייערע פאַמיליעס און אלע אידען בכלל, א געזונט צופרידען יאָהר.

מר. און מרס. סעם ליז

און פאַמיליע

פרעזידענט פון „קלוב ביאַליסטאָקער פריינט"

ווינטשען אלע פריינט און די ביאַליסטאָקער יאטען א כתיבה וחתימה טובה.

מר. און מרס. אַרטשי ליז

און משפּחה

שיקען זייערע בעסטע וואונטשען פאַר א נייעם, גליקליכען יאָר צום גאַנצען כלל ישראל.

מר. און מרס. גרשון נעריגג

און פאַמיליע

ווינשען די משפּחה און פריינד, אלע לאַנדסלייט און דעם כלל ישראל אומעטום, א שנת חיים ושלום,

א כתיבה וחתימה טובה.

קלוב „ביאַליסטאָקער פריינט"

באַגריסט אלע מיטגלידער מיט זייערע משפּחות אלע לאַנדסלייט און אלע אידען און ווינשט זיי

א כתיבה וחתימה טובה

מר. און מרס. דושיק לאַנדסמאַן

און פאַמיליע

ווינשען אַלע פריינד און לאַנדסלייט צום נייעם יאָהר

געזונט, גליק און פרייד

מר. און מרס. דייוויד ה. מיערסאָן

און פאַמיליע

לאָס אַנדזשעלעס, קאַליפאָרניע

ווינשען אַלע זייערע פריינד, לאַנדסלייט און אַלע אידען
געזונט און הצלחה צום נייעם יאָהר.

מר. און מרס. ס. מאַלאַך

און פאַמיליע

לאָס אַנדזשעלעס, קאַליפ.

שיקען זייערע גליק-ווונשען צום נייעם יאָהר
צו אַלע זייערע פריינד און לאַנדסלייט
איבער דער גאַנצער וועלט.

מר. און מרס. נ. נאַטאָוויטש

און פאַמיליע

מעטוטשען, ניו־דזשוירזי

ווינשען צום נייעם יאָר זייערע פריינד און לאַנדסלייט
געזונט, פרייד און גליק.

אַסוואַלד טרילינג

פאַסאַדינאַ, קאל.

ווינשט צום נייעם יאָהר אַלע פריינד און אַלע אידען
אומעטום אַ שנת חיים ושלום.

די פאַמיליע נעלמאַן

פון ניו חייד פאַרק, ל. א.

שיקען זייערע ברכות און גוטע ווונשען צום נייעם יאָהר
צו אַלע זייערע פריינד און דעם כלל ישראל.

איסאַק און מאַלי ריבאַלאָווסקי

(ר י י ב ע ל)

ווינטשען זייער פאַמיליע, אַלע פריינט און לאַנדסלייט
א געזונט און געבענטשט יאָהר

לשנה טובה תכתבו ותחתמו!

מר. און מרס. הערי אַגוש

און פאַמיליע

ווינשען צום נייעם יאָר אַלע לאַנדסלייט און דעם
כלל ישראל געזונט, פרייד און כל טוב.

Greetings . . .

A. WEINSTOCK

Canned ''SATMAR'' Meats

Meat and Provisions

124 Lee Avenue Brooklyn 11, N. Y.

TRafalgar 5-1258

די ביימאַן פאַמיליע

מר. און מרס היימאַן ביימאַן
מר. און מרס. אברהם ביימאַן
מר. און מרס. הערי ביימאַן
מר. און מרס. סעמ ביימאַן
מר. און מרס. מאָריס ביימאַן

שיקען זייערע האַרציגע באַגריסונגען און גוטע ווונשען
צו אַלע לאַנדסלייט און צו אַלע אידען.

די גאַרדען קאַפעטעריע

165 איסט בראָדווי, ניו־יאָרק

ווינשט אַלע קאַסטאַמערס, די ביאַליסטאַקער לאַנדסלייט
און דעם גאַנצן כלל ישראל

אַ כתיבה וחתימה טובה

מיר לאַדען איין אַלעמען אין אונזער פלאַץ, וואו די
גאַנצע אידישע אינטעליגענץ קומט עסען.

THE GARDEN CAFETERIA

A. Metzker, Prop.

165 EAST BROADWAY NEW YORK CITY

ביאַליסטאָקער לוידים אָוקוילערי

228 איסט בראָדוויי, ניו־יאָרק

זוינשט אַלע שוועסטער און זייערע פאַמיליעס,
אַלע לאַנדסלייט און אַלע אידען אַ גוטען,
געזונטען און גליקליכען נייעם יאָר.

ביאַליסטאָקער ברענטש 88, א. ר.

ניו־יאָרק

מיר באַגריסען אונזערע מיטגלידער און פרייַנד
און אַלע לאַנדסלייט צום נייעם יאָהר.

בראַנקס ליג פון ביאַליסטאָקער האָום

אונזער האַרציגע באַגריסונג צו אַלע אונזערע
שוועסטער און לאַנדסלייט צום נייעם יאָהר.

ביאַליסטאָקער יאָנג מענס אסס׳ן

ניו־יאָרק

צום נייעם יאָהר ווינשען מיר אונזערע
אַלע מעמבערס און אַלע אידען
אַ כתיבה וחתימה טובה

אינד. ביאַליסטאָקער בראָדערלי לאָו אַסאָסיאייישאַן

ניו־יאָרק

מיר שיקען אונזער באַגריסונג צו אונזערע
מיטגלידער און צו אַלע אידען
צום נייעם יאָהר.

ביאַליסטאָקער אונטערשטיצונגם פאַראיין „סומך נופלים״

מיר ווינשען אַלע ברידער מיט זייערע
פאַמיליעס און אַלע לאַנדסלייט בכלל
אַ שנת חיים ושלום

ביאַליסטאָקער בריקלייערס אַסס׳ן און די סיסטערהוד

ניו־יאָרק

צום נייעם יאָהר וואָס קומט, ווינשען מיר אַלע מעמבערס
און דעם גאַנצען כלל ביאַליסטאָקער
אַ כתיבה וחתימה טובה

ביאַליסטאָקער קאַטערס קלאַב

מיר באַגריסען אונזערע מיטגלידער און פרייַנד
און אַלע לאַנדסלייט צום נייעם יאָהר.

ביאַליסטאָקער אונט. פאַראיין

ברוקלין

מיר שיקען אונזערע ברכות צו אַלע אונזערע מעמבערס
און צו אַלע אידען צום נייעם יאָהר.

ווימאַקא־ליטעווסקער ברודערליכער אונטערשטיצונג פאַראיין

ווינשט אַלע ברידער און זייערע פאַמיליעס און אַלע
אידען איבער דער וועלט אַ כתיבה וחתימה טובה

ביאַליסטאָקער רעליף סאָסייעטי פּעטערסאָן, נ. דוש.

*

מיר ווינשען צום נייעם יאָר אַלע אונזערע טוער מיטגלידער, אַלע פריינד און דאָנייטאָרס און אַלע אונזערע לאַנדסלייט פון בוידע זייטען ים

אַ געזונטען און גליקליכען יאָר

מיר דאַנקען אַלעמען וואָס האָבען געהאָלפען אין אונזער אַרבעט.

ביאַליסטאָקער בענעוו. סאָסייעטי אין מילוואָקי

מיר שיקען אונזער באַגריסונג צו אַלע אונזערע מיטגלידער און לאַנדסלייט און צו אַלע אידען צום נייעם יאָר. **זאָל דער יאָר וואָס קומט איצט אָן, ברענגען ישועות ונחמות צו אונזער גאַנצען כלל ישראל.**

הערמאַן ל. און פּאָולין פרידבערג

און זייערע זין:

דר. סידני פרעד־באָרג, שנור אָדריע און קינדער: ניקאָלאַס, אנדריו און זשיל־דעבאָראַ; ראָבערט פרעד־באָרג, שנור עטהעל און קינדער: קריסטינאַ־נאַן, ליסאַ אוועריק; פּראָפ. מאַטיו פרעד־באָרג, שנור מאַרגאָט און טאָכטער אַנזשעלאַ־סינטיאַ.

שיקען ברכות צום נייעם יאָר צו אַלע לאַנדסלייט, פריינט און צו כל ישראל פּאַר אַ שנת חיים ושלום.

ביאַליסטאָקער אייד סאָסייעטי דעטראָיט

ווינשט אַלע אידען פון דער גאַרער וועלט

אַ געזונטען און גליקליכען יאָר

ביאַליסטאָקער סאָשעל קלאָב
ברוקלין, נ. י.

ווינשט אַלע מעמבערס און זייערע פאַמילייעס, אַלע לאַנדסלייט און אַלע אידן אַ שנת חיים ושלום.

גאַניאָנדס־טרעפּטינער יאָנג פריעמדס

ווינשען אַלע מיטגלידער און זייערע פאַמיליעס ווי אויך אַלע אידען, אַ גוטען, געבענשטען נייעם יאָר פון געזונט און פרייד.

ביאַליסטאָקער ברענטש 133, א. ר.
פילאַדעלפיע

אונזערע האַרציגסטע באַגריסונגען און גוטע וואונשען צו אַלע אונזערע מיטגלידער און אַלע אידען צום נייעם יאָר.

ביאַליסטאָקער פאראיין אהבת אחים
ניו יאָרק

מיר ווינשען אַלע ברידער און אַלע אידן צום נייעם יאָר, געזונט און גליק.

ביאַליסטאָקער ברענטש 256, א. ר.
נוארק נ. דוש.

מיר ווינשען צום נייעם יאָר אַלע אונזערע פריינד, מעמבערס און אַלע לאַנדסלייט. אַ געזונטען און גליקליכען יאָר.

רוזוועלט ברענטש 202, א. ר.
נוארק, נ. דוש.

ווינשט אַלע מיטגלידער מיט זייערע פאַמיליעס און אַלע אידען בכלל אַ גוטען, צופרידענעם נייעם יאָר.

ביאַליסטאָקער ליידים אָוקזילערי שיקאַגאָ

פּיל גליק, געזונט און פּרייד, ווינשען מיר אונזערע שוועסטער, פּריינד און לאַנדסלייט צום נייעם יאָהר

ביאַליסטאָקער סאָשעל קלאָב שיקאַגאָ

מיר שיקען אונזערע האַרציגע באַגריסונגען צו אַלע מיטגלידער און אַלע לאַנדסלייט צום נייעם יאָהר

Greetings from . . .

JACK SIEGMAN, Inc.
Fruits and Vegetables

500 Grand Street — New York City
GRamercy 5-8057 — ORegon 9-4385

Compliments from . . .

CENTRAL COAT, APRON
& LINEN SERVICE, Inc.

514 West 49th Street — New York City
JUdson 6-0400

PRIME PAPER CORP.

70-72 Wooster Street — New York City
CAnal 6-4073

Greetings from . . .

KAPLAN BROTHERS
BLUE FLAME CORPORATION
New and Used Gas Ranges

523 West 125th Street — New York, N. Y.
MOnument 2-6990 - 1

MR. & MRS. MORRIS ESTON
and Family

Extend their New Year greetings to all their friends and members of the institution

Greetings from . . .

A FRIEND
of the
Bialystoker Home

Greetings and Best Wishes . . .

for a

HAPPY and PROSPEROUS NEW YEAR

MR. & MRS. ABE NOVICK

320 WEST END ROAD

South Orange, N. J.

ביאַליסטאָקער ברענטש 142
אַרבעטער רינג
פּעטערסאָן, נ. דזש.

אונזערע בעסטע וואונשען צו אַלע אונזערע פרײַנד און מיטגלידער און צו אַלע אידען צום נייעם יאָר.

ביאַליסטאָקער ברענטש 121
אַרבעטער רינג
פּעטערסאָן, נ. דזש.

מיר ווינשען אַ גוטען, געזונטען יאָר צו אַלע אונזערע מעמבערס און די לאַנדסלייט איבער דער גאַנצער וועלט.

יאָנג ווימען אייד סאָסייעטי
אָוו מינסק

וינשט צום נייעם יאָר אַלע שוועסטערס, פרײַנד און אַלע אידען אַ שנת חיים ושלום.

באַגריסונגען פון פריינד און לאַנדסלייט צום נייעם יאָהר

(לויט'ן אלף בית)

— א. —

מר. און מרס. לואיס אַבעלאָף
מיאַמי, פלאָרידאַ

ווינשען אַ גוטען, געזונטען נייעם יאָר צו אַלע פריינד און אַלע אידען.

מר. און מרס. וויליאַם אייבראַמסאָן
און פאַמיליע

שיקען זייערע בעסטע וואונשען צו אַלע קרובים, פריינד און אַלע אידען צום נייעם יאָר.

מר. און מרס. פיליפ אַבראַמאָוויץ
און פאַמיליע

ווינשען אַלע קרובים און פריינד צום נייעם יאָר א כתיבה וחתימה טובה.

מר. און מרס. א. ז. אטענשטיין
און פאַמיליע

ווינשען אַ גוטען געבענטשטען יאָר צו אַלע זייערע פריינד און לאַנדסלייט ווי אויך צום גאַנצען כלל ישראל.

מר. און מרס. סעם אָגוש
און פאַמיליע

ווינשען צום נייעם יאָר אַלע זייערע פריינד און לאַנדסלייט אַ גמר חתימה טובה.

מרס. פלאָראַ אַשערסאָן
און פאַמיליע

מיר ווינשען אונזערע קרובים, אַלע אונזערע פריינד און לאַנדסלייט אַ שנת חיים ושלום, ברכה והצלחה.

מר. און מרס. מאַקס אָסטרינסקי

ווינשען אַלע פריינד און לאַנדסלייט און אַלע אידען אַ גוטען און געזונטען נייעם יאָר.

מר. און מרס. א. ה. אַשין
גריניטש, קאַנ.

ווינשען דער משפחה און אַלע אידען אכתיבה וחתימה טובה.

מר. און מרס. בענעט אַראָנאָווסקי
און פאַמיליע

שיקען זייערע גוטע וואונשען צו דער משפחה און צום כלל ישראל.

מרס. פרידע אָזדער

ווינשט אַלע ביאַליסטאָקער לאַנדסלייט און אַלע אידען אַ כתיבה וחתימה טובה.

מר. און מרס. לואיס אייזאַק
און פאַמיליע

ווינשען אַלע פריינד, לאַנדסלייט און דעם ביאַליסטאָקער צענטער און מושב זקנים אַ יאָר פון געזונט און פרייד.

מרס. עטעל אַדלער
און פאַמיליע

ווינשען אַלע פריינד, משפחה און לאַנדסלייט אַ גוטען געבענטשטען יאָר.

מר. טשאַרלז אָלסטיין
און פאַמיליע, ראקוויל סענטער

ווינשען אַלע זייערע פריינד און לאַנדסלייט אַ כתיבה וחתימה טובה.

י. אַשין און פאַמיליע
נואַרק, נ. דזש.

ווינשען זייערע אַלע פריינד, לאַנדסלייט אַלע אידען אַ גוטען און גליקלייכען יאָר.

מר. און מרס. איזראַעל אַנעש
און פאַמיליע

ווינשען אַלע פריינד, לאַנדסלייט און די מעמבערס פון ברענטש 88 א. ר. אַ כתיבה וחתימה טובה.

מר. העריס אַטענשטיין
און פאַמיליע, ברוקלין

ווינשען זייערע פריינט, לאַנדסלייט און אַלע אידען א גליקליכען נייעם יאָר.

מר. פיליפ אָרלין
און פאַמיליע

ווינשען זייערע קרובים און אַלע ביאַליסטאָקער לאַנדסלייט און אַלע אידען אַ כתיבה וחתימה טובה.

מר. מייער אָלשען
און פאַמיליע, ברוקלין

ווינטשען אַלע לאַנדסלייט און אַלע אידען אַ נייעם, געזונטען און פרייליכען יאָר.

חאַשקע אָסטראָוו

שיקט אירע ברכות צו אַלע אידען צום נייעם יאָר.

מרס. עני אָגולניק
און קינדער

ווינשען אַלע זייערע פריינד און לאַנדסלייט — פיל גליק צום נייעם יאָר.

מר. און מרס. דעניעל אַלעקסאַנדער
און פאַמיליע, שיקאָגאָ

שיקען זייערע גליקוואונשען און גרוסען פאָר אַ נייעם, גוטען געבענטשטען יאָר צו אַלע זייערע פריינד און לאַנדסלייט.

מר. איזראַעל אַטלאַס
און פאַמיליע

ווינשען אַ כתיבה וחתימה טובה אַלע פריינד און אַלע אידען צום נייעם יאָר.

— ב. —

מר. און מרס. לואיס בלומענסטאָק
און פאַמיליע
פרעז. וואַרשעווער האָום

ווינשען אַלע אידען א גוטען און געבענטשטען יאָר.

שרה און יודל באָרנשטיין
און פאַמיליע

שיקען זייערע בעסטע וואונשען צו אַלע קרובים און אַלע אידען צום נייעם יאָר.

מר. ה. בערעזינסקי
האַוואַנא, קובאַ

ווינשט זיין משפּחה, אַלע ביאַליסטאָקער לאַנדסלייט און פריינט אַ כתיבה וחתימה טובה.

מרס. פייגעל ברעסלאָו
און פאַמיליע, מאַנטיסעלאָ, נ. י.

ווינשען אַלע זייערע קרובים, פריינט און לאַנדסלייט און אַלע אידען אומעטום אַ כתיבה וחתימה טובה צום נייעם יאָר.

מר. איזידאָר בראש
לאָס אַנדזשעלעס

ווינשט אַלדאָס גוטס צו אַלע פריינט און אַלע אידען צום נייעם יאָר.

מר. און מרס. עני ביילים
מיאַמי ביטש

ווינשען זייער משפּחה און אַלע פריינד און לאַנדסלייט אַ גליקליכען, פריילעכען נייעם יאָר.

מרס. סיידי בעקער
און פאַמיליע

ווינשט אירע קינדער און אַלע לאַנדסלייט אַ כתיבה וחתימה טובה.

מר. לואיס בראַדמאַן

שיקט זיין נייַ־יאָר באַגריסונג צו אַלע לאַנדסלייט און צום גאַנצען אידישען פאָלק.

מיס דאָרא בייקאָווסקי

ווינשט איר פאַמיליע און אַלע לאַנדסלייט און אַלע אידען אַ גוטען יאָר.

מרס. מינע בורשטיין
און פאַמיליע

ווינשט פיל גליק און פרייד צו אַלע לאַנדסלייט און אַלע אידען.

מר. און מרס. נייטען ברעסקין

ווינשען אַלע אידען אַ גליקליכען נייעם יאָר.

מר. אב. בענעדאן

ווינשט אַלע לאַנדסלייט און דעם גאַנצען כלל ישראל אַ כתיבה וחתימה טובה.

מר. ע. מ. בריל
פענסאקאלא, פלאָרידאַ

באַגריסט צום נייעם יאָר אַלע פריינט און אַלע לאַנדסלייט און ווינשט זיי אַ כתיבה וחתימה טובה.

מרס. פעני בענדרימער
און פאַמיליע

ווינשען זייערע פריינד און לאַנדסלייט און אַלע אידען אַ גוטען, געבענטשטען יאָר פון כל טוב.

— ג. —

מרס. גאָסי גאָרדאָן
און פאַמיליע, ברוקלין

ווינשען צום נייעם יאָר זייער משפּחה און אַלע ברידער פון ביאַליסטאָקער בריקלייערס אסס׳ן, און אַלע לאַנדסלייט אַ שנת ברכה והצלחה.

מר. און מרס. דזש. גומבינער
און פאַמיליע

ווינשען אַלע פריינד און אַלע אידען אַ כתיבה וחתימה טובה.

מר. און מרס נייטען גאָלדבערג
בראָנקס

שיקען זייערע ברכות און גליקוואונשען צו אַלע פריינד און צו אַלע לאַנדסלייט צום נייעם יאָר.

מר. ב. גאָלד
און פאַמיליע

שיקען צום נייעם יאָר זייערע גוטע וואונשען צו אַלע פריינד און צום כלל ישראל.

מרס. דאָרע גאָטליב
און פאַמיליע, ברוקלין

באַגריסען זייערע פריינט, די ביאַליסטאָקער לאַנדסלייט און אַלע אידען צום נייעם יאָר.

מר. און מרס. דניאל גאָלדבערג
און משפּחה, קאָלטשעסטער, קאַנ.

ווינשען אַ גוטען, געבענשטען נייעם יאָר זייערע קרובים, לאַנדסלייט און דעם כלל ישראל.

מר. און מרס. בענדזשאַמין גינזבערג
און פאַמיליע

ווינשען אַלע זייערע פריינט און לאַנדסלייט אַ גוטען נייעם יאָר.

מרס. קיידי גלעזער

ווינשט אַלע פריינד און די מעמבערס פון אונזער אינסטיטושאָן אַ יאָר פון גליק און פרייד.

מר. און מרס. אייק און קיידי גאָרדאָן און פאַמיליע
נואַרק, נ. דזש.

ווינשען זייערע קרובים און אַלע לאַנדסלייט אַ שנת חיים ושלום.

מר. און מרס. קאַרל גלאָבערמאַן
און פאַמיליע

ווינשען אַלע זייערע פריינד און דעם כלל ישראל א כתיבה וחתימה טובה.

משה און סערע גאָטליב

ווינשען אַלע לאַנדסלייט און די שוועסטער פון אונזער ליידיס אָקזילערי אַ גוט געבענטשט יאָר.

מר. וואָלף גאָלדבערג
און פאַמיליע

שיקט זיין האַרציגען נייַ־יאָר וואונש צו אַלע פריינד, לאַנדסלייט און דעם גאַנצען כלל ישראל.

מרס רעי גאָלדמאַן
און פאַמיליע

ווינשט אירע קינדער, פריינד און אַלע לאַנדסלייט אַ שנת חיים ושלום.

מר. מאַקס גאָלדמאַן
און משפּחה

ווינשען אַלע זייערע פריינט, קרובים און לאַנדסלייט אַ גוט און געבענטשט יאָר.

מרס. דינה גודמאַן
און פאַמיליע

ווינשען אַ נייעם גליקליכען יאָר צו זייערע פריינט און אַלע אידען.

מר. און מרס. דזשייקאָב גאָלדשטיין

ווינשען צום נייעם יאָר זייערע אַלע פריינד אַ סך געזונט און גליק.

מר. און מרס. דזשעק גאָלדבערג
און פאַמיליע, בראָנקס

ווינשען אַלע פריינד און לאַנדסלייט אַ כתיבה וחתימה טובה.

דזשייקאָב און סיידי גאָלדען

ווינשט זייער משפּחה און אַלע אידען אַ געזונטען און גליקליכען נייעם יאָר.

די גאַרבאַטי ברידער

באַגריסען זייערע פריינט און אַלע אידען צום נייעם יאָר און ווינשען זיי אַלדאָס גוטס.

מרס. ליזאַ גערבער
שיקאַגאָ

ווינשט צום נייעם יאָר אַלע פריינט. לאַנדסלייט און דעם גאַנצען פאָלק ישראל אַ כתיבה וחתימה טובה.

דייויד גאָטפריד און פאַמיליע
לאָס אַנדזשעלעס

ווינשען זייערע פריינד און לאַנדסלייט פיל גליק און צופרידענהייט צום נייעם יאָר.

מר. און מרס. אב. גראָאָווסקי
און פאַמיליע

ווינשען אַ געזונטען, פרייליכען נייעם יאָר אַלע זייערע קרובים, פריינד און כלל ישראל.

מר. און מרס הערי גראַף
ענגעלוואוד, נ. דזש.

ווינשען צום נייעם יאָר געזונט און גליק צו אַלע פריינד.

מרס. סיליע גאשעוויטש

ווינשט אַ גוטען נייעם יאָר צו אַלע אירע פריינד און כל ישראל.

מר. און מרס. וויקטאָר גאָלדבערג
און פאַמיליע

ווינשען אַלע קרובים, פריינד און אַלע לאַנדסלייט פיל געזונט און גליק צום נייעם יאָר.

— ד. —

מר. און מרס. לעאָן דאָליצקי

ווינשען צו נייעם יאָר אַלע פריינד און אַלע אידען אַ שנת חיים ושלום.

דר. און מרס. ב. דובאָווסקי

באַגריסען אַלע פריינט צום נייעם יאָר און ווינשען זיי געזונט און אַלדאָס גוטס.

מר. און מרס. אשר און העלען דאָפּעלט
און פאַמיליע

שיקן זייערע ברכות צום כלל ישראל צום נייעם יאָר.

מר. און מרס. מאקס דובין
און פאַמיליע

ווינשען אַ גליקליכען נייעם יאָר אַלע פריינט, די בעקער אַרבעטער, און אַלע אידען בכלל.

מר. און מרס. סעמועל דאמבראוו

ווינשען אַלע פריינד, לאַנדסלייט און משפּחה אַ געזונטען און גליקליכען יאָר.

מר. דוד דימענטשטיין
און פאַמיליע
(שאול רייסקים אייניקעל)

ווינשען אַלע קרובים און לאַנדסלייט אַ כתיבה וחתימה טובה.

די פאַמיליע דזשאַראָף

ווינשט אַלע זייערע קרובים, פריינד און דעם כלל ישראל אַ כתיבה וחתימה טובה.

מר. און מרס. דייויד דזשייקאָבס
ווהייט פּליינס, נ. י.

שיקן זייערע בעסטע וואונשען צו אַלע אידען צום נייעם יאָר.

מר. און מרס. דזשאָזעף גרובאַרד
בראנקס

ווינשען פיל גליק און פרייד צו אַלע פריינד און כל ישראל צום נייעם יאָר.

די דאַנסאָן פאמיליע

ווינשט אַ גוטען געבענטשטען נייע־יאָר צו אַלע פריינד און לאַנדסלייט צום נייעם יאָר.

מר. און מרס. א. דארעוויטש
און פאַמיליע, שיקאַגאָ

שיקען די בעסטע וואונשען צו זייער פאַמיליע, פריינד און אַלע לאַנדסלייט.

מר. און מרס. מאַקס דזשאַפּע
און זייערע קינדער

שיקען זייערע ברכות צו אַלע פרייגד און אַלע אידען צום נייעם יאָר.

מר. און מרס. לואיס דזשאַפּע
און זייערע קינדער

באַגריסען האַרציג זייערע אַלע פריינד און לאַנדסלייט צום נייעם יאָר.

מר. און מרס. לואיס דאבלין
פּעטערסאָן, נ. דזש.

שיקען זייער גוטען וואונש צו אַלע פריינד צום נייעם יאָר.

מר. און מרס. הערמאַן דאָבקין
יוניאן סיטי, נ. דזש.

ווינשען זייערע פריינד, לאַנדסלייט און אַלע אידען אַ גליקליכען נייעם יאָר.

מרס. רייטשעל דזשעקמאן
און פאַמיליע

ווינשען אַ גוטען, פרייליכען יאָר אַלע לאַנדסלייט און אַלע אידען.

מר. און מרס. ס. דייוידסאָן
סקרענטאָן, פּאַ.

ווינשען זייער משפּחה און אַלע פריינד און דעם כלל ישראל אַ שנת חיים ושלום וברכה והצלחה.

— ה. —

מרס. רעבעקאַ הענקאָוויץ
און פאַמיליע

ווינשען זייערע קרובים און פריינד אַ סך גליק צום נייעם יאָר.

רבי אברהם מ. העלער
און פאַמיליע, ברוקלין

שיקען זייערע גוטע וואונשען צו אַלע פרייַנד און אַלע אידען צום נייעם יאָר.

אייבראַם הוירש און פאַמיליע

ווינשען אַלע פרייַנד, לאַנדסלייט און דעם גאַנצען כלל ישראל אַ כתיבה וחתימה טובה.

סידני ה. הוירש און פאַמיליע

באַגריסן אַלע פרייַנד און לאַנדסלייט צום נייעם יאָר.

מר. און מרס. דייוויד היין
ווועסט נויַ־יאָרק, נ. דזש.

שיקען זייערע נייַ־יאָר גרוסען צו אַלע פריינט און אַלע אידען.

מרס. שרה לאה הערים

ווינשט איר פאַמיליע און אַלע אידען אַ גוטען צופרידענעם נייעם יאָר.

מרס. בעסי האפינדזשער
און פאַמיליע

שיקט צום נייעם יאָר אירע גוטע וואונשען צו אַלע פרייַנד און צו אַלע אידען.

— ו. —

מר. און מרס. איזידאָר וועבמאַן
און פאַמיליע

ווינשען אַ גוטען, געבענשטען יאָר אַלע פרייַנד און אַלע אידען.

מר. און מרס. דזשייקאָב וועלטשיק
און פאַמיליע

שיקען זייערע ברכות צום נייעם יאָר צו אַלע פרייַנד, לאַנדסלייט און צו אַלע אידען און ווינשען אַ שנת חיים ושלום.

מר. און מרס. דזש. וויסאטשעק
און פאַמיליע

שיקען זייערע באַגריסונגען און גוטע וואונשען צו אַלע זייערע פרייַנד און ווינשען דעם כלל ישראל אַ כתיבה וחתימה טובה.

דר. און מרס. ס. דזש. ווילסאָן

ווינשען צום נייעם יאָר זייערע פריינד און לאַנדסלייט און דעם כלל ישראל אַ שנת חיים ושלום, ברכה והצלחה.

מר. דזשאָזעף ווילנער

ווינשט צום נייעם יאָר אַלע פרייַנד און לאַנדסלייט געזונט, גליק און פיל פרייד.

מר. און מרס. סיימאָן ווינבערג
און משפחה

ווינשען אַ כתיבה וחתימה טובה צו אַלע אידען צום נייעם יאָר.

די פאַמיליע וועלבלוד

באַגריסט צום נייעם יאָר אַלע אירע קרובים, פרייַנד און אַלע אידען.

מר. און מרס. פיליפ ווייטאָף

ווינשען אַלע פרייַנד און דעם כלל ישראל אַ נייעם יאָר פון אַלדאָס גוטס.

מר. און מרס. דזשאָ וויטאָף

ווינשען פיל גליק צום נייעם יאָר צו אַלע פרייַנד און אַלע אידען.

מרס. סערע ווינטרויב און קינדער
פעטערסאָן, נ. דזש.

אַ האַרציגען גליקוואונש צו אַלע אונזערע פרייַנד און לאַנדסלייט צום נייעם יאָר.

מר. און מרס. סעם וואָלף

ווינשען אַ כתיבה וחתימה טובה אַלע פרייַנד און כלל ישראל.

מר. און מרס. בענדזשאַמין ווינשטיין
און פאַמיליע

ווינשען אַ גוטען, געבענטשטען נייעם יאָר דעם כלל ישראל.

מר. דזשייק וואוירנאָן
און פאַמיליע

שיקען זייערע ברכות צו דער גאַנצער משפחה און אַלע אידען צום נייעם יאָר.

מר. און מרס. סאלאמאָן ווייס
און פאַמיליע, טשעלסי, מאַס.

ווינשען אַ גוטען געבענשטען נייעם יאָר, אַלע אידען אומעטום.

מר. און מרס. דזשאָו וואָלף
און פאַמיליע, בעל האַרבאָר.

באַגריסען זייערע אַלע קרובים און לאַנדסלייט צום נייעם יאָר.

מרס. נעטי וואגמאן
און פאַמיליע

ווינשען אַלע פריינט און לאַנדסלייט אַ גוטען, געבענטשטען נייעם יער.

איזראַעל וואָלף און פאַמיליע

ווינשט אַ גוטען, נייעם יאָר אַלע פרייַנד און אַלע אידען.

מרס. יעטע ווהייט

ווינשט אַלע פרייַנד און אַלע אידען אַ גליקליכען נייעם יאָר.

מר. און מרס. מאָריס ווין
און פאַמיליע, מאָנטרעאל, קאַנאַדע,

ווינשען צום נייעם יאָר אַלע פרייַנד און כל ישראל אלדאָס גוטס.

— ז. —

מר. און מרס. מאַקס זאַלאָוויץ
און פאַמיליע

ווינשען אַ כתיבה וחתימה טובה צו זייער פאַמיליע, פרייַנד און לאַנדסלייט צום נייעם יאָר.

מר. און מרס. דייוויד זאַקים
און פאַמיליע
פעטערסאָן נ. דזש.

ווינשען זייערע קינדער, פרייַנד אוז אַלע לאַנדסלייט פיל גליק און פרייד צום נייעם יאָר.

מרס. בעסי זאקים
און פאמיליע, פעטערסאן, נ. דזש.

ווינשען א גוטען געבענטשטען יאר צו אלע אידען.

מר. און מרס. דזשוליוס זאבלודאווסקי
און די קינדער

ווינשען פיל גליק און פרייד צו זייערע אלע פריינט צום נייעם יאר.

— ט. —

מר. און מרס. איזידאר טימאנער
ווינשען אלע מיטגלידער פון דער בארא פארק לייזדיס אוקזילערי און אלע אידען א יאר פון געזונט און פרנסה און שלום אויף דער גאנצער וועלט.

מר. און מרס. ע. טארלאווסקי
און פאמיליע

ווינשען אלע פריינד און אלע אידען א געזונטען, גליקליכען נייעם יאר.

מרס. איווע טענד
און פאמיליע

ווינשען אלע נאענטע און אויך ווייטע פריינד און אלע לאנדסלייט בכלל א גוטען, געבענשטען יאר.

מר. ה. טאשמאן
און פאמיליע, ברוקלין.
ווינשען די לאנדסלייט און פריינט א געבענטשטען יאר.

מר. און מרס. דייויד טוירקעש
און פאמיליע

א שנת חיים ושלום צו אלע פריינד אין אלע אידען.

מר. דזשעק טשייסען
און פאמיליע, בראנקס
ווינשען אלע פריינד און אלע אידען א גוטען, נייעם יאר.

מר. לעאנארד טער
און פאמיליע

ווינשען צום נייעם יאר זייערע פריינד און לאנדסלייט א כתיבה וחתימה טובה.

מר. און מרס. פיליפ טאלינסקי
און קינדער

ווינשען אלע זייערע פריינד און לאנדסלייט א גוטען יאר.

מר. און מרס. מאקס טשייסען
און פאמיליע, בראנקס

ווינטשן צום נייעם יאר אלע פריינד און לאנדסלייט פיל געזונט און גליק.

מר. און מרס. מאיר טראכטענבערג
ווינשען אלע זייערע פריינד און אלע אידען א גוטען, געזונטען נייעם יאר.

— י. —

מרס. אסתר יערוזאלימסקי
און פאמיליע, לאס אנדזשעלעס, קאליפ.

ווינשען צום נייעם יאר זייערע קרובים און פריינט פון נאענט און וויט, אלע לאנדסלייט פון אומעטום און אלע אידען איבער דער וועלט א כתיבה וחתימה טובה.

מרס. רחל יאכעס און פאמיליע
היילאנד פארק, נ. דזש.

ווינשען א געזונטען, גליקליכען נייעם יאר צו זייערע פריינד און צו אלע לאנדסלייט.

מר. יעקב יערוזאלימסקי
און משפחה

ווינשען צום נייעם יאר אלע זייערע פריינד און לאנדסלייט און דעם גאנצען כלל ישראל א כתיבה וחתימה טובה.

מר. און מרס. ווילים יאנאווסקי
און משפחה

ווינשען זייערע אלע פריינד און קרובים און אלע לאנדסלייט א כתיבה וחתימה טובה.

— ל. —

מרס. סיליע לאזאר
און
מר. טשארלז בערגער

שיקען זייערע הארציגע ברכות צו זייערע משפחות, פריינד און לאנדסלייט צום נייעם יאר.

מר. און מרס. מ. ליפמאן
און פאמיליע, ברוקלין

ווינשען צום נייעם יאר אלע זייערע פריינד א גוטען און פרייליכען יאר.

מר. און מרס. ס. לאנדאן
וועניס, קאל.

באגריסען צום נייעם יאר אלע פריינד און דעם כלל ישראל מיט געזונט און אלדאס גוטס.

לאחינו יוצאי ביאליסטאק הזוכרים את עירנו והמעלים את זכר ציון — ברכות לבביות לשנה החדשה.

ירוחם לוין
עיר־יזרעאל עפולה

מר. און מרס. מענדעל ליפעט

ווינשען צום נייעם יאר אלע פריינד און לאנדסלייט געזונט, גליק און פרייד.

מר. און מרס. הערי לאפינסקי
שיקאגא

ווינשען זייערע אלע פריינד און לאנדסלייט פיל גליק און צופריעדענהייט צום נייעם יאר.

מרס. מינע ליפשיץ
פון בארא פארק

ווינשט אירע קינדער, קרובים און אלע אידען א גליקליכען נייעם יאר.

מר. ל. ליימאן
און פאמיליע, לאראנס, ל. איי.

מיר באגריסען אלע אונזערע פריינד צום נייעם יאר און ווינשען זיי געזונט און הצלחה.

מר. און מרס. דזשאָזעף ליבערמאַן
און פאַמיליע, ברוקלין

שיקען זייערע בעסטע וואונשען צום נייעם יאָר צו אַלע פריינד און צו אַלע לאַנדסלייט.

מר. און מרס. סעם לעווין
מיאַמי, פלאָרידא.

ווינשען אַ גוטען, געזונטען נייעם יאָר צו אַלע פריינט און לאַנדסלייט.

מר. און מרס. מאַקס ליוואי
און פאַמיליע, פּעטערסאָן

ווינשען פיל געזונט און גליק צו זייערע פריינט, לאַנדסלייט און אַלע אידען צום נייעם יאָר.

מר. און מרס. הערי לאַזאַר

ווינשען אַלע פריינד און אַלע לאַנסלייט אַ כתיבה וחתמיה טובה.

מר. ארטור לעטעס

ווינשט אַלע פריינט און לאַנדסלייט אַ געזונטען גליקליכען נייעם יאָר.

מר. און מרס. היימאַן לעווין
בראנקס

ווינשען אַלע אידען אויף דער גאַנצער וועלט אַ כתיבה וחתימה טובה מיט געזונט און פרייד.

מר. און מרס. פיליפ לעווין
ברוקלין

ווינשען זייערע פריינד און אַלע אידען אַ גליקליכען פריילייכען יאָר.

מר. און מרס. פיליפ לינענבערג
און פאַמיליע, ברוקלין

ווינשען אַ גוטען, געזונטען נייעם יאָר צו אַלע זייערע פריינד און לאַנדסלייט.

מר. און מרס. אַסקאַר לעווין
און פאַמיליע, בראָנזוויל

ווינשען אַ כתיבה וחתימה טובה צו זייערע פריינד, לאַנדסלייט און דעם כלל ישראל.

בערל און שרה לעף
ברוקלין

ווינשען זייער משפחה און אַלע אידען אַ גליקליכען נייעם יאָר.

אַלעקס און ראָזע ליפמאַן
און זייערע קינדער און אייניקלעך

ווינשען אַלע פריינד, טוערס און מיט־גלידער פון די ביאַליסטאָקער סאָסייעטיס אַ כתיבה וחתימה טובה.

מר. און מרס. חיים לאַזניק
און פאַמיליע
פון מאריסטאָן, טענעסי,

ווינשען זייערע פריינד און לאַנדסלייט אַ גוט יאָר.

מר. און מרס. מאָריס לובעל
און פאַמיליע, בראָנקס

ווינשען אַלע אידען אַ גוטען גליקליכען נייעם יאָר.

מר. און מרס. דזשייקאָב א. ליכטענפעלד
ניו־יאָרק

ווינשען זייערע פריינד און אַלע אידען אַ געזונטען, גליקליכען נייעם יאָר.

מר. און מרס. היימאַן לעף

שיקען זייערע בעסטע וואונשען צו אַלע פריינד און לאַנדסלייט צום נייעם יאָר.

סעם לעף און פאַמיליע
(גוטוואַך דער מוליער)
ספרינגפילד, מאַס.

ווינשען אַ כתיבה וחתימה טובה אַלע פריינד און אַלע אידען.

— מ. —

מר. און מרס. מ. מוסף
פּעטערסאָן, נ. דזש.

שיקען זייערע ברכות און גוטע וואונשען צו אַלע פריינד און לאַנדסלייט צום נייעם יאָר.

מר. און מרס. נייטען מילער
און פאַמיליע, שיקאַגאָ

ווינשען זייערע קרובים, פריינד און לאַנדסלייט אַ געזונטען, גליקליכען נייעם יאָר.

מר. און מרס. פיליפ מען

ווינשען זייערע קרובים און לאַנדסלייט און אַלע אידען אַ געבענשטען, גוטען יאָר.

מר. און מרס. מייער מילער
און פאַמיליע

באַגריסען און ווינשען אַלדאָס גוטס צו אַלע אידען צום נייעם יאָר.

מר. און מרס. היימאַן מען
און פאַמיליע

ווינשען זייערע קרובים און פריינד און אַלע לאַנדסלייט אַ כתיבה וחתימה טובה.

מר. דזשאָו מינעס
און פאַמיליע

ווינשען אַ פריילייכען, געזונטען יאָר צו אַלע זייערע פריינד און כל ישראל.

מר. און מרס. לואיס מענדעלסאָן

ווינשען זייערע פריינד און אַלע לאַנדסלייט אַ געזונטען, גליקליכען יאָר.

מר. און מרס. סאָל מינעס
און פאַמיליע, בראָנקס

ווינשען אַלע לאַנדסלייט, אַלע פריינט און אַלע אידען אַ נייעם יאָר פון געזונט און גליק.

מר. און מרס. אייבראַם מענדעלסאָן

שיקען זייערע ניי יאָר גרוסען און גוטע וואונשען צו אַלע אידען.

מר .און מרס. ווילי‌אַם מענדעלסאָן

ווינשען זייערע פריינד און לאַנדסלייט אַ כתיבה וחתימה טובה.

מר. און מרס. מאָריס מעסע

ווינשען אַלע קרובים און כל ישראל אַ שנת חיים ושלום.

הערמאַן און יאַכע מאַריין

מאַנטרעאָל

שיקען זייערע בעסטע וואונשען צו אַלע פריינד, לאַנדסלייט און אַלע אידען צום נייעם יאָר אומעטום.

מרס. גאָלדע מען און פאַמיליע

מילפאָרד, מאַס.

ווינשן אַלע אידען אויף דער גאַנצער וועלט אַ שנת חיים ושלום, געזונט, גליק און פרייד.

מרס. בעסי מאַרעל

און פאַמיליע

ווינשען אַלע קרובים, לאַנדסלייט און אַלע אידען פיל גליק און געזונט צום נייעם יאָר.

מר. קיווע מאַנדעל

און פאַמיליע

ווינשען אַ גוטען, געבענשטען יאָר אַלע לאַנדסלייט און דעם כלל ישראל.

אייב און בעקי מינעס

און זייערע קינדער און אייניקלעד

באַגריסען אַלע לאַנדסלייט צום נייעם יאָר און ווינשען אַלעמען אַ כתיבה וחתימה טובה.

ביילע מינקאָוויץ

און פאַמיליע

ווינשען אַלע זייערע קרובים, פריינד און לאַנדסלייט אַ יאָר פון געזונט און פרייד.

מרס. דזשעני מאָריסאָן

און פאַמיליע

ווינשען אַ געזונטען און גליקליכען נייעם יאָר צו אַלע פריינד און לאַנדסלייט.

מרס. פאָלין מילער

לאָס אַנדזשעלעס

ווינשט צום נייעם יאָר אַלע אירע פריינד און אַלע לאַנדסלייט אומעטום געזונט און פרייד.

— נ. —

מר. און מרס. בענדזשאַמין ניומאַן

פּעטערסאָן, נ. דזש.

ווינשען אַ גוטען, געזונטען יאָר אַלע זייערע פריינד און לאַנדסלייט.

מרס. סאָפיע נישמאַן

און פאַמיליע

פיל גליק און פרייד צום נייעם יאָר ווינשען מיר אַלע פריינד און לאַנדסלייט.

מר. און מרס. באָריס ניופעלד

שיקען זייערע גליקוואונשען צום נייעם יאָר אַלע פריינד און לאַנדסלייט.

— ס. —

מר. און מרס. סעם סלאַיער

ווינשען זייערע אַלע פריינד אַ גוטען, גליקליכען יאָר.

מר. און מרס. לואיס סילווער

און טאָכטער יהודית

(סענקרעטאַר ביאַל. בר. 88 א. ר.)

ווינשען אַלע פריינד און אַלע אידען אַ גוטען, גליקליכען נייעם יאָר.

מר. און מרס. העגרי סאָלין

און פאַמיליע, ברוקלין

ווינשען אַלע קרובים, פריינד און אַלע אידען אַ געבענטשטען און גליקליכען נייעם יאָר מיט געזונט און פרייד.

מר. און מרס. סעם סלאָן

און פאַמיליע

ווינשען אַלע לאַנדסלייט און אַלע אי־דען אַ געזונטען, גליקליכען נייעם יאָר.

מר. און מרס. מאַקס סטיין

און פאַמיליע

באַגריסען אַלע אידען מיט דעם וואונש פון אַ שנת גאולה וישועה.

מר. און מרס. סאל סאַלאַמאָן

און פאַמיליע, פאָר ראַקאָוועי

אונזערע האַרציגע באַגריסונגען צום נייעם יאָר צו אונזערע אַלע פריינד און צו אַלע אידען אויף דער גאַנצער וועלט.

מרס. קייטי סקלוט

און פאַמיליע

ווינשען אַלע פריינד און אַלע אידען אַ סך געזונט און גליק צום נייעם יאָר.

מר. און מרס. מאַקס סאקס

און פאַמיליע, פאַסעיק, נ. דזש.

ווינשען אַלע פריינד און לאַנדסלייט אַ גוטען, געבענשטען יאָר.

פאָלי סיגעל

ווינשט איר פאַמיליע, אַלע שוועסטער פון דער אוקזילערי און אַלע לאַנדסלייט אַ גוטען און געזונטען יאָר.

מרס. סערע סייד

און פאַמיליע

ווינשען זייערע פריינד און אַלע אידען אַ כתיבה וחתימה טובה.

מר. און מרס. דייוויד סיגעל

און פאַמיליע, מילוואָקי, וויסק.

ווינשען אַלע פריינד פון נאָענט און ווייט און דעם כלל ישראל אַ גוטען, געבענטשטען נייעם יאָר.

מר. און מרס. אייבראַם סאָקאָלאָוו

און פאַמיליע

ווינשען אַ גוטען, גליקליכען יאָר צו אַלע לאַנדסלייט און אַלע אידען.

מר. פעני שעוואך
ברוקלין

ווינשט געזונט און פרייד און צו אלע אירע פריינד און אלע אידען צום נייעם יאר.

מר. און מרס. דייוו סאקס
און פאמיליע, שיקאגא

ווינשען א גוטען, געבענשטען יאר צו אלע פריינט, לאנדסלייט און אלע אידען.

מר. און מרס. נייטען סטיין
און פאמיליע, פעטערסאן, נ. דזש.

שיקען זייערע גוטע וואונשען צו אלע לאנדסלייט און פריינד צום נייעם יאר.

מר. דזשאזעף שעוואק
און פאמיליע, בראנקס

ווינשען אלע פריינד און אלע אידען פיל פרייד און גליק צום נייעם יאר.

מר. און מרס. דזש. סיבעל
און פאמיליע, מילוואקי

ווינשען זייער משפחה און אלע אידן א גוטען געבענשטען נייעם יאר.

מרס. אייד סטאלמאן
פעטערסאן, נ. דזש.

ווינשט צום נייעם יאר אלע אירע פריינד און לאנדסלייט פיל גליק, געזונט און פרייד.

מרס. אסתר סאכאר
און פאמיליע, בראנקס

ווינשען אלע פריינד און אלע אידען א גוטען געזונטען נייעם יאר.

מר. און מרס. סעם סאיד
און פאמיליע

ווינשען זייערע קרובים, לאנדסלייט און אלע אידען א גוטען, געזונטען און פרייליכען נייעם יאר.

מר. און מרס. יחיאל סלייטער
און פאמיליע
האליוואוד, פלארידא

ווינשען זייערע פריינד און אלע לאנדסלייט א גליקליכען נייעם יאר פון גענזונט און פרנסה, א שנת חיים ושלום.

מר. און מרס. מאקס סוטקער
און פאמיליע
שיקאגא

ווינשען א גוטען, פרייליכען נייעם יאר צו אלע זייערע קרובים און פריינד.

סערע סאכאר און פאמיליע

א האַרציגען וואונש צום נייעם יאר, מיט פיל גליק און געזונט, צו אלע פריינד און לאנדסלייט איבער דער גאנצער וועלט.

מרס. דאָרע סוראָוויץ

ווינשט אלע פריינד און לאנדסלייט א גוטען, געזונטען יאר.

מר. און מרס. ה. סוקעניק

ווינשען זייער פאמיליע, פריינד און באקאנטע א גליקליכען יאר און א כתיבה וחתימה טובה.

מר. חיים סידערער
און פאמיליע, פילאדעלפיע

ווינשען אלע פריינד, דעם כלל ישראל א גוטען, געבענשטען נייעם יאר.

מרס. סערע סיבעל

ווינשט אלע נאענטע און ווייטע פריינד, און אלע אידען, א כתיבה וחתימה טובה.

מרס. סערע סיימאן
און פאמיליע

ווינשען אלע פריינד און לאנדסלייט א גוטען, גליקליכען יאר.

מר. און מרס. דוד סאהן
און פאמיליע

שיקען זייערע האַרציגסטע ברכות צו אלע זייערע פריינד און צום כלל ישראל צום נייעם יאר.

מרס. סאפיע סאקאל
און פאמיליע
לאס אנדזשעלעס

שיקט די האַרציגסטע באגריסונג און בעסטע וואונשען צו אירע אלע פריינד און לאנדסלייט צום נייעם יאר.

מר. און מרס. בארני סאקס
און פאמיליע, קליפטאן, נ. דזש.

ווינשען אלע לאנדסלייט און אלע אידען אלדאס גוטס צום נייעם יאר.

מר. און מרס. ה. סיימאן
(באקאנט אלס כאצקעל זאוואדער)
לאס אנדזשעלעס

ווינשען אלע לאנדסלייט, פריינד און משפחה א גוטען, גליקליכען יאר.

— ע. —

מר. דזש. עלינדזשער
און פאמיליע, בראנקס

ווינשט אלע פריינד און אלע אידען א שנת חיים ושלום.

מרס. ס. עלקאן און פאמיליע

ווינשען א נייעם, גליקליכען יאר צו אלע זייערע פריינד און כלל ישראל.

פריידע עפשטיין
און קינדער

ווינשען א פרייליכען און געבענשטען יאר אלע זייערע פריינד און צו אלע אידען.

מרס. גאלדע עפשטיין
און פאמיליע, ברוקלין

ווינשען אלע פריינד און לאנדסלייט א כתיבה וחתימה טובה.

מר. און מרס. איזידאר עפראן
לאנג איילאנד

שיקען זייערע באגריסונגען און נייער וואונשען צו אלע פריינד און לאנדסלייט.

מר. און מרס. דייוויד עלבוים
און פאַמיליע, בראָנקס

מיר שיקען אונזערע ברכות צו אַלע פרייַנד, באַקאַנטע און צום כלל ישראל צום נייַעם יאָר.

מרס. אסתר עלדזשין
און פאַמיליע

ווינשט די גאַנצע פאַמיליע, ווי אויך אַלע לאַנדסלייט אַ כתיבה וחתימה טובה.

מר. און מרס. אייזיק עפשטיין

ווינשען אַלע פרייַנד און לאַנדסלייט אַ שנת חיים ושלום.

דר. און מרס. שמואל עברי און זון
באַלטימאָר

ווינשען אַלע לאַנדסלייט אַון אַלע אידען אַ שנת חיים ושלום.

— פּ. —

מרס. פעני פּאַלעשוק

ווינשט איר פאַמיליע און אַלע אידען אַ גוטען, גליקליכען נייַעם יאָר.

דזשעק פען און פאַמיליע

ווינשען צום נייַעם יאָר אַלע פרייַנד און אַלע אידען געזונט און גליק.

פּאול פּארסאָן
טרעזשורער פון ביאַליסטאָקער רעליף־סאָסייעטי פון פעטערסאָן, ניו דזשיורזי

ווינשט זיינע פריינט, לאַנדסלייט און דעם כלל ישראל איבער דער גאַנצער וועלט אַ נייַעם יאָר, מיט געזונט און פרייד.

מר. דייוויד פינקוס
פעטערסאָן

ווינשט זיינע פריינד, לאַנדסלייט און אַלע אידען אַ כתיבה וחתימה טובה.

מר. און מרס. לעאָן פּאַלאַק

ווינשען אַלע לאַנדסלייט און דעם גאַנצען כלל ישראל אַ כתיבה וחתימה טובה.

מר. און מרס. ר. פיסעצקי
און פאַמיליע

מיר ווינשען אַ גליקליכען און געזונטען יאָר צו אַלע אונזערע פריינד אין לאַנדסלייט.

מר. און מרס. בעני פערלין
מיאַמי ביטש

שיקען זייערע האַרציגע באַגריסונגען און גוטע וואונשען צו אַלע זייערע פריינד פאַר אַ גליקליכען נייַעם יאָר.

מר. און מרס. ס. פערלין
מיאַמי ביטש

ווינשען אַלע לאַנדסלייט און אידען אַ נייַעם יאָר פון כל טוב.

מר. און מרס. סעם פיטלוק
און פאַמיליע

שיקען דעם האַרציגסטע גליקוואונש צו אַלע פריינד און לאַנדסלייט צום נייַעם יאָר.

מרדכי און שרה פאָגאָרעלסקי
און קינדער

סט. מאָניקא, קאַליפ.

ווינשען אַלע זייערע קרובים, פריינד און לאַנדסלייט און דעם גאַנצן אידישן פאָלק אַ שנת חיים ושלום.

מר. ה. פינעס
און פאַמיליע

ווינשען צום נייַם יאָר אַלע אַלע פריינד און אַלע לאַנדסלייט אַ כתיבה וחתימה טובה.

היימאַן פערעלשטיין
בראָנקס

ווינשט אַלע לאַנדסלייט און פריינט אַ נייַעם גליקליכען יאָר.

מאַקס פאַלטער

שיקט זיין האַרציגען גליקוואונש אַלע ביאַליסטאָקער לאַנדסלייט.

מר. און מרס. היימאַן פערלשטיין
דזשאַמאַיקא, לאָנג איילאַנד

ווינשען צום נייַעם יאָר זייערע פריינד און אַלע אידען געזונט און פרייד.

דאָרע פאַנדע

ווינשט אַלע לאַנדסלייט און אַלע אידען אַ נייַעם יאָר פון אַלדאָס גוטס.

— פ. —

מרס. לאה פרידמאַן
און פאַמיליע, פעטערסאָן, נ. דזש.

ווינשען אַלע פריינד, לאַנדסלייט און דעם כלל ישראל אַ כתיבה וחתימה טובה.

מר. מאַקס פיקסעל
בראָנקס

ווינשט אַלע לאַנדסלייט אַ גוטען און גליקליכען יאָר.

סעם און גאָלדע פרידענבערג
און פאַמיליע

מיר ווינשען אַלע אונזערע נאָענטע און ווייטע פריינד און אַלע לאַנדסלייט אַ געזונטען און גליקליכען יאָר.

מר. און מרס. דזשאָו פינקעלשטיין

שיקען זייערע גוטע וואונשען צום נייַעם יאָר צו אַלע זייערע פריינד און לאַנדסלייט.

אשר און דאָרע פרידבערג

ווינשען אַלע פריינד אַ גוטען, גליקליכען נייַעם יאָר.

מרס. בעסי פוקסמאַן און פאַמיליע

ווינשען צום נייַעם יאָר אַלע זייערע פריינד, די שוועסטער פון בראָנקס ליג און אַלע לאַנדסלייט בכלל, אַ גוטען און גליקליכען לעבען מיט געזונט און פרייד.

מר. און מרס. שעפארד פאַרבער
און משפּחה

ווינשען אַלע אידען אַ כתיבה וחתימה טובה.

מר. און מרס. איזראַעל פעדער
שיקען זייערע האַרציגע ווינטשעוואַניעס צו אַלע לאַנדסלייט צום נייעם יאָר.

סעם און דזשוליאַ פאַרבער
און פאַמיליע
ווינשען אַלע לאַנדסלייט און כל ישראל אַ גוטען, געבענטשטען נייעם יאָר.

אהרן פאַקס
לאָס־אַנדזשעלעס
שיקט זיינע ניי־יאָר וואונשען צו אַלע פריינד און לאַנדסלייט צום נייעם יאָר.

מר. מאַקס פוקס און פאַמיליע
פּעטערסאָן נ. דזש.
ווינשט אַלע זיינע פריינד און לאַנדסלייט און כל ישראל אַ געזונטען גליקליכען נייעם יאָר.

מר. און מרס. דזשייקאָב פיימאַן
ווינשען אַ גוטען און זיסען יאָר אַלע פריינד און אַלע לאַנדסלייט.

מר. און מרס. פיליפ פליישער
און פאַמיליע
שיקען זייערע באַגריסונגען צום נייעם יאָר צו אַלע קרובים, פריינד און אַלע לאַנדסלייט.

מר. און מרס, סאָל פיינסאָד
און די קינדער, בראָנקס
באַגריסען אַלע פריינד און אַלע אידען מיט די בעסטע וואונשען צום נייעם יאָר.

— צ —

מרס. ראָזע צוקערמאַן
און פאַמיליע
שיקאַגאָ
(פרעז. פון ביאַליסטאָקער ליידיס אָוקז.)
ווינשט איר פאַמיליע און פריינד און אַלע אידען אַ כתיבה וחתימה טובה.

— ק —

מר. און מרס. ב. קאגאנאָווסקי
און טאַכטער
שיקען זייערע ברכות צום נייעם יאָר צו אַלע אידען אויף גאָר דער וועלט פאָר אַ שנת חיים ושלום, געזונט און גליק.

מר. און מרס. לואיס קאַמענעצקי
און פאַמיליע, ברוקלין
ווינשען דעם כלל ישראל און מדינת ישראל אַ שנת חיים ושלום.

מר. סאלאָמאָן קוריאַנסקי
ווינשט די משפּחה און אַלע לאָדסלייט אַ גוטען נייעם יאָר.

מר. און מרס. סעם קאלינסקי
און פאַמיליע
מיר ווינשען אַלע אונזערע פריינד אוז לאַנדסלייט און דעם גאַנצן כלל ישראל אַ שנת ברכה והצלחה, לאלתר ולחיים טובים.

לואיס קאַסאָווסקי
דער ביאַליסטאָקער „בצלאל"
ווינשט אַ גליקליכען, צופרידענעם לע־בען צו אַלע זיינע פריינד און לאַנדס־לייט צום נייעם יאָר.

מרס. העניע קאָהן
און פאַמיליע
ווינשען אַלע פריינד, לאַנדסלייט און די מיטגלידער פּען אונזער אינסטיטושאָן אַ יאָר פון גליק און פרייד.

מרס. ענאַ קוזניצקי און פאַמיליע
שיקאַגאָ
שיקען זייערע האַרציגע גליקוואונשען און באַגריסונגען צו אַלע לאַנדסלייט, פריינד און אַלע אידען צום נייעם יאָר.

מר. און מרס. לואיס קאַטאָוויץ
ווינשען אַ גוטען, גליקליכען נייעם יאָר אַלע זייערע פריינט און כל ישראל.

מר. און מרס. דזשייקאָב קאטץ
און פאַמיליע, פּעטערסאָן
ווינשען אַלע פריינד און דעם כלל ישראל אַ כתיבה וחתימה טובה.

מר. און מרס. ס. קירסטיין
ברוקלין
באַגריסען צום נייעם יאָר אַלע פריינד און לאַנדסלייט.

דר. און מרס. קאַצענעלבאָגען
קיו־גאַרדענס
ווינשען אַלע זייערע פריינד און אַלע אידען אַ שנת חיים ושלום.

מר. און מרס. סעם און נעטי קאַופמאַן
און פאַמיליע
ווינשען אַ גוטען, געזונטען יאָר צו אַלע פריינד און לאַנדסלייט.

מרס. דזשוליאַ קעס און פאַמיליע
ווינשט אַלע פריינד. לאַנדסלייט און כלל ישראל אַ נייעם יאָר פון געזונט, פּרנסה און גליק.

מר. און מרס. באַרנעט קאָוואַלסקי
ווינשען צום נייעם יאָר אַלע פריינט און אַלע לאַנדסלייט אַ כתיבה וחתימה טובה.

אונזער פריינד דזשעק קופּער
און פאַמיליע, בראָנקס
שיקען צום נייעם יאָר זייערע בעסטע וואונשען צו זייערע פריינט און צו כל ישראל פאָר אַ לעבען פון פרייד און גליק.

מר. און מרס. מאָריס קראַפּטשיק
ווינשען אַ גוטען און געזונטען יאָר צו אַלע פריינד און לאַנדסלייט.

אברהם קאָהן און פאַמיליע
טשערמאַן פון בר 88 א. ר.
ווינשען צום נייעם יאָר אַלע זייערע פריינד און לאַנדסלייט אַ צופרידענעם און גליקליכען יאָר.

דוד און העלען קלעמענטינאָווסקי
ווינשען זייערע קרובים, פריינד און לאַנדסלייט ווי דעם גאַנצען כלל ישראל אַ שנת חיים ושלום.

מרס. סאָפיע דעין־קאָהן
און פאַמיליע
ווינשען אַלע זייערע פריינד און די שוועסטער פון דער לײדיס אָוקזילערי פון ביאַליסטאָקער צענטער און אַלע לאַנדסלייט אַ גוטען יאָר.

פּאָלי קאָהאַן
ווינשט אירע קרובים, לאַנדסלייט און אַלע אידען אַ גוטען, געבענשטען נייי־יאָר.

מר. און מרס. הערי קאַפלאַן
און פאַמיליע, לעיקוואוד

ווינשען זייערע אַלע פריינד און לאַנדס־לייט אַ גוטען, געבענשטען יאָר.

מרס. פּאָלי קאַסאָווסקי

ייִנשט אַ גוטען, געבענשטען יאָר איר פאַמיליע און אַלע פריינד.

מר. און מרס. איזידאָר קאָהען
און פאַמיליע, ברוקלין

שיקען די האַרציגסטע ברכות צו אַלע לאַנדסלייט צום נייעם יאָר.

מר. און מרס. סאָל קרים

ווינשען אַלע פריינד און לאַנדסלייט אַ כתיבה וחתימה טובה.

מר. און מרס. הערי קעש
און פאַמיליע, ברוקלין

שיקען זייערע גליקוואונשען צו אַלע פריינד, לאַנדסלייט און צו אַלע אידען.

מרס. ראָזע קויפמאַן
און קינדער

ווינשט אַלע פריינד און לאַנדסלייט אַ געזונטען און גליקליכען יאָר.

מרס. רייטשעל קעץ
און פאַמיליע

ווינשט אַלע אידען אַ כתיבה וחתימה טובה צום נייעם יאָר.

מר. און מרס. עליע קאַפלאַן
און פאַמיליע, שיקאַגאָ

ווינשט אַלע פריינד און דעם כלל ישראל אַ כתיבה וחתימה טובה.

— ר —

די בריידער ראָסקיעס
און זייערע משפחות אין קאַנאַדע

שיקען זייערע ברכות צום נייעם יאָר צו אַלע פריינד, לאַנדסלייט און כלל ישראל.

מר. און מרס. איזידאָר רייסאן
און פאַמיליע

באַגריסען זייערע קרובים, פריינד און אַלע לאַנדסלייט צום נייעם יאָר און ווינשען זיי געזונט און צופרידענהייט.

מרס. סיליע ריבאַק און פאַמיליע
רעדינג, פּאַ.

ווינשט איר משפּחה, פריינד און אַלע אידען אַ געזונטען און פרייליכען נייַ־יאָר.

מרס. פרידע ראָבינסאָן
און משפּחה, ברוקלין

שיקט אירע ברכות צו אַלע פריינד און לאַנדסלייט צום נייעם יאָר.

מר. און מרס. סעמועל ראָזנוואַסער
און פאַמיליע

ווינשען אַ געזונטען פרייליכען יאָר אַלע פריינד און אַלע אידען.

מרס. ראָזע רובין
(טשערלייסי פון ביאַליסטאָקער רעליף סאָסייעטי פון פעטערסאָן)

שיקט איר וואונש פאַר אַ גוטען אין גליקליכען נייעם יאָר צו אַלע לאַנדסלייט און צו אַלע אידען.

נייטען ראָזין און פאַמיליע
ברוקלין

ווינשען אַלדאָס גוטס צום נייעם יאָר זייערע אַלע פריינט, לאַנדסלייט און כל ישראל.

מר. ש. ראָזענשיין און פאַמיליע
קאַנאַדע

ווינשען אַלע פריינד און לאַנדסלייט און אַלע אידען אומעטום, אַ שנת חיים ושלום, גליק און צופרידענהייט.

מר. און מרס. לואיס ראָטה
בוירמינגהעם, אַלאַ.

ווינשען אַלדאָס גוטס צו אַלע אידען און צו אַלע גוטע מענשען אויף גאַר דער וועלט, צום נייעם יאָר.

מר. און מרס. פיליפ ראָם
און משפּחה, לאָס אַנדזשעלעס, קאַליפ.

שיקען זייערע האַרציגע גרוסען און גוטע וואונשען צו אַלע פריינט, לאַנדסלייט און אַלע אידען צום נייעם יאָר.

די משפּחה רייכבוים
פון פּיטסבורג, פּא.

ווינשען אַ שנת חיים ושלום, ברכה און הצלחה צו אַלע פריינט און צום כלל ישראל.

לואיס ב. רובינסאָן און פאַמיליע
(לייבעל אַסטראָווער)
פעטערסאָן, נ. דזש.

ווינשען אַלע פריינד און לאַנדסלייט צום נייעם יאָר אַ כתיבה וחתימה טובה.

מר. און מרס. דזשאָו ראָזענבערג
מיאַמי, פלאָרידע

שיקען זייערע בעסטע וואונשען צו אַלע פריינד צום נייעם יאָר.

ראָזע ראָסס
און פאַמיליע, ברוקלין

ווינשען אַלע פריינד און דעם גאַנצען כלל ישראל אַ כתיבה וחתימה טובה.

די בריידער ריילענדער

שיקען זייערע גוטע וואונשען צו דער גאַנצער פאַמיליע און צו אַלע אידען צום נייעם יאָר.

מר. מאַרק רובין

ווינשט צום נייעם יאָר זיינע נאָענטע און וויטע קרובים און אַלע לאַנדסלייט אַ שנת חיים ושלום.

מר. און מרס. אהרן ראָזאַנסקי
און פאַמיליע

ווינשען אַ גוטען גליקליכען נייעם יאָר זייער משפּחה, די לאַנדסלייט און דעם כלל ישראל.

מרס. גאָלדע רובינשטיין
אָוקלאַנד, קאַליפאָרניע

ווינשט איר פאַמיליע, פריינד און אַלע לאַנדסלייט אַ געזונטען און גליקליכען יאָר און אַ כתיבה וחתימה טובה צו אַלע אידען.

אהרן און חיה־רחל ראַפאַלאָווסקי

ווינשען זייער גאַנצע משפּחה און כל ישראל אַ כתיבה וחתימה טובה.

מר. און מרס. לואיס ראָבינסאָן
און פאַמיליע

ווינשען אַ גוטען געבנשטען נייעם יאָר אַלע זייערע פריינד און אַלע אידען.

— ש —

מר. און מרס. סעם שאפירא
און פאַמיליע, ברוקלין

ווינשען דעם כלל ישראל אַ כתיבה וחתימה טובה.

מר. און מרס. אַלעקס שוואַרץ
וויהאָקען, נ. דזש.

שיקען זייערע באַגריסונגען צום נייעם יאָר צו אַלע זייערע פריינד און לאַנדסלייט.

מרס. רייטשעל שאַפּיראָ
און פאַמיליע

ווינשען אַ פרייליכען, געזונטען יאָר צו אַלע פריינד און לאַנדסלייט.

מר. און מרס. ירחמיאל שלאָסער
און פאַמיליע

ווינשען זייערע קרובים, לאַנדסלייט און אַלע אידען אַ גוטען און אַ געבענ־שטען יאָר.

מר. און מרס. אַ. שייקעוויטש
און פאַמיליע, מאָנטעווידעאָ

ווינשען אַ גוטען, גליקליכען נייעם יאָר זייערע קרובים, פריינד און אַלע אידען.

מרס. בלומע שייפער
און פאַמיליע

ווינשען אַלע פריינט און לאַנדסלייט אַלדאָס גוטס צום נייעם יאָר.

אָסקאַר שלייפער און פאַמיליע

ווינשען אַלע פריינד און אַלע אידען אַ שנת חיים ושלום.

מר. און מרס. דזשייקאָב שניידער
און פאַמיליע, בראָנקס

ווינשען זייערע קרובים, לאַנדסלייט און כל ישראל געזונט און פרייד צום נייעם יאָר.

מר. און מרס. אייב און יעטע שרייבער

און פאַמיליע, בראנקס, נ. י.
שיקען זייערע ברכות צו אַלע פריינד און צום כלל ישראל צום נייעם יאָר.

מר. און מרס שניר
און פאַמיליע, בראָנקס

שיקען זייערע בעסטע וואונשען צו אַלע פריינט, לאַנדסלייט און אַלע אידען צום נייעם יאָר.

מרס. ליליען שאַבאַצקי
און פאַמיליע

ווינשען אַלע פריינד, פאַטראָנייזערס און אַלע אידען אַ כתיבה וחתימה טובה.

די ברידער שופמאַן

ווינשען אַלדאָס גוטס צו זייערע צאָל־רייכע פריינד און אַלע אידען צום נייעם יאָר.

מר. און מרס. טשאַרלס שוואַרצבערג

ווינשען אַ כתיבה וחתימה טובה צו דער פאַמיליע און אַלע לאַנדסלייט אין כל ישראל אַ יאָר פון שלום און ברכה.

מר. און מרס. ב. שאַנאָווסקי
פּעטערסאָן, נ. דזש.
און פאַמיליע

שיקען זייערע גוטע וואונשען צו אַלע פריינד און כל ישראל צום נייעם יאָר.

מר. דזשעק שאַבאַט
און פאַמיליע, לאָס אַנגעלעס

ווינשען אַלע פריינד און אַלע לאַנדסלייט אַ גוטען און געזונטען יאָר.

דר. און מרס. חיים שאָשקעס
און פאַמיליע

ווינשען אַ שנת חיים ושלום צו כל ישראל אויף גאָר דער וועלט.

אַ כתיבה וחתימה טובה
ווינטשען מר.

מאַקס ראָזענטהאַל

און זיין פרוי
רבקה (טיקטין) ראָזענטאַל
און סטעף

צו זייערע ביאַליסטאָקער לאַנדסלייט און צו כל ישראל איבער דער גאַנצער וועלט.

אַלם ביאַליסטאָקער רייזע־ביורא

וועלכע האָט שוין פיל לאַנדסלייט געפירט קיין ישראל און אַנדערע לענדער, באָטען מיר אָן אַלע ביאַליסטאָקער אידען: 1) אַ לוסט־רייזע אויף אַ שיף אַדער עראָפלאַן קיין ישראל, אייראָפּאַ, און אַנדערע טיילען וועלט; 2) מיר באַזאָרגען רעפּרידזשע־רייטאָרס און עלעקטרישע אַפּלייענסעס, סקריפּס און שפּייז־פּאַקעטען קיין ישראל (ספּעציעלער הנחה פּריז פּאַר ביאַליסטאָקער קער לאַנדסלייט); 3) טראַנספּאָרטאַציע און אינשורענס פון פראַכט קיין ישראל, אייער־שליסענדיג די פּאַרפּאַקונג. קומט אונז זעהן און מאַכט אַרענדזשמענטס, איר וועט זיך פילען היימיש און צופריידען ביי אייע־רע „ביאַליסטאָקער פריינט".

MAX ROSENTHAL
TRAVEL BUREAU
79 Norfolk St., New York 2, N. Y.
OR 4-3382-3, OR 4-3319
Closed Saturdays, Open Sundays

A Happy New Year!
HYMAN RABINOWITZ
Insurance Office
778 Drexel Bldg. Philadelphia 6, Pa.
Fifth and Chestnut Streets

הײמאַן ראָבינאָוויטש
פילאַדעלפיע

שיקט אייך איבער אַ האַרציגע נייאָר באַגריסונג און ווינשט אַלעמען **אַ כתיבה וחתימה טובה צום נייעם יאָר.** אַ באַזונדער האַרציגע סונג לכבוד דעם נייעם יאָר שיק אייך צו אַלע סוכאָוואַליער לאַנדסלייט.

Best Wishes for
A Happy New Year!

MR. SAM SHAPIRO
and Family

MRS. F. DIAMOND
and Family
MONTICELLO, N. Y.
Wishes all her Friends
A Very Happy New Year

Compliments of . . .

MR. & MRS.
HARRY ROSENBERG
and Family

Compliments of . . .

MRS. MINNIE MARKS
and Family

Good Wishes for a Happy New Year
To All Our Friends

NAT SONNE
and Family

Greetings for

A Very Happy New Year
from
ESTELLE GOTTLIEB
Honorary President of the
Young Women's League of the
Bialystoker Home

MR. & MRS.
MARTIN V. SILBY

Wish all their friends a
A Happy and Prosperous New Year

MR. & MRS. J. DEITCH
PATERSON, N. J.
A Happy and Prosperous New Year
to
All our Relatives and Friends

MR. & MRS.
MILTON A. BLEIER
AND DAUGHTER
of New Hyde Park, N. Y.
extend warmest New Year wishes to their family and to all Israel

---

LOUIS GREENBERG, Inc.
Plumbing, Steam and Mill Supplies
43 Suffolk Street New York, N. Y.

Compliments of . . .
MACK JAFFREY
and Family
Earnestly hope that the New Year will unfold days of Health and Happiness for all

---

HARRY & RAE SIDERMAN
and FAMILY
wish all their friends
Happy and Healthy New Year

MRS. FANNIE GOLDBERG
WASHINGTON, D. C.
Sends her New Year Wishes to all Relatives and Friends

With the approach of the New Year we extend our Best Wishes for Health and Happiness to all
MR. & MRS. HARRY STAUB
and SONS

MRS. SILVER & FAMILY
WASHINGTON, D. C.
Wish All Their Friends A Happy and Prosperous New Year

LOTTIE GERBER
and Family
CHICAGO, ILL.
extend their heartiest greetings upon the occasion of the New Year and voice hope that all of Jewry's aspirations will be fulfilled

---

MR. & MRS.
SAMUEL J. MARINE
PHILADELPHIA, PA.
May the Days of the New Year Unfold for our Relatives and Friends Health, Happiness and Prosperity

---

MRS. MINNIE PODOLSKY
and Family
extend to all their relatives, friends and acquaintances, best wishes for a Healthy Happy and Prosperous New Year

---

MRS. ANNA RUBINSTEIN
and Family
Wish a Happy and Prosperous New Year to all their Relatives and Friends

---

Best Wishes from . . .
MR. & MRS.
RALPH GARFIEL & FAMILY
CEDARHURST, L. I.

COUNSELLOR
PHILIP NOVICK
Wishes his Friends and Relatives
A Happy and Prosperous New Year
217 Broadway New York City

MR. & MRS.
IRVING M. LEVINE
Ellenville, N. Y.
convey New Year greetings to all friends and members of the Bialystoker Center and Home for the Aged and wish them abundant health and happiness

---

A Happy New Year!
I. KUPERMAN
Fancy Cakes, Bread and Roll Bakery
46 Pitt St. 218 Delancey St.
New York City OR 4-9208

Compliments of . . .

CASCADE LAUNDRY

Myrtle & Marcy Avenues
Brooklyn, N. Y.

Happy New Year to All our Friends from the Children and Grandchildren of

MORRIS & ANNIE EDELSTEIN

DIVISION FUEL CO.

Coal - Coke - Fuel Oil

183 Clinton Street New York City

GOLDINOV EQUIPMENT, Inc.

Hotel and Restaurant Supplies

182 Bowery New York City

A Happy and Prosperous New Year

MR. & MRS. BEN RUBIN

AND FAMILY

Greetings and Best Wishes for A Happy and Prosperous New Year!

MR. & MRS.
LOUIS OGUSH
and Family

MRS. CLARA ASCH
and Family

Wish all their relatives and friends A Happy New Year

Compliments from . . .

WATSON ELEVATOR CO.

NEW YORK

Best Wishes for a Happy New Year

LOUIS KOSANZKY

9 Suffolk Street New York City

Mekles Poultry Farms

Producers and Distributors of Fresh Jersey Eggs

R. D. 1 Applegarth Rd., Highstown, N. J.

MR. & MRS. HARRY
ROSENBLUM
AND FAMILY

Wish all their Relatives and Friends A Prosperous and a Happy New Year

---

A Happy New Year

MR. & MRS.
PINCUS ROSENBLUM
and FAMILY

MR. & MRS.
PHILIP F. SCHNEIDER
and Daughter

Comptroller of the Bialystoker Center
Extend their New Year Greetings to All Their Friends & Members of the Institution

---

Best Wishes for A Happy New Year

SAM AVNET

Clinton Street Restaurant

148 Clinton Street New York

MRS. ROSE STEINBERG
AND FAMILY

PATERSON, N. J.

Wish all their Friends and Relatives a Healthy and Happy New Year!

Greetings and Best Wishes from . . .

SAM and SARAH BELL

For a Happy and Prosperous New Year!

98 Thayer Street New York City

Best Wishes for a Happy New Year to All Relatives and Friends

MRS. SAMUEL KASSEL
and Family

A Happy New Year to our many Relatives and Good Friends!

MR. & MRS.
DAVID GOLDBERG
AND SON GARY

DR. and MRS.
BENJAMIN GISSEN
and Family

Extend their Greetings for a Happy and Prosperous New Year

MR. & MRS.
LOUIS & SHIRLEY
ELPHAND
and Daughter

Extend their heartiest Greetings to all Friends for A Happy New Year

---

MR. & MRS.
GEORGE KRAMER

KINGSTON, N. Y.

Extend to all Bialystoker Landsleit, Friends and to Jewry everywhere their warmest greetings and best wishes for a Happy and Prosperous New Year!

Compliments of the . . .

CONSOLIDATED TEA CO.

185 DIVISION STREET
New York, N. Y.

MR. & MRS. JACK WOLF
NEW YORK

wish all their friends and associates a Blessed New Year

THE
HARRIET AID SOCIETY
and its
JUNIOR LEAGUE
NEW YORK

extend to their Membership, to all their beneficiaries, to the Bialystoker Home of the Aged and to Israel at large their warmest wishes for a Happy and Prosperous New Year

---

J. TANENBAUM
and SONS

convey their message of greetings to their friends and to all Israel for A HAPPY NEW YEAR

Mr. and Mrs.
LOUIS SHUMMER
AND FAMILY

Wish all their friends A Happy and Healthy New Year

Mr. and Mrs.
MARTIN A. BURSTEN
AND FAMILY

Extend their compliments for the New Year

Mr. and Mrs.
J. DERETCHIN

Wish all their friends A Prosperous New Year

MR. & MRS.
MORRIS NEWMAN

extend to their relatives and friends and all Bialystoker Landsleit best wishes for a Happy and Prosperous New Year

---

MR. & MRS.
SAMUEL WIENER
and Family
East Paterson, N. J.

express to all their relatives, neighbors and friends heartiest New Year Wishes

---

Mr. and Mrs.
HYMAN F. ROSENBLATT
and Family

extend to their friends best wishes for a Happy and Prosperous New Year

---

Mr. and Mrs.
NATHAN & ROSE
HYMAN
and FAMILY

Wish all their friends a Happy and Healthy New Year

Mr. and Mrs.
ROBERT KAMBER
and FAMILY
Asbury Park, N. J.

Give their best wishes for a Happy New Year for all

MR. & MRS. ABE CHIAT
and FAMILY

Extend their best wishes to everyone for a Happy and Prosperous New Year

---

Mr. & Mrs.
CHARLES REISS
AND FAMILY
412 Broadway, New York, N. Y.

Extend their heartfelt New Year Greetings

MR. & MRS.
WILLIAM KASENETZ
and Family

extend to all their relatives, friends and acquaintances cordial New Year wishes!

A Happy New Year
to My Children, Grandchildren, Relatives and Friends
ALEX BUYER
PATERSON, N. J.

MR. & MRS. JACOB ISSEKS
and Family

extend to their relatives, friends and to all Israel seasonal greetings and best wishes for a Blessed and Bountiful New Year

---

Mr. and Mrs.
SAM & PAULINE COHEN
and FAMILY

Wishes all their friends a Happy and Healthy New Year

MRS. GENIA SZPIRO
and FAMILY

Wish all friends and relatives a Happy New Year

Mr. and Mrs.
WILLIAM SCHWARTZ
AND FAMILY

Extend their best wishes for a Happy New Year to Their Friends

---

Mr. and Mrs.
NATHAN SCHWARTZ
AND FAMILY
Wish all their friends A Happy New Year

SAM SCHWARTZ

Extends his hearty greetings for the New Year

Compliments of . . .

THE SHEROFF-GREEN CO.
Incorporated

Designers and Builders of
Special Machines — Plastic Molds
Tool, Die and Experimental Work

Irving Sheroff

85 BLEECKER STREET

New York 12, N. Y.

Tel. GRamercy 7-7574 - 5

G. & S. KOSHER POULTRY CORP.

1452 WESTCHESTER AVENUE

Bronx 59, N. Y.

TY 3-7150

Best Wishes for a Happy New Year
To All Our Patrons

SAPERSTEIN BROS.
Smoked Salt and Canned Fish

51 HESTER STREET NEW YORK CITY

ORchard 4-1150 — GRamercy 5-8429

GRamercy 5-4241

HARRY KAZAN
Carpets - Rugs - Linoleums

Main Office:

3060 THIRD AVENUE BRONX, N. Y

Corner 157th Street

Compliments of . . .

PUBLIC MATTRESS CO.
All kinds of Mattresses Hotel and Institution Work

45 Sheriff St. & 246 Delancey St.
New York City

New Year Greetings from . . .

QUEENSBORO
FARM PRODUCTS
INCORPORATED

★

35-13 FORTY-FIRST STREET
LONG ISLAND CITY, N. Y.

Phones: RAvenswood 8-7100-1-2-3

SCHILLER'S STRICTLY KOSHER
MEAT MARKET

ESSEX ST. MARKET NEW YORK, N. Y.

GR 5-5488

GRamercy 5-5330 Lic. No. L445

SECUNDA LIQUOR STORE, Inc.

Imported and Domestic
WINES AND LIQUORS
8th Avenue Subway at Our Door

167 East Broadway New York 2, N. Y.

Best Wishes for a Happy New Year

A. BERGER

House Furnishings, Crockery. Dinner Sets and Aluminum Ware

59 HESTER ST., cor. Ludlow St. NEW YORK

SP. 7-0732

Greetings from . . .

JOS. YAVARKOVSKY

182 LUDLOW STREET

New York City

Greetings . . .

CENTRAL PETROLEUM CORP.

◈

215 EAST 149th STREET
BRONX, N. Y.

Greetings from . . .

EAST END PHARMACY, Inc.

55 Aevnue C, corner 4th Street

CAnal 8-4990 New York City

383 GRAND STREET NEW YORK CITY

New Year Greetings from . . .

GOTHAM EXTERMINATING COMPANY

▼

226 EAST BROADWAY
New York 2, N. Y.

IN CHERISHED MEMORY OF

ROSE LUTENBERG ע"ה

THE FAMILY

IN CHERISHED MEMORY OF A

Dear Mother, Grandmother and Great Grandmother

JENNIE (SHAINKE) ROSENBERG

CHILDREN:
Ida, Dave, Libby, Fred
Sylvia and Henry

GRANDCHILDREN:
Alma, Euddy, Marvin, Phyllis,
Martin, Stephen, Madeline,
Carol-Ann, Jonathan-Shane.

GREAT GRANDCHILDREN
Jody, Roy, Melani, Johnnie

THEODORE SHAPIRO

of the

Dutchmasters Paint & Varnish Co.

Wishes All

A Happy and Prosperous New Year!

MR. & MRS. JOSEPH SLOANE

THEIR CHILDREN AND GRANDDAUGHTER TONI MARSHA

Wish all their Friends and Landsleit
A very Healthy and Happy New Year

JOSEPH SLOANE, INC., PRINTERS

CHelsea 3-3756

220 WEST 19TH STREET NEW YORK 11, N. Y.

GRamercy 7-4908 Established 1914

BLEVITZKY BROS.

Monuments

Branch and Factory

28 THAMES STREET BROOKLYN, N. Y.
210-212 FORSYTH ST. near Houston St. NEW YORK CITY

LOUIS GUTZEIT IRVING SMITH

ZION MEMORIAL CHAPEL

Our Official Undertakers

41 CANAL STREET NEW YORK CITY

Tel. CAnal 6-1617

IN LOVING MEMORY OF

MORRIST EISENSTADT ע"ה
MARY EISENSTADT ע"ה

and

BERTRAM EISENSTADT ע"ה

THE FAMILY

BROOKLYN BRONZE TABLET CORP.

776 JAMAICA AVENUE BROOKLYN 8, N. Y.

אין אייראפּע איופגעקומען.

THE MOSKOWITZ and LUPOWITZ ROUMANIAN RESTAURANT

40 SECOND AVENUE NEW YORK, N. Y.

OR 4-0326 — GR 7-9500

Sends Its Best Wishes and Greetings To Its Patrons

For a Happy and Prosperous New Year!

LOUIS ANZELOWITZ, *Director*

New Year Greetings to all . . .

from

MR. & MRS. JERRY MINK

Best Wishes for a
Happy Healthy New Year . . .

MR. & MRS. GEORGE MANN

SAM GOLDBERG & FAMILY

Reverently record the blessed memory of their dear, beloved
Wife and Mother

BESSIE GOLDBERG,

and simultaneously extend seasonal greetings and best wishes to their Landsleit, Friends and all Israel for
A Happy and Prosperous New Year

CAMP LAKOTA
on MASTEN LAKE
BOYS & GIRLS — 5 TO 16 YEARS
"In Beautiful Mamakating Park"

WURTSBORO NEW YORK

- Only 73 Miles from N. Y. C.
- Elevation 1855 Ft.
- 29th Camp Year
- Drama, Dancing, Music
- Crafts, Nature, Riding
- Friday Night Services
- All Land - Water Sports
- 5 Mile Spring Fed Lake
- Excellent Kosher Cusine
- Reg. Doctor, Nurses
- Mature, Experienced Staff
- Tuition,

Call or Write

MRS. LILLIAN SHABOTSKY
1555 GRAND CONCOURSE BRONX 52, N. Y.
Phone: TRemont 2-2164 or LUdlow 3-6240

KAZAN'S FLOWER SHOP
N. Y. Port Authority Bus Terminal
at 8th Avenue & 40th Street
New York, N. Y.
CHickering 4-0778

CRAIG'S PASTRY SHOPPE, Inc.

337 1st Avenue 195 E. Houston Street
New York, N. Y.

ORchard 4-2616

EMJAY Photographers
Candid - Portrait - Movies - Stereo
MORTON RUBINSTEIN • JACK GOLDBERG

201 East Broadway New York 2, N. Y.

hind a record of great merits for our Home in New York. An immigrant from the Old World, paving her way through life both at home and in America in sweat and toil, she has joined hands with us from the very first moment in aiding those who needed it most, the old folks of our Home, and has served as director on our Board all through the years. She was also active in many other charitable causes, local—as well as national.

Mrs. Cohen has left behind not only a good name but also a wonderful generation, two married sons, Louis and David with their wives, children and grandchildren. Both sons occupy a prominent place in the communal life and have also attained great fame in the civic affairs of this Country with Mr. David Cole an expert in arbitration between industry and labor, sanctioned by the U. S. Government as official mediator in such disputes. Lacking daughters by birth, Mrs. Cohen has found them, in the truest sense of the word, in her daughters-in-law who treated her like a real mother.

The funeral rites were attended by a large crowd of family, friends, members of the Bialystoker Relief Society in Paterson, as well as by a distinguished committee from our Home and Ladies Auxiliary. With Mrs. Cohen went to the Great Beyond a lady of valor and merit and one of the last mohicans of the ideal Jewesses and finest types in the Bialystoker womanhood.

Her blessed memory will forever be enshrined in our hearts.

Read and Distribute the "BIALYSTOKER STIMME!"

Join our Bialystoker Center & Home for the Aged!

Beckie Bindler, Wife of Our Worthy Director, Passed to Eternity

On Tuesday, May 15th, 1956, our dear friend, Mrs. Beckie Bindler, beloved wife of our esteemed director and grand benefactor, Sol Bindler, passed to the Great Beyond.

The deceased was a kind-hearted, modest gentle lady, endowed with the finest qualities and virtues. Always in the shadow, she was actually the "silent partner" in the wonderful charitable deeds of her husband in our behalf all through the years. A devoted wife, a loving and tender mother, she has blended her own home with our Institution, and has, therefore, justly earned the respect and recognition of our entire membership. Earth got poorer, while Heaven got richer with a chaste and noble soul.

Mrs. Bindler is survived by her dear husband, Sol, two married daughters, Mrs. Lottie Harrow, Mrs. Jean Lipton and 4 grandchildren, 2 sisters and a brother.

"Bialystoker Cutters Club" Sets Fine Example with Summer Aid for Our Home

One of our most faithful affiliates, the "Bialystoker Cutters Club," has contributed a substantial sum to our "Summer Emergency Campaign."

Always cooperative and helpful, the "Club" responds generously to every call for aid. A blend of public-spirited individuals of the Jewish American type, most of them not even of Bialystoker origin and descent, the officers and members exhibit wonderful loyalty to us and set a fine example for our own landsmanshaft organizations.

Proud of the "Club" and grateful for its beneficial assistance at all times, we commend the officers and members for their noble attitude, and we wish them success in their continued social and philanthropic work.

Harry Horowitz, Our Member and Donor on a Trip to Israel

Our devoted member and donor, Mr. Harry Horowitz of Jaimaica, L. I., left the City for a trip to Israel.

Though not of Bialystoker origin and descent, Mr. Horowitz is closely attached to our Home and responds generously to every call for aid. In this charitable work, he is assisted by his dear wife, Mrs. Horowitz.

Upon his departure for Israel, Mr. Horowitz left a substantial donation for oor old foks. Our directors and members bade him bon voyage and safe return to carry on his good philanthropic work in our behalf for many more blessed years.

Joseph Asch Our Benefactor Passed to Eternity

April 3, 1956 marked a black date on our social calendar and a deep scar and sore in our hearts, when news spread that our esteemed director and benefactor, Joseph Asch, collapsed while at a meeting in his Synagogue. He passed away in the hustle and bustle of social activity and communal life.

The deceased was not merely an individual of charm and grace, but a human specimen of the finest traits and qualities, a perfect gentleman, a philanthropist and humanitarian of the highest calibre. Modest, reserved and always in the shadow, he was "the man behind the scene" in various charitable endeavors.

It is with a sense of pride that we mention the fact that our Home was Mr. Asch's favorite institution and pet charity. The annual New Year's Eve Parties at his plant, The Quality Coat Co. a tradition introduced by Mr. Asch and practiced year after year, were entirely dedicated to our Home and brought in thousands of dollars to our treasury. Mr. Asch not only contributed his own lion's share, but he also enlisted the interest and support of his family, his employees, the staff and shop, the officials of the Raincoat Makers Union, the Joseph Kessler Foundation, etc. who participated towards the proceeds of such Parties.

Aside from his commendable social qualities, Mr. Asch was also endowed with the sense of fair deal towards his employees in the trade. He was the living symbol of justice towards the working class, the ideal employer who treated the workers with decency and friendship.

Mr. Asch is survived by a devoted wife, Clara, 2 sons George & Morton, 2 grand children, as well as by a sister.

The blessed name of Mr. Asch will be perpetuated on a bronze memorial plaque in the Synagogue of our Home alongside the nameplates of the other deceased members of his family.

Anna Taper, One of Our Oldest Sisters, Passed to Eternity

On Sunday, June 10, 1956, at the ripe age of 80 years, replete with charitable deeds, Mrs. Anna Taper, one of our oldest sisters of the Bialystoker Ladies Auxiliary, and a high rank officer of the Organization in the past years left our mortal world for her eternal abode in the Heavenly heights.

The deceased, o faithful member of our Institution, was attached with every string of her noble heart to our great cause. Kind, gentle and charitable, she was a symbol of the finest feminine virtues, and was, therefore, held in high esteem by our landsleit and members.

Mrs. Anna Taper is survived by two married daughters, Mrs. Helen Kent of the Bronx and Mrs. Feinberg of New Haven, Conn., and by their families. „

Pioneer and Veteran Ethel Cohen, Expired

Paterson and New York shared deep grief and sorrow on April 18, 1956, when the endeared and beloved Mrs. Ethel Cohen drew her last breath in the home of her cherished son, Counsellor David Cole.

The deceased was not merely a lovable individual, who has won

general recognition and respect, but actually an "institution" by herself. Her life was the vivid story of our Bialystoker organized landsmanshaft in Paterson. It was Ethel Cohen who founded the "Bialystoker Relief Society" in Paterson 35 years ago and has served as its one and only President from its very inception uninterruptedly all through the years to her very last breath. A Pioneer and Veteran, she has animated the Bialystoker segment in Paterson with the spirit and ideals of brotherhood and charity, of social kinship, of ceaseless loyalty, which are the very traits of our hometown.

Gentle, kind, public - minded, and a true "lady wizard," a "Mother in Israel" and a friend to everyone in need of a helping hand, the deceased has left be-

Master Jerrold Kasenetz Excels at His Bar Mitzvah

June 6, 1956 set a historic date for Master Jerrold Kasenetz, who turned a new leaf in his book of life upon his Bar Mitzvah.

The Event was marked with grandeur and splendor, with the Temple Israel of Great Neck and the luxurious Waldorf Astoria Hotel, as radiant setting for the grand affair.

A choice crowd of family and friends, the elite of the community, turned out both at the Synagogue on Saturday morning, as well as at the Reception the following Sunday evening.

The assembled marveled at Jerrod'ls display of knowledge and wisdom in the Bar Mitzvah speech, as well as in reading the Portion of the Law.

On the whole, the Event was an exhibit of modern Judaism, blended with the American way of life.

Jerrold is the proud son of our meritorious First Vice-President and Chairman of the Finance Committee, Mr. William Kasenetz, and his lovely wife, and the cherished grandson of our distinguished President and First Lady, Jacob and Dora Cohen, as well as of the reputable grand dame, Mrs. Anna Kasenetz.

We wish the Bar Mitzvah boy, his parents and grandparents on both sides "mazol tov" and lots of "nachas." May there be many more "simchos" in the family!

Mazol Tov to Master Stephen Robert Hahn

upon his Bar Mitzvah on April 29, 1956.

The gifted Bar Mitzvah boy, who exhibited knowledge and wisdom

in reading the Portion of the Law and in delivering the speech, is the endeared son of Mr. and Mrs. Norman Hahn, and the proud grandson of our ardent coworker and worthy director, Mrs. Sophie Nishman, who is very active in our Bialystoker Ladies Auxiliary.

Master Michael Schumacher's Bar Mitzvah — A Festive Event

On February 18, 1956 the Bar Mitzvah of Master Michael Schumacher of Milwaukee, Wisc. was colorfully observed at the Beth Israel Congregation (Lithuanian Shul), with a large crowd of family and friends, attending the celebration.

The gifted Bar Mitzvah boy, who

excelled in reading the Portion of the Law and in delivering an impressive speech, is the endeared son of Hyman and Norma Schumacher and the proud grandson of the active Bialystoker kinsmen, and devoted members of the Bialystoker Benevolent Society, Mr. and Mrs. Aaron Schumacher.

Births

The past months have kept the Stork "busy" in delivering "welcome bundles" to our members and landsleit, and we heartily congratulate:

Mr. Israel Mines

of Chicago, upon the arrival of his grandchild, born by his daughter, Ruth.

The lucky grandfather is the President of our "Bialystoker Social Club" in Chicago, and one of our pioneers and veterans in the Bialystoker landsmanshaft of Mid-West.

Mr. & Mrs. Harry Shall

upon the arrival of their new grandson, Mark Steven Schwartz, born by their daughter, Nannette.

The proud grandparents who was blessed with the third grandchild in a row, are of our devoted kinsmen and faithful members on the West Coast. The "maker of champions," son of "Abram Berke of Bialystok," Harry Shall carries on the traditions of his athletic Bialystoker family on the American soil.

Mr. & Mrs. Miles Rubin

upon the arrival of their darling daughter, Mori Pam, on May 27, 1956.

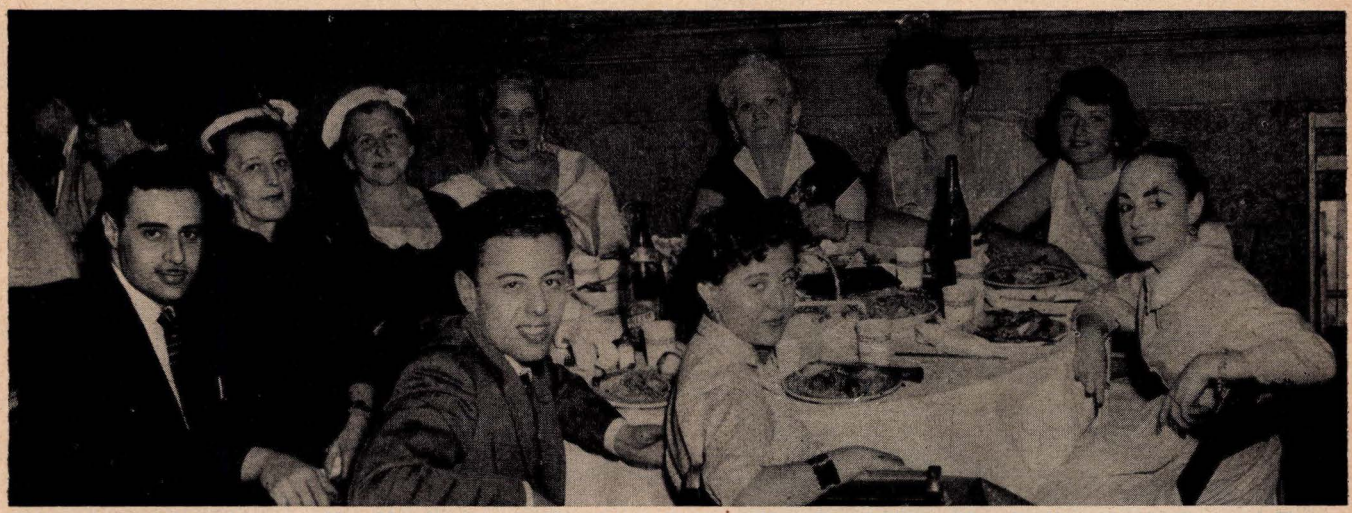
The tiny tot is the cherished granddaughter of our devoted friends, Dr. and Mrs. Kalmon Davis, and the beloved great granddaughter of our meritorious Treasurer and his esteemed wife, Louis and Mary Davis.

Mrs. Pauline Siegel Honored at Impressive Testimonial Dinner

Sunday, April 29, 1956, marked a significant date on our Bialystoker social calendar, when our meritorious director and untiring veteran, the "Mother of the Bialystoker Home," Mrs. Pauline Siegel, was publicly honored at a Gala Testimonial Dinenr, tendered by our Institution in recognition of her signal service to our cause for the past 35 years. The Celebration coincided with her 75th Birthday, and was one the most impressive events ever witnessed. A detail account of the Gala Affair is recorded in a special yiddish article elsewhere in this Issue.

The displayed photo portrays Mrs. Siegel, the Guest of Honor, being surrounded by her dear children.

The Affair was highlighted by a presentation of an ornamental Testimonial Plaque to Mrs. Pauline Siegel.

Sitting, from right to left, are: Mrs. Marylin Siegel; Miss Diana Fishler; Mrs. Ray Fishler; Mrs. Pauline Siegel, Guest of Honor; Mrs. Shirley Feinstein and her friend alongside, Mrs. Esther Siegel; Ralpnh Siegel; Harvey Siegel and his girlfriend.

Mrs. Celia Lazar Berger Marks 70th Birthday

We are happy to break the good news that our dynamic coworker,

Secretary of the Board of Directors of our Institution and President of the Bialystoker Ladies Auxiliary, Mrs. Celia Lazar Berger, rounds up 7 decades of a fruitful life in the month of December 1956.

Reaching this essential milestone, Celia beams with youthful power of productive social activity.

Of noble stock, tracing her origin to the Adler Family, a proud stem and lineage in Old Bialystok, the sister of the famous artist and key-figure of the yiddish stage, Julius Adler, Celia carries on her philanthropic work in our behalf with zeal and fervor that can hardly be matched. In her endeavors, she is assisted by her devoted children as well as by her husband, Mr. Charles Berger, who is one of the Trustees of our Institution.

We wish Mrs. Celia Lazar Berger our warmest "Mazol Tov" and many more happy returns.

Wedding Anniversaries

Some of our members, landsleit and friends have recently marked their wedding anniversaries, and we heartily congratulate:

Mr. & Mrs. William Allen
of the Bronx upon their 38th wedding anniversary.

The Allens are devoted members of our Institution.

Simon & Dora Weinberg
of Astoria, L. I. upon their 36th wedding anniversary.

The Weinbergs are faithful members of our Home through the years. Mrs. Dora Weinberg is a meritorious worker for the Bialystoker Ladies Auxiliary.

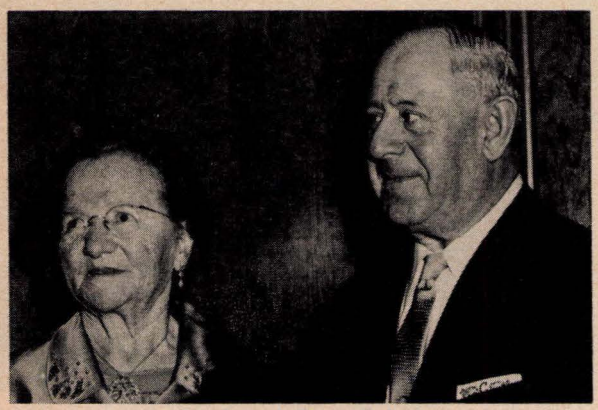
Mr. & Mrs. Isidore Kosofsky
upon their 40th wedding anniversary on May 16, 1956.

The couple are devoted friends and donors to our Home.

Grand Breakfast Tendered In Honor of Our President, Jacob Cohen

A gala Testimonial Breakfast—in tribute to our esteemed President, Jacob Cohen—was tendered on Sunday morning, June 24, at the Home.

The affair—well attended despite hot weather—was graced by the presence of a number of Directors and active leaders of the Home; well-known personalities of the Flatbush Jewish Center, of which Mr. Cohen is also Hon. President; a roster of notables, Mr. Cohen's personal friends, who represent various walks of life in this metropolis and are active in communal life here.

Jacob and Dora Cohen

Led by Toastmaster Philip Novick, Honorary Board Chairman, who conveyed hearty greetings, the Breakfast was addressed by: Justice Charles Marks, Dr. Henry Shoskes, Bialystoker landsman and renowned world traveler; William Kasenetz, son-in-law of Mr. Cohen and First Vice-President of the Home; and Executive Director David Sohn.

In their greetings, all speakers dwelt upon the noble personality of Mr. Cohen, Patron Par Excellence of our Institution, who, as guiding spirit, helps steer its destinies. A special vote of gratitude was voiced for our first Lady Mrs. Dona Cohen the "Silent partner" and dynamic power behind her husband's grand endeavors.

The concert program, rendered by Cantor Harry Feinberg — a worthy Director and Bialystoker Friends' Club leader—included a number of Cantorial renditions and Jewish folk songs, to the piano accompaniment of Mrs. Ida Eidus.

Deeply moved by the tribute paid him, President Cohen, in his remarks, voiced gratitude and noted his pride "in being at the helm of such a worthy, humanitarian Institution" and in having as co-workers such distinguished folk as the guests attending here.

"I welcome them as partners, for we're all members of one great team, engaged in fulfillment of a sacred, Jewish-humanitarian objective," Mr. Cohen declared.

In the President's honor, $10,000 was raised at the Breakfast. In the solicitation, Mr. Cohen and his friends made substantial contributions.

The gathering, closing in a festive mood, will long be remembered by those who witnessed it.

25th Jubilee of Our Home to be Observed on Sunday, November 18

We are happy and proud to inform our Landsleit, members, friends, active leaders and Donators that the Bialystoker Home's 25th anniversary—milestone in its history—will be marked by a colorful Banquet, on Sunday evening, November 18, at the Institution.

In preparation is a special Program, designed to portray—by means of the spoken word, music and scenes—the history and attainments of this "Home with a Soul."

In the course of the evening, the assemblage will observe the sacred memory of our departed leaders and Landsleit who had been instrumental in launching and maintaining the Home. Simultaneously, the gathering will honor the present officers, Directors and active leaders.

With a fine meal and excellent orchestra among the features, the evening will, indeed, be an unforgettable one.

Upon this occasion, a special, handsomely printed and illustrated Souvenir Journal—serving as an Album of our Home—will be published.

It is certainly an honor to be represented in the Jubilee Journal with a greeting or ad.

At this Banquet, the Bialystoker Jewish Community in America will be proudly represented. Assembled here will be — fathers, sons, grandchildren—comprising three generations. Under one roof, they'll mark the jubilee of their beloved Institution.

None ought miss this historic event!

Banquet Invitations, and accompanying Reservation Cards, are now being mailed by our Office. The Cards should be filled out and returned, along with proper remittance, to the Home.

Also in the mails are Advertising Blanks, for ad insertions in the Jubilee Journal, accompanied by Contract Forms, which should likewise be filled out and returned, with remittance, to our Office.

quent meetings and sponsoring such wide range of well attended affairs, the Auxiliary has raised, during the past season, many thousands of dollars for the Home. Comprised of women of moderate means, the Auxiliary lends effective aid to each of our Fund drives. During the Summer months, too, it is active —in distribution of the Emergency Fund books and in aid to the campaign.

(5) Annual Auxiliary Card Party, Saturday Evening, October 27:

At this event, annually attended by a large number of Sisters, a good time is assured for all. The gathering is also a fund-raising effort.

(6) Annual Ida Aidak Luncheon, Wednesday Afternoon, November 7:

Sponsored by the Auxiliary in honor of Sister Ida Aidak, its esteemed Honorary President and beloved leader, this event will bring together not alone our own Sisters, but also members of other Jewish women's groups who hold Sister Aidak in high regard. Gathered 'round richly set table, the participants will spend a pleasant afternoon in warm, friendly atmosphere.

This Luncheon is, too, a vital Auxiliary fund-raising event.

(7) Annual Bialystoker Ball, Saturday Evening, December 22:

This Auxiliary-sponsored Ball is the "Bialystoker Night of the Year." Held at our Center, it provides a grand opportunity for landsleit to meet and greet one another and likewise a source of income for our Home.

(8) Nettie Wagman Luncheon, Wednesday Afternoon, January 9, 1957:

Sponsored by Sister Nettie Wagman, ex-Auxiliary President, and her family, this event is tendered in memory of her late husband, Benjamin Wagman. A large turnout — including Sisters, friends and guests—is expected. This affair, too, is a fund-raising undertaking.

Sister Wagman's sponsorship of the luncheon is deeply appreciated by the Directors and the entire membership.

(9) Annual Bazaar, Saturday Evening, January 19, 1957:

The Bazaar affords patrons opportunity to purchase various useful articles and goods for their own use, also for home and family consumption. A Department Store in miniature, it offers a Bargain Barrage unmatched anywhere.

Continuing for several days, the Bazaar will aid greatly in our Fund Campaign.

Bronx League

An account by Rae Siderman, Fin. Sec'y.

During the past year, the Bronx League has been intensely active in our Institution's behalf, and has sponsored a number of successful affairs.

(1) Annual Luncheon and Linen Shower:

The event—held on Sunday, May 6, and chairmaned by Vice-President Rae Kramer—was a memorable one in every sense of the word.

(2) Strawberry Festival and Card Party:

The affair—held on Thursday evening, June 14, in memory of Mrs. Celia Brasch, the League's lage Funder and for many years its President—included, among the guests, Mrs. Brasch's daughters. The gathering netted substantial contributions for the Home, which included generous donations by the Brash Family.

Within the past months, the League has participated actively in our Home's Fund Drive.

(3) Member Recruiting Drive:

The League, along with the Auxiliary, are now engaged in a wide Membership Drive. Enrolled in both groups are Bialystoker and non-Bialystoker women alike, heartily devoted to the welfare of aged and lonely folk.

Dues: only $3.00 annually.

For every understanding Jewish woman in New York, the duty is sacred and clear: she ought enroll into our ranks and thus enable the cause to which this group is dedicated, to go ever forward.

One heart, one family, one holy goal!

Thanks to one and all for attending our meetings, to prolong the sick and the feeble old mothers and fathers of our home. May the Almighty bless you and keep you in good health and happiness. Amen.

Thanks to our worthy Pres. Mrs. Shabotsky, for bringing refreshments to our meeting and making it a pleasant afternoon.

If any of our dear members are not up to par, in the name of our entire Bronx League we wish them all good health.

"Bialystoker Stimme" Observes 35th Birthday

The New Year is one of jubilees and of joyous events in our Landsmanshaft.

One of these happy occurrences as we embark upon the New Year, is the rounding out of the "Bialystoker Stimme's" 35th anniversary.

Our Landsmanshaft organ, our beloved magazine, now enters into its 36th year.

Most certainly, this vital and epocial event—three and one-half decades of chronicling of the growth and progress of the Bialystoker Jewish Community in the New World—is in itself sufficient reason for a grand jubilee celebration. However, inasmuch as this year marks also our Home's 25th birthday, we shall postpone the "Stimme" observance for a later date.

Serving as our Landsmanshaft's "communal platform," in whose columns our messages and opinions find free expression and reach the four corners of the globe, the "Stimme" is also our cultural bridge —our Link in Print—which knits us closely together, throughout America and the world.

Organ of our Landsmanshaft, during the past 35 years, the "Stimme" has carved an enviable niche; has won wide renown, recognition, prestige—in our own ranks and amongst Jewry generally—for the wide range of its content, superb style and as a literary organ of the highest quality. It carries the Bialystoker Word to every land, serving as our Magazine of Record, in which everything pertaining to Bialystok, the world over, is noted. It links the hometown with the Landsmanshaft—through generations.

The "Stimme" portrays, accurately and interestingly, the Bialystoker past, the galaxy figures and personalities who inhabited the hometown. It unfolds thes Bialystoker Story; the epic of Bialystoker toil, struggle, creativity, achievement—everywhere. By means of the "Stimme's" memoirs and sketches, the wide array of types amongst Bialystoker humanity —folk near and dear to us—come alive again.

Chronicling our Institution's activities and attainments through the month, the "Stimme" is the barometer of all that transpires in our Center, Home, Landsmanshaft.

Talented Yiddish writers and poets—Bialystoker and non-Bialystoker alike—have found, and find, in the "Stimme" a vehicle for their literary efforts. A "people's journal," in the real sense of the word, the 'Stimme" does not require that its contributors be professionals.

During the past 35 years, the "Stimme" has brought to the fore the literary abilities of scores of landsleit and others, among them many who have earned—and earn—their livelihood at the workbench: cloakmakers, dressmakers, hatters, to cite a few examples. An organ *of* the people and *for* the people, it directs its message directly to the people.

While the "Stimme's" jubilee will be marked by an observance at a later date, a "Mazel Tov" is now in order. Let us continue to lead our organ from one accomplishment to the next—for the glory of our Institution, Landsmanshaft and all the Jewish People!

The Bialystoker Women's Group Our Pride and Joy

The Ladies Auxiliary

United through our women's affiliates—Bialystoker Ladies' Auxiliary and Bronx League—the Bialystoker women have recorded, during the past season, a number of worthwhile accomplishments.

With the Summer at its height, the Bialystoker Ladies' Auxiliary—"Mother" of our Institution and Landsmanshaft—can look back upon a twelvemonth of fruitful endeavors.

(1) Card Party:

The Auxiliary's annual Card Party—held on Sunday, April 22—attracted a large turnout of Sisters and friends. The affair was a marked success.

(2) Strawberry Festival:

This group-sponsored event—on Sunday evening, May 20, gathered the Sisters 'round festively bedecked tables. A fine entertainment program was held.

(3) Season's Final Meeting:

The Auxiliary's close-of-the-season meeting was held in conjunction with our Board of Directors, on Sunday afternoon, June 17. A comprehensive report of that meeting appears elsewhere in this issue.

(4) Effective Activity:

As our readers know, the Auxiliary meets regularly every Monday afternoon, at our Home. The only Jewish women's organization arranging such fre-

lives—given unsparingly and zealously of their labors—in our Institution's behalf. Their places remain unfilled, no new recruits filling the ranks of the departed.

Ours is a wonderful Institution, a source of pride; regrettably, too, our numbers are fewer. It is most vital that our American-born children be enrolled in our cause, for they are most sorely needed.

The past year has been not alone a source of pride, but also one of Dedication to Duty.

This Sense of Responsibility must permeate us all! We must continue our sacred, humanitarian labors!

Imbued with the zeal to continue, unbroken, our Bialystoker Link and Heritage and to hold aloft our Institution's banner, we etend to all our members —and to the Jewish People everywhere—our Best Wishes for a Happy, Bountiful and Blessed New Year.

Bialystoker Home Marks 25th Year

The Year now approaching will be highlighted by an observance for which we have all hoped:

The Bialystoker Home's 25th anniversary.

It is a saga of a noble Institution which has provided, for a quarter-century, a roof overhead—midst a homelike, warmhearted atmosphere—for lonely landsleit and homeless folk in their sunset years.

The history of our Home unfolds not alone a chapter in the life of the Bialystoker Jewish Community in America in particular, but also in the growth and progress of Jewry generally in the New World.

Woven into the fabric of American Jewish life, our Home will remain a vital part of it—for many generations to come.

Perusal of the pages of our Home's history reveals a kaleidoscope of men and women; a story of deeds, labors, struggles, obstacles, endeavors—recorded by a small group of determined folk who had undertaken a vital communal task: provision of a Home of Contentment for the aged who can no longer be active in communal life, a Haven for the unwanted and those no longer needed.

Twenty-five years ago, it was all a fantastic idea, a remote dream. We were regarded—within and without our own ranks — as tenacious dreamers "reaching for the moon" and seeking to attain that which is unnecessary, impractical, impossible. Soberly and with an open mind, the Institution's Founders realized, however, that the Home for the Aged fulfills, indeed, a vital need. They sensed the trend of the times, observed that the arriving immigrants were aging and that the need was urgent that the Bialystoker landsleit among them — of advancing years— be provided with a Home wherein they might spend their declining years in their own manner, own environment, as in their youth, in days gone by.

We now realize that it was those determined folk, visionaries and dreamers who had sized up the situation correctly.

We note a sad occurrence transpiring: lodges and societies, pillars of the onetime mighty Landsmanshaften, ceasing to exist, folding up, passing from the scene. The Link with the hometown—their onetime source of spiritual sustenance—has been completely severed, for unfortunately, that hometown, and others have vanished, with but a sad memory of a great past remaining. Aging, the members of these Societies in America are no longer able to continue their Landsmanshaft tasks. The edifice begins to crumble, and thus, regrettably, a glorious chapter of Jewish Landsmanshaften in America draws to a close.

A Home for the Aged, however, is not a declining Institution. Pulsating with life-blood, it is ever needed. It depends neither upon the hometown nor upon the New World; it is as modern as our own times. As time goes on, the role of the Home for the Aged, as a service to our Landsleit of advancing years, even widens in import.

It is fortunate, indeed, that the Bialystoker Home for the Aged—focal point and pillar of our Landsmanshaft—has come into being. It is the "why" of all our endeavors, objectives, ideals, hopes, pride, joy. It is near and dear to us all. Every stone, every brick and cement block, every piece of steel which goes into our edifice—indeed, every foot of space in our Building—completed in 1931—testifies to our labors, energies, effort, heart and soul which have here been poured.

Our Institution's 25th anniversary will be marked on Sunday evening, November 18, at a gala Banquet, at the Home, 228 East Broadway, New York.

Upon this occasion, a special Souvenir Journal will be published, with greetings by our members, Landsleit and friends.

Indeed, congratulations are in order. We are fortunate to witness this joyous hour.

We trust that, together, we shall observe—in good health and with bouyant heart—our Home's fiftieth birthday, when it will have rolled 'round.

BIALYSTOKER STIMME

Published by the

BIALYSTOKER CENTER & HOME FOR THE AGED

228 EAST BROADWAY -:- NEW YORK 2, N.Y.

NEW YORK SEPTEMBER, 1956 253 No. 277

TOPICS OF THE DAY

By DAVID SOHN

New Year Reflections

In the span of time, we now find ourselves upon the threshold of the New Year. We remove the last page of the Jewish Calendar, bid the Old Year farewell, and receive the approaching year in profound hope that it will be one of happiness, bounty and blessings.

Burdensome, indeed, is the load with which the outgoing year departs: a year of joys, sorrows, labors, attainments.

And now, in the days of stock-taking, as the "Yom Ha-din" nears, it is of import to review and tally our endeavors and accomplishments during the year now drawing to a close.

Heavy is the heart and tense the nerves—in the world generally and in Jewish life in particular—as we take leave of the departing year. Man is fraught with fear: how secure is the human species in the wake of the various atom bomb tests and the explosive atmosphere of war, which might erupt with severest of consequences? In grave peril, too, is the State of Israel, over which hover its vicious Arab neighbors.

In these days of danger and trial, it is of utmost import to be on guard—on all fronts.

With regard to our own Bialystoker sphere on this Continent, exactly the opposite is true. In our ranks, the past twelvemonth has been one of peaceful, harmonious teamwork and co-operation, marked by substantial successes. Our attainments are, therefore, a source of great pride.

Sparked by the "Bialystoker Stimme," we have initiated, in the past year, a number of improvements in our Home and Hospital, designed to better serve the old folks in its care:

(1) We have spared neither time nor funds to assure our residents the finest medical care and treatment available, rendered by an expert staff of medical specialists, doctors and aides.

The most modern methods in treatment of heart ailments and diabetes are applied, the most thorough analyses made—on Home ground—with the aid of the necessary equipment and instruments.

Planned is the creation of a special health post, to be filled by a medical expert, devoted to treatment of our members and leaders, in the event an ailment should strike.

(2) With regard to general Home management, too, important strides have been recorded. The personnel is of high calibre, with a number of experts on our roster. The food is of the finest quality; housekeeping and cleanliness—at their best, under the aegis of a competent staff of Supervisors and aides.

In the course of the year, our Home was repainted —given a new gleam and glow—by the members of the Bialystoker Painters' Club, who devoted their off-Sundays to the task. We convey to them our heartfelt gratitude.

Our treatment and services in behalf of the old folks in our care, continue 'round the clock.

(3) In another sphere, the past year has been one of both joy and sorrow for us. In the homes of many of our landsleit, happy events have transpired; but tragedy, too, has struck harshly. From our ranks, a number have gone to the Great Beyond. Vanishing from our midst is an entire generation of pioneers, builders, leaders, who had devoted their